

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Overs. Dan. Vid. Selsk. 1976-77 (1977)

Oversigt
over
Selskabets Virksomhed

Juni 1976 – Maj 1977

With an English Summary

Kommissionær: Munksgaard

København 1977

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab udgiver følgende publikationsrækker:

The Royal Danish Academy of Sciences and Letters issues the following series of publications:

Bibliographical Abbreviation:

Oversigt over Selskabets Virksomhed (8°) <i>(Annual in Danish)</i>	Overs. Dan. Vid. Selsk.
Historisk-filosofiske Meddelelser (8°) Historisk-filosofiske Skrifter (4°) <i>(History, Philology, Philosophy, Archeology, Art History)</i>	Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk. Hist. Filos. Skr. Dan. Vid. Selsk.
Matematisk-fysiske Meddelelser (8°) <i>(Mathematics, Physics, Chemistry, Astronomy, Geology)</i>	Mat. Fys. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Biolgiske Skrifter (4°) <i>(Botany, Zoology, General Biology)</i>	Biol. Skr. Dan. Vid. Selsk.

Adresse/*The address is:*

*Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab/
The Royal Danish Academy of Sciences and Letters,
H. C. Andersens Boulevard 35,
DK-1553 Copenhagen V,
Denmark.*

Post til sekretariatet/*Post for the Secretariate:*

*Dantes Plads 5,
DK-1556 Copenhagen V,
Denmark.*

Selskabets kommissionær/*The publications are sold by the agent of the Academy:*

*MUNKSGAARDS BOGHANDEL,
6, Nørregade,
DK-1165 Copenhagen K.
Denmark.*

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Overs. Dan. Vid. Selsk. 1976-77 (1977)

Oversigt
over
Selskabets Virksomhed

Juni 1976 – Maj 1977

With an English Summary

Kommissionær: Munksgaard

København 1977

Korrektion

til Oversigten 1976–1977 p. 131 lin. 3:

30. okt. 1909–16. juli 1976

Den nye version af Selskabets segl er tegnet af Poul T. Christensen efter et signet fra ca. 1800 med benyttelse af den i 1973 vedtagne ændring af Selskabets latinske navn.

Redaktionen sluttet den 31. maj 1977.

Færdig fra trykkeriet september 1977.

Indholdsfortegnelse

Selskabets medlemmer	1
Selskabets tillidshverv	30
Beretning om møder	40
Behandlede sager	51
Mindeord:	
<i>L. L. Hammerich</i> , ved H. Bach	64
<i>Henrik Dam</i> , ved H. H. Ussing	98
<i>Stig Erik Veibel</i> , ved Hakon Lund	106
<i>Mathias Thomsen</i> , ved Karl Georg Wingstrand	114
<i>Poul Lauritz Larsen</i> , ved E. Steemann Nielsen	130
Beretninger:	
I. Selskabets Bidragsfond	136
II. Niels Bohr Legatet	138
III. Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie	139
IV. Kommissionen til udforskning af landbrugsredskabernes og agerstrukturernes historie	141
V. Kommissionen for forskningsarealer	143
VI. Dansk Bilharziose Laboratorium	147
VII. Den rådgivende komité for Albert Schweitzer-Pris-Fondet	149
VIII. Kommissionen for den oldrussisk-nedertyske håndbog	149
IX. Union Académique Internationale (UAI)	150
X. Thesaurus Linguae Latinae	151
XI. Association Internationale des Etudes Byzantines (AIEB)	151
XII. Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC)	153
XIII. Gesellschaft Deutscher Naturforscher und Ärzte	154
XIV. Committee on Space Research (COSPAR)	155
XV. International Geographical Union (IGU)	157
XVI. International Union of Geological Sciences (IUGS)	159
XVII. International Mineralogical Association (IMA)	161
XVIII. International Astronomical Union (IAU)	162
XIX. Scientific Committee on Oceanic Research (SCOR)	163
XX. International Council of Scientific Unions (ICSU)	164
XXI. Council for International Organizations of Medical Sciences (CIOMS)	168
XXII. Nordisk akademisamarbejde	169
XXIII. Symposium i Oslo om genetiske skader forårsaget af miljøfaktorer	170
XXIV. Kommissionen for Corpus Lexicographorum Graecorum	171
Beretninger fra	
Union Académique Internationale	173
International Council of Scientific Unions	177
Andet internationalt samarbejde	186
Summary of the Report	191

Henvisninger

Selskabet har i 1977 udsendt „Vedtægter og Forretningsorden. Med tillæg om legatbestemmelser etc.” (32 s., 15 kr.).

Selskabets bytteforbindelser	Overs. 1966–67, side 153–177
Selskabets publikationer 1742–1930	Overs. 1929–30, side 175–365
» » 1930–1935	Overs. 1935–36, side 291–308
» » 1936–1940	Overs. 1940–41, side 235–250
» » 1941–1945	Overs. 1945–46, side 123–139
» » 1946–1950	Overs. 1950–51, side 140–153
» » 1917–1956	Særlig publ. side 1– 98
» » 1957–1962	Overs. 1961–62, side 226–242
» » 1963–1968	Overs. 1967–68, side 199–214
» » 1968–1973	Overs. 1973–74, side 171–185
» » prisliste 1966	Overs. 1966–67, side 179–213
Legat- og dotationsbestemmelser	Overs. 1939–40, side 121–153
Fundats for »Niels Bohr Legatet«	Overs. 1945–46, side 39– 40
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«	Overs. 1955–56, side 50
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«	Overs. 1962–63, side 61
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«	Overs. 1964–65, side 75
Beslutning vedr. »Niels Bohr Legatet«	Overs. 1965–66, side 64– 65
Fundats for »Mag. art. Marcus Lorenzens Legat«	Overs. 1946–47, side 41– 43
Tillæg 1955 til fundats for »Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand«	Overs. 1954–55, side 41– 42
Tillæg 1966 til fundats for samme	Overs. 1965–66, side 62
Tillæg 1973 til fundats for samme	Overs. 1972–73, side 64– 65
Tillæg 1965 til dotationsskrivelse for »J. P. Suhr & Sons Legat«	Overs. 1964–65, side 75– 76
Fundats for »Professor Knud Sands Legat«	Overs. 1969–70, side 53– 56
Forretningsorden for samme	Overs. 1969–70, side 65– 68
Fundats for »Selskabets Bidragsfond«	Overs. 1974–75, side 56– 59

DET KONGELIGE DANSKE
VIDENSKABERNES SELSKAB

JUNI 1977

PROTEKTOR:
HENDES MAJESTÆT DRONNINGEN

Præsident: Professor, dr. phil. P. J. Riis
Formand for den humanistiske klasse: Professor, dr. phil. Henrik Glahn
Formand for den naturvidenskabelige klasse: Professor, dr. med. Ole Maaløe
Sekretær: Professor, dr. phil. Christian Møller
Redaktør og arkivar: Administrator, dr. phil. Erik Dal
Kasserer: Professor, dr. med. & phil. Heinz Holter

Sekretariat:

Adr.: H. C. Andersens Boulevard 35, 1553 Kbh. V. ☎ (01) 11 32 40*

Fuldmægtig: Lise Fremm, Gaunøvej 29, 2700 Brh. ☎ 60 14 15

Inspektør: Aage Mølgaard Hansen, Sandholtvej 81, 2650 Hvidovre.
☎ 78 94 33

Assistent: Hanne Larsen, Rubinstejnsvej 12, 2450 SV

Køkken: Annalise Holstein Strunge, Nyhavn 16, 3. 1051 K

Køkkenmedarbejder: Ella Nielsen Mortensen, Kiselvej 17, 2730 Herlev

INDENLANDSKE MEDLEMMER (151)

Humanistiske klasse: 59 (kursiv)

Naturvidenskabelige klasse: 46 mat.-fys. gruppe, 46 biol. gruppe

Fortegnelse efter anciennitet

Nørlund	Lund, Hakon	<i>Glamann</i>	Mottelson
<i>Pedersen, Johs.</i>	Reiz	† Larsen, Poul	<i>Rasmussen, Nørre- gaard</i>
† <i>Brøndum-Nielsen</i>	Wingstrand	Mohr	Seidenfaden
Kristensen, M.	<i>Larsen, J. P.</i>	Møller, Knakkegård	Siim
Jessen, B.	Maaløe	Peters	<i>Gelting</i>
Strömngren	Ottesen	Simonsen	<i>Gomard</i>
† Thomsen, Math.	Schou	Sten-Knudsen	<i>Hvidtfeldt</i>
† Ørskov	Tornehave	Winther	Klenow
Møller, C.	<i>Becker</i>	<i>Ellehøj</i>	<i>Monberg</i>
<i>Blinkenberg</i>	<i>Glob</i>	<i>Læssøe</i>	<i>Nykrog</i>
Holter	Hald, A.	Birkelund	<i>Sass</i>
Nielsen, Niels	<i>Hald, Kr.</i>	<i>Bjerrum, A.</i>	<i>Favrholdt</i>
Rehberg, Brandt	Huus	Böcher	Larsen, Olesen
Buchthal	Nielsen, Overgaard	Christensen, Bent	Marcker
Bjerrum, J.	Rudkjøbing	<i>Dal</i>	Nathan
† Degerbøl	Troels-Smith	<i>Egerod</i>	Strid
Fenchel, W.	Andersen, Sparre	<i>Jacobsen, E.</i>	<i>Thomsen, Niels</i>
Jensen, K. Arne	Asmussen, E.	Kjeldgaard	Andersen, Sv. O.
<i>Blatt</i>	Asmussen, R. W.	Kristensen, Leif	Berthelsen
<i>Birket-Smith</i>	<i>Bagge</i>	Kruhøffer	Bjørnholm
Pedersen, Kai	<i>Bech</i>	Lund, Bodil Jerslev	Dansgaard
† <i>Hjelholt</i>	<i>Jensen, P. Johs.</i>	<i>Nicolaisen</i>	Engberg
Jensen, Tovborg	Kauffmann	Pihl	Fenchel, Tom
<i>Riis</i>	Kjær	<i>Skyum-Nielsen</i>	<i>Fink</i>
† <i>Topsoe-Jensen</i>	Lindhard, J.	<i>Stief</i>	<i>Fischer</i>
Bøggild	<i>Schiørring</i>	<i>Glahn</i>	<i>Hendriksen</i>
<i>Helgason</i>	Syrach-Larsen	<i>Asmussen, Jes</i>	Holmsgaard
Noe-Nygaard	Bak, Thor	<i>Blegvad, M.</i>	<i>Johansen, Friis</i>
<i>Steensberg</i>	Ballhausen	Andersen, Sv. Th.	Lundquist
Bang	Jørgensen, Barker	<i>Bach, H.</i>	Mackintosh
Bohr	Kofoed-Hansen	Behnke	Maunsbach
Ussing	Skou, J. C.	<i>Bjøl</i>	Pedersen, Kjærgård
<i>Jansen, Billeskov</i>	<i>Skrubbeltrang</i>	<i>Dalgård</i>	Schäffer
<i>Skautrup</i>	v. Wettstein	Ellitsgaard- Rasmussen	<i>Spang-Hanssen</i>
Andersen, E.	<i>Hammershaimb</i>	<i>From</i>	<i>Sørensen, Søren</i>
Bak, Borge	<i>Thomsen, Rudi</i>	<i>Hjorth, Lindegård</i>	Thaysen, Hess
<i>Hansen, Aage</i>	<i>Andersen, Poul</i>	Jensen, Højgaard	<i>Waaben</i>
Lassen, N. O.	<i>Christensen, A. E.</i>	<i>Kabell</i>	
Nielsen, Steemann	Crone	Lassen, Ulrik	
Teilum	<i>Fischer-Jørgensen</i>		
Zeuthen	Fuglede		

INDENLANDSKE MEDLEMMER

*Sidst anførte parentes gælder indvalg. * Nye medlemmer.*

DEN HUMANISTISKE KLASSE

- Andersen, Poul Max Henrik (f. 8.6.1901), dr. phil., fh. professor i dansk dialektologi ved Kbh.s Universitet. Markvej 11, 2400 Kbh. NV (5.4.68)
- Asmussen, Jes Peter (f. 2.11.1928), dr. phil., professor i iransk filologi ved Kbh.s Universitet. R. Bredgade 77, 1260 Kbh. K (13.4.73)
- Bach, Peter Heinrich Nielsen (f. 17.7.1905), dr. phil., fh. professor i germansk filologi ved Århus Universitet. K. Æblehaven 1, 8240 Risskov (5.4.74)
- Bagge, Povl (f. 30.11.1902), dr. phil., fh. professor i historie ved Kbh.s Universitet. Sortedam Dossering 69, 2100 Kbh. Ø (6.4.62)
- Bech, Gunnar (f. 23.3.1920), dr. phil., fh. professor i germansk filologi ved Kbh.s Universitet. R. Østerbrogade 150, 2100 Kbh. Ø (6.4.62)
- Becker, Carl Johan (f. 3.9.1915), dr. phil., professor i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie ved Kbh.s Universitet. R¹. Egernevej 23, 2000 Kbh. F (7.4.61)
- Birket-Smith, Kaj (f. 20.1.1893), dr. phil. & scient., fh. overinspektør ved Nationalmuseet, fh. lektor i etnografi ved Kbh.s Universitet. K., FM. 2*. Plejehjemmet Liselund, 9310 Vodskov (13.4.51)
- Bjerrum, Anders Poulsen (f. 12.3.1903), dr. phil., fh. prof. i dansk sprog ved Kbh.s Universitet. Skovgårdsvej 8, 2920 Charlottenlund (2.4.71)
- Bjøl, Erling (f. 11.12.1918), dr. scient. pol., professor i statskundskab ved Århus Universitet. Arnakvænge 13, 8270 Højbjerg (5.4.74)
- Blatt, Franz (f. 31.8.1903), dr. jur. & phil., fh. professor i klassisk filologi ved Århus Universitet. K¹, DM. Stetteagergård, Stetteager 6, Gevninge pr. 4000 Roskilde (22.4.49)
- Blegvad, Mogens (f. 25.6.1917), dr. phil., professor i filosofi ved Kbh.s Universitet. R. – Formand for Udvalget for udadrettet virksomhed. – Soldalen 7, 2100 Kbh. Ø (13.4.73)
- Blinkenberg, Andreas Peter Damsgaard (f. 13.2.1893), dr. phil. & litt., fh. professor i romansk filologi ved Århus Universitet. K. Strandvænget 7, 8240 Risskov (14.4.44)

- †Brøndum-Nielsen, Johannes (f. 2.12.1881, d. 9.3.1977), dr. phil., fh. professor i nordiske sprog ved Kbh.s Universitet. *K.*, *DM.* Rungstedvej 97, 2960 Rungsted Kyst (5.4.29)
- Christensen, Aksel Erhard (f. 11.9.1906), dr. phil., fh. professor i historie ved Kbh.s Universitet. Fuglesangsvej 27 H, 3460 Birkerød (5.4.68)
- Dal, Per Johan Erik (f. 20.12.1922), dr. phil., administrator ved Det danske Sprog- og Litteraturselskab. – Selskabets redaktør. – *R.* Forchammersvej 1, 1920 Kbh. V (2.4.71)
- Dalgård, Sune Bysted (f. 9.5.1922), dr. phil., landsarkivar ved Landsarkivet for Sjælland. *R.* Italiensvej 56, 2300 Kbh. S (5.4.74)
- Egerod, Søren Christian (f. 8.7.1923), dr. phil., professor i østasiatiske sprog med særligt henblik på kinesisk ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Rågevej 10, 2900 Hellerup (2.4.71)
- Ellehøj, Svend Aage Jensen (f. 8.9.1924), dr. phil., professor i historie ved Kbh.s Universitet. *R.* Otto Mønstedts Gade 1, 1571 Kbh. V (3.4.70)
- Favrholdt, David Cornaby (f. 24.4.1931), dr. phil., professor i filosofi ved Odense Universitet. Oehlenschlägersvej 57, 5000 Odense (1976)
- *Fink, Troels Marstrand Trier (f. 18.4.1912), dr. phil., fh. professor i historie ved Århus Universitet. *R*¹. Vægterpladsen 1, 6200 Åbenrå (Udenl. medl. april 74, indenl. medl. april 77)
- *Fischer, Erik (f. 8.10.1920), mag. art., overinspektør, lektor i kunsthistorie ved Kbh.s Universitet. Den kgl. Kobberstiksamling, St. Mus. f. Kunst, Sølvgade, 1307 Kbh. K (1977)
- Fischer-Jørgensen, Eli (f. 11.2.1911), professor i fonetik ved Kbh.s Universitet. Kongestien 45, 2830 Virum (5.4.68)
- From, Franz Gustav (f. 14.2.1914), dr. phil., professor i psykologi ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Azaleavej 28, 2500 Valby (5.4.74)
- Gelting, Jørgen Henrik (f. 19.12.1912), dr. polit., professor i nationaløkonomi ved Århus Universitet. Krathusvej 6, 8240 Risskov (1975)
- Glahn, Henrik (f. 29.5.1919), dr. phil., professor i musikvidenskab ved Kbh.s Universitet. – Formand for den humanistiske klasse. – *R.* Asgårdsvej 13, 1811 Kbh. V (7.4.72)
- Glamann, Kristof (f. 26.8.1923), dr. phil., professor i historie ved Kbh.s Universitet. Frederiksberg Bredegade 13A, 2000 Kbh. F (5.4.68)
- Glob, Peter Vilhelm (f. 20.2.1911), dr. phil., rigsantikvar, fh. professor i nordisk arkæologi og europæisk forhistorie ved Århus Universitet. Frederiksholms Kanal 12, 1220 Kbh. K (7.4.61)
- Gomard, Bernhard (f. 9.1.1926), dr. jur., professor i retsvidenskab ved

- Kbh.s Universitet. *R*¹. Hyldegårds Tværvej 10 A, 2920 Charlottenlund (1975)
- Hald, Kristian (f. 9.9.1904), dr. phil., fh. professor i nordiske sprog ved Kbh.s Universitet. Grundtvigs Vej 8 A, 1864 Kbh. V (7.4.61)
- Hammershaimb, Erling (f. 3.3.1904), dr. theol. & phil., fh. professor i semitisk filologi ved Århus Universitet. *K.* Jens Munks Vej 25, 8200 Århus N (1.4.66)
- Hansen, Aage Kristian (f. 3.9.1894), dr. phil., Slotsvej 16, 2920 Charlottenlund (11.4.58)
- Helgason, Jón (f. 30.6.1899), dr. phil., fh. professor i islandsk sprog og litteratur ved Kbh.s Universitet. Kjørstrupvej 33, 2500 Valby (9.4.54)
- *Hendriksen, Hans (f. 6.6.1913), dr. phil., professor i indisk-østerlandsk filologi ved Kbh.s Universitet. Søllerød Park 9/1, 2840 Holte (1977)
- †Hjelholt, Holger (f. 12.11.1887, d. 21.5.1977), dr. phil., fh. overarkivar i Rigsarkivet. *R.*, *DM.* Markvej 15, 2400 Kbh. NV (4.4.52)
- Hjorth, Poul Valdemar Lindegård (f. 24.7.1927), dr. phil., professor i dansk sprog ved Danmarks Lærerhøjskole. *R.* Anemonevej 25, 2970 Hørsholm (5.4.74)
- Hvidtfeldt, Anton Poul Arild Peter (f. 26.6.1915), dr. phil., professor i religionssociologi ved Kbh.s Universitet. Dommergården, 4243 Rude (1975)
- Jacobsen, Eric August (f. 5.4.1923), dr. phil., professor i engelsk sprog og litteratur ved Kbh.s Universitet. Schweizerdalstien 51, 2610 Rødovre (2.4.71)
- Jansen, Frederik Julius Billeskov (f. 30.9.1907), dr. phil., fh. professor i dansk litteratur ved Kbh.s Universitet. *K.* Frydendalsvej 20, 1809 Kbh. V (12.4.57)
- Jensen, Povl Johannes (f. 3.5.1911), dr. phil., professor i klassisk filologi ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Ellekærgård, Håstrup, 5600 Fåborg (6.4.62)
- *Johansen, Holger Friis (f. 29.4.1927), dr. phil., professor i klassisk filologi ved Århus Universitet. Fortebakken 38, 8240 Risskov (1977)
- Kabell, Aage Nicolai (f. 25.7.1920), dr. phil., professor i nordisk litteratur ved Århus Universitet. Marselis Boulevard 21, 8000 Århus C (5.4.74)
- Larsen, Jens Peter (f. 14.6.1902), dr. phil., fh. professor i musikvidenskab ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Bernstorffs Vej 244, 2920 Charlottenlund (8.4.60)
- Læssøe, Jørgen (f. 2.6.1924), dr. phil., professor i assyriologi ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Bredgade 77, 1260 Kbh. K (3.4.70)

- Monberg, Torben (f. 25.7.1929), dr. phil., professor, overinspektør ved Nationalmuseets etnografiske samling, Kbh. Veksebo, 3480 Fredensborg (1975)
- Nicolaisen, Arne Johannes (f. 27.5.1921), dr. phil., professor i etnografi ved Kbh.s Universitet. Borgmester Godskesens Plads 4, 2000 Kbh. F (2.4.71)
- Nykrog, Per (f. 1.11.1925), dr. phil., professor i romansk filologi ved Århus Universitet. R. Vestervang 2, 8000 Århus C. (1975)
- Pedersen, Johannes Peder Ejler (f. 7.11.1883), dr. theol. & phil., fh. professor i semitisk-østerlandsk filologi ved Kbh.s Universitet. *SK.*, *DM.* – Selskabets præsident 1963–69. – Valby Sogns Plejehjem, Sdr. Fasanvej 90, 2500 Valby (11.4.24)
- Rasmussen, Poul Nørregaard (f. 9.5.1922), dr. polit., professor i nationaløkonomi ved Kbh.s Universitet. Strandboulevarden 32, 2100 Kbh. Ø (5.4.74)
- Riis, Poul Jørgen (f. 26.5.1910), dr. phil., fh. professor i klassisk arkæologi ved Kbh.s Universitet. – Selskabets præsident fra 1975. – Roskildevej 102, 2500 Valby (10.4.53)
- Sass, Else Kai (f. 6.1.1912), mag. art., professor i kunsthistorie ved Kbh.s Universitet. Brolæggerstræde 5, 1211 Kbh. K (1975)
- Schiørring, Nils (f. 8.4.1910), dr. phil., professor i musikvidenskab ved Kbh.s Universitet. R¹. Forchhammersvej 2, 1920 Kbh. V (6.4.62)
- Skautrup, Jens Peter Andreas (f. 21.1.1896), dr. phil., fh. professor i nordiske sprog ved Århus Universitet. *K.*, *DM.* Stationsgade 23, 8240 Risskov (12.4.57)
- Skrubbeltrang, Fridlev Sørensen (f. 5.8.1900), dr. phil., fh. lektor i landbohøistorie ved Kbh.s Universitet. Hulsøvang 18, 2960 Rungsted Kyst (9.4.65)
- Skyum-Nielsen, Niels Holger (f. 17.10.1921), dr. phil., professor i historie ved Kbh.s Universitet. R. Langhøjvej 6, 2650 Hvidovre (2.4.71)
- *Spang-Hanssen, Henning (f. 22.1.1920), dr. phil., professor i anvendt og matematisk lingvistik ved Kbh.s Universitet. Moltkesvej 40, 2000 København F (1977)
- Steensberg, Axel (f. 1.6.1906), dr. phil., fh. professor i materiel folkekultur, med særligt henblik på Norden, ved Kbh.s Universitet. R¹. Cæciliavej 30, 2500 Valby (9.4.54)
- Stief, Carl (f. 11.8.1914), dr. phil., professor i slavisk filologi ved Kbh.s Universitet. R¹. Vespervej 34, 2900 Hellerup (2.4.71)

- *Sørensen, Søren (f. 29.9.1920), dr. phil., professor i musikvidenskab ved Århus Universitet. Lindevangsvej 4, 8240 Risskov (1977)
- Thomsen, Niels Jørgen (f. 21.4.1930), dr. phil., professor i historie ved Kbh.s Universitet. Christiansholms Parallelvej 1, 2930 Klampenborg (1976)
- Thomsen, Rudi (f. 21.7.1918), dr. phil., professor i oldtidens historie ved Århus Universitet. Funch Thomsens Gade 4, 8200 Århus N (14.4.67)
- †Topsøe-Jensen, Helge Gottlieb (f. 15.12.1896, d. 19.12.76), dr. phil., fh. overbibliotekar ved Kbh.s Universitetsbiblioteks 1. afd. R¹. Søstien 14, 3460 Birkerød (10.4.53)
- *Waaben, Knud (f. 6.6.1921), dr. jur., professor ved Kbh.s Universitet. Åmosebakken 8, 2830 Virum (1977)

DEN NATURVIDENSKABELIGE KLASSE

fys betegner den matematisk-fysiske gruppe, biol den biologiske gruppe

- Andersen, Einar Anton (f. 16.9.1905), dr. phil., fh. professor i geodæsi ved Kbh.s Universitet, fh. direktør for Geodætisk Institut. K¹. Kildeskovsvej 81, 2820 Gentofte (11.4.58 – fys)
- Andersen, Erik Albrecht Sparre (f. 29.12.1919), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Søbredden 14, 2820 Gentofte (6.4.62 – fys)
- *Andersen, Svend Olav (f. 9.10.1929), dr. phil., professor i zoofysiologi ved Kbh.s Universitet. Platanvej 24, 1810 Kbh. V (1977 – biol)
- Andersen, Svend Thorkild (f. 12.9.1926), dr. phil., statsgeolog ved Danmarks geologiske Undersøgelse. Nordvangsparken 35, 3460 Birkerød (5.4.74 – biol)
- Asmussen, Erling (f. 6.8.1907), dr. phil., fh. professor i gymnastikteori ved Kbh.s Universitet. Kollegievej 17, 2920 Charlottenlund (6.4.62 – biol)
- Asmussen, Johannes Robert Wirefeldt (f. 26.3.1903), dr. phil., fh. professor i kemi ved Danmarks tekniske Højskole. K¹. Store Kongensgade 87, 1264 Kbh. K (6.4.62 – fys)
- Bak, Børge Nielsen (f. 31.12.1912), dr. phil., extraord. professor i molekylspektroskopi ved Kbh.s Universitet. R¹. Søager 18, 2820 Gentofte (11.4.58 – fys)

- Bak, Thor Anders (f. 28.4.1929), dr. phil., professor i kemi, fh. rektor ved Kbh.s Universitet. Egernvej 65, 2000 Kbh. F (9.4.65 – fys)
- Ballhausen, Carl Johan (f. 4.4.1926), dr. phil., professor i kemi ved Kbh.s Universitet. R¹. Holmegårdsvej 31, 2920 Charlottenlund (9.4.65 – fys)
- Bang, Thøger Sophus Vilhelm (f. 27.6.1917), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. R¹. Vagtelvej 8, 2000 Kbh. F (15.4.55 – fys)
- Behnke, Olav (f. 3.5.1929), dr. med., professor i cytologi ved Kbh.s Universitet. Frederikkevej 19, 2900 Hellerup (5.4.74 – biol)
- *Berthelsen, Asger (f. 30.4.1928), dr. phil., professor i geologi ved Århus Universitet. Biskop Svanes Vej 22 A, 3460 Birkerød (1977 – fys)
- Birkelund, Tove (f. 28.11.1928), dr. phil., professor i historisk geologi ved Kbh.s Universitet. R. Birkehøj 18, 2900 Hellerup (2.4.71 – biol)
- Bjerrum, Jannik (f. 5.4.1909), dr. phil., professor i kemi ved Kbh.s Universitet. K. Regensen, St. Kannikestræde 2, 1169 Kbh. K (2.4.48 – fys)
- *Bjørnholm, Sven (f. 9.9.1927), dr. phil., docent ved Niels Bohr Institutet. Frederiksberg Allé 45, 1820 Kbh. V (1977 – fys)
- Bohr, Aage Niels (f. 19.6.1922), dr. phil. & scient., professor i fysik ved Kbh.s Universitet. R¹. Granhøjen 10, 2900 Hellerup (15.4.55 – fys)
- Buchthal, Fritz (f. 19.8.1907), dr. med., fh. professor i neurofysiologi ved Kbh.s Universitet. R¹. Søbredden 24, 2820 Gentofte. (Udenl. medl. 12.4.46, indenl. medl. 1947 – biol)
- Böcher, Tyge Wittrock (f. 25.10.1909), dr. phil., professor i botanik ved Kbh.s Universitet. R¹. Fortunvej 90, 2920 Charlottenlund (2.4.71 – biol)
- Bøggild, Jørgen Kruse (f. 30.7.1903), dr. phil., fh. professor i fysik ved Kbh.s Universitet. KIRSTEINSGADE 2, 2100 Kbh. Ø (9.4.54 – fys)
- Christensen, Bent (f. 22.8.1930), dr. phil., professor i systematisk zoologi ved Kbh.s Universitet. Rypevej 19, 2970 Hørsholm (2.4.71 – biol)
- Crone, Ulrik Christian (f. 1.2.1926), dr. med., professor i fysiologi ved Kbh.s Universitet. Toldbodgade 79, 1253 Kbh. K (5.4.68 – biol)
- *Dansgaard, Willi (f. 30.8.1922), dr. phil., professor i massespektrometri ved Kbh.s Universitet. Trørødvej 55, 2950 Vedbæk (1977 - fys)
- †Degerbøl, Magnus Anton (f. 8.7.1895, d. 14.4.77), dr. phil., fh. extraord. professor i kvartærzoologi ved Kbh.s Universitet. R¹. Lions Park, Bregnerødvej 81 E, 3460 Birkerød (2.4.48 – biol)
- Ellitsgaard-Rasmussen, Knud (f. 23.6.1923), mag. scient., direktør for

- Grønlands geologiske Undersøgelse. *R.*, *FM.* 2*. Hummeltoftevej 111, 2830 Virum (5.4.74 – fys)
- *Engberg, Ingemar (f. 1.3.1935), med. dr., professor i fysiologi ved Århus Universitet. Stokrosevej 93, 8330 Beder (1977 – biol)
- Fenchel, Moritz Werner (f. 3.5.1905), dr. phil., fh. professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Sønderengen 110, 2860 Søborg. (Udenl. medl. 12.4.46, indenl. medl. 1948 – fys)
- *Fenchel, Tom Michael (f. 19.3.1940), dr. phil., professor i zoologi ved Århus Universitet. Vestervang 6, 8000 Århus C. (1977 – biol)
- Fuglede, Bent (f. 8.10.1925), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. *R.* Trongårdsparken 67, 2800 Lyngby (5.4.68 – fys)
- Hald, Anders Hjorth (f. 3.6.1913), dr. phil., professor i matematisk statistik ved Kbh.s Universitet. Furesøvej 87 A, 2830 Virum (7.4.61 – fys)
- *Holmsgaard, Erik (f. 21.6.1921), dr. agro., forstander ved Statens forstlige Forsøgsvæsen, Springforbi. 2930 Klampenborg (1977 – biol)
- Holter, Heinz Alois Alfred Friedrich (f. 5.6.1904), dr. med. & phil., fh. professor ved Carlsberg Laboratoriet og fh. forstander for dets fysiologiske afdeling. *R*¹. – Selskabets kasserer. – Farendløse Enghave, 4100 Ringsted (14.4.44 – biol)
- Huus, Torben (f. 5.12.1919), dr. phil., professor i fysik ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Vordingborggade 11, 2100 Kbh. Ø (7.4.61 – fys)
- Jensen, Aksel Tovborg (f. 8.2.1911), dr. phil., professor i kemi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. *K.* Bjerregårdsvej 11, 2500 Valby (4.4.52 – fys)
- Jensen, Henning Højgaard (f. 21.11.1918), professor i fysik ved Kbh.s Universitet. Rødtjørnevej 18 A, 2720 Vanløse (5.4.74 – fys)
- Jensen, Kai Arne (f. 27.3.1908), dr. phil., professor i kemi ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Bøgehøj 64, 2900 Hellerup (2.4.48 – fys)
- Jessen, Børge Christian (f. 19.6.1907), dr. phil., fh. professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Dantes Plads 3, 1556 Kbh. V (14.4.39 – fys)
- Jørgensen, Carl Christian Barker (f. 11.8.1915), dr. phil., professor i zoolo-gi med særligt henblik på sammenlignende fysiologi ved Kbh.s Universitet. Slettevej 8, 2860 Søborg (9.4.65 – biol)
- Kauffmann, Fritz Josua (f. 15.1.1899), dr. med., fh. professor, fh. overlæge ved Statens Seruminstitut. *R*¹. Amagerfælledvej 27, 2300 Kbh. S (6.4.62 – biol)
- Kjeldgaard, Niels Ole (f. 2.6.1926), dr. phil., professor i molekylær biologi ved Århus Universitet. Emil Hornemanns Vej 8, 8000 Århus C (2.4.71 – biol)

- Kjær, Anders Clausen (f. 10.8.1919), dr. phil., professor i organisk kemi ved Danmarks tekniske Højskole. *R*¹. Opnæsgård 45, 2970 Hørsholm (6.4.62 – fys)
- Klenow, Hans (f. 7.2.1923), dr. phil., professor i biokemi ved Kbh.s Universitet. *R*. Skovmindevej 21, 2840 Holte (1975 – biol)
- Kofoed-Hansen, Otto Mogens (f. 25.4.1921), dr. phil., professor i reaktor-fysik ved Forsøgsanlægget Risø. Forelvej 12, 3450 Allerød (9.4.65 – fys)
- Kristensen, Leif (f. 4.1.1934), dr. phil., professor i matematik ved Århus Universitet. Vesttoften 2, 8250 Egå (2.4.71 – fys)
- Kristensen, Martin Kristian (f. 6.5.1888), dr. med., fh. overlæge ved Statens Seruminstitut. *K*. Svinget 18, 2300 Kbh. S (3.4.36 – biol)
- Kruhøffer, Poul Weber (f. 15.11.1914), dr. med., professor i fysiologi ved Kbh.s Universitet. Helsingørsvej 39, 3480 Fredensborg (2.4.71 – biol)
- Larsen, Peder Olesen (f. 7.9.1934), dr. phil., professor i organisk kemi ved Landbohøjskolen. *R*. Hvidegårdsparken 8, 2800 Lyngby (1976 – biol)
- †Larsen, Poul Lauritz (f. 30.10.1909, d. 16.7.76), dr. phil., professor i plantefysiologi ved Århus Universitet. Bredkær Rende 20, 8250 Egå. (Udenl. medl. 3.4.59, indenl. medl. 1968 – biol)
- Lassen, Niels Ove (f. 18.5.1914), dr. phil., professor i eksperimentalfysik ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Søndervej 43, 2830 Virum (11.4.58 – fys)
- Lassen, Ulrik Vilhelm (f. 17.4.1930), dr. med., professor i zoofysiologi, med særligt henblik på almen fysiologi, ved Kbh.s Universitet. Skovmindevej 26, 2840 Holte (5.4.74 – biol)
- Lindhard, Jens (f. 26.2.1922), professor i teoretisk fysik ved Århus Universitet. J. F. Willumsens Vej 4, 8270 Højbjerg (6.4.62 – fys)
- Lund, Bodil Jerslev (f. 30.4.1919), dr. phil., professor i kemi ved Danmarks farmaceutiske Højskole. *R*¹. Heslegårdsvej 39, 2900 Hellerup (2.4.71 – fys)
- Lund, Hakon (f. 2.2.1898), dr. phil., fh. professor i kemi ved Århus Universitet. *K*. Skolevangs Allé 20, 8240 Risskov (3.4.59 – fys)
- *Lundquist, Frank (f. 31.5.1916), dr. phil., professor i biokemi ved Kbh.s Universitet. Kastanievej 46, 2840 Holte (1977 – biol)
- *Mackintosh, Allan Roy (f. 22.1.1936), dr. phil., professor i eksperimentel faststoffysik ved Kbh.s Universitet. Henrik Thomsens Vej 4, 3460 Birkerød (1977 – fys)
- Marcker, Kjeld Adrian (f. 27.12.1932), professor i biologisk kemi ved Aarhus Universitet. Toftevej 1, 8250 Egå (1976 – biol)

- *Maunsbach, Arvid B. (f. 9.5.1937), med. dr., professor i anatomi ved Århus Universitet. Agrivej 1, 8240 Risskov (1977 – biol)
- Mohr, Jan Gunnar Faye (f. 10.1.1921), dr. med., professor i medicinsk genetik ved Kbh.s Universitet. R. Skodsborgparken 62, 2942 Skodsborg (5.4.68 – biol)
- Mottelson, Ben Roy (f. 9.7.1926), dr., professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Kbh. Abildgaardsgade 32, 2100 Ø (Udenl. medl. 11.4.58, indenl. medl. 1974 – fys)
- Møller, Christian (f. 22.12.1904), dr. phil., fh. extraord. professor i matematisk fysik ved Kbh.s Universitet. R¹. – Selskabets sekretær. – Frølichs Vej 42 A, 2920 Charlottenlund (2.4.43 – fys)
- Møller, Christian Knakkegård (f. 4.7.1920), dr. phil., professor i kemi ved Odense Universitet. Hjallesøvej 230, 5000 Odense (5.4.68 – fys)
- Maaløe, Ole Urban (f. 15.8.1914), dr. med., professor i mikrobiologi ved Kbh.s Universitet. – Formand for den naturvidenskabelige klasse. – Ahlmanns Allé 38, 2900 Hellerup (8.4.60 – biol)
- Nathan, Ove Heymann Wandall (f. 12.1.1926), dr. phil., professor i fysik ved Kbh.s Universitet. Svanevænget 4, 2100 Kbh. Ø (1976 – fys)
- Nielsen, Christian Overgaard (f. 16.1.1918), dr. phil., professor i zoologi med særligt henblik på almen zoologi, ved Kbh.s Universitet. Ravsnæsvej 72, 3460 Birkerød (7.4.61 – biol)
- Nielsen, Halfdan Einer Steemann (f. 13.6.1907), dr. phil., fh. professor i ferskvandsbiologi ved Kbh.s Universitet. R¹, FM. 2*. Vejlesøparken 9⁵ tv., 2840 Holte (11.4.58 – biol)
- Nielsen, Niels (f. 3.10.1893), dr. phil., scient. & litt., fh. professor i geografi ved Kbh.s Universitet. K., DM. Strandvejen 227 B, 2920 Charlottenlund (14.4.44 – fys)
- Noe-Nygaard, Arne (f. 30.7.1903), dr. phil., professor i geologi med særligt henblik på dynamisk geologi, ved Kbh.s Universitet. K., FM 2*. Lundehave, Nordre Strandvej 26, 3000 Helsingør (9.4.54 – fys)
- Nørlund, Niels Erik (f. 26.10.1885), dr. phil., scient., ing. & agro., fh. professor i matematik ved Kbh.s Universitet, fh. direktør for Geodætisk Institut. SK., DM., FM. I. – Selskabets præsident 1927–33. – Malmøgade 6, 2100 Kbh. Ø (28.4.16 – fys)
- Ottesen, Martin (f. 14.12.1920), dr. phil., professor ved Carlsberg Laboratoriet og forstander for dets kemiske afdeling. Gl. Carlsberg Vej 10, 2500 Valby (8.4.60 – biol)
- *Pedersen, Gert Kjærgård (f. 13.4.1940), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Grants Allé 11, 2900 Hellerup (1977 – fys)

- Pedersen, Kai Julius (f. 31.3.1899), dr. phil., fh. docent i kemi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. R. Agerkær 13, 2610 Rødovre (13.4.51 – fys)
- Peters, Bernard (f. 22.12.1910), dr. phil., professor, bestyrer af Dansk Rumforskningsinstitut. Lundtoftevej 155 A, 2800 Lyngby (Udenl. medl. 7.4.61, indenl. medl. 1968 – fys)
- Pihl, Mogens (f. 22.4.1907), dr. phil., fh. professor i fysik ved Kbh.s Universitet. Skovshovedvej 51, 2920 Charlottenlund (2.4.71 – fys)
- Rehberg, Poul Kristian Brandt (f. 29.3.1895), dr. med., phil. & med. vct., fh. professor i zoofysiologi ved Kbh.s Universitet. Grüners Vej 19 B, 2840 Holte (14.4.44 – biol)
- Reiz, Sven Anders Torsten (f. 7.6.1915), fil. dr., professor i astronomi ved Kbh.s Universitet. Østervoldgade 3, 1350 Kbh. K (3.4.59 – fys)
- Rudkjøbing, Mogens Hegelund (f. 6.9.1915), dr. phil., professor i astronomi ved Århus Universitet. Observatorievej 3, 8000 Århus C (7.4.61 – fys)
- Schou, Axel Villiam (f. 18.8.1902), dr. phil. & scient., fh. professor i geografi ved Kbh.s Universitet. K. Strandboulevarden 112, 2100 Kbh. Ø (8.4.60 – fys)
- *Schäffer, Claus Erik (f. 31.1.1930), cand. polyt., lektor, afdelingsleder ved Kbh.s Universitets uorganisk-kemiske lab. Rønnebærvej 136B, 2840 Holte (1977 – fys)
- Seidenfaden, Gunnar (f. 24.2.1908), dr. phil. & scient., botaniker, ambassadør, udenrigsråd. K¹, FM. 2*. Borsholmgård, 3100 Hornbæk (5.4.74 – biol)
- Siim, Jørgen Christian (f. 1.10.1915), dr. med., overlæge, direktør for Statens Seruminstitut. Rosenørns Allé 10, 1970 Kbh. V (5.4.74 – biol)
- Simonsen, Morten (f. 31.3.1921), dr. med., professor i transplantations- og immunbiologi ved Kbh.s Universitet. Nørre Allé 71, 2100 Kbh. Ø. (Udenl. medl. 9.4.65, indenl. medl. 1968 – biol)
- Skou, Jens Christian (f. 8.10.1918), dr. med., professor i fysiologi ved Århus Universitet. Rislundvej 9, 8240 Risskov (9.4.65 – biol)
- Sten-Knudsen, Ove (f. 14.3.1919), dr. med., professor i biofysik ved Kbh.s Universitet. Smakkegårdsvej 8, 2820 Gentofte (5.4.68 – biol)
- Strid, Arne Krister (f. 7.3.1943), fil. dr., professor i systematisk botanik ved Kbh.s Universitet. Tulipanvej 4, 3450 Allerød (1976 – biol)
- Strömngren, Bengt Georg Daniel (f. 21.1.1908), dr. phil. & scient., extraord. professor i astronomi (astrofysik) ved Kbh.s Universitet. K. – Selskabets præsident 1969–1975. – Æresboligen Gl. Carlsberg, 2500

- Valby (Indenl. medl. 14.4.39, udenl. medl. 6.2.59, indenl. medl. 1968 – fys)
- Syrach-Larsen, Carl (f. 6.7.1898), dr. jur., phil. & agro., fh. arboretforstander ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles arboret i Charlottenlund. *K.*, *DM.* Breelteparken 114, 2970 Hørsholm (6.4.62 – biol)
- Teilum, Gunnar (f. 18.8.1902), dr. med., fh. professor i patologisk anatomi ved Kbh.s Universitet. *R.* Vagtelvej 42, 2000 Kbh. F (11.4.58 – biol)
- *Thaysen, Jørn Hess (f. 19.10.1921), dr. med., professor i intern medicin ved Kbh.s Universitet. Frederik V's Vej 21, 2100 København Ø (1977 – biol)
- †Thomsen, Niels Mathias Peter (f. 9.10.1896, d. 3.7.76), dr. phil., fh. professor i zoologi ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. *K.*, *DM.* Sankt Kjelds Gade 14, 2100 Kbh. Ø (1.4.39 – biol)
- Tornehave, Hans Marius Nielsen (f. 24.4.1915), dr. phil., professor i matematik ved Kbh.s Universitet. Tornebakken 45, 2830 Virum (8.4.60 – fys)
- Troels-Smith, Jørgen Andreas (f. 7.6.1916), dr. phil., overinspektør ved Nationalmuseet, fh. lektor i mosegeologi ved Kbh.s Universitet. Grønemose Allé 103, 2860 Søborg (7.4.61 – biol)
- Ussing, Hans Henriksen (f. 30.12.1911), dr. med., phil. & scient., professor i biokemi ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Carl Blochs Allé 17, 2860 Søborg (15.4.55 – biol)
- Wettstein Ritter von Westersheim, Diter Holger (f. 20.9.1929), fil. dr., dr. rer. nat., professor ved Carlsberglaboratoriet og forstander for dets fysiologiske afd. *R.* Åsevej 13, 3500 Lille Værløse (9.4.65 – biol)
- Wingstrand, Karl Georg (f. 2.3.1919), fil. dr., professor i sammenlignende anatomi og morfologi ved Kbh.s Universitet. *R*¹. Dyssegårdsvej 55, 2860 Søborg (3.4.59 – biol)
- Winther, Aage (f. 8.5.1926), dr. phil., professor i teoretisk fysik ved Kbh.s Universitet. Dyssegårdsvej 39, 2860 Søborg (5.4.68 – fys)
- Zeuthen, Erik (f. 15.11.1914), dr. phil., professor ved Carlsbergfondets biologiske Institut. *R.* Vangeleddet 71, 2830 Virum (11.4.58 – biol)
- †Ørskov, Jeppe (f. 2.3.1892, d. 11.2.77), dr. jur. & med., fh. direktør for Statens Seruminstitut. *K*¹, *DM.* Maglemosevej 1, 2900 Hellerup (14.4.39 – biol)

UDENLANDSKE MEDLEMMER

DEN HUMANISTISKE KLASSE

- *Akurgal, Ekrem (f. 30.3.1911), dr., professor i klassisk arkæologi ved Universitetet i Ankara (1977)
- Alföldi, András Ede Zsigmond (f. 27.8.1895), dr., fh. professor i gl. historie ved Institute for Advanced Study, Princeton, N. J. (22.4.49)
- Alsdorf, Ludwig Wilhelm (f. 8.8.1904), dr., fh. professor i indologi ved universitetet i Hamburg (14.4.67)
- Amundsen, Leiv (f. 30.5.1898), dr., fh. professor i klassisk filologi ved universitetet i Oslo (9.4.65)
- *Attman, Artur (f. 31.10.1910), professor i økonomi ved universitetet i Göteborg (1977)
- Axelsson, Bertil Folke Bonde (f. 22.12.1906), dr., professor i romersk veltalenhed og poesi ved universitetet i Lund (3.4.70)
- Ayer, Sir Alfred Jules (f. 29.10.1910), professor i logik ved universitetet i Oxford, England (London) (1976)
- Bailey, Sir Harold Walter (f. 16.12.1899), dr., fh. professor i sanskrit ved universitetet i Cambridge, England (12.4.46)
- Balassa, Iván (f. 5.10.1917), dr., direktør for det ungarske landbrugsmuseum i Budapest (1975)
- Barth, Thomas Fredrik Weybye (f. 22.12.1928), professor i socialantropologi og etnografi ved universitetet i Oslo (1976)
- Bendz, Claes Gerhard Mortimer (f. 16.10.1908), fil. & med. dr., professor i latin ved universitetet i Lund. *R.* (9.4.65)
- Benediktsson, Sigurður Jakob (f. 20.7.1907), dr., hovedredaktør af den islandske ordbog, Reykjavík (7.4.61)
- †Benveniste, Émile (f. 27.5.1902, d. 3.10.76), dr., fh. professor i sammenlignende sprogvidenskab ved Collège de France i Paris (12.4.46)
- Bergsland, Knut (f. 7.3.1914), dr., professor i finsk-ugriske sprog ved universitetet i Oslo (3.4.64)
- Bischoff, Bernhard (f. 20.12.1906), dr., professor i latinsk middelalderfilologi ved universitetet i München (11.4.69)
- Bredsdorff, Elias Lunn (f. 15.1.1912), dr., Reader in Scandinavian Studies ved universitetet i Cambridge, Engl. (1975)

- Clark, Sir George Norman (f. 27.2.1890), dr., fh. professor i nyere historie ved universiteterne i Oxford og Cambridge, Provost of Oriel College, Oxford (12.4.57)
- Clark, John Grahame Douglas (f. 28.7.1907), dr., professor i arkæologi ved universitetet i Cambridge, Engl. *K.* (3.4.64)
- Collinder, Erik Alfred Torbjörn (Björn) (f. 22.7.1894), dr., fh. professor i finsk-ugriske sprog ved universitetet i Uppsala (7.4.61)
- Czapliński, Władysław Eugenius (f. 5.10.1905), dr., professor i historie ved universitetet i Wrocław (5.4.74)
- Duchesne-Guillemin, Jacques-Alfred-Maurice (f. 21.4.1910), professor i iransk sprog og kultur ved universitetet i Liège (1975)
- Düring, Hans Ingemar (f. 2.9.1903), dr., fh. professor i klassisk filologi (græsk sprog og litteratur) ved universitetet i Göteborg (6.4.56)
- Erdmann, Karl Dietrich (f. 29.4.1910), dr., professor i historie ved universitetet i Kiel (5.4.68)
- Fehrman, Carl Abraham Daniel (f. 3.2.1915), dr., professor i litteraturhistorie ved universitetet i Lund (11.4.69)
- Fellerer, Karl Gustav (f. 7.7.1902), fh. professor i musikvidenskab ved universitetet i Köln (1976)
- Filip, Jan (f. 25.12.1900), dr., fh. professor i forhistorisk og tidlighthistorisk arkæologi ved universitetet i Prag, direktør for akademiets arkæologiske institut (9.4.65)
- Finley, Moses I. (f. 20.5.1912), professor i oldtidshistorie ved universitetet i Cambridge, Engl. (1975)
- Firth, Sir Raymond William (f. 25.3.1901), dr., fh. professor i antropologi ved universitetet i London (1.4.66)
- Gilson, Étienne (f. 13.6.1884), dr., fh. professor i den middelalderlige filosofis historie ved Collège de France i Paris (Toronto) (10.4.53)
- Gjerstad, Erik Paul Einar (f. 30.10.1897), dr., fh. professor i klassisk arkæologi og antikkens historie ved universitetet i Lund (10.4.53)
- Grabar, André (f. 26.7.1896), dr., fh. professor i byzantisk arkæologi ved Collège de France, Paris (13.4.51)
- *Grøtvedt, Per Nyquist (f. 24.3.1891), dr. philos., fh. lektor, Oslo (1977)
- Gurney, Oliver Robert (f. 28.1.1911), professor i assyriologi ved universitetet i Oxford, Engl. (1976)
- Hagendahl, Karl Oskar Harald (f. 31.8.1889), dr., fh. professor i klassiske sprog ved universitetet i Göteborg (3.4.70)
- Haugen, Einar Ingvald (f. 19.4.1906), dr., professor i nordisk og almen sprogvidenskab ved Harvard University, Cambridge, Mass. (3.4.70)

- Haavelmo, Trygve Magnus (f. 13.12.1911), dr., professor i national-
økonomi ved universitetet i Oslo (1975)
- Ingholt, Kai Harald (f. 11.3.1896), dr., fh. professor i arkæologi ved
Yale University, New Haven. *R.* (12.4.57)
- Jacobsen, Thorkild Peter Rudolph (f. 7.6.1904), dr., fh. professor i
assyriologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. (4.4.52)
- Jacobson, Roman Osipovič (f. 11.10.1896), dr., fh. professor i slavisk
sprog og litteratur ved Harvard University, Cambridge, Mass. (22.4.49)
- Jansson, Erik Valter (f. 22.5.1907), dr., professor i svensk sprog ved
universitetet i Uppsala (11.4.69)
- Karlgren, Klas Bernhard Johannes (f. 5.10.1889), dr., fh. professor i
østasiatisk sprogvidenskab og kultur ved Göteborgs Högskola, fh. pro-
fessor og forstander for Östasiatiska Samlingarne, Stockholm (3.4.36)
- Kellenbenz, Hermann (f. 27.8.1913), dr., professor i historie ved uni-
versitetet i Nürnberg (7.4.72)
- Kuhn, Johann (Hans) Christoph Bernhard Theodor (f. 13.7.1899), dr.,
fh. professor i germansk og nordisk filologi ved universitetet i Kiel
(5.4.74)
- Kuiper, Franciscus Bernardus Jacobus (f. 7.7.1907), dr., professor i
sanskrit og indisk oldtidskundskab ved universitetet i Leiden (5.4.68)
- Kunze, Emil (f. 18.12.1901), dr., professor, fh. førstedirektør ved Deut-
sches Archäologisches Institut i Athen (München) (5.4.63)
- Kuryłowicz, Jerzy (f. 26.8.1895), fh. professor i almen sprogvidenskab
ved universitetet i Kraków (11 4.47)
- Lehmann, Winfred Philipp (f. 23.6.1916), professor i lingvistik og tysk
sprog ved University of Texas, Austin (1975)
- Leser, Paul (f. 23.2.1899), dr., fh. professor i antropologi ved Hartford
Seminary Foundation, Hartford, Conn. (7.4.72)
- *Lindbeck, Assar Carl Eugen (f. 26.1.1930), dr., professor ved Institut
for International Økonomi, Stockholm (1977)
- Lombard, Alf (f. 8.7.1902), dr., fh. professor i romanske sprog ved
universitetet i Lund (13.4.51)
- L'Orange, Hans Peter (f. 2.3.1903), dr., fh. professor i klassisk arkæ-
ologi og kunsthistorie ved universitetet i Oslo (Rom) (12.4.46)
- Lönnroth, Nils Erik Magnus (f. 1.8.1910), dr., professor i historie ved
universitetet i Göteborg (1.4.66)
- Mallowan, Sir Max Edgar Lucien (f. 6.5.1904), dr., fh. professor i
Vest-Asiens arkæologi ved universitetet i London (5.4.74)
- Malmberg, Bertil (f. 22.4.1913), dr., professor i almindelig sprogviden-
skab ved universitetet i Lund (5.4.74)

- Malmqvist, Nils Göran David (f. 6.6.1924), fil. dr., professor i sinologi ved Stockholms Universitet (1976)
- Martinet, André (f. 12.4.1908), dr., professor i almen sprogvidenskab ved universitetet i Paris (9.4.54)
- Meier, Harri Ernst Hinrich Friedrich (f. 8.1.1905), dr., professor i romansk filologi ved universitetet i Bonn (5.4.68)
- Mitchell, Phillip Marshall (f. 23.9.1916), dr., professor i germanske sprog ved University of Illinois, Urbana, Ill. (2.4.71)
- Moberg, Carl-Allan (f. 5.6.1896), dr., fh. professor i musikforskning ved universitetet i Uppsala (5.4.68)
- Morgenstjerne, Georg Valentin von Munthe av (f. 3.1.1892), dr., fh. professor i indisk filologi ved universitetet i Oslo (12.4.46)
- Needham, Joseph (f. 9.12.1900), dr., sinolog, fh. Reader i biokemi ved universitetet i Cambridge, Engl. (1975)
- Norberg, Dag Ludvig (f. 31.7.1909), professor i latinsk sprog og litteratur ved Stockholms universitetet (3.4.64)
- *Nordenfalk, Carl Adam Johan (f. 13.12.1907), fil. dr., professor i kunsthistorie ved University of Pittsburgh, Pennsylvania (1977)
- *Odén, Birgitta (f. 8.11.1921), professor i historie ved Lunds Universitet (1977)
- Polotsky, Hans Jakob (f. 13.9.1905), dr., professor i ægyptologi ved universitetet i Jerusalem (14.4.67)
- Romilly, Jacqueline de (f. 26.3.1913), dr., professor i græsk ved universitetet i Paris (7.4.61)
- Rudolph, Kurt (f. 3.4.1929), professor i religionshistorie ved Karl-Marx-Universität, Leipzig (1976)
- †Räsänen, Arvo Martti Oktavianus (f. 25.6.1893, d. 7.9.1976), dr., fh. professor i tyrkisk filologi ved universitetet i Helsingfors (9.4.54)
- Schaeffer, Claude-Frédéric-Armand (f. 6.3.1898), dr., fh. professor i arkæologi ved Collège de France og direktør ved Centre National de la Recherche Scientifique, Paris (St. Germain-en-Laye) (3.4.59)
- Schieder, Theodor (f. 11.4.1908), dr., professor i historie ved universitetet i Köln (2.4.71)
- Seip, Jens Laurits Arup (f. 11.10.1905), dr., professor i politisk idéhistorie ved universitetet i Oslo (5.4.74)
- Skard, Eiliv (f. 19.10.1898), dr., fh. professor i antik åndshistorie ved universitetet i Oslo (1.4.66)
- Snell, Bruno Karl Johannes Richard (f. 18.6.1896), dr., fh. professor i klassisk filologi ved universitetet i Hamburg (13.4.51)

- Stang, Christian Schweigaard (f. 15.3.1900), dr., fh. professor i slaviske sprog ved universitetet i Oslo (5.4.68)
- Steen, Sverre (f. 1.8.1898), dr., fh. professor i historie ved universitetet i Oslo (9.4.65)
- Strunk, Oliver (f. 22.3.1901), dr., fh. professor i musikvidenskab ved universitetet i Princeton (Grottaferrata) (1.4.66)
- Strömbäck, Dag Alvar (f. 13.8.1900), dr., fh. professor i nordisk og sammenlignende folkeminddeforskning ved universitetet i Uppsala (12.4.57)
- Sveinsson, Einar Ólafur (f. 12.12.1899), dr., fh. professor i islandsk litteratur ved universitetet i Reykjavík (6.4.56)
- Syme, Sir Ronald (f. 11.3.1903), fh. professor i antikkens historie ved universitetet i Oxford (13.4.51)
- Säflund, Lars Gösta (f. 1.3.1903), dr., fh. professor i klassisk sprogvidenskab og kulturforskning ved universitetet i Stockholm (11.4.69)
- Säve-Söderbergh, Torgny (f. 29.6.1914), dr., professor i ægyptologi ved universitetet i Uppsala (1975)
- Thompson, Homer Armstrong (f. 7.9.1906), dr., professor i klassisk arkæologi ved Institute for Advanced Study, Princeton, N.J. (2.4.71)
- Thompson, Stith (f. 7.3.1885), dr., fh. professor i engelsk og folkløse ved Indiana University, Bloomington, Ind. (4.4.52)
- Turner, Eric Gardner (f. 26.2.1911), professor i papyrologi ved universitetet i London (1975)
- Vogt, Hans Kamstrup (f. 1.6.1903), dr., professor i almindelig sprogvidenskab ved universitetet i Oslo (12.4.57)
- Waszink, Jan Hendrik (f. 27.10.1908), fh. professor i klassisk arkæologi og filologi ved universitetet i Leiden (1976)
- *Wedberg, Anders Erik Otto (f. 30.3.1913), fil. dr., professor i teoretisk filosofi ved Stockholms Universitet (1977)
- Weibull, Curt Hugo Johannes (f. 19.8.1886), dr., fh. professor i historie ved universitetet i Göteborg (12.4.57)
- Wessén, Elias Gustaf Adolf (f. 15.4.1889), dr., fh. professor i nordiske sprog ved Stockholms universitet (22.4.49)
- Wilson, Charles Henry (f. 16.4.1914), professor i moderne historie ved universitetet i Cambridge, Engl. (3.4.70)
- Wistrand, Erik Karl Hilding (f. 24.1.1907), dr., fh. professor i klassiske sprog ved universitetet i Göteborg (2.4.71)
- von Wright, Georg Henrik (f. 14.6.1916), dr., kansler for Åbo Akademi, fh. professor i filosofi ved universitetet i Helsingfors (5.4.74)

- Wyller, Egil Anders (f. 24.4.1925), dr., professor i antik åndshistorie ved universitetet i Oslo (7.4.72)
- Zilliacus, Johan Henrik (f. 23.1.1908), dr., professor i græsk litteratur ved universitetet i Helsingfors (7.4.72)
- Öhmann, Emil (f. 25.1.1894), dr., fh. professor i germansk filologi ved universitetet i Helsingfors (12.4.57)

DEN NATURVIDENSKABELIGE KLASSE

fys betegner den matematisk-fysiske gruppe, biol den biologiske gruppe

- Adrian of Cambridge, Edgar Douglas, Baron (f. 30.11.1889), dr., fh. professor i fysiologi ved universitetet i Cambridge, Engl. (13.4.51 – biol)
- *Ahlfors, Lars Valerian (f. 18.4.1907), dr., professor i matematik ved Harvard University, Cambridge, Mass. (1977 – fys)
- Ahrland, Sten Harald (f. 4.8.1921), dr., professor i uorganisk opløsningskemi ved universitetet i Lund (1975 – fys)
- Alfvén, Hannes Olof Gösta (f. 30.5.1908), fh. professor i plasmafysik ved Stockholms tekniska Högskola (5.4.68 – fys)
- Ambartsumian, Viktor Amazaspovich (f. 18.9.1908), professor, direktør for Astrophysical Observatory i Erevan, Armenien, ASSR (2.4.71 – fys)
- *Andersson, Bengt Erik (f. 12.1.1923), VMD, professor i fysiologi ved Karolinska Institutet, Stockholm (1977 – biol)
- Anfinsen, Christian Boehmer (f. 26.3.1916), dr., National Institutes of Health, Bethesda, Maryland, U. S. A. (9.4.65 – biol)
- Auerbach, Charlotte (f. 14.5.1899), dr., fh. professor i genetik ved universitetet i Edinburgh (5.4.68 – biol)
- Barton, Derek Harold Richard (f. 8.9.1918), dr., professor i organisk kemi ved Imperial College of Science and Technology i London (7.4.72 – fys)
- Bastiansen, Otto Christian Astrup (f. 5.9.1918), dr., professor i teoretisk kemi ved universitetet i Oslo (14.4.67 – fys)
- Beadle, George Wells (f. 22.10.1903), dr., fh. professor i biologi ved og fh. præsident for University of Chicago, Ill. (4.4.52 – biol)
- Bell, Ronald Percy (f. 24.11.1907), professor i kemi ved universitetet i Stirling, Skotland (6.4.62 – fys)

- Bénard, Jacques (f. 21.12.1912), dr., professor i fysisk kemi ved universitetet i Paris (5.4.68 – fys)
- Bergsten, Karl Erik (f. 27.7.1909), dr., professor i geografi ved universitetet i Lund (5.4.68 – fys)
- Bergström, Lars Ingmar Valeson (f. 6.9.1921), professor, bestyrer for Forskningsinstitutet för Atomfysik, Stockholm (5.4.74 – fys)
- Bernhard, Carl Gustav (f. 28.4.1910), dr., fh. professor i fysiologi ved Karolinska Institutet, Stockholm (1975 – biol)
- Best, Charles Herbert (f. 27.2.1899), dr., fh. professor i fysiologi ved universitetet i Toronto (6.4.56 – biol)
- Beurling, Arne Karl-August (f. 3.2.1905), dr., professor i matematik ved Institute for Advanced Study, Princeton, N.J. (13.4.51 – fys)
- *Bogorad, Lawrence (f. 29.8.1921), dr., professor i biologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. (1977 – biol)
- Brachet, Jean-Louis-Auguste (f. 19.3.1909), dr., professor i almindelig biologi ved Université Libre i Bruxelles (6.4.56 – biol)
- *Bridgwater, David (f. 5.7.1934), geolog, dr. phil., Grønlands Geologiske Undersøgelse (1977 – fys)
- Brinck, Per Simon Valdemar (f. 4.9.1919), dr., professor i zoologi ved universitetet i Lund (7.4.72 – biol)
- de Broglie, Louis-Victor-Pierre-Raymond, Prince (f. 15.8.1892), dr., fh. professor i teoretisk fysik ved universitetet i Paris (12.4.46 – fys)
- Brown, Gerald Edward (f. 22.7.1926), dr., professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Kbh., og ved State University of New York, Stony Brook, N.Y. (14.4.67 – fys)
- Braarud, Tryggve (f. 15.9.1903), dr., professor i botanisk marinbiologi ved universitetet i Oslo (9.4.65 – biol)
- Burström, Hans Georg (f. 27.5.1906), dr., fh. professor i plantefysiologi ved universitetet i Lund (5.4.68 – biol)
- Busemann, Herbert (f. 12.5.1905), dr., fh. professor i matematik ved University of Southern California, Los Angeles, Cal. (3.4.64 – fys)
- Carleson, Lennart Axel Edvard (f. 18.3.1928), dr., professor i matematik ved universitetet i Uppsala (3.4.70 – fys)
- Cartan, Henri-Paul (f. 8.7.1904), professor i matematik ved universitetet i Paris (6.4.62 – fys)
- Casimir, Hendrik Brugt Gerhard (f. 15.7.1909), dr., fh. direktør for Philips' Gloeilampenfabriken, Eindhoven, Holland (1975 – fys)
- Christensen, Erik Hohwü (f. 25.9.1904), dr., fh. professor i gymnastikteori ved Kbh.s Universitet, professor i kropsøvelsernes fysiologi og

- hygiejne ved Kungl. gymnastiska Centralinstitutet i Stockholm.
(Indenl. medl. 12.4.40, udenl. medl. 1965 – biol)
- Cori, Carl Ferdinand (f. 5.12.1896), dr., fh. professor i biokemi ved
Washington University, St. Louis, Miss. (Boston) (6.4.56 – biol)
- Cotton, Frank Albert (f. 9.4.1930), dr., professor i kemi ved Texas A
& M University, Texas (1975 – fys)
- Coulomb, Jean-Marie-François-Joseph (f. 7.11.1904), dr., professor i
geofysik ved universitetet i Paris (11.4.69 – fys)
- Cramér, Carl Harald (f. 25.9.1893), dr., fh. professor i forsikringsmate-
matik og matematisk statistik ved universitetet i Stockholm (5.4.68 –
fys)
- Dahlgren, Rolf Martin Teodor (f. 7.7.1932), fil. dr., professor i syste-
matisk botanik ved Kbh.s Universitet (Lund) (1976 – biol)
- Darlington, Cyril Dean (f. 19.12.1903), dr., fh. professor i botanik ved
universitetet i Oxford, Engl. (13.4.51 – biol)
- Davies, John Arthur (f. 28.3.1927), dr., professor i fysik ved Chalk
River Nuclear Laboratories, Ontario (3.4.70 – fys)
- Delbrück, Max (f. 4.9.1906), dr., professor i biologi ved California
Institute of Technology, Pasadena, Cal. (11.4.58 – biol)
- Dirac, Paul Adrien Maurice (f. 8.8.1902), fh. professor i matematik ved
universitetet i Cambridge, Engl. (6.4.62 – fys)
- Dorf, Erling (f. 19.7.1905), dr., professor i geologi ved Princeton Uni-
versity, N.J. (9.4.65 – biol)
- Edlén, Bengt (f. 2.11.1906), dr., fh. professor i fysik ved universitetet i
Lund (6.4.56 – fys)
- Edsall, John Tileston (f. 3.11.1902), professor i biokemi ved Harvard
University, Boston, Mass. (11.4.69 – biol)
- Eigen, Manfred (f. 9.5.1927), dr., professor, Max Planck-Institut für
Phys. Chemie, Göttingen (2.4.71 – biol)
- Emerson, Sterling Howard (f. 29.10.1900), dr., fh. professor i genetik
ved California Institute of Technology, Pasadena, Cal. (5.4.74 – biol)
- Ephrussi, Boris (f. 9.5.1901), dr., fh. professor i genetik ved Western
Reserve University, Cleveland, Ohio (Essonne, Frankrig) (6.4.56 – biol)
- von Euler, Ulf Svante (f. 7.2.1905), dr., fh. professor i fysiologi ved
Karolinska Institutet, Stockholm (6.4.62 – biol)
- Fey, Hans (f. 30.12.1921), dr., professor, direktør for Veterinär-Bakte-
riologisches Institut der Universität, Bern (2.4.71 – biol)
- Flerov, Georgii Nikolaevitch (f. 2.3.1913), dr., professor, direktør for
laboratoriet for kernereaktioner i Dubna (Moskva) (11.4.69 – fys)

- Flood, Håkon (f. 25.9.1905), dr., professor i kemi ved Norges tekniske Høgskole, Trondheim (3.4.64 – fys)
- †Fock, Vladimir Alexandrovitch (f. 22.12.1898, d. 27.12.74), fh. professor i teoretisk fysik ved statsuniversitetet i Leningrad (9.4.65 – fys)
- Folkow, Bjørn Uno Gottfrid (f. 13.10.1921), dr., professor i fysiologi ved universitetet i Göteborg (5.4.68 – biol)
- Fredga, Arne (f. 18.7.1902), dr., fh. professor i organisk kemi ved universitetet i Uppsala (9.4.65 – fys)
- v. Frisch, Karl Ritter (f. 20.11.1886), dr., fh. professor i zoologi ved universitetet i München (10.4.31 – biol)
- Gard, Sven (f. 3.11.1905), dr., fh. professor i virologi ved Karolinska Institutet, Stockholm (3.4.64 – biol)
- Garnham, Percy Cyril Claude (f. 15.1.1901), fh. professor i med. protozoologi ved universitetet i London (1976 – biol)
- *Ginzburg, Vitaly Lazarevich (f. 4.10.1916), professor, leder af afd. f. teoretisk fysik ved det sovjetiske Videnskabsakademi, Moskva (1977 – fys)
- Glick, David (f. 3.5.1908), dr., professor i Department of Pathology og forstander for Division of Histochemistry ved Stanford University, Stanford, Cal. (9.4.65 – biol)
- Godwin, Harry (f. 9.5.1901), dr., fh. professor i botanik ved universitetet i Cambridge, Engl. (6.4.62 – biol)
- *Goldanskii, Vitalii Iosifovich (f. 18.6.1923), professor, leder af Institut for Kemisk Fysik ved det sovjetiske Videnskabsakademi, Moskva V (1977 – fys)
- Granit, Ragnar Arthur (f. 30.10.1900), dr., fh. professor i neurofysiologi ved Kungl. Karolinska medico-kirurgiska Institutet, Medicinska Nobelinstitutets Avdelning för Neurofysiologi, Stockholm (6.4.56 – biol)
- Gray, Harry Barkus, (f. 14.11.1935), dr., professor i kemi ved California Institute of Technology, Pasadena, Cal. (5.4.74 – fys)
- Groshev, Leonid Vasilievitch (f. 18.3.1907), professor, Institut for Atomenergi, Moskva (9.4.65 – fys)
- Gustafson, Torsten Valdemar (f. 8.5.1904), dr., fh. professor i teoretisk fysik ved universitetet i Lund (6.4.56 – fys)
- Gustafsson, Carl Åke Torsten (f. 8.4.1908), dr., fh. professor i genetik ved universitetet i Lund (14.4.67 – biol)
- Gårding, Lars Jakob (f. 7.3.1919), dr., professor i matematik ved universitetet i Lund (5.4.63 – fys)

- Hamilton, James (f. 29.1.1918), fh. professor i fysik ved University College, London, professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Kbh. (14.4.67 – fys)
- Hammen, Thomas van der (f. 27.9.1924), lektor i palynologi ved universitetet i Amsterdam (1976 – biol)
- Haraldsen, Haakon Kristian (f. 24.4.1904), dr., professor i kemi ved universitetet i Oslo (7.4.72 – fys)
- Harris, Thomas Maxwell (f. 8.1.1903), dr., professor i botanik ved universitetet i Reading (8.4.60 – fys)
- *Hartmann, Hermann Leonhard (f. 4.5.1914), professor ved Institut für theoretische und physikalische Chemie, Johann-Wolfgang-Goethe-Universität, Frankfurt a.M. (1977 – fys)
- Hassel, Odd (f. 17.5.1897), dr., fh. professor i fysisk kemi ved universitetet i Oslo (6.4.56 – fys)
- Hastings, Albert Baird (f. 20.11.1895), dr., fh. professor i biokemi ved Scripps Clinic and Research Foundation, La Jolla, Cal. (23.4.51 – biol)
- Hedberg, Hollis Dow (f. 29.5.1903), dr., professor i geologi ved Princeton University, N. J. (3.4.70 – biol)
- Heidelberger, Michael (f. 29.4.1888), dr., fh. professor i biokemi ved Columbia University, New York (12.4.57 – biol)
- Helgason, Sigurður (f. 30.9.1927), dr., professor i matematik ved Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Mass. (7.4.72 – fys)
- †Hill, Archibald Vivian (f. 26.9.1886, d. 7.6.1977), dr., fh. professor i fysiologi ved universitetet i London (12.4.46 – biol)
- Hodgkin, Alan Lloyd (f. 5.2.1914), Foulerton Research Professor of the Royal Society, Physiological Laboratory, Cambridge, Engl. (3.4.64 – biol)
- Hoppe, Ernst Gunnar (f. 24.12.1914), dr., professor i geografi ved Stockholms universitet (7.4.72 – fys)
- Howard, Richard Alden (f. 1.7.1917), dr., professor i botanik og dendrologi ved Harvard University, Jamaica Plain, Mass. (5.4.68 – biol)
- Hultén, Eric Oscar Gunnar (f. 18.3.1894), dr., fh. professor og forstander ved Naturhistoriska Riksmuseets botaniske afdeling, Stockholm (9.4.65 – biol)
- Hulthén, Lamek (f. 14.12.1909), professor i teoretisk fysik ved Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm (1976 – fys)
- Huxley, Andrew Fielding (f. 22.11.1917), professor i fysiologi ved University College, London (3.4.64 – biol)

- Huxley, Hugh Esmor (f. 25.2.1924), dr., afdelingsleder ved Medical Research Council (molekylær biologi) i Cambridge, Engl. (2.4.71 – biol)
- Hägg, Gunnar (f. 14.12.1903), dr., fh. professor i uorganisk kemi ved universitetet i Uppsala (6.4.56 – fys)
- Hörmander, Lars Valter (f. 24.1.1931), professor i matematik ved universitetet i Lund (11.4.69 – fys)
- Hörstadius, Sven Otto (f. 18.2.1898), dr., fh. professor i zoologi ved universitetet i Uppsala (13.4.51 – biol)
- Jacob, François (f. 17.6.1920), dr., Institut Pasteur, Paris (6.4.62 – biol)
- Jacobsohn, Dora Elisabeth (f. 1.3.1908), dr., professor i endokrinologi ved universitetet i Lund (5.4.68 – biol)
- Jakobsson, Sveinn Peter (f. 20.7.1939), mag. scient., direktør for Naturhistorisk Museum, Reykjavík (1975 – fys)
- Jerne, Niels Kaj (f. 23.12.1911), dr., professor i eksperimentel terapi, direktør for Basel Institut für Immunologie, Basel (5.4.68 – biol)
- Johansen, Kjell (f. 30.9.1932), dr. phil., professor i zoologi ved Aarhus Universitet (Risskov) (1976 – biol)
- Jørgensen, Axel Christian Klixbüll (f. 18.4.1931), dr., professor i uorganisk kemi ved universitetet i Genève (9.4.65 – fys)
- Kadison, Richard Vincent (f. 25.7.1925), professor i matematik ved University of Pennsylvania, Philadelphia (5.4.74 – fys)
- Kahlson, Georg Sigfrid (f. 23.9.1901), dr., fh. professor i fysiologi ved universitetet i Lund (6.4.56 – biol)
- Kalckar, Herman Moritz (f. 26.3.1908), dr., professor i biologisk kemi ved Harvard University, Medical School, Boston, Mass. (indenl. medl. 2.4.48, udenl. medl. 1959 – biol)
- Kapitza, Pjotr Leonidovich (f. 8.7.1894), dr., fh. professor, direktør for det fysiske forskningsinstitut ved akademiet i Moskva (12.4.46 – fys)
- Katz, Bernhard (f. 26.3.1911), dr., professor i biofysik ved University College, London (5.4.68 – biol)
- Keynes, Richard Darwin (f. 14.8.1919), dr., direktør for Institute of Animal Physiology, Babraham, Cambridge, Engl. (2.4.71 – biol)
- Kihara, Hitoshi (f. 21.10.1893), dr., fh. professor i genetik ved universitetet i Kyoto (6.4.56 – biol)
- †Klein, Oskar Benjamin (f. 15.9.1894, d. 5.2.77), dr., fh. professor i teoretisk fysik ved universitetet i Stockholm (12.4.46 – fys)
- Kuffler, Stephen William (f. 24.8.1913), dr., professor i neurobiologi ved Harvard University, Boston, Mass. (7.4.72 – biol)

- Landis, Eugene Markley (f. 4.4.1901), fh. professor i fysiologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. (5.4.74 – biol)
- Levan, Johan Albert (f. 8.3.1905), dr., fh. professor i cytologi ved universitetet i Lund (6.4.62 – biol)
- Lipmann, Fritz Albert (f. 12.6.1899), dr., fh. professor i biokemi ved Rockefeller University, New York, N. Y. (22.4.49 – biol)
- Littlewood, John Edensor (f. 9.6.1885), dr., fh. professor i matematik ved universitetet i Cambridge, Engl. (2.4.48 – fys)
- Lowry, Oliver Howe (f. 18.7.1910), dr., professor ved og forstander for Department of Pharmacology, Washington University, St. Louis (5.4.68 – biol)
- Lundberg, Paul Anders (f. 10.9.1920), professor i neurofysiologi ved universitetet i Göteborg (1976 – biol)
- Lundquist, Arne John Axel (f. 6.6.1920), dr., professor i genetik ved universitetet i Lund (2.4.71 – biol)
- Löwdin, Per-Olov (f. 28.10.1916), dr., professor i kvantekemi ved universitetet i Uppsala (13.4.73 – fys)
- Maak, Wilhelm (f. 13.8.1912), dr., professor i matematik ved universitetet i Göttingen (13.4.73 – fys)
- MacLane, Saunders (f. 4.8.1909), dr., professor i matematik ved universitetet i Chicago (5.4.68 – fys)
- Manton, Irene (f. 17.4.1904), dr., fh. professor i botanik ved universitetet i Leeds (10.4.53 – biol)
- Mayr, Ernst (f. 5.7.1904), dr., professor i zoologi ved Harvard College, direktør ved Museum of Comparative Zoology, Cambridge, Mass. (6.4.56 – biol)
- Melin, Johannes Botvid Elias (f. 28.7.1889), dr., fh. professor i fysiologisk botanik og anatomi ved universitetet i Uppsala. *K.* (2.4.48 – biol)
- Morgan, William Wilson (f. 3.1.1906), dr., professor i astronomi ved universitetet i Chicago, Ill. (14.4.67 – fys)
- *Moscowitz, Albert (f. 20.8.1929), dr., professor i kemi ved University of Minnesota, Minneapolis (1977 – fys)
- Müntzing, Arne (f. 2.3.1903), dr., fh. professor i genetik ved universitetet i Lund (11.4.58 – biol)
- †Myrberg, Pekka Juhana (f. 30.12.1892, d. 21.7.76), dr., fh. professor i matematik ved universitetet i Helsingfors (13.4.51 – fys)
- Nannfeldt, Johan Axel Frithiof (f. 18.1.1904), fh. professor i botanik ved universitetet i Uppsala (6.4.62 – biol)
- Neugebauer, Otto Eduard Hermann (f. 26.5.1899), dr., fh. professor i

- matematikens historie ved Brown University, Providence, R. I. (6.4.34 – fys)
- Nevanlinna, Rolf Herman (f. 22.10.1895), dr., fh. professor i matematik ved universitetet i Helsingfors (6.4.56 – fys)
- Nicolaysen, Ragnar (f. 9.8.1902), dr., professor i ernæringsforskning ved universitetet i Oslo (9.4.65 – biol)
- van Niel, Cornelis Bernardus (f. 4.11.1897), fh. professor i mikrobiologi ved Stanford University, Stanford, Cal. (5.4.68 – biol)
- Nilsson, Sven Gösta (f. 14.1.1927), dr., professor i matematisk fysik ved Tekniska Högskolan i Lund (7.4.72 – fys)
- *Nomura, Masayasu (f. 27.4.1927), dr., professor i genetik og biokemi ved Institute for Enzyme Research, University of Wisconsin, Madison, Wisc. (1977 – biol)
- Nordhagen, Rolf (f. 21.10.1894), dr., fh. professor i botanik ved universitetet i Oslo (12.4.46 – biol)
- †Onsager, Lars (f. 27.11.1903, d. 5.10.76), dr., professor ved University of Miami (teoretisk kemi), Center for theoretical Studies, Florida (1975 – fys)
- Oort, Jan Hendrik (f. 28.4.1900), dr., fh. professor, direktør for observatoriet i Leiden (11.4.47 – fys)
- Ourisson, Guy Henri (f. 26.3.1926), dr., professor i kemi ved Faculté des Sciences i Strasbourg, rektor for Louis Pasteur Universitetet i Strasbourg (5.4.74 – fys)
- Perlman, Isadore (f. 12.4.1915), professor i kemi ved University of California, Berkeley, Cal. (7.4.72 – fys)
- *Pethick, Christopher John (f. 22.2.1942), dr., professor ved Nordisk Institut for teoretisk Atomfysik, Kbh. (1977 – fys)
- Pontecorvo, Guido Pellegrino Arrigo (f. 29.11.1907), professor, Imperial Cancer Research Fund, London (1.4.66 – biol)
- Prelog, Vladimir (f. 23.7.1906), dr., professor i organisk kemi ved Eidgenössische Technische Hochschule, Zürich (2.4.71 – fys)
- Ramberg, Hans (f. 15.3.1917), dr., professor i geologi (petrografi) og mineralogi ved universitetet i Uppsala (3.4.64 – fys)
- Rechinger, Karl Heinz (f. 16.10.1906), dr., professor i systematisk botanik og plantegeografi ved universitetet i Wien (2.4.71 – biol)
- Regnéll, Otto Gerhard (f. 19.6.1915), dr., professor i geologi ved universitetet i Lund (11.4.69 – biol)
- *Rhoades, Marcus Morton (f. 24.7.1903), dr., fh. professor i genetik ved University of Indiana, Bloomington, Ind. (1977 – biol)

- Rice, Stuart Alan (f. 6.1.1932), professor i fysisk kemi ved University of Chicago, Ill. (1976 – fys)
- Roche, Jean-Casimir-Henri-Hilaire (f. 14.1.1901), dr., fh. professor i almen og sammenlignende biokemi ved Collège de France, Paris (3.4.70 – biol)
- Rosseland, Svein (f. 31.3.1894), dr., fh. professor i astronomi ved universitetet i Oslo og direktør for universitetets institut for teoretisk astrofysik (6.4.62 – fys)
- Russell, Sir Frederick Stratten (f. 3.11.1897), dr., sekretær i Marine Biological Association of the United Kingdom og fh. direktør ved Plymouth Laboratory, Plymouth (7.4.61 – biol)
- Ryle, Sir Martin (f. 27.9.1918), professor i radio-astronomi ved universitetet i Cambridge, Engl. (5.4.68 – fys)
- Sargeson, Alan McLeod (f. 13.10.1930), professor i uorganisk kemi ved Australian National University, Canberra (1976 – fys)
- Schmidt-Nielsen, Knut (f. 24.9.1915), dr., professor i fysiologi ved Duke University, Durham, North Carolina (1975 – biol)
- Schwarzenbach, Gerold (f. 15.3.1904), dr., professor i uorganisk og analytisk kemi ved universitetet i Zürich (6.4.56 – fys)
- Schwarzschild, Martin (f. 31.5.1912), professor i astronomi ved Princeton University, N. J. (11.4.69 – fys)
- *Segal, Irving Ezra (f. 13.9.1918), dr., professor i matematik ved Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Mass. (1977 – fys)
- Selberg, Atle (f. 14.6.1917), dr., professor i matematik ved Institute for Advanced Study, Princeton, N. J. (14.4.67 – fys)
- Sheline, Raymond Kay (f. 31.3.1922), dr., professor i kemi og fysik ved Florida University i Tallahassee, Florida (5.4.74 – fys)
- Siegbahn, Karl Manne Georg (f. 3.12.1886), dr., fh. professor, forstander for Kungl. Vetenskapsakademiens Forskningsinstitut för experimentel Fysik, Stockholm (21.4.33 – fys)
- Siegel, Carl Ludwig (f. 31.12.1896), fh. professor i matematik ved universitetet i Göttingen (11.4.47 – fys)
- Šorm, František (f. 28.2.1913), dr., professor i kemi ved Karls Universitetet i Prag, direktør for akademiets kemiske institut (9.4.65 – fys)
- Stensiö, Erik Helge Osvald (f. 2.10.1891), dr., fh. professor, fh. forstander ved Naturhistoriska Riksmuseum, Stockholm. *K.* (6.4.34 – biol)
- Stern, Herbert (f. 22.12.1918), professor i biologi ved University of California, La Jolla, Cal. (1976 – biol)

- Strand, Kaj Aage Gunnar (f. 27.2.1907), dr., professor, videnskabelig direktør for U. S. Naval Observatory, Washington, D. C. (9.4.65 – fys)
- Stumpf, Paul Karl (f. 23.2.1919), dr., professor i biokemi ved University of California, Davis, Cal. (1975 – biol)
- Størmer, Leif (f. 1.7.1905), dr., professor i historisk geologi ved universitetet i Oslo (11.4.58 – biol)
- Suomalainen, Esko (f. 11.6.1910), dr., professor i genetik ved universitetet i Helsingfors (5.4.68 – biol)
- Suomalainen, Paavo (f. 28.10.1907), dr., professor i fysiologisk zoologi ved universitetet i Helsingfors (6.4.62 – biol)
- Swiatecki, Wladyslaw Jerzy (f. 22.4.1926), dr., kernefysiker, Lawrence Radiation Laboratory, Berkeley, Cal. (13.4.73 – fys)
- Sørensen, Niels Andreas (f. 8.12.1909), dr., professor i organisk kemi ved Norges tekniske Høgskole, Trondheim (13.4.73 – fys)
- Teichert, Curt (f. 8.5.1905), dr., professor i geologi ved Kansas University, Lawrence (13.4.73 – fys)
- Theorell, Axel Hugo Teodor (f. 6.7.1903), dr., fh. professor, forstander for Karolinska medico-kirurgiska Institutets Nobelinstitut i Stockholm (10.4.53 – biol)
- Thorarinsson, Sigurður (f. 8.1.1912), dr., professor i geologi og geografi ved universitetet i Reykjavík (12.4.57 – fys)
- Tomonaga, Sin-itiro (f. 31.3.1906), fh. professor i fysik ved universitetet i Tokyo (1976 – fys)
- Tosteson, Daniel Charles (f. 5.2.1925), dr., professor i fysiologi ved Duke University, Durham, N. C. (13.4.73 – biol)
- Tutin, Winifred (f. 8.10.1915), dr., Honorary Reader in Botany, University of Leicester, Engl. (1975 – biol)
- *Vallee, Bert Lester (f. 1.6.1919), professor i biokemi ved Harvard Medical School, Boston, Mass. (1977 – biol)
- Vinogradov, Ivan Matveevitch (f. 14.9.1891), fh. professor, matematiker, Moskva (11.4.47 – fys)
- Voigt, Erhard (f. 28.7.1905), dr., professor i geologi og palæontologi ved universitetet i Hamburg (7.4.72 – biol)
- Watson, James Dewey (f. 6.4.1928), dr., professor i biologi ved Harvard University, Cambridge, Mass. (6.4.62 – biol)
- Weisskopf, Victor Frederick (f. 19.9.1908), dr., professor i fysik ved Institute of Technology, Cambridge, Mass., fh. generaldirektør for CERN (European Center for Nuclear Research), Genève (6.4.62 – fys)

- Wergeland, Harald Nicolai Storm (f. 14.3.1912), dr., professor i fysik ved Norges tekniske Høgskole, Trondheim (5.4.63 – fys)
- Wheeler, John Archibald (f. 9.7.1911), dr., professor i fysik ved Princeton University, N. J. (2.4.71 – fys)
- Wickman, Frans Erik (f. 21.3.1915), dr., professor i mineralogi, petrologi og geokemi ved universitetet i Stockholm (2.4.71 – fys)
- Wigglesworth, Sir Vincent Brian (f. 17.4.1899), dr., fh. professor i biologi ved universitetet i Cambridge, Engl. (13.4.51 – biol)
- *Wildman, Samuel Goodnow (f. 26.5.1912), dr., professor i biologi ved Dept. of Biology, Univ. of Cal., Los Angeles, Cal. (1977 – biol)
- Wilkinson, Geoffrey (f. 14.7.1921), professor i uorganisk kemi ved Imperial College ved universitetet i London (5.4.68 – fys)
- Wilson, Douglas Patrick (f. 7.8.1902), dr., Senior Principal Scientific Officer ved Marine Biological Laboratory, Plymouth (9.4.65 – biol)
- Wright, Sewall (f. 21.12.1889), dr., fh. professor i genetik ved University of Wisconsin, Madison, Wisc. (3.4.70 – biol)
- Yonge, Sir Charles Maurice (f. 9.12.1899), dr., fh. professor i zoologi ved universitetet i Glasgow (6.4.56 – biol)
- Zotterman, Gulle Yngve (f. 20.9.1898), dr., fh. professor i fysiologi ved Kungliga Veterinärhögskolan i Stockholm (5.4.63 – biol)
- Aaboe, Asger Hartvig (f. 26.4.1922), dr., professor i matematik og naturvidenskabernes historie ved Yale University, New Haven, Conn. (1975 – fys)
-

SELSKABETS TILLIDSHVERV

Juni 1977

	Valgt	til april
<i>Præsident:</i> P. J. Riis	1. 6.1975	1980
<i>Klasseformænd:</i>		
Henrik Glahn, hum. kl.	17. 3.1977	1981
Ole Maaløe, naturv. kl.	21. 3.1975	1978
<i>Sekretær:</i> Christian Møller	27.11.1959	1980
<i>Redaktør og arkivar:</i> Erik Dal	1. 6.1975	1980
<i>Kasserer:</i> Heinz Holter	13. 3.1953	1978
<i>Kassekommissionen:</i>		
Einar Andersen (formand)	3. 4.1959	1979
C. J. Becker	5.12.1969	1978
Nils Schiørring	7. 4.1972	1980
C. J. Ballhausen	7. 5.1976	1981
<i>Revisorer:</i>		
P. Nørregaard Rasmussen	1. 6.1975	1978
Anders Reiz	9. 4.1976	1980
<i>Revisorsuppleanter:</i>		
Eli Fischer Jørgensen	5.12.1969	1978
E. Sparre Andersen	9. 4.1976	1980
<i>Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark</i>		
Mogens Blegvad (formand)	13. 2.1976	1979
H. Højgaard Jensen	13. 2.1976	1980
C. Overgaard Nielsen	13. 2.1976	1978
Niels Thomsen	28. 4.1977	1981
 <i>Præsidiets:</i> Præsidenten, den afgåede præsident (Bengt Strömgren), klasseformændene, sekretæren, redaktøren, kassereren, kassekommissionens formand og formanden for Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark.		

	Valgt	til 30.9.
<i>Carlsbergfondets direktion:</i>		
C. J. Ballhausen	5. 5.1972	1986
Franz Blatt	1. 3.1957	1982
Christian Crone	16. 4.1971	1984
Kristof Glamann (formand)	24.10.1969	1978
Arne Noe-Nygaard	3. 5.1963	1980
<i>Frederiksborg-Museets bestyrelse</i>		
Valgt af Selskabet: Kristof Glamann	21.11.1969	1978
<i>Bestyrelsen for Carlsbergs Mindelegat for Brygger J. C. Jacobsen</i>		
Valgt af Selskabets præsident: C. Møller	1.10.1963	1979
<i>Tilforordnede til Carlsberg Laboratoriets bestyrelse:</i>		
Prof. Ebba Lund	5. 5.1972	1980
Direktør A. W. Nielsen	5. 5.1972	1980
<hr style="width: 20%; margin: 10px auto;"/>		
<i>Beboer af Gl. Carlsbergs Hovedbygning (Æresboligen):</i>		
Bengt Strömngren	1. 4.1966	
<i>Bestyrelsen for Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand, Lundehave:</i>		
Werner Fenchel	9. 4.1954	1979
Hans Fischer-Møller, advokat (formand)	juli 1970	1979
Axel Schou	8.12.1972	1979
Sune Dalgaard	28. 4.1977	1979
<i>Beboer af Lundehave:</i>		
Arne Noe-Nygaard	17. 5.1963	
<i>Bestyrelsen for Lægen, Professor ved Københavns Universitet, dr. med. & chir. Knud Sand's Legat:</i>		
A. Tovborg Jensen (formand) og advokat Ivan Schiøler	7.11.1969	1982
Nils Schiørring	6. 3.1970	1982
Suppleanter C. Overgaard Nielsen og advokat Jens Jordan	15. 5.1970	1982
B. Gomard	30. 1.1976	1982
<i>Beboer af professor Knud Sands bolig:</i>		
Einar Andersen	8. 5.1970	

	Valgt	til april
<i>Bestyrelsen for Emil Herborgs Legat til unge, danske, mandlige, ubemidlede Naturvidenskabsmænd:</i>		
Jannik Bjerrum	23. 2.1962	1985
Tyge W. Böcher	12.10.1973	1983
Bent Christensen	13. 4.1973	1981
C. C. Barker Jørgensen	3. 4.1970	1978
C. Møller (formand)	30.11.1962	1979
A. Noe-Nygaard	15. 4.1955	1982
N. E. Nørlund	2. 5.1941	1980
Anders Reiz	9. 4.1976	1984
 <i>Bestyrelsen for Mag. art. Marcus Lorenzens Legat:</i>		
Tyge W. Böcher	12.10.1973	1980
Kristian Hald	19. 2.1971	1980
C. Møller (formand)	21.11.1969	1980
 <i>Bestyrelsen for Selskabets Bidragsfond:</i>		
C. J. Becker, Gunnar Seidenfaden (formand) og J. Chr. Siim	16. 5.1975	1978
 <i>Bestyrelsen for Niels Bohr Legatet:</i>		
Einar Andersen	7. 5.1976	
Aage Bohr	22. 3.1963	
C. Møller	11.12.1959	
N. E. Nørlund	18. 1.1946	
P. J. Riis (formand)	1. 6.1975	
 <i>Bestyrelsen for legatet Ole Rømer Medaillen</i>		
Valgt af Selskabet: Bengt Strömgren	5. 4.1968	til 31.10. 1980
 <i>Bestyrelsen for Det danske Institut i Rom</i>		
Valgt af Selskabet: Franz Blatt	10.10.1969	til 31.3. 1980
 <i>Bestyrelsen for Kaj Linderstrøm-Lang's Guldmedaillefond</i>		
Valgt af Selskabet: Diter v. Wettstein	12.11.1976	1986

Planlægningsrådet for Forskningen og Statens Forskningsråd

Følgende af Selskabets medlemmer er for tiden indvalgt: Mogens Pihl (formand) og H. Højgaard Jensen i Planlægningsrådet for Forskningen; i Statens humanistiske Forskningsråd: Jes Asmussen, Johs. Nicolaisen, Henning Spang-Hanssen og Søren Sørensen (formand); i Statens naturvidenskabelige Forskningsråd: E. Sparre Andersen, Tove Birkelund, Sven Bjørnholm, Tom Fenchel, N. O. Kjeldgaard og Hans H. Ussing

Koordinationsudvalg i sager vedr. European Science Foundation og International Council of Scientific Unions/Union Académique Internationale:

Jes Asmussen, Peder Olesen Larsen og P. J. Riis (formand), valgt 20.1.1977

Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje bevarede kilder til dansk historie:

Povl Bagge (formand), Troels Fink, K. Glamann og førstebibliotekar Kåre Olsen

Kommissionen for registrering af litterære kilder til dansk historie

Valgt af Selskabet:

Povl Bagge og Erik Dal

Kommissionen til udforskning af landbrugsredskabernes og agerstrukturernes historie:

Johs. Nicolaisen, Axel Steensberg (formand) og J. Troels-Smith

Kommissionen for forskningsarealer:

Svend Th. Andersen, C. Overgaard Nielsen, A. Noe-Nygaard og J. Troels-Smith

Bestyrelsen for Danmarks Akvarium, Charlottenlund

Valgt af Selskabet (til 31.12.1981):

Afd.leder, dr. Torben Wolff

Bestyrelsen for Dansk Bilharziose Laboratorium

Valgt af Selskabet (til april 1982):

Bent Christensen

Danmarks rådgivende komité for Albert Schweitzer Prize Foundation

Prof. Sv. Holm-Nielsen, Povl Johs. Jensen (formand), Jens Peter Larsen og Gunnar Teilum

Nationalkomiteen for Union Académique Internationale (UAI):

	Valgt	til
Jes Asmussen	1976	april 1979
Franz Blatt (formand)	1959	juli 1977
P. J. Riis	1970	juli 1977
Rudi Thomsen	1977	april 1980

Nationalkomiteer og repræsentanter i ledelsen af foretagender under UAI. Romertallet angiver den pågældende UAI-kommissions nummer. Valgperioden er 3-årig.

I. <i>Corpus Vasorum Antiquorum (CVA)</i>	Valgt	til april
Franz Blatt	1976	1979
P. J. Riis (regionalredaktør)	1976	1979

V. *Novum Glossarium Mediae Latinitatis (NGML)*

(Den nye Ducange)

Franz Blatt (formand og hovedredaktør)	1933	1980
Povl Johs. Jensen	1963	1980

XII. *Monumenta Musicae Byzantinae (MMB)*

Franz Blatt (formand)	1961	1980
Henrik Glahn (hovedredaktør)	1971	1980
Povl Johs. Jensen	1966	1980
Oliver Strunk	1962	1980

XVIII. *A Critical Pāli Dictionary (CPD)*

L. W. Alsdorf (hovedredaktør)	1958	1980
Jes Asmussen	1973	1980
Erling Hammershaimb	1967	1980
Jørgen Læssøe (formand)	1970	1980

XX. *Corpus Antiquitatum Americanensium (CAA)*

Arild Hvidtfeldt, Torben Monberg (formand), Johs. Nicolaisen og P. J. Riis	1975	1978
---	------	------

XXVI. *Sylloge Nummorum Graecorum (SNG)*

Museumsoverinspektør, dr. phil. Otto Mørkholm (regionalredaktør) og Rudi Thomsen (formand)	1976	1979
---	------	------

XXVIII. *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC)*

Franz Blatt (formand), museumsoverinspektør, mag. art. Flemming Johansen (regionalredaktør), P. J. Riis og Else Kai Sass	Valgt 1975	til april 1978
--	---------------	-------------------

XXXI. *Atlas Linguarum Europae (ALE)*

Poul Andersen (formand), Jes Asmussen, professor, dr. phil. Inger Ejsskjær, professor, dr. phil. Kr. Ring- gaard, Århus, og Henning Spang-Hanssen	1977	1980
---	------	------

XXXII. *Repertoire Internationale de la Litterature de l'Art (RILA)*

Erik Fischer, red., mag. art. Hugo Johannsen, Danmarks Kirker, forskningsbibliotekar, mag. art. Hakon Lund, Else Kai Sass og P. J. Riis	1977	1980
---	------	------

Andre nationalkomiteer under den humanistiske klasse:

Association Internationale des Etudes Byzantines (AIEB)

Franz Blatt (formand)	1970	1980
Docent, dr. phil. Jørgen Raasted	1973	1980
Suppleant: kgl. konfessionarius, professor, dr. phil. Chr. Thodberg	1961	1980

Comité International Permanent des Linguistes (CIPL)

Jes Asmussen (formand), H. Bach, Eli Fischer- Jørgensen og Henning Spang-Hanssen	1976	1979
---	------	------

Kommissionen for Corpus Lexicographorum Graecorum (CLG)

Dr. Klaus Alpers	1970	1980
Franz Blatt (formand)	1961	1980
professor Paul Burgière	1970	1980
Povl Johs. Jensen	1970	1980
Holger Friis Johansen	1977	1980

Thesaurus Linguae Latinae (TLL)

Franz Blatt (formand) og Povl Johs. Jensen	1976	1979
--	------	------

Kommissionen for den oldrussisk-nedertyske håndbog

H. Bach og Carl Stief	1974	
Roman Jakobson	1961	
Hans Chr. Sørensen (formand)	1963	

Komiteen for International Council of Scientific Unions (ICSU):

Einar Andersen (formand), Aage Bohr, Tyge Böcher, Christian Crone, Frank Lundquist, Ole Maaløe, Niels Nielsen, Arne Noe-Nygaard, N. E. Nørlund, Mogens Pihl og Mogens Rudkjøbing

Nationalkomiteer for unioner under ICSU:

International Astronomical Union (IAU):

Dr. Kjeld Gyldenkerne, lektor Erik Høg, lektor H. Jørgensen, observator Sven Laustsen, lektor Ole Møller, lektor P. E. Nissen, N. E. Nørlund, prof. Olaf Pedersen, afd.leder J. Otzen Petersen, Anders Reiz (sekretær), Mogens Rudkjøbing (formand) og Bengt Strömgen

International Geographical Union (IGU):

Einar Andersen, prof. Johs. Humlum, prof. N. Kingo Jacobsen (sekretær), forskningsbibliotekar, cand. mag. Ib Rønne Kejlbo, Niels Nielsen (formand), viceadmiral S. Thostrup og dr. Aage Aagesen

International Mathematical Union (IMU):

Prof. Chr. Andersen, E. Sparre Andersen, Thøger Bang, prof. Kaj Rander Buch, prof. Svend Bundgaard, prof. Bent Christiansen, prof. Fr. Fabricius-Bjerre, W. Fenchel (sekretær), prof. David Fog, Bent Fuglede, prof. Erling Følner, A. Hald, prof. Erik Bent Hansen, prof. Arne Jensen, Børge Jessen, prof. Vilhelm Th. Jørgensen, Leif Kristensen, prof. Sv. Lauritzen, prof. P. O. Neerup, N. E. Nørlund (formand), prof. Ebbe Thue Poulsen, Hans Tornehave og prof. W. Simonsen

International Union of Biochemistry (IUB):

Formanden i Biokemisk Forening, p.t. Frank Lundquist (perm. formand og sekretær); formanden i Biol. Selsk., p.t. prof. Svend Olaf Andersen; formanden i Jydsk Biologisk Selskab, p.t. lektor, dr. med. J. Vuust Møller; formanden i Dansk Selskab for klinisk Kemi, p.t. prof., dr. med. O. Siggaard-Andersen; og repræs. for Videnskabernes Selskab Martin Ottesen.

International Union of Biological Sciences (IUBS):

T. W. Böcher (formand), afd.leder H. Lemche, Ole Maaløe, C. Overgaard Nielsen, E. Steemann Nielsen, dr. Finn Salomonsen, D. von Wettstein og dr. Torben Wolff

Komiteen for biologisk oceanografi:

Direktør Erik Bertelsen og E. Steemann Nielsen

International Union of Geodesy and Geophysics (IUGG):

Einar Andersen (formand), direktør K. O. Andersen, prof. E. Eliassen, prof. Nils Jerlov, statsgeodæt Elvin Kejlsø, statsmeteorolog Viggo Laur- sen, Niels Nielsen, A. Noe-Nygaard, N. E. Nørlund, Axel Schou og statsgeodæt Ove Simonsen

(et forslag om reorganisering af denne nationalkomité nåede ikke endelig vedtagelse inden redaktionens slutning)

International Union of Geological Sciences (IUGS):

Einar Andersen, Tove Birkelund, direktør Ole Berthelsen, prof. Sv. A. Berthelsen, prof. Erling Bondesen, K. Ellitsgaard-Rasmussen (sekretær), prof. Gunnar Larsen, A. Noe-Nygaard (formand), prof. Hans Pauly, prof. Svend Saxov, prof. Nils Spjeldnæs, prof. Henning Sørensen og J. Troels-Smith

International Union of the History and Philosophy of Science (IUHPS):

Dr. Kurt Bærentzen, dr. A. G. Drachmann, prof. V. Gaunøe Jensen, mag. scient. Knud Max Møller, prof. V. Møller-Christensen, lektor Kurt Møller Pedersen (sekretær), prof. Olaf Pedersen, Mogens Pihl (formand), prof. E. Rancke-Madsen, prof. Olaf Schmidt, prof. Egill Snorrason, lektor Chr. M. Taisbak og prof. J. Witt-Hansen

International Union of Pure and Applied Biophysics (IUPAB):

Fr. Buchthal, prof. Mogens Faber, prof. Jack Lowy, Ole Maaløe (for- mand), J. C. Skou, O. Sten-Knudsen (sekretær) og Hans H. Ussing

International Union of Pure and Applied Physics (IUPAP):

Prof. Thorkil Andersen, prof. Ivar Balslev, Aage Bohr (formand), prof. Verner Frank, Torben Huus, prof. F. H. B. Ingerslev, H. Højgaard Jensen, Jens Lindhard, dr. Jens Als-Nielsen (sekretær), Mogens Pihl, dr. S. Rozental og lektor H. P. Sigmund

International Union of Physiological Sciences (IUPS):

Erling Asmussen, Fr. Buchthal, Christian Crone (formand), prof. Lars Garby, C. Barker Jørgensen, P. Kruhøffer, P. Brandt Rehberg, J. Chr. Skou, Ove Sten-Knudsen og prof. Niels A. Thorn

Andre komiteer under ICSU :

Committee on Data for Science and Technology (CODATA):

Korrespondent for Danmark: H. Højgaard Jensen

Committee on Space Research (COSPAR):

Einar Andersen, dr. A. Bahnsen, civiling. Jens Kirstein Olesen og B. Peters (formand)

Committee on Science and Technology in Developing Countries (COSTED):

Korrespondent for Danmark: Mogens Pihl

Komiteen for Inter-Union Commission on Geodynamics (ICG):

Einar Andersen, K. Ellitsgaard-Rasmussen (formand), statsgeodæt Elvin Kejlsøe og A. Noe-Nygaard

International Mineralogical Association (IMA):

Danmarks repræsentant: afd.leder, mag. scient. Ole Valdemar Petersen

Komiteen for International Union for Quaternary Research (INQUA):

Sv. Th. Andersen (formand), prof. Sv. A. Berthelsen, prof. N. Kingo Jacobsen, prof. Gunnar Larsen, mag. Ib Marcussen (sekretær), lektor Nanna Noe-Nygaard, J. Troels-Smith og dr. Anker Weidich

Scientific Committee on Oceanographic Research (SCOR)

Dansk Nationalråd for Oceanologi:

Einar Andersen, dr. Erik Bertelsen, dr. Ole Berthelsen, direktør Jørgen Møller Christensen, K. Ellitsgaard-Rasmussen (formand), statshydrograf Frede Hermann, statsbiol. Sv. Aa. Norsted, prof. N. Kingo Jacobsen, prof. Nils Jerlov, prof. H. Lundgren, prof. S. Saxov, afd.chef Milan Thamsborg, viceadmiral S. S. Thostrup og dr. Torben Wolff (sekretær)

Special Committee on Solar-Terrestrial Physics (SCOSTEP):

Einar Andersen, direktør Karl Andersen, civiling. Jens Kirstein Olesen, B. Peters (formand) og lic. techn. E. Ungstrup

International Union of Pure and Applied Chemistry (IUPAC)

International Union of Crystallography (IUCr)

International Union of Immunological Societies (IUIS)

Fra 1. januar 1978 vil Selskabet tillige stå som adhering organization overfor ovennævnte 3 unioner

Scientific Committee on Problems of the Environment (SCOPE):

Nedsættelse af en nationalkomité under Selskabet for SCOPE er nu endeligt skrinlagt, idet hele dette spørgsmål er overført til Miljøstyrelsen

Pacific Science Association (PSA):

Danmark er ved Videnskaberne Selskab »Honorary Institutional Member« af PSA

Komiteen for Council for International Organizations of Medical Sciences (CIOMS):

Valgt af Selskabet: Christian Crone, Jan Mohr, J. C. Skou

Valgt af Dansk Medicinsk Selskab: overlæge Povl Riis, J. Chr. Siim (formand), prof. E. Strömngren og overlæge, dr. med. Kjeld Winkler

BERETNING OM MØDER 1976-77

1: FREDAG DEN 15. OKTOBER 1976

Axel Steensberg gav en meddelelse: *Brugen af stenøkser og træspader på New Guinea.*

Undersøgelser på New Guinea har vist, at der ikke er nogen afgørende forskel på brugen af en retøkse og en tværøkse til træfældning. Huggeren stiller sig forskelligt i forhold til stammen, alt efter hvilken vinkel han har skæftet bladet i. Man må derfor stille sig tvivlende over for den russiske forsker Semjenov's påstand, at man af slidmærkernes stilling kan se, hvilken slags økse man har for sig. De mærker, han har iagttaget under mikroskop, stammer formentlig fra bladets slibning.

Grith Lerche's påvisning af, at de såkaldte »dobbeltårer« fra jyske moser er gravespader, støttes af, at tilsvarende endnu i mands minde var i brug i Irland og på New Guinea, og at zuluerne i Sydafrika brugte tilsvarende spader til o. 1800. Film viste, hvordan de anvendtes på New Guinea.

Christian Klixbüll Jørgensen gav en meddelelse: *Den første anslåede tilstand af uranylionen som oxidant og fluorescerende niveau.*

Den første anslåede tilstand af uranylionen svarer til overførsel af en elektron fra to molekylorbitaler med ulige paritet og udpræget oxygen 2p karakter til den tomme 5f skal. Renata Reinfeld og foredragsholderen (Chem. Phys. Letters 35 (1975) 441) har vist at denne tilstand har $\Omega = 4$, og at den næsten identiske én-elektronenergi af mindst fire af de syv 5f orbitaler og den stærke spin-banekobling bidrager til, at den hverken kan kaldes en singlet eller en triplet (i modsætning til næsten alle tilstande i kemien med veldefineret S). Dens levetid omkring 10^{-4} sec. (først målt af Becquerel) medfører enten luminescens eller en meget dramatisk fotokemi, f. eks. fjernelse af hydrogenatomer fra organiske molekyler. Den kunne bidrage til udnyttelse af grønt og blått sollys, og de opløste uranylcarbonat-complexer i havvand bruger måske nogle promille af de indstrålede 30 einstein/m²/dag til omdannelse af store molekyler. I de øvre vandlag anslås de i gennemsnit hvert tiende minut, svarende til en hurtig katalyse.

2: FREDAG DEN 29. OKTOBER 1976

C. J. Ballhausen gav en meddelelse: *Stark-effekten i krystaller af $KCrO_3Cl$.*

Krystalstrukturen af $KCrO_3Cl$ viser, at hver enhedscelle indeholder fire CrO_3Cl -chromophorer. I hver chromophor er de tre iltatomer og chloratomet placeret i hjørnerne af et tetraeder med chromatomet siddende i midten. Chromophoren har et permanent elektrisk dipol-moment, der ligger i $Cr-Cl$ bindingens længde. Stark-effekten består nu i en vekselvirkning mellem den permanente dipol og et påtvunget ydre elektrisk felt. Ved målinger af Stark-effekten viser det sig nu, at de elektronisk anslåede tilstande ikke har grundtilstandens tetraederstruktur, samt at der ikke er nogen vekselvirkning mellem de enkelte chromophorer i enhedscellen. Videre tillader nogle optiske Stark-målinger på dichromat-ionen $-O_3CrOCrO_3-$ en tilordning af nogle linier i dette meget komplicerede spektrum.

Formanden for Carlsbergfondets direktion Kristof Glamann aflagde regnskab for tiden 1.10.1974 – 30.9.1975.

Formanden for kassekommissionen Einar Andersen forelagde regnskabet for 1975 og revideret budget for 1976.

Den historisk-filosofiske klasse holdt møde med dagsorden:

- 1) Forslag til modtager(e) af Feltrinelli-Prisen på 25.000.000 Lire – i år inden for områderne poesi og prosa.
- 2) Vedtægtsudvalgets beretning.

Den matematisk-naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden: Vedtægtsudvalgets beretning.

3: FREDAG DEN 12. NOVEMBER 1976

Erling Hammershaimb gav en meddelelse: *Ibn Khaldūn (1332–1406). Træk af en arabisk historieskrivers liv og virke.*

Ibn Khaldūn var født i Tunis 1332. Hans slægt hørte oprindeligt hjemme i Syd-arabien. Herfra var en af hans forfædre udvandret til Spanien i 8. århundrede, og hans slægt havde gjort sig stærkt gældende i den politiske ledelse af Sevilla; men med de kristnes gradvise tilbageerobring af Spanien var slægten søgt over til Tunis. Ibn Khaldūn var udlært i alle den arabiske videnskabs grene og fik allerede tidligt betroet vigtige poster af administrativ art. Som 30-årig fik han til opgave at bringe en fredstraktat i stand mellem muslimerne og kongen af Castillien, Pedro den grusomme. – Gennem hele sit liv benyttede Ibn Khaldūn enhver lejlighed til historiske studier. I årene 1374–77 havde han en periode i

uforstyrret ro til at påbegynde sin stort anlagte verdenshistorie, som i alt omfattede 7 digre bind. Det mest betydningsfulde er det første, der bærer titlen »Indledningen« (Muqaddimah), hvori han fremsætter sit principielle syn på historieskrivningen og giver eksempler på sin kildekritik.

I 1382 forlod han Tunis for at begive sig på pilgrimsfærd til Mekka, men gjorde ophold i Kairo, hvor han levede de sidste 23 år af sit liv, kun afbrudt af en rejse til Mekka og 2 mindre rejser til Syrien, den sidste i året 1401, hvor han fik lejlighed til at træffe Timur-lenk, da denne belejrede Damaskus. Sine samtaler med Timur har han gengivet i sin »Selvbiografi«, der belyser Timurs person på overraskende vis. – I Kairo beklædte Ibn Khaldūn høje dommerembeder lige til sin død i 1406.

4: FREDAG DEN 26. NOVEMBER 1976

H. Bach talte mindeord over *L. L. Hammerich* (trykt s. 64–96).

Tove Birkelund gav en meddelelse: *Den tidlige geologiske udviklingshistorie af det nordatlantiske område set fra Østgrønland.*

Først for omkring 150 millioner år siden begyndte dannelsen af det nuværende atlantiske ocean. Havene omkring Grønland har siden gennemgået en kompleks udvikling med dannelse af ny oceanbund langs midtoceaniske, vulkanske bjergrygge, der var aktive til forskellig tid. I den første usikre fase i øvre jura – nedre kridt synes der at ske spredning i Rockall bassinet og det proto-islandske bassin. Denne udvikling afbrydes i øvre kridt og nedre tertiær, hvor der sker aktiv spredning mellem Nordamerika og Vestgrønland. Først i løbet af tertiærtiden foregår atter spredning og dannelse af ny oceanbund mellem Grønland og Norge.

Tidlige faser i Nordatlantens udvikling afspejler sig i den geologiske udvikling af Østgrønland. Den flere tusinde meter tykke sedimentserie fra trias- og juratiden viser slående lighed med den sedimentserie, der gennem olieeftersøgningen er kendt fra aflejringer i en gravsænkning øst for Shetlandsøerne. Såvel moderbjergarter som reservoirdbjergarter for de store oliefund i denne gravsænkning kan nøje korreleres med den østgrønlandske lagserie.

5: FREDAG DEN 10. DECEMBER 1976

Bernhard Gomard gav en meddelelse: *Nogle karakteristiske træk ved retsvidenskabelige arbejder belyst ved eksempler fra foredragsholderens i august 1976 udkomne bog Studier i den danske Straffeprocess.*

Bogen refererer og systematiserer et stort antal lovbestemmelser og afgørelser. Et effektivt informations- og dokumentationssystem er nyttigt, men opgaverne for

den juridiske teori (retsvidenskaben) er ikke udtømt med opbygning af sådanne systemer.

Fremstillingen af gældende ret i bogen har et andet sigte og benytter andre metoder end de beskrivelser af myndighedernes virksomhed, som forekommer i retsstatistikker, årsberetninger eller særlige retssociologiske undersøgelser. En juridisk metode eller juridiske metoder?

Retspolitik som et program for fremtidig lovgivning og retspolitik som en retskilde til udformning af gældende ret belyst ved reglerne om fængsling. Præciserende og korrigerende fortolkning af eksisterende lovregler.

Det er en væsentlig opgave for en retsvidenskabelig fremstilling at påvise harmoni eller disharmoni mellem mål formuleret i lovgivningen og at udvikle et program, der tillader realisation af flere mål belyst ved bogens redegørelse for reglerne om afhøring af sigtede.

Else Kai Sass gav en meddelelse: På sporet efter Albrecht Dürers forsvundne portræt af Christiern II.

I sommeren 1521 foretog Christiern II en improviseret rejse til Nederlandene for at træffe sin svoger kejser Karl V. Under et ophold i Antwerpen lod han sig portrættere af den berømte tyske maler Albrecht Dürer, der netop var ved at forlade byen.

Dürer fortæller selv i sin dagbog, at han tegnede både kongen og hans »tjener« Anton von Metz med kul, og at han tillige malede et lille portræt af Christiern II i de følgende dage, hvor han fulgte med til Bruxelles. Han overværede kongens festlige indtog i byen og blev endog inviteret til hans bord. Dürer modtog 30 floriner for portrættet.

Dürers malede portræt af Christiern II er desværre forsvundet, men på grundlag af tegningen, der findes i British Museum, og samtidige udtalelser om hans udseende og påklædning, samt en række varianter og kopier af en portrætype, der synes at vise kongen, som han så ud under sit ophold i Nederlandene, kan man muligvis danne sig en forestilling om Dürers forsvundne maleri.

6: TORS DAG DEN 20. JANUAR 1977

Aage Kabell gav en meddelelse: De oldengelske kongelister og den gammelgermanske versstil.

I den oldengelske krønike anføres flere steder en i regelmæssige allitterationsvers affattet liste over de vestsaksiske kongers forfædre, der synes at række tilbage til midten af det tredje århundrede. Stykket betragtes almindeligt som det ældste historiske monument i germansk tradition. Det har dog været vanskeligt at afstemme denne genealogi med andre kilder, og K. Sisam har i 1953 nærmet sig den tanke, at der kunne foreligge en litterær tilrettelæggelse. Problemet søgtes belyst under hensyn til den ældste germanske versstil, som dermed atter søgtes opfattet i sin historiske udvikling.

Den humanistiske klasse holdt møde med dagsorden:

- 1) Indvalg af et medlem i Kommissionen for registrering af litterære kilder til dansk historie, i stedet for afdøde H. Topsøe-Jensen.
- 2) Nedsættelse af et 2-mandsudvalg til bedømmelse af kandidatforslaget til J. F. Classens Legat.
- 3) Forslag om uddeling af Selskabets guldmedalje.
- 4) Mundtlig anmeldelse af forslag om indvalg af nye medlemmer.
- 5) Forslag til J. C. Jacobsen Memorial Lectures.

Den naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden:

- 1) Nedsættelse af et 2-mandsudvalg til bedømmelse af kandidatforslaget til J. F. Classens Legat.
- 2) Mundtlig anmeldelse af forslag om indvalg af nye medlemmer.
- 3) Forslag til J. C. Jacobsen Memorial Lectures.

7: TORSDAG DEN 3. FEBRUAR 1977

F. J. Billeskov Jansen forelagde: Første Bind af Dansk Litteraturhistorie, ny udvidet udgave. Litteraturen før Holberg.

Arkitekt M.A.A., professor Jørgen Bo demonstrerede brugen af de audio-visuelle midler.

8: TORSDAG DEN 17. FEBRUAR 1977

Hakon Lund talte mindeord over *Stig Veibel* (trykt s. 106–112).

D. von Wettstein gav en meddelelse: *Tobaksplantens oprindelse – et molekylært detektivarbejde*.

Slægten *Nicotiana*, til hvilken tobaksplanten (*Nicotiana tabacum*) hører, er opkaldt efter den franske diplomat Jean Nicot, som i 1559 kultiverede de første tobaksplanter i Lissabon fra brasilianske frø hjembragt af munken Thevet. Af de 65 *Nicotiana*-arter har 45 deres naturlige udbredelse i Syd- og Nordamerika, medens 20 arter er begrænset til Australien. Kun to arter, *Nicotiana tabacum* og *rustica* (bondetobak), har opnået større økonomisk betydning for fremstilling

af rygevarer. Begge arter fandtes og benyttedes af de indfødte til rygning, da Columbus og senere opdagelsesrejsende kom til Mellem- og Sydamerika. Den ældste kendte fremstilling af en piberyger findes på et måske 1300 år gammelt relief ved et Mayatempel i Palenque.

Nicotiana tabacum er en amphidiploid med 48 kromosomer, d.v.s. en summationshybrid sensu Øjvind Winge af to diploide arter med 24 kromosomer. Eksperimentel hybridisering i tiden 1920–1940 begrænsede forældreværdigheden til de tre arter *Nicotiana sylvestris*, *tomentosiformis* og *otophora*. Den molekylære analyse af ribulos-di-fosfat-carboxylase fra disse arter plus *tabacum* ved S. G. Wildman og medarbejdere samt S. Strøbæk og G. C. Gibbons viser, at *sylvestris* er mor og *tomentosiformis* far til *tabacum*. Beviset kan føres ved dette enzyms opbygning af to polypeptidkæder, hvoraf den ene kodes af plasmid DNA i kloroplaster og derfor kun kan nedarves maternelt, medens den anden polypeptidkæde kodes af et gen i cellekernens kromosomer. Aminosyresekvensanalyse hos *tabacum* og dens forældrearter viser, at cellekernen i *tabacum* i uforandret form har bibeholdt både genet fra *sylvestris* og genet fra *tomentosiformis* gennem de sidste 500 år. Dette underbygger den af Fritz von Wettstein (1943) fremsatte teori, efter hvilken polyploide planter skylder deres evolutionistiske fremgang muligheden for at være permanent heterozygot for to eller flere alleler af et arveanlæg. Heterozygotifordelen tænkes ifølge J. Fincham (1972) at bestå i dannelsen af hetero-oligomere enzyimmolekyler.

En foreløbig analyse af plasmidgenet i 63 af de 65 arter tyder på, at den er ens hos de 20 australske arter. Af de amerikanske arter har 41 et plasmidgen, som afviger fra det australske, medens 2 arter med endemisk udbredelse på sydspidsen af det amerikanske kontinent synes at være i besiddelse af det australske plasmidgen. Hvis man antager, at alle *Nicotiana*-arter havde sin oprindelse i det sydamerikanske kontinent, kan man spekulere på, at det australske plasmidgen er blevet bevaret uden mutation siden kontinentbevægelsen begyndte at skille den fra sine slægtninge i Antarktis og Sydamerika, det vil sige i 100 millioner år.

9: TORSDAG DEN 3. MARTS 1977

H. H. Ussing talte mindeord over *Henrik Dam* (trykt s. 98–103).

Johannes Nicolaisen gav en meddelelse: *Neo-evolutionistisk teori belyst ved feltstudier hos jægerfolket Penan i Sarawak, Borneo.*

Neo-evolutionistiske forskere anser kulturel evolution for en selvstændig proces, der kan holdes adskilt fra historien. Deres evolutionistiske hypoteser tager derfor ofte ringe hensyn til kulturhistoriske data. På grundlag af personligt feltmateriale fra jægerfolket Penan på Borneo – tildels også fra Negritos på Filipinerne – anskueliggjordes det, at teorier om jægerkultureernes udvikling nødvendigvis må baseres på kulturhistorisk og diffusionistisk analyse.

10: TORSDAG DEN 17. MARTS 1977

Arne Strid gav en meddelelse: *Evolutionsproblemer i det ægæiske øhav.*

Den ægæiske øverden er et velegnet område for studium af evolutionsbiologiske problemer. Den palaeogeografiske udvikling er kendt i sine hovedtræk, og på det botaniske område skabte Rechinger's Flora Aegaea (1943) det nødvendige grundlag for senere detaljestudier af eksperimentel art.

Den centrale del af den ægæiske øgruppe er resterne af en landbro, som frem til slutningen af Pliocen forenede Grækenland med Lilleasien. Dette fastland blev i nord afgrænset af en indsø og i syd af Kretahavet.

Evolutionsbiologiske problemer i området blev først studeret i detaljer af O. von Wettstein (krybdyr, især firbenet *Lacerta erhardii*).

I foredraget gjordes rede for planternes udbredelsesmønster og for eksperimentelle undersøgelser i visse plantegrupper, især slægten *Nigella*. Der pegedes på en overensstemmelse mellem den tid en plantepopulation har været isoleret og dens grad af morfologisk og genetisk differentiering. Evolutionen synes at gå hurtigst i små, isolerede populationer, hvor tilfældige faktorer (»genetic drift«) spiller en betydelig rolle.

Den humanistiske klasse holdt møde med dagsorden:

- 1) Valg af formand.
- 2) Forslag til J. C. Jacobsen Memorial Lectures.
- 3) Afstemning om medlemsindstillinger.
- 4) Eventuelt.

Den naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden:

- 1) Forslag til J. C. Jacobsen Memorial Lectures.
- 2) Afstemning om medlemsindstillinger.
- 3) Eventuelt.

11: TORSDAG DEN 31. MARTS 1977

J. Troels-Smith gav en meddelelse: *Egtvedpigens Mjød.*

I 1921 blev der nær Egtved (Vejle amt) fundet en egekistegrav fra ældre bronzealder, ca. 1300 f.Kr. Kisten indeholdt liget af en knap 20-årig pige, og blandt gravgaverne var en birkebarkspand. Bundlaget i denne spand blev undersøgt af Bille Gram, der påviste, at det drejede sig om en gæret drik tilsat honning. – Blomsterstøvet (pollenet), der indgår i den tilsatte honning, er blevet nøjere undersøgt, og et antal blomsterarter er blevet bestemt. – Som indledning til omtalen af blomsterstøvet i »Egtvedpigens Mjød« gaves en oversigt over det arbejde, der siden 1942 er gjort på Nationalmuseets Naturvidenskabelige Afdeling med henblik på at kunne bestemme blomsterstøv til familie, slægt og art. – Til slut gaves en vurdering af Gordon Wassons argumenter for, at Somaplanten, der omtales i Rig-Veda, skulle være rød fluesvamp.

Carl Stief gav en meddelelse: *Den russiske modernisme (ca. 1910) og den slaviske oldtid.*

I den stadigt voksende litteratur om den russiske modernisme, der blomstrede op i tiåret mellem den første russiske revolution og krigsudbruddet i 1914, nævnes – oftest en passant – den ejendommelighed, at modernisterne, det være sig digterne, malerne eller komponisterne, hyppigt tog deres temer fra den slaviske oldtid. Det kendteste eksempel er Igor Stravinskijs »Le Sacre du Printemps«. Det paradoksale fænomen, at fortalere for futuristiske strømninger viser en så stor interesse for en fjern fortid, søges forklaret dels som påvirkning fra Nietzsche og Bergson, dels som en reaktion mod modernismens internationale karakter.

Den naturvidenskabelige klasse holdt møde med følgende dagsorden:

- 1) Forslag til J. C. Jacobsen Memorial Lectures.
- 2) Eventuelt.

12: TORS DAG DEN 14. APRIL 1977

H. Steemann Nielsen talte mindeord over *Poul Larsen* (trykt s. 130–135).

Franz From gav en meddelelse: *Hvorledes en engelsk fordom (mod at spise hundekød) blev til en lov i Hong Kong.*

Fordomme mod at spise kødet af visse dyr synes udbredt over hele jorden, og det er højst varierende, hvilke dyr det drejer sig om hos forskellige folk.

Fænomenet spiller en rolle for verdens ernæringsproblemer, og det har været kendt og beskrevet siden oldtiden. Imidlertid synes der ikke at være foretaget mere dybtgående undersøgelser af de faktorer, der indgår i slige fordomme, deres opståen, udbredelse, vedligeholdelse eller bortfald. Meddelelsen behandlede ikke de religiøst begrundede forbud.

Fordommene medfører ikke alene, at man selv undlader at spise de pågældende dyr, men kan også bevirke, at man væmmes ved, at andre gør det. I visse tilfælde ikke alene væmmes man, men oprøres; det hænger sammen med ens indstilling til dyret. Man søger så at forhindre andre i spisningen, eventuelt ad lovgivningens vej. Dette blev forsøgt (men det lykkedes ikke) i Tyskland for 25 år siden, mens man derimod i Hong Kong i 1950 gennemførte en lov, der gør det strafbart med bøde og fængsel at spise kødet af hunde og katte.

Der blev gjort rede for, hvorledes det lykkedes at få indført en sådan lov, til trods for at befolkningens overvældende flertal var imod den, og også myndighederne i begyndelsen stillede sig afvisende.

Nogle iagttagelser over lovens virkninger på Hong Kongs kinesiske befolkning blev fremlagt, og muligheden for at slutte noget om eventuelle bagved liggende faktorer berørtes.

Formanden for Selskabets Bidragsfond, Gunnar Seidenfaden, aflagde beretning og regnskab for 1976.

Den humanistiske klasse holdt møde med dagsorden:

- 1) Valg af et medlem til Udvalget for udadrettet virksomhed.
- 2) Indstilling til Selskabet om uddeling af Generalmajor J. F. Classens Legat.
- 3) Forslag om indstilling til Forskningsrådene.
- 4) Eventuelt.

Den naturvidenskabelige klasse holdt møde med dagsorden:

- 1) Indstilling til Selskabet om uddeling af Generalmajor J. F. Classens Legat.
- 2) Forslag om indstilling til Forskningsrådene.
- 3) Eventuelt.

13: TORSDAG DEN 28. APRIL 1977

Joseph Needham gav en meddelelse: *The Elixir Concept and Chemical Medicine in East and West*.

In order to make sense of the jungle of facts about alchemy and proto-chemistry in the several great civilizations of the Old World, it is desirable to distinguish between aurifiction (gold-faking), aurifaction (believed gold-making) and macrobiotics (the belief that chemical elixirs can confer longevity or material immortality). The third of these developed in ancient China alone, and was there early associated with the second. The idea of a, or the, chemical elixir reached the Arabic world before the end of the 7th century AD, and Arabic alchemy, although so largely based on Hellenistic and Syriac antecedents, quickly acquired a pronounced medical character, thereby resembling Chinese alchemy. The so-called Science of Generation ('Ilm al-Takwīn) was concerned with the artificial asexual generation of plants, animals and even men *in vitro*, as well as with the production of ores and minerals in the laboratory, including the preparation of noble metals from base. Here the Chinese elixir was at the centre, and the Chinese perpetual-motion cosmic model surrounded it. The giving of life to the lifeless was an Arabic special case of a typically East Asian conception, the giving of eternal life to the living, by chemical means.

Elixir ideas passed to the Byzantine culture before the middle of the 11th century AD, and to the Franks and Latins about a century later. One could almost say that Roger Bacon, with his *De Retardatione Accidentium Senectutis*, was the first European to talk like a Taoist. Marco Polo, his contemporary, expatiated upon the extreme longevity of the gymnosophists, brought about by

elixirs of mercury and sulphur – an extremely Chinese formula. What had happened in ancient China was responsible for setting the style of European elixir alchemy, then iatro-chemistry and finally chemo-therapeutics. When Paracelsus soon after 1500 uttered his great watchword that »the business of alchemy is not to make gold but to prepare medicines« he linked together two thousand years of human endeavour, from Tsou Yen to Paul Ehrlich.

C. J. Becker gav en meddelelse: Gård og landsby i Danmarks oldtid. Resultater fra Det Arkæologiske Bopladsudvalg under Statens humanistiske Forskningsråd.

1969 nedsatte Statens humanistiske Forskningsråd som et af sine initiativer et udvalg med det formål at lede undersøgelser af bopladser etc. fra bronze- og jernalder. Selve arbejdet sluttede 1. april i år. Der blev gjort rede for de største af udgravningerne, som på afgørende måde har ændret vort syn på bosættelsen i yngre bronzealder og i hele den sene del af jernalderen. Det hidtidige billede af landsbyens udvikling må ændres eller suppleres på afgørende punkter.

Formanden for Carlsbergfondets direktion, Kristof Glamann, forelagde udkast til Fondets nye fundats og statutter samt honorarregler.

14: TORSDAG DEN 12. MAJ 1977

K. G. Wingstrand talte mindeord over Mathias Thomsen (trykt s. 114–128).

Holger Hjelholt gav en meddelelse: Regenburg og forsøget på at styrte konseilspræsident Hall i 1862–63.

Efter den slesvig-holstenske revolution 1848–50 kom Slesvig under bevidst dansk styre. En repræsentant for dette var den i Åbenrå fødte A. Regenburg (1815–95), der fra september 1850 ledede skole- og kirkesagerne (departementschef i slesvigsk ministerium 1852–64, stiftamtmand i Århus stift 1870–94). Hans navn er knyttet til oprettelsen af det blandede distrikt i Mellemslesvig: indførelse af skiftevis dansk og tysk kirkesprog, men dansk skolesprog med undervisning i tysk.

Størst indflydelse havde Regenburg som ministeriets direktør i ministeriet Rottwitt – Blixen-Finecke (december 1859 – februar 1860). Ved dettes afgang og C. Halls tilbagekomst nødtes Regenburg til et par kompromiser – kun opnået ved at true med øjeblikkelig at tage sin afsked.

I Joseph Michaelsens bog »Fra min Samtid« (2. bd. 1893) fortælles, at Regenburg ved et møde i slutningen af 1862 hos Blixen var villig til at indtræde i et ministerium til evt. afløsning af Halls. Regenburg erklærede da beretningen for Dichtung uden Wahrheit. En omtale heraf blev givet.

Afstemning om udkast til Carlsbergfondets nye fundats og statutter samt honorarregler.

Formanden for Carlsbergfondets direktion, Kristof Glamann, aflagde regnskab for perioden 1. oktober 1975 – 30. september 1976.

Formanden for kassekommissionen, Einar Andersen, forelagde regnskab for 1976, revideret budget for 1977 og foreløbigt budget for 1978.

Formanden for Udvalget for udadrettet virksomhed, Mogens Blegvad, forelagde planer for efterårets offentlige foredrag i serien »Grundvidenskaben i dag«.

Den naturvidenskabelige klasses møde med nedenstående dagsorden blev delvis afviklet på en noget uortodoks måde. Klassens medlemmer blev orienteret ved et stencileret referat.

- 1) Fornyet diskussion om forslag til indstilling til Statens naturvidenskabelige Forskningsråd.
- 2) Nye muligheder for forslag til indstilling til Statens Jordbrugs- og Veterinærvidenskabelige Forskningsråd.
- 3) Eventuel betaling af moms og forsendelsesgebyr ved bestilling af publikationer.
- 4) Eventuelt.

BEHANDLEDE SAGER

Nummer i [] betegner det møde, hvorpå sagen omtaltes.
Mangler [], var sagen behandlet uden for mødesæsonen.

VALG

Interne tillidshverv o.lign.

Kaj Linderstrøm-Langs Guldmedaillefond: Diter v. Wettstein i st.f.
Heinz Holter [3].

Udvalget for udadrettet virksomhed: supplering, Henrik Glahn [6];
Niels Thomsen i st.f. Henrik Glahn [13].

Den humanistiske klasse: ny formand, Henrik Glahn i st. f. Povl Bagge [11].

Kassekommissionen: C. J. Ballhausen genvalgt [12].

Bestyrelsen for Emil Herborgs Legat: Jannik Bjerrum genvalgt [12].

Bestyrelsen for Mag. art. Marcus Lorezens Legat: Tyge Böcher, Kr.
Hald og C. Møller genvalgt [12].

Bestyrelsen for Selskabets Bidragsfond: C. J. Becker, Gunnar Seidenfaden og J. Chr. Siim genvalgt [12].

Bestyrelsen for Grosserer A. Collstrops Hjem for en dansk Videnskabsmand, Lundehave: Sune Dalgaard i st. f. Axel Steensberg [13].

Nationalkomiteer o. lign.

International Centre of Insect Physiology and Ecology: C. Overgaard
Nielsens stilling som Selskabets repræsentant formaliseret.

Nationalkomiteen for Int. Un. of Biochemistry: Niels Spjeldnæs i st. f.
Tom Fenchel.

Nationalkomiteen for Council for Int. Organizations of Medical Sciences:
Gunnar Teilum fratrædt, overlæge, dr. med. Kjeld Winkler i st. f.
professor, dr. med. Mogens Andreassen.

- Corpus Lexicographorum Graecorum: supplerig, Holger Friis Johansen [7].
- Bestyrelsen for Dansk Bilharziose Laboratorium: Bent Christensen genvalgt [12].
- Union Académique Internationale-komiteen: supplerig, Rudi Thomsen [13].
- Udvalg til koordination mellem European Science Foundation og Int. Council of Scientific Unions/Union Académique Internationale: Jes Asmussen, Peder Olesen Larsen og P. J. Riis [6].

OPTAGELSE AF AFHANDLINGER

Medlemmer

- Axel Steensberg: Stone Shares of Ploughing Implements from the Bronze Age of Syria. Trykt som Hist. filos. Medd. 47:6.
- Jes Asmussen og Herbert H. Paper: The Song of Songs in Judeo-Persian. Trykt som Hist. filos. Skr. 9:2.

Ikke-medlemmer

- John S. Peel: Systematics and Palaeoecology of the Silurian Gastropods of the Arisaig Group, Nova Scotia. Trykkes som Biol. Skr. 21:2 [7].
- J. U. Andersen, S. Kjær Andersen og W. M. Augustyniak: Channeling of Electrons and Positrons. Correspondence between Classical and Quantal Descriptions. Trykkes som Mat. fys. Medd. 39:10 [8].
- Arne Nørrevang og Jacob v. d. Land: Structure and Relationship of Lamellibrachia (Annelida, Vestimentifera). Trykkes som Biol. Skr. 21:3.
- Peter Sigmund: Classical Scattering of Charged Particles by Molecules: Single and Multiple Collisions at Small Angles [1]. Trykkes som Mat. fys. Medd. 39:11 [7].
- Hans Guldberg Axelsen: The Sherpas in the Solu District. A Preliminary Report Concerning Ethnological Field Research in the Solu District in North Eastern Nepal. Trykt som Hist. filos. Medd. 47:7 [5].
- Heinz Genge: Nordsyrisch-Südanatolische Reliefs. Trykkes som Hist. filos. Medd. 49:1-2 [14].
- Jens Peder Dahl: The Spinning Electron. Trykkes som Mat. fys. Medd. 39:12 [14].

Særlige publikationer

A Critical Pāli Dictionary 2:9.

Natural Sciences in China.

Vedtægter og Forretningsorden 1977.

Prisliste over Hist. filos. Skr. og Medd. 1918–77, udsendt af Selskabets kommissionær, Munksgaard (følges op senere på året for Biol. Skr. og Medd.'s vedkommende).

MIKROFILM

af Selskabets forhandlingsprotokoller indtil 1944 er overført til Det kgl. Biblioteks Håndskriftafdeling [11].

LEGATER OG MEDALJER

Generalmajor J. F. Classens Legat

5.000 kr. og Selskabets sølvmedalje overræktes dyrlæge, dr. med. vet. Folke Rasmussen [1].

5.000 kr. og Selskabets sølvmedalje overræktes docent, dr. med. vet. Erik Brummerstedt [14].

Selskabets Prislegat

5.000 kr. samt Selskabets sølvmedalje overræktes universitetslektor, cand. mag. Claus Bjørn [1].

Pastor emer. F. J. Ørnborgs Legat

2.000 kr. tildeltes Aage Hansen for hans arbejde med Holberg-ordbogen [3].

Mag. art. Marcus Lorenzens Legat

til studiet af dansk flora: stud. scient. Lisbeth Lotte Grün 2.000 kr., lektor Alfred Hansen 1.000 kr., stud. scient. Claus Prah Jørgensen 2.500 kr., seminarielektor Anfred Pedersen 1.000 kr.

og til studiet af dansk sprog: stud. mag. Lilliane Højgaard Jørgensen 1.500 kr., stud. mag. Birthe Pedersen 1.500 kr., stud. mag. Hanne Regnar 2.000 kr. og stud. mag. Hanne Degnbol 2.500 kr. [11].

Emil Herborgs Legat

Bestyrelsen har tildelt kandidatstipendiat Torsten Ødum Berg og cand. scient. Finn Nygaard Rasmussen hver 600 kr. om måneden i 3 år [12].

Selskabets guldmedalje

overraktes universitetslektor, dr. phil. Jørgen Hæstrup for hans arbejder om besættelsestidens historie [14].

GAVER OG DEPOSITA

L. L. Hammerich har testamenteret Selskabet 6.000 kr. Beløbet er tilgået Selskabets Bidragsfond, der også har modtaget 5.000 kr. fra Det Arnstedtske Familiefond. Endvidere har adskillige medlemmer betænkt Selskabets Bidragsfond med gaver, som det fremgår af beretningen s. 136.

Et af Selskabets medlemmer har skænket 13.407 kr. til Suhrs Legat.

Selskabets inspektør afsatte i årets løb – efter indhentet vurdering – sådanne genstande, som var overflødiggjort efter ombygningen. Da effekterne tidligere var modtaget af Carlsbergfondet, indbetaltes den samlede salgsværdi, ca. 27.000 kr., til Fondet, hvis direktion imidlertid i begyndelsen af juni 1977 skænkede beløbet til Selskabets Bidragsfond.

Til opstilling i Selskabets læseværelse er der modtaget boggaver fra Det danske Sprog- og Litteraturselskab [11] og Søren Kierkegaard Selskabet [9] samt deposita fra Carlsbergfondet [4].

Følgende kunstværker er deponeret i Selskabet:

af Carlsbergfondet: maleri af Richard Mortensen, 1975, Glæde over sejren i øst – ophængt i nye foredragssal;

af Ny Carlsbergfondet: Syv Farveraderinger af Jørgen Bøberg. 7 nætter. August 1975 – Januar 1977. Til Julie – ophængt i spisestuen på 3. sal.

Form II, keramikvase af Anette From, 1976 – opstillet i præsidentens værelse;

af Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg:

en nøddetræsfineret Louis Seize-kommode fra omkring 1770; opstillet i læseværelset på 1. sal.

MÆRKEDAGE

Johs. Brøndum-Nielsen 95 år 2.12.76.

CARLSBERGFONDETS JUBILÆUM

I anledning af Carlsbergfondets 100-års jubilæum afholdt Fondet den 24. september en festlig mødeaften for Selskabets medlemmer, hvor den færdige ombygning præsenteredes for medlemmerne. Selskabets protektor, Dronning Margrethe, og H. K. H. Prins Henrik var til stede, ledsaget af hofdame fru Alette Bardenfleth og adjutant, orlogskaptajn H. Gjødsbøl, ligesom professor Jørgen Bo, der har været arkitekt på den store opgave, var indbudt. Gæster var desuden fru Bente Gad, kontorcheferne Troels Bruun og Niels Petri, Carlsbergfondet, afdelingsleder mag. scient. K. Max Møller, Carlsbergfondets biologiske Institut, og professor David Glick, Stanford Research Institute, Californien.

Efter en indledning ved Carlsbergfondets direktionsformand, Franz Blatt, forelagde Kristof Glamann sin bog: Carlsbergfondet i 100 år, og Heinz Holter forelagde: The Carlsberg Laboratory 1876–1976.

Herefter fandt den egentlige overrækkelse og præsentation af lokalerne sted, og Selskabets præsident P. J. Riis holdt en takketale.

På jubilæumsdagen den 25. september afholdt Carlsbergfondet reception, ved hvilken præsidenten på Selskabets vegne overrakte direktionens formand en adresse tillige med den Gramske mindemedalje i guld. Dagen sluttede med en festforestilling på Det kongelige Teater med opførelsen af ouverturen til Maskarade, Jean de France og Amors og Balletmesterens Luner, hvortil bl. a. medlemmerne var indbudt.

REPRÆSENTATION

Selskabet har siden juni 1976 været repræsenteret ved flg. lejligheder: Committee on Space Research, 19. møde i Philadelphia 8.–19.6.76: B. Peters.

Union Académique Internationale, årsmøde i Bruxelles 13.–19.6.76: Franz Blatt og P. J. Riis.

Thesaurus Linguae Latinae, årsmøde i München 23.–25.6.76: Franz Blatt.

- Den 23. internationale Geografkongres, Moskva 12.7–3.8.76: N. Kingo Jacobsen [8 75/76].
- International Union of Geological Sciences, 25. kongres i Sydney, Australien, 16.–25.8.76: Arne Noe-Nygaard [7 75/76].
- International Astronomical Union, 16. generalforsamling i Grenoble 24.8–2.9.76: Anders Reiz [6].
15. internationale kongres for byzantinske studier, Athen 5.–11.9.76: docent Jørgen Raasted [3].
- Scientific Committee on Oceanic Research, generalforsamling i Edinburgh 13.–16.9.76: universitetslektor, dr. phil. Torben Wolff.
- Gesellschaft Deutscher Naturforscher und Ärzte, møde i Stuttgart 19.–23.9.76: J. Chr. Siim [11].
- International Council of Scientific Unions, generalforsamling i Washington 11.–15.10.76: Mogens Pihl [3].
- Council for International Organizations of Medical Sciences, generalforsamling i Genève 9.–12.11.76: J. Chr. Siim.
- Nordiskt Kollegium för Terrester Ekologi, Helsingfors, 15.–16.12.76: C. Overgaard Nielsen [3].
- Nordisk Akademimøde om genetiske skader forårsaget af miljøfaktorer, 11.–13.5.77 i Oslo: Jan Mohr [7].
- Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, møde i Basel 21.–22.5.77: museumsoverinspektør, mag. art. Flemming Johansen, Glyptoteket.
- De delegeredes beretninger er trykt s. 150 ff.

BYTTEFORBINDELSER

Nye

- Biblioteca de Ciencias, Costa Rica (B).
- Centre d'Etudes Arctiques, Paris (publ. om arktiske forhold).
- Universidad Central de Venezuela, Carácas (H) [11].
- Athenaeum, Studi Periodici de Letteratura, Pavia (H) [11].

Ophørt

- University of Newcastle upon Tyne.

MØDER M. V.

- Komm. f. Corpus Lexicographorum Graecorum*, se s. 171.
- Nordisk akademisamarbejde*, se referat s. 169.

Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark

arrangerede i vinterens løb en offentlig foredragsrække med fællestitlen *Grundvidenskaben i dag*. Foredragsholderne og deres emner var i rækkefølge:

Mogens Pihl: Hvad er grundvidenskab?

Ole Maaløe: Biologiens molekylære grundlag.

Professor Ingmar Bengtsson, Stockholm: Musikvidenskab nu og i fremtiden.

Seniorstipendiat, cand. mag. Erik A. Nielsen: Hvad kan litteraturvidenskaben?

Professor, dr. phil. Olaf Pedersen: Videnskabshistorien og dens aktuelle betydning.

Erling Bjøl: Politik som videnskab.

Arne Noe-Nygaard: Kontinenter i bevægelse.

B. Gomard: Retsvidenskabens opgaver og metode belyst ved eksempler fra aktieselskabsretten.

C. Møller: Omvæltninger i fysikernes tankesæt i vort århundrede.

Søren Egerod: Det fjerne østens sprog – sammenhænge og påvirkninger.

Endvidere har udvalget afholdt et møde med repræsentanter fra en lang række faglige foreninger med bl. a. det formål at afholde et par årlige fællesmøder med en eller flere sådanne foreninger. To fællesmøder fandt sted i sæsonen:

Den 19. november 1976 et møde til minde om 400-året for grundstensnedlæggelsen til Uranienborg og 300-året for Ole Rømers opdagelse af lysets hastighed, hvor Selskabet indbød medlemmer af Astronomisk Selskab, Dansk Fysisk Selskab og Selskabet til Naturlærens Udbredelse til at deltage. Aftenens to talere var Bengt Strömngren og Mogens Pihl. Mødet blev overværet af undervisningsminister Ritt Bjerregaard.

Den 26. april 1977 et fællesmøde med Lingvistikredsen, hvor Selskabets udenlandske medlem Bertil Malmberg, Lund, talte om »Det språklige teckenbegreppet och dess historiska bakgrund«.

I begrænset omfang og mod betaling af de dermed forbundne udgifter kan Selskabets lokaler stilles til rådighed for specielle møder i de faglige foreninger. Dette har fundet sted i følgende tilfælde:

Selskabet for Filosofi og Psykologi har fejret 50-års jubilæum 6.11.77.

Selskabet for Dansk Kulturhistorie – møder – 8.12.76 og 1.3.77.

Georg Brandes Selskabets årsmøde 4.2.77. Inge Eriksen kåredes til Årets Forfatter for »Victoria og Verdensrevolutionen«.

Foreningen af danske Museumsmænd 22.2.77.

Statens humanistiske Forskningsråds bevillingsmøder 24. og 25.3.77.

Folkevirkes årsmøde med Mogens Pihl som taler 17.4.77.

Selskabet til Fædrelandets Historie holder ifølge gammel tradition fortsat sine møder i Selskabet.

Endvidere har lokalerne været forevist:

Foreningen for Københavnske Byvandring 19.3.77.

Guideringens Slentreture 24.4.77.

Andre møder

I spisestuen, hvor Annalise Strunge får tingene til at fungere, har der været holdt en del frokostmøder, hvor medlemmer har sat hinanden stævne, eller i forbindelse med faglige møder indbudt kolleger til spisning. I sådanne tilfælde henstilles det, hvadenten man kommer alene eller medbringer en gæst, at medlemmerne anmelder besøget dagen før.

Fra sekretariatet er der udleveret nøgler til sådanne medlemmer, der ønsker at tilbringe et par timer i lokalerne på 1. sal.

Endnu et tilbud muliggjort ved Carlsbergfondets nyindretning er de fire forskerværelser, hvoraf Mogens Blegvad og Franz From disponerer over de to, mens de to andre stadig er ledige.

UDVALG

Vedtægtsudvalget

Udvalget, der blev nedsat 13.2.76, bestod af Gunnar Seidenfaden (formand), Povl Bagge, C. J. Becker, Erik Dal, A. Tovborg Jensen (senere erstattet af C. J. Ballhausen), N. O. Lassen og Ole Maaløe. Det udsendte forud for mødesæsonen forslag til ændrede vedtægter og forretningsorden, senere suppleret med et tillæg til sidstnævnte vedrørende legatbestemmelser. Efter behandling i klassemøder og plenum vedtoges forslaget med mindre ændringer og blev derefter trykt og udsendt. Der tilsigtedes herved en kodificering af ønskede ændringer, bl. a. i antallet af medlemmer, aldersgrænsen ved valg/genvalg til visse poster og af den ved Carlsbergfondets gennemgribende ombygning af ejendommen muliggjorte udadrettede virksomhed samt af internationalt samarbejde.

Udvalget for udadrettet virksomhed i Danmark

Udvalgets vigtigste opgave har været at etablere en serie offentlige foredrag i den nye foredragssal med fællestitlen *Grundvidenskaben i dag* og planlagt til 6 semestre à 5 foredrag. Der har været stor interesse for den første sæsons foredrag, og umiddelbart før redaktionens slutning kunne man kontrahere med Folkeuniversitetet i København om trykning af de 10 første foredrag i hæfteform.

Erik Dal og Henrik Glahn har i nogen udstrækning deltaget i udvalgets arbejde, Henrik Glahn en kort tid som medlem af udvalget. Efter at være blevet valgt til klasseformand afløstes han af Niels Thomsen.

Se i øvrigt ovenfor om møder.

Samarbejdsudvalg vedr. nationalkomiteer m. v.
(»10. maj-udvalget«)

Udvalget fik i juni måned 1976 af Forskningssekretariatet stillet en medarbejder, sekretær Lone Heyde, til rådighed nogle timer ugentlig med det formål at få udarbejdet en oversigt over aktiviteten i og klarlægge samarbejdet med de enkelte nationalkomiteer. I vinterens løb har Lone Heyde haft interviews med formænd/sekretærer i 4 humanistiske og 17 naturvidenskabelige nationalkomiteer og over for »10. maj-udvalget« aflagt beretning, hvoraf det bl.a. fremgår, at komiteerne fungerer overordentlig forskelligt.

I Selskabets nye Vedtægter og Forretningsorden er reglerne for valg af medlemmer til nationalkomiteerne ændret, ved bl. a. at indføre aldersgrænse for valg/genvalg og bestemmelser om, at de relevante organisationer, foreninger og forskningsinstitutter og Videnskabernes Selskab i forståelse med forskningsrådene udpeger repræsentanter til komiteerne. Det er planen i løbet af næste vinter at indkalde de siddende nationalkomiteer og anmode om deres råd med henblik på at etablere nationalkomiteer efter de nye regler.

ØKONOMI

Statstilskud på finansloven 1977/78: 310.000 kr.

Forskningssekretariatet betaler Danmarks kontingent til European Science Foundation og dermed også Selskabets andel, ialt FF 60.355.

Statens humanistiske Forskningsråd:

Til Danmarks kontingenter til internationale unioner o. a. under Union Académique Internationale i 1977 13.796 kr. [2], og til rejser i forbindelse hermed i 1976/77 8.840 kr.

Til trykning af afhandling af Asmussen og Paper (Hist. fil. Skr. 9:2) 29.680 kr. [13] og af Heinz Genge (Hist. fil. Medd. 49:1) 50.000 kr.

Statens lægevidenskabelige Forskningsråd:

Til Danmarks kontingent til Council for Int. Organizations of Medical Sciences 1.491 kr. i 1977 og til rejser i forbindelse hermed i 1976 2.828 kr. [6].

Statens naturvidenskabelige Forskningsråd:

Til Danmarks kontingenter til internationale unioner under Int. Council of Scientific Unions i 1977 115.939 kr. og til rejser i forbindelse hermed i 1977 45.000 kr. [6]. Udover kontingentbeløbet har SNF senere efter henstilling fra unionerne givet nogle tillægsbevillinger på 4.190 kr.

Carlsbergfondet har bevilget Selskabet 550.000 kr. for 1977 [6].

Ny Carlsbergfondet har bevilget 24.000 kr. til billeddelen af afhandling af Heinz Genge (Hist. fil. Medd. 49:2).

Den grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse:

Selskabets andel i Stiftelsens overskud i 1976 12.507 kr. [12].

Carlsbergs Mindelegat for Brygger J. C. Jacobsen: 100.000 kr. til en serie »J. C. Jacobsen Memorial Lectures« i 1977 og 1978 [6].

Kassekommissionen har bevilget 100\$ til kontingent til Int. Foundation for Science i 1976.

Salg af publikationer gennem Munksgaard i 1976 59.322 kr.

PUBLIKATIONER JUNI 1975 – MAJ 1977

Oversigten

Oversigt over Selskabets Virksomhed, juni 1974 – maj 1975.	kr.
With an English Summary. 1975. 248 s., 5 portrætter	105,-
Oversigt over Selskabets Virksomhed, juni 1975 – maj 1976.	
With an English Summary. 1976. 165 s., 5 portrætter	80,-

Historisk-filosofiske Skrifter

Bind 7

3. Westenholz, Aage: Early Cuneiform Texts in Jena. 1975.	
101 s., 23 tavler	160,-
4. Danielsen, Niels: An Essay on Nomos and Human Language.	
1976. 160 s.	250,-
5. Hansen, Henny Harald: An Ethnographical Collection from the Region of the Alawites. 1976. 92 s., 43 fig., 48 tavler	200,-

Bind 9 (*uafsluttet*)

1. Hammerich, L. L.: A Picture Writing by Edna Kenick, Nunivak, Alaska. With Prefaces by Jes P. Asmussen and Robert Peter- sen. 1977. 108 s., inkl. 49 ill.	120,-
2. Asmussen, Jes P., and Herbert Paper: The Song of Songs in Judeo-Persian. Introduction, Texts, and Glossary. 1977.	
120 s., inkl. 35 tavler	150,-

*Historisk-filosofiske Meddelelser*Bind 47 (*uafsluttet*)

4. Hannestad, Lise: The Followers of the Paris Painter, 1976.	
95 s., 12 fig., 59 tavler	110,-
5. Hammerich, L. L.: Phil. 2,6 and P. A. Florenskij. 1976. 16 s.	20,-
6. Steensberg, Axel: Stone Shares of Ploughing Implements from the Bronze Age of Syria. 1977. 36 s., 27 fig., 6 tavler ...	50,-
7. Guldberg Axelsen, Hans: The Sherpas in the Solu District. A Preliminary Report on Ethnological Field Research in the Solu District of North-Eastern Nepal. 1977. 70 s., 28 fig.	70,-

Bind 48 (*uafsluttet*)

1. Hendriksen, Hans: Himachali Studies I. Vocabulary. 1976.
227 s. 180,-

Biologiske Skrifter

Bind 20

9. Mathiesen, Fr. J.: Palaeobotanical Investigations into some
Cormophytic Macrofossils from the Neogene Tertiary Lignites
of Central Jutland. Part III: Angiosperms. 1975.
59 s., 31 fig., 5 tavler 85,-
10. Bromley, R. G.; Schulz, M.-G., and Peake, N. B.: Paramoudras:
Giant Flints, Long Burrows and the Early Diagenesis of
Chalks. 1975. 31 s., 10 fig., 5 tavler 62,-

Bind 21 (*uafsluttet*)

1. Nygaard, Gunnar: New or Interesting Plankton Algae. 1977.
107 s., 87 fig. 150,-

*Matematisk-fysiske Meddelelser*Bind 39 (*uafsluttet*)

7. Møller, C.: A Study in Gravitational Collapse. 1975. 30 s. ... 48,-
8. Hynne, F.: A Class of Molecular Correlation Functions Related
to Ursell Functions. 1975. 19 s. 26,-
9. Kalckar, Jørgen, and Ulfbeck, Ole: Studies in Classical
Electron Theory. I. 1976. 44 s., 6 fig. 70,-

Særlige publikationer

- A Critical Pāli Dictionary. 2:9. 1975. 39 s. 40,-
- Natural Sciences in China. 1976. 89 s.
- Udgivet sammen med Statens naturvidenskabelige
Forskningsråd og udleveres så længe oplag haves.
- Vedtægter og Forretningsorden. 1977. 31 s. 15,-
- Prisliste over Hist. filos. Medd. og Skr. i årene 1918-77, udgivet
af Selskabets kommissionær, Munksgaards Boghandel. 1977.
15 sider.

Priserne er excl. moms.

L. L. Ker...

MINDEORD

I

L. L. HAMMERICH

31. juli 1892 – 1. november 1975

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 26. november 1976

Af **H. Bach**

Louis L. Hammerich fødtes 31. juli 1892 i København som søn af daværende fuldmægtig i Justitsministeriet Kai August Hammerich og Camilla Louise, født Bentzen. Han giver i Erindringerne en oversigt over sin slægt: de direkte forfædre havde i ni generationer været embedsmænd: først som præster og rektorer og i de sidste fem slægtled jurister. Oprindeligt i Hertugdømmerne, og en stærk tilknytning til disse varede til 1864, da hans oldefar måtte forlade sin stilling som herredsfoged i Haderslev og hans farfar politimesterembedet i Flensborg. Det var en typisk embedsmandsslægt; også alle sidegrene og næsten alle tilgiftede hørte til den højere embedsstand. Påfaldende for danske forhold viser ingen af stamtræets grene tilbage til bondestanden. Hammerich voksede således privilegeret op i et hjem med gamle kulturtraditioner; hans skildring af de to bedstefædre giver et billede af et miljø, der i dag forekommer uendelig fjernt, skønt tidsafstanden er ganske kort.

Hammerich begyndte 1898 i den »dengang meget moderne« Gammelholm Latin- og Realskole, derefter gik han i 1. og 2. mellem på Metropolitanskolen – man fristes til at sige: naturligvis – men allerede i 1905 flyttede den 13-årige til Roskilde, da hans fader udnævntes til kgl. borgmester dér. I Roskilde Katedralskole var han sin classes *facile princeps*, bestod 1910 den dengang nye nysproglige studentereksamen med den højeste gennemsnitskarakter i hele landet, og gav sig familietraditionen tro til at studere jura.

Gymnasieårene i Roskilde – dengang endnu en charmerende provinsby, ikke forstad – var en lykkelig tid for Hammerich. Udenfor skolen var der gode muligheder for naturoplevelser på fjorden og ved cykelture i omegnen; han hørte til en kreds af jævnaldrende med rig adgang til selskabelighed i byens bedste familier; dertil kom udviklende diskussioner, ikke mindst af politisk art, med skolekammerater, hvoraf mange senere blev offentlig kendte personligheder. Familien til alle sider var naturligt nok konservativ, men Hammerich blev i disse år radikal, med hældning til socialismen, antimilitaristisk og »temmelig antisønderjysk – det skammer jeg mig over – simpelthen trodsigt i generationsmodsatning til al den Slesvig-sentimentalitet og det ureflekterede tyskerhad, som (yderst naturligt!) grasserede i min familie på både farfars og mormors side«.

Denne interesse for politik forlod ham aldrig; han diskuterede i studieårene ivrigt med Herbert Iversen, Hartvig Frisch og andre venstreorienterede, han var formand for det radikale Studenteramfund 1922–24 (»en af mit livs dumheder«), og som sådan erklærede han sig i en programtale for at være »en fjende af al tradition« – ganske morsomt, når man tænker på, at næsten hele hans livsgerning dementerede dette. – Tidligt ændredes hans antimilitaristiske holdning, og da den politiske udvikling i Europa tegnede sig dystert, tog han i Lis Jacobsens fodspor 1929 offentligt til orde for en styrkelse af dansk forsvar, et skridt som dengang blev taget højst unådigt op i radikale kredse. Politiske læserbreve, ofte meget impulsive, skrev han mange af op igennem årene – han var selv klar over, at de nok ikke altid var særlig velovervejede; men han måtte have luft. Sidste gang han deltog i en større polemik, var i slutningen af tresserne; han advarede som emeritus imod de alt for vidtgående omkalfatringer på universiteterne. Skuffet indså han det håbløse i situationen, resignerede og blev tavs.

Jurastudiet forlod han efter eet semester og valgte tysk, dansk og latin som studiefag, men koncentrerede sig til slut om studiet af tysk til magisterkonferens, som han fik allerede 1915. To år senere indleverede han sin disputats, samme dag han blev gift med sin skolekammerat Clara Flensborg, senere kendt som oversætterinde, præsident for den danske PEN-klub og europæisk præsident for Soroptimisterne.

Det er karakteristisk for Hammerich, at det ualmindelig hurtige studieforløb ikke beroede på en isolation fra alt uvedkommende: han deltog i studenterlivet og påtog sig tidkrævende hverv, var således formand for det filosofiske studenterråd, hvor han kritiserede den til dels

meget upædagogiske tilrettelæggelse af forelæsnings- og studieprogrammer; han var formand for de tyskstuderes faglige og selskabelige forening *Ulk und Ernst*, formand for alumnerådet på Hagemanns kollegium og med til at redigere kollegiets festskrift 1913. Efter indleveringen af disputatsen aftjente han sin værnepligt, men blev allerede 8 måneder senere hjemsendt efter ansøgning fra Dansk Røde Kors, og arbejdede nu et års tid ved dettes krigsfangekontor i Berlin. Her oplevede han i begivenhedernes centrum de sidste krigsmåneder, novemberrevolutionen og den kaotiske efterkrigstid.

Ved det filosofiske fakultet fandtes dengang ingen kandidatstipendier og ingen faste eller løse assistentstillinger. Som alle andre måtte Hammerich prøve at dække en del af familiens udgifter ved at give timer på forskellige københavnske skoler og på Officersskolen. Men allerede et år senere, umiddelbart efter Genforeningen 15. juni 1920, begyndte Hammerichs arbejde som sekretær ved den internationale grænsekommission, der med sæde i Sønderborg skulle udrede de mange detaljeproblemer ved fastlæggelsen af den nye grænse.

1922, i en alder af 29 år, blev Hammerich Herman Møllers efterfølger som professor i germansk filologi. Hans lærer Christian Sarauw og han enedes om at dele fagområdet på langs, således at hver læste over sine sproglige og litterære specialer fra middelalder til nutiden. Samarbejdet forløb gnidningsløst. – Ved Sarauws tidlige død i 1925 blev Carl Roos Hammerichs nærmeste fagkollega. Roos' arbejdsfelt var helt begrænset til den klassiske tyske og danske litteratur, og han var uden enhver interesse for sproglige emner eller middelalderfilologien. Hammerich havde ganske vist arbejdet med alle sider af faget, men indså nok, at hans egentlige evner lå i de sproglige og filologiske discipliner, og fremfor alt, at en deling af faget på tværs frembød mange fordele, også bortset fra, at den foreliggende situation fremtvang den. Den videnskabelige litteratur var svulmet sådan op, at det blev mere og mere umuligt for den enkelte virkelig at beherske hele faget; en arbejdsdeling kunne frigøre mange kræfter til videnskabelig fordybelse og derved også komme undervisningen til gode. En sådan deling havde fra gammel tid været anset for en selvfølge i faget dansk; alligevel vakte forslaget ikke ringe modstand i fakultetet. Nu påtog Roos sig undervisningen i litteratur efter 1600, Hammerich alle sproglige discipliner, herunder dialekterne og frisisk samt hollandsk, endvidere middelalderens og renæssancens litteratur. Det blev en stor gevinst for faget og dets studerende.

Desværre blev samarbejdet med Roos ikke harmonisk; medens Hammerich anerkendte Roos' faglige kvaliteter og evne for åndrig litterær-æstetisk analyse, havde Roos næppe høje tanker om værdien af de ting, Hammerich beskæftigede sig med, bedømte ej heller Hammerichs lyst og anlæg til administrative gøremål positivt. De var vidt forskellige naturer, og Roos, andre evner ufortalt, var ikke nem at samarbejde med. Der var mange sammenstød, og nok var Hammerich som regel en smidig forhandler, der let fandt frem til kompromiser, men ved »uforstandig eller ildesindet« modstand kunne han blive endog meget stædig.

Værre blev det, da der kom dybe politiske uoverensstemmelser dem imellem. Roos foragtede radikalismen og internationalismen, og har naivt ment at genfinde visse af sine idealer om handlekraft og offerberedskab virkeliggjort i nazismens Tyskland. Hans udpræget nationale – eller nationalistiske – sindelag blev dybt såret ved besættelsen 9. april, som han i sin fortvivelse opfattede som en fortjent straf for det demokratiske Danmarks forsvarsnihilisme. Omvendt var Hammerich radikal fra sine unge dage, derfor fuld af afsky for nazismen, og mere og mere bevidst national. – Besættelsesårene medførte vanskelige situationer. Hammerich har i sine Erindringer aftrykt de to taler, han holdt for de tyskstudierende den 10. april og ved begyndelsen af efterårssemestret 1940: de er smukke vidnesbyrd om en besindig, klog og værdig holdning.

Hammerich passede sit embede samvittighedsfuldt. Han lagde et stort arbejde i forberedelsen af sine forelæsninger og øvelser og blev ved med at forny det pensum, han gennemgik. Det faglige niveau lå højt, kravene til studenternes arbejdsindsats var strenge. Men Hammerichs form var alt andet end autoritær: han var tålmodig og venlig, altid villig til at diskutere faglige spørgsmål. Det bør fremhæves, at denne hjælpsomhed i endnu højere grad udfoldede sig uden for undervisningen. I sin træffetid, og som mangeårigt medlem af stipendieudvalget og senere som efor på Studentergården, har han hjulpet mange studenter, langt ud over de tyskstuderendes kreds, med økonomiske og menneskelige problemer. Og det blev ikke ved et enkelt velment råd, men ofte satte han utrættelig mange instanser i bevægelse, og han kunne følge vedkommende gennem mange år. Jeg tror, at det var sjældent, at der blev appelleret forgæves til ham; undertiden kunne man få det indtryk, at han lod sig misbruge; men jeg véd, at undervisningen og forholdet til studenterne gennem mange år beredte ham store glæder.

Der var i 20erne og 30erne mange og mange særdeles dygtige og

interesserede tyskstuderende. Man kan beklage, at der ikke fandtes nogen muligheder for at skaffe dem videnskabelige stillinger eller legater. Omkring 1930 fik man ganske vist de første timebetalte undervisningsassistenter, og det var et stort fremskridt for undervisningen. På den anden side betød det et krævende ekstraarbejde for de gymnasie-lærere, der tog disse timer og måske netop derfor ikke kunne samle sig om en forskningsopgave. Disse manglende udsigter for unge forskere har haft til følge, at der ikke i nogen af de store humanistiske fag, skolefagene, fandt en egentlig forskeruddannelse sted, således som den fandtes i Tyskland og især i Sverige.

Af nødvendigheden gjorde man en dyd. Man hævdede, at det var dansk tradition, at unge magistre med lyst og anlæg for forskning helt arbejdede på egen hånd, selv valgte deres emner, som regel ganske forskellige fra deres læreres – ofte vidste disse ikke engang, at der arbejdedes med en disputats. Således havde betingelserne været for Sarauw og Hammerich, således var de for deres elever, og er formentlig således den dag i dag de fleste steder i de humanistiske fakulteter. Jeg er ikke sikker på det hensigtsmæssige i denne tradition, selvom jeg ikke er blind for, at den også indebærer gode sider. I hvert fald, den er forklaringen på, at Hammerich, modsat de samtidige svenske germanister, ikke dannede skole. De fleste af hans lovende studenter blev fremragende gymnasielærere; de få, der fik mulighed for at fortsætte med forskning, gik deres egne veje, enten i faget, som Peter Jørgensen, Gunnar Bech, Arne Spenter og jeg selv, eller helt/overvejende i andre fag, som Eli Fischer-Jørgensen, Heinrich Roos, Niels Danielsen, Helge Poulsen og Karl Clausen.

Det må endnu kort nævnes, at Hammerich ved siden af den store indsats, han øvede som universitetslærer, påtog sig ualmindelig mange administrative hverv, jeg tror flere end nogen af hans kolleger. I den Blå Bog opregnes 30 hverv, og han har siddet i utallige andre komiteer. I dem alle har han været særdeles aktiv, aldrig bange for at påtage sig det arbejde, der fulgte med. Han kunne li' det! Her skal kun anføres de vigtigste: han var medlem af konsistorium fra 1936–45 og dets forretningsudvalg 1940–45, altså under krigens vanskelige år; Universitetets prorektor 1944–45; i over 30 år formand for Translatøreksamenskommissionen. Som formand for Lektoratsudvalget fra 1937–49 havde han fast kontor i Undervisningsministeriet og arbejdede ihærdigt på at forbedre de dengang usle økonomiske kår for de danske lektorer i udlandet, og sørgede for stillinger til dem, når de vendte hjem; også her

medførte krigstiden ganske særlige vanskeligheder. Han var med i en række komiteer for nordisk kulturelt samarbejde, som lå ham meget på sinde. Da der nogle år efter krigen blev dannet et internationalt germanistforbund, blev han dets første præsident, fra 1955–60, og var en strålende leder af kongressen i København i 1960.

Hammerich elskede at rejse. Allerede før sidste krig var han på månedlange studieophold i Holland, i Rom og på Grønland, og efter krigen var han ustandselig på farten, repræsentationsrejser, kongresser, gæsteforelæsninger, private rejser. Ud fra sin omfattende viden deltog han kyndigt i diskussioner på kongresser og symposier, eller med fagfæller, som han opsøgte privat. Rejserne gik til alle europæiske lande, fra Island og Irland til Prag og Sovjetunionen; til Japan og Ceylon og ikke mindst til Alaska og USA. Efter kaldelse virkede han som professor ordinarius i Utrecht, og havde overvejet at blive dér. Senere påtog han sig gæsteprofessorater i Austin (Texas) og Kiel. Rejselysten forlod ham ikke med årene. Endnu som 81-årig fløj han til Alaska for i en uge at diskutere eskimosproglige problemer med en derboende forsker, og på hjemrejsen holdt han gæsteforelæsninger ved 10 universiteter rundt om i Canada og USA.

Til slut i denne oversigt over den ydre ramme skal nævnes det Hammerichske hjems enestående gæstfrihed. Når Clara og Louis var hjemme, var der ikke mange dage, hvor der ikke kom en eller flere gæster. Foruden omfattende privat selskabelighed var det videnskabsmænd fra alverdens lande, som aflagde visit og som regel deltog i et af måltiderne. Derved knyttedes et net af personlige forbindelser med ældre og yngre fagfæller. Hammerich følte selv, at disse kontakter udvidede horisonten og var til gavn for ham selv og også for dansk videnskab.

Den her kun i ydre omrids skitserede udstrakte administrative virksomhed, universitetsarbejdet, rejserne og de personlige kontakter måtte sluge megen tid, sikkert så meget, at det alene kunne have taget en embedsmands fulde arbejdstid, ja mere end det. Man fristes til at spørge: hvordan kunne der blive tid og kræfter til overs til videnskabeligt arbejde? Der er fremfor alt to forklaringer: Jeg vil først fremhæve hans umådelige flid. Han talte aldrig selv om den, og jeg mindes knap nok at have hørt ham sige, at han havde travlt. Men omfanget af hans videnskabelige produktion er et uimodsigeligt vidnesbyrd om en enorm arbejdsindsats. Dertil må føjes: han læste og arbejdede meget hurtigt. Det behøver ikke at være nogen dyd. Men hos ham var denne egenskab kombineret med en klar intelligens og en

misundelsesværdig hukommelse. Han huskede alt, selv navne på personer, han havde truffet flygtigt for mange år siden; indholdet af litteraturværker eller videnskabelige afhandlinger; de mange sprog, han havde beskæftiget sig med.

De videnskabelige anlæg viste sig hos den tidligt modne allerede i studenterårene; studiet ved det filosofiske fakultet bestod dengang endnu ganske overvejende i en direkte indføring i videnskabelige problemer. Det gjaldt vist i særlig grad for faget tysk, der til gengæld i protestaktioner beskyldtes for at lade hånt om den mere praktiske uddannelse af de vordende gymnasielærere. Hammerichs professorer var to højst ejendommelige og betydelige forskere, Herman Møller og Christian Sarauw, begge med en vid horizon, der ikke blot omfattede samtlige indoeuropæiske sprog, men også de semitiske. Herman Møller fantasi-fuld til det fantastiske, ikke mindst når det gjaldt germansk sagnhistorie. Sarauw i mangt og meget Herm. Møllers modsætning, nøgtern, kritisk, skeptisk overfor dristige hypoteser. Hammerich vedgår sin gæld til begge. I Sarauw fandt han næsten straks en faderlig ven, der på alle måder støttede, man kan vist godt sige protegerede ham i studenter- og kandidatårene. Herman Møller var en utilgængelig særling og en slet pædagog, i hvert fald set med gennemsnitsstudentens øjne; men Hammerich fulgte netop hans øvelser fra først til sidst, og en del af de emner, han senere tog op i sin forskning, bygger på inspiration fra Herm. Møller. Hammerich dyrkede også andre studier end de germanistiske, læste således græsk og studerede især sanskrit og pali hos Dines Andersen.

Han kom hurtigt i gang med videnskabelige opgaver, fik allerede i sit andet studieår (1912) Filologisk-historisk Samfunds højeste pris for opgaven: »En kommentar til Deutschland. Ein Wintermärchen«. Året efter besvarede han Universitetets prisopgave: »En indgående Undersøgelse og Fremstilling af Lyd- og Formlæren i Johan Rothes Düringsche Chronik (1421)« og fik guldmedalje. Bedømmelsen fremhæver den overlegne beherskelse af stoffet, og at de moderne thüringske dialekter i vid udstrækning er inddraget til belysning af de middelalderlige sprogformer, og den sammenfatter: »dette flittige, dygtige, grundige arbejde spår godt om forfatterens fremtid«, en spådom Hammerich ikke gjorde til skamme. Selve metoden svarer til den, Sarauw anvender i sine Niederdeutsche Forschungen, der til i dag står urokket som et mesterværk. Hammerich siger selv: »Jeg følte mig overmåde veltilpas ved dette strenge og præcise arbejde . . . jeg åndede og levede i

sproghistorie dengang.« Desværre blev det ikke publiceret, og Hammerich vendte, bortset fra universitetsøvelser, ikke tilbage til beslægtede undersøgelser.

Som disputatsemne havde Hammerich oprindelig tænkt på et omfattende værk om udviklingen af tysk litteratur fra 1815 til 48, skildret på baggrund af de politiske rørelser. Første verdenskrig hindrede de nødvendige materialeindsamlinger på tyske biblioteker, og emnet indskrænkedes først til en behandling af Platen, Heine, Immermann og deres litterære strid. Også her viste det sig, at vigtigt materiale var utilgængeligt. Hammerich begrænsede sig så til et sammenlignende studium af Heines og Platens metrik. Hans interesse for metriske problemer var vakt ved Herman Møllers øvelser, som ganske vist behandlede den fra moderne verslære principielt forskellige oldgermanske og middelalderlige metrik.

Disputatsen »National og Fremmed. Om den rytmiske Teknik hos Heine og Platen« (1918) hviler på en grundig analyse af disse to digteres lyrik. Det drejer sig især om påvisningen af rytmiske varianter. Hammerich går hele tiden ud fra en realisation af versene ud fra meningen. Det betyder et brud på det stive, mekaniske metriske skema og frembringer til gengæld en meget levende rytme. Det er ganske fascinerende resultater, Hammerichs analyser fører til. På mig virker de som regel overbevisende, men det er givet, at netop realisationen af vers altid vil være stærkt tidsbunden, således at det næppe er muligt at nå definitive resultater. Det er beklageligt, at disputatsen efter datidens bestemmelser udkom på dansk; en del af det meget omfattende materiale burde have været tilgængelig for den internationale forskning.

I disputatsen kom Hammerich udførligt ind på det interessante metriske fænomen *trykskifte* og blev derved opmærksom på ejendommelige accentforhold i en lang række sammensatte ord. Betoningen kunne i højtysk opvise landskabsbetingede eller individuelle varianter, og der fandtes mange karakteristiske afvigelser fra de tilsvarende ord på hollandsk og dansk. Disse forhold behandles i et udførligt afsnit i disputatsen, og Hammerich tog problemerne op i stor historisk sammenhæng i sit næste værk »Zur deutschen Akzentuation« (Vid. Selsk. Medd. 1921). Han gennemgår på over 300 sider et uhyre omfangsrigt materiale til belysning af trykfordelingen i ældre tid. Det ligger i sagens natur, at netop accentforholdene i tidligere perioder kun lader sig erkende indirekte. I de ældste tekster, indtil ca. år 1000, findes

ganske vist en del accenttegn i håndskrifterne. Hammerich gennemgår dette materiale og den videnskabelige litteratur omhyggeligt og kritisk og viser, hvor lidt der kan sluttes med sikkerhed. Mere udbytte finder han i en analyse af ordstoffet i versdigtningen. Han har fundet sit rige materiale ved at gennemgå flere hundrede tusinde vers, fra den allittererende poesi til Goethe, en forbløffende arbejdspræstation på så kort tid. Også her er holdningen forsigtig og kritisk, selvom argumentationen lovlige stærkt er præget af de dengang herskende metriske teorier (der ikke behøver at være ringere end de nu anerkendte). Videre undersøger Hammerich udførligt de ældre grammatikers og metrikers ofte uklare angivelser vedrørende accentforholdene; det drejer sig om 53 værker af 42 forfattere mellem 1523 og 1818. På de sidste hundrede sider følger en analyse og systematisering af det omfattende stof; den viser, at der er forbavsende mange ordkategorier, der afviger fra den normale accentuation på første stavelse.

Bogen er et vægtigt bidrag til tysk sproghistorie, positivt anmeldt af kapaciteter som A. Meillet og Th. Frings, og man kan nok beklage, at Hammerich ikke fortsatte sine accent- og sine metriske studier. Det var typisk for Hammerich og ses også senere i hans forskerliv: når nogle års arbejde med et stof var resulteret i en større afhandling, mente han at have givet sit bidrag og forlod ofte vedkommende område for stedse. Der var så meget spændende stof og så mange problemer, der fristede, og han havde let ved at sætte sig ind i et nyt felt, selvom dette var væsensforskelligt fra hans tidligere arbejde.

Jeg nævnte før, at disputatsen om metrikken hos Heine og Platen var en indsnævring af en plan om at skildre den tyske litteratur i tiden 1815–48. Imidlertid indeholder disputatsen en »Indledning« (s. 1–61), som afgjort ikke er nogen indledning til bogens emne, men er brudstykker af det oprindelig påtænkte værk. Hammerich giver først en detailrig og levende skildring af Platens og Heines forhold til dansk litteratur. Platen lærte sig dansk og læste megen dansk digtning, ikke mindst Oehlenschläger, hvis værker i oversættelse – ofte foretaget af digteren selv – dengang spillede en vigtig rolle i tysk litteratur. Også Heine, som ikke læste dansk, kendte dem og anden dansk litteratur og var i det hele taget velunderrettet om danske forhold. Heine omgikkes også H. C. Andersen venligt, selv om han ikke brød sig videre om hans digtning, hvad der vist ikke kan overraske.

Et andet afsnit i denne »indledning« belyser Heines og Platens kendskab til orientens litteratur. Det er frugter af Hammerichs konferens-

speciale »Den orientalske indflydelse på tysk litteratur fra det 17. til det 19. århundrede«. Emnet lå fjernt fra, hvad man ellers beskæftigede sig med i faget, men Hammerichs første arbejder er tydeligt valgt ud fra ønsket om en fornyelse; han ville tage helt nye discipliner op, ikke mindst litterære. I disputatskapitlet belyses især de to digteres forhold til den indiske og den persiske litteratur.

Om disse litteraturhistoriske emner udsendte Hammerich to mindre bøger i Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning, i den for serien karakteristiske sympatiske blanding af originale videnskabelige undersøgelser og en almenforståelig fremstilling. Hammerich havde som privatdocent holdt sin første øvelsesrække over Heines Deutschland, som han jo var fortrolig med fra prisopgaven; for øvrigt havde han med begejstring læst alle Heines værker som gymnasiast, og det havde været en væsentlig grund til, at han valgte netop tysk som fag. Prisopgaven og forelæsningen resulterede 1921 i bogen »Heine: Deutschland. Ein Wintermärchen«. Den udførlige indledning giver en letlæselig og læseværdig oversigt over de historiske og litterære forudsætninger for Heines bitre og morsomme satire; bogen slutter med en stofrig enkeltkommentar. Den udsendtes 1946 i nyt oplag.

Konferensspecalet om den orientalske indvirkning på den tyske litteratur afgav som nævnt stof til et afsnit i disputatsen. Hammerich fastholdt interessen i det næste årti og sammenfattede sine studier i bogen »Goethes West-Östlicher Divan« (1932). Den indledes med et forbilledlig klart og velskrevet kapitel om orientens betydning for Goethe fra den tidligste ungdom til hans høje alder, fra jødisk og arabisk til indisk og kinesisk litteratur, og om de vægtige orientalske motiver i Goethes digtning. Et højdepunkt når digterens interesse for orienten i årene 1814–19, og Hammerich kan polemisk mod tidligere forskere eftervise, at Goethes studier har været omfattende, baseret på den megen orientalske litteratur, der fandtes tilgængelig i oversættelse til latin eller moderne europæiske sprog.

En særlig inspiration for Goethe var fremkomsten i 1812–13 af en fuldstændig oversættelse af den middelalderlige persiske digter Hafis, i letflydende tyske vers ved den wienske orientalist friherre Hammer-Purgstall. Goethe kendte i forvejen Hafis og fordybede sig nu i denne digter og hans kulturelle og historiske forudsætninger. Frugten var digtsamlingen »West-östlicher Divan« (1819), af Goethe selv forsynet med en afhandling på godt 300 sider til belysning af Hafis' orientalske baggrund. Hammerich fremhæver med rette, at Goethes Divan er det

første betydelige digterværk, hvori det er lykkedes organisk at sammen-smelte orientalsk og vesterlandsk ånd. Det beror på, at digteren til fulde har erkendt den orientalske kulturs jævnbyrdighed; dette i mod-sætning til tidligere forfattere fra Montesquieu og Holberg til Lessing og Wieland, hos hvem orienten kun er et ydre klædebon. Højdepunktet i West-östlicher Divan er Suleikabogen, hvori elskovsdigte udveksles mellem den 66-årige Goethe = Hatem og den 30-årige Marianne von Willemer = Suleika. Den bagved liggende korte kærlighedsroman do-kumenteres udførligt af Hammerich gennem citater fra dagbøger og breve. – Nok er denne bog, ligesom Heinebogen, en udløber af den allerede dengang forladte positivistiske litteraturbehandling, idet selve den litterære analyse indtager en beskedent plads. Men det er en char-merende bog: læseren fornemmer, at Hammerich har levet med stoffet i en årrække.

Af helt anden art er den sidste publikation fra de unge år. I 1921, samme år som bøgerne om den tyske accentuation og om Heines Deutschland, offentliggjorde Hammerich en afhandling om oprindelsen til det germanske svage præteritum. Dette dannes ved dentalsuffix (*koge/kog-te; male/mal-ede; ty. koch-te, red-ete; engl. look-ed < oe. lôco-de*) og er en fællesgerm. nyskabelse. Om dets oprindelse er der opstillet en mængde hypoteser, hvad der tyder på, at en overbevisende løsning ikke er mulig. Den ældste forklaring, bl. a. hævdet af J. Grimm og Fr. Bopp og som mange holder fast ved til idag, går ud fra en omskreven tempusform med *tun/to do* som hjælpeverb; altså *he sai-d = he did say*. Særlig for de gotiske svage prt.-endelser ligger denne for-klaring snublende nær. Den forudsætter, at dentalen i det svage præteritum repræsenterer indoeuropæisk [ie.] *dh*. Vanskeligheden opstår ved, at nogle få verbers prt. kun kan forklares ud fra ie. *t*, mens dentalen i de normale prt.-former lige så vel kan gå tilbage til ie. *dh* som til *t*. Modstanderne af den klassiske opfattelse (omskrivningen med *tun*) har en stærk støtte i det svage perf.part. (*gemal-t, gered-et*), hvis dental bestemt svarer til ie. *t*. De mange *t*-hypoteser har det til fælles, at de går ud fra verbalafledninger/endelser, som begynder med *t*. Hammerichs tese er, at et nomen agentis på ie. *-tê/-tô* (nom. af *-ter/-tor*-stammerne) er smeltet sammen med præsens af verbalstammen **es-* »at være«. Ud-gangspunktet er det omskrevne futurum på sanskrit *kartâ-(a)smi*, egentlig: »ich bin der täter« = »ich bin der mann, der es tun will/kann« = »ich werde es tun«. Samme konstruktion vil i en anden situation lige så godt kunne udvikle en datidsbetydning: »ich bin der täter« = »ich

habe es getan«. – Betydningsudviklingen er særdeles acceptabel, og Hammerich kan støtte sin tese med en række slående paralleller i andre ie. sprog. For at kunne forklare de forskellige endelser ud fra sin teori er han dog nødt til at opstille nogle ret indviklede detailforklaringer – samme betænkelige forhold gælder andres hypoteser. Det svageste punkt hos Hammerich er nok det, at *-ter/-tor*-stammerne (næsten) ikke findes på germ., mens de er hyppige i sanskrit, græsk, latin.

Gunnar Bech offentliggjorde 1963 i dette Selskabs Meddelelser en afhandling: »Die Entstehung des schwachen Präteritums«, hvori han forklarer nydannelsen som en forbindelse af en nominalform af verbet, hvorved *t*-dentalen sikres, med prt.-endelser fra verbet *tun* – på sin vis et kompromis mellem de to hovedteser. Gunnar Bechs bevisførelse er gennemført med stor skarpsindighed og med større konsekvens end nogen af forgængernes; men også den virker meget konstrueret, meget hypotetisk. Hammerich anmeldte den, roste Gunnar Bechs stringens, men var skeptisk på en lang række enkeltpunkter, og det mandede ud i en generel afstandtagen fra de »matematiske kombinationer«. I en anden artikel genfremsatte han sin gamle teori, som efter hans eget udsagn var »måske min eneste helt selvstændige idé«. Den følgende polemik mellem Bech og Hammerich førtes med unødigt skarphed fra begge sider.

Afhandlingen om det svage prt. var i lang tid den eneste i Hammerichs omfattende produktion, som lå i fortsættelse af det han var oplært i, den rekonstruerende sammenlignende sprogvidenskab, som var (næsten) enerådende før 1914. Herman Møller var gennem sine sammenlignende semitisk-ie. studier blevet overbevist om, at der i ie. oprindeligt havde eksisteret laryngale konsonanter, som i rig variation findes i de semitiske sprog. Han har allerede for 100 år siden, samtidig med Saussure, gjort opmærksom på det og offentliggjorde i 1917 en afhandling derom i dette Selskabs Meddelelser. Kort efter bekræftedes formodningen om laryngaler i ie. gennem opdagelsen af hittitisk, der repræsenterer et ældre sprogtrin end de hidtil kendte. Det afstedkom en omfattende og til dels ganske ukritisk videnskabelig diskussion. Holger Pedersen gav i 1938 en forbilledlig klar fremstilling i »Hittitisch und die anderen ie. Sprachen«. Den videreføres 1941 af Hans Hendriksen i »Untersuchungen über die Bedeutung des Hethitischen für die Laryngaltheorie«. Begge bøger blev udgivet af dette Selskab. – Hammerich var en af bedømmerne af H. Hendriksens afhandling, blev stærkt engageret i disse problemer og offentliggjorde 1948 en afhand-

ling »Laryngeal before Sonant«. Han søger at forenkle problemstillingen ved kun at regne med en enkelt laryngal i ie., han udfolder stor lærdom, bevæger sig suverænt gennem samtlige ie. sprog. Dette er så meget mere forbløffende, som han i mange år slet ikke havde publiceret på dette felt. Det er værd at jævnføre en passus i Erindringerne: »Det skyldes først og fremmest Herm. Møller, at jeg i mange år havde ie. sproghistorie som en helt overvældende interesse«. Værdifulde er hans instruktive paralleller fra moderne germanske dialekter.

Laryngalteorien var en vigtig forudsætning for en afhandling om den germanske lydfor skydning (1955), som giver meget mere end titlen siger. Den for de germ. sprogs lydssystem afgørende konsonantfor skydning, der siden Rask og Grimm har været et centralt problem i forskningen, ser Hammerich på baggrund af konsonantstrukturen i alle vigtige ie. oldsprog; den klare fremstilling røber atter hans fortrolighed med en lang række sprogstammer. Dertil kommer morsomme paralleller fra dansk dagligtale. – Den følges op af en afhandling om den højtyske lydfor skydning. Der indledes med en original og inciterende skildring af de germ. stammers forhistorie og ældste historie som baggrund for de sproglige grupperinger, der må formodes at gå forud for den skriftlige overlevering. Megen lærdom og skarpsindighed udfolder Hammerich i en gennemgang af konsonantgeminatjonen i de ie. og de germ. sprog. Den skal i mange tilfælde skyldes en assimilation med den hypotetiske laryngal. Selve konklusionen, at den højtyske lydfor skydning – ganske forskelligt fra den germanske – er slutfasen i sådanne geminatjoner, forekommer mig dog ikke at være overbevisende.

Det store arbejde, Hammerich lagde i sine forelæsninger, blev i 1930erne nedfældet i nogle lærebøger. Han havde ved et studiesemester i Holland sat sig grundigt ind i nederlandsk sprog, litteratur og kultur, og vedligeholdt sin store viden gennem årene. Den udmøntedes i en række populære afhandlinger samt i en lærebog i Hollandsk (1930, sammen med den hollandske lektor Martha Muuses). En »Kortfattet tysk Lydhistorie« (s.m. Eli Fischer-Jørgensen) kom 1935. »Tysk Fonetik« (1934, s.m. Else Møller) er en særpræget lærebog. På grund af det tyske lydsystems enkelhed ligger tyngdepunktet i en jævnførelse med en række andre sprog, og bogen egnede sig fortræffeligt som indledning til de sproghistoriske øvelser, som dengang endnu dannede et solidt grundlag for hovedfagsstudierne.

Speciel omtale fortjener en lille bog fra 1935: »Indledning til tysk Grammatik«. På grundlag af øvelser over syntaks behandler Hammerich

en række almene sproglige fænomener, mens bogen har meget lidt at gøre med tysk grammatik i gængs forstand. Forudsætningen er især Otto Jespersen, også Saussure og diskussionerne i den københavnske Lingvistikreds, som Hammerich i dens første år deltog ivrigt i. »Indledningen« er en levende introduktion til universitetsøvelser over de lingvistiske problemer. Jeg véd fra min egen undervisning, at den dannede et fortræffeligt udgangspunkt for diskussioner med de studerende. På en måde står den på skillevejen mellem den ældre sproghistoriske skole, Hammerich selv havde gået i, og de moderne strømninger i lingvistikken. Hans lærere kunne ikke have skrevet bogen; kun Otto Jespersen var i den ældre generation optaget af almene grammatiske problemer, sprogets forhold til logikken, sociologiske synspunkter. Hammerichs positive indstilling til det nye fremgår af flere bemærkninger i forordet: »Denne bog er ingen katekismus... Der skal tværtimod tvivles om alt, hvad der står i den... Jeg håber at denne bog hos nogle kan skabe uro om sproglige fænomener, der måske synes lette og døde som tørt hør, men er både levende og tornefulde, som ingen der vil prøve at beskæftige sig med et sprog – måske endda vil prøve at lære andre noget om det – kan lade ligge uden fare for, at hans undervisning og han selv i levende live bliver til støv.«

Denne åbenhed overfor den moderne lingvistik bevarede han ikke. Som mange andre trættedes han ved de stadig nye definitioner og de sig ustandselig afløsende, modsigende teoridannelser, som i de senere år ofte til forveksling ligner den vilkårlige spekulative sprogbetragtning, der var typisk for tiden før Rask og Grimm, og som sproghistorikerne i det 19. årh. nærrede den største ringeagt for. I en anmeldelse af festskriftet til Hjelmlev (1949) anerkender Hammerich den strukturalistiske lingvistik almindeligt accepterede nyvindinger (fx. fonemteorien, systembetragtningen), men fremsætter så en lang række indvendinger mod enkeltheder i afhandlingerne. Efter hans opfattelse skyldes fejlene, at forfatterne er blevet slaver af den Hjelmlevske glossematik, så de negligerer de sproglige kendsgerninger; eller også bliver deres fortolkninger skæve, i bedste fald unødigt komplicerede. Kritikken rettede han især imod en afhandling af Paul Diderichsen, som sandelig indbød til det; men Hammerich har ikke forstået det experimentelle i Diderichsens forsøg. Jeg vil tro, at Hammerich ikke har været klar over, hvor sårende hans kritik var formuleret. Hans egen bog på dette felt, »Indledning til tysk Grammatik«, som jeg før omtalte med varme på grund af dens inciterende synspunkter, kunne en kritisk bedømmer med let-

hed have fundet lige så sårbare angrebepunkter i. En efterfølgende diskussion mellem parterne førte ikke til nogen forståelse. Hammerichs skepsis overfor den følgende menneskealders udvikling i den almene lingvistik blev mere og mere udtalt.

Den vigtigste del af Hammerichs videnskabelige værk falder indenfor middelalderfilologien. Også her lå forudsætningen i Herm. Møllers upraktisk tilrettelagte øvelser, som kun de få udvalgte havde udbytte af. Som ofte senere var det nærmest et tilfælde, at han slog ind på den retning. Han blev i 1923 gjort opmærksom på et tysk 15. årh.s håndskrift i det Kgl. Bibliotek om en ungarsk ridders visionære oplevelser i St. Patricks Skærsild i Irland; en oversættelse fra latin. Hammerich indsamlede på biblioteksrejser over hele Europa et omfattende håndskriftmateriale med henblik på at udgive teksten og belyse dens stilling i den rige middelalderlige visionslitteratur, hvis højdepunkt er Dantes Guddommelige Komædie. Langt henne i arbejdet overraskedes han ved, at en posthumt udgivet bog af Max Voigt var kommet ham i forkøbet. Han måtte lægge planen om og koncentrerede sig om en udgave af det latinske forlæg til det tyske håndskrift. Den omfangsrige tekst, forfattet i midten af 14. årh. af en provençalsk munk, er overleveret i ti håndskrifter fra 14. og 15. årh., foruden fire tyske og en tjekkisk oversættelse. Hammerich har kollationeret samtlige håndskrifter, analyseret deres indbyrdes forhold og bringer en kritisk tekst efter Münchener håndskriftet, med udførlige læsemåder fra de andre manuskripter. Det er atter en flidspræstation af rang, ikke mindst imponerende, når man husker på, at udgiveren var nysproglig student og ikke klassisk filolog.

Den forholdsvis knappe indledning vidner om dybtgående kendskab til selv de mest afsides kroge i den religiøse middelalderlitteratur. Den blev senere i nogle afhandlinger suppleret med undersøgelser af hovedpersonens identitet og hans historiske baggrund i Syditalien, endvidere de topografiske forhold på heltens pilgrimsfærd til Santiago de Compostela, Finisterra og Donegal. Udførligt dokumenteres tekstens stilling i den ældre visionslitteratur og dens eftervirkning, ikke mindst på den gennem århundreder populære italienske roman *Guerrino il Meschino* af Andrea da Barbieri.

»*Visiones Georgii*« indeholder mange diskussioner over teologiske problemer af den skolastiske type. Hammerich satte sig grundigt ind i denne svært tilgængelige spekulationsfilosofi, deltog i kongresser om skolastik og var i mange år en samvittighedsfuld tilsynsførende ved

Det danske Sprog- og Litteraturselskabs monumentale »Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi«. – Dengang den ungarske ridder Georg besøgte St. Patricks Skærsild, fik han et lejdebrev af den irske ærkebiskop af Armagh, Richard FitzRalph. Hammerich, der fulgte mange spor i disse år, kom til at interessere sig for denne højtbegavede kirkefyrstes omskiftelige levnedsløb og hans deltagelse i sin tids filosofisk/teologisk/politiske debatter. I »The Beginning of the Strife between Richard FitzRalph and the Mendicants« (Vid. Selsk. Medd. 1938) giver Hammerich en overskuelig fremstilling af den bevægede tid, med pavedømmet i Avignon og de bitre fejder mellem tiggermunkene og det etablerede gejstlige hierarki. Bogens selvstændige bidrag er en kritisk udgave af to ikke særlig omfangsrige tekststykker, naturligvis på latin, med en grundig kommentar, der atter vidner om udstrakt lærdom.

I fortsættelse af arbejdet med »Visiones Georgii« ligger også bogen »Munken og Fuglen« (Kbh.s Univ. Festskrift nov. 1933), som behandler den over hele Europa i mange variationer udbredte legende om munken, der ved at lytte til en fugls sang bortrykkes fra det jordiske. Han tror at have forladt klostret i nogle timer, men det viser sig at være 300 år. Dette som *exemplum* på, at de paradisiske glæder ophæver tidsfaktoren – tusinde år er for Herren som dagen, der svandt i går. Hammerich følger motivets vandring gennem landene og århundrederne og kommer især ind på folkløriske synspunkter. Han regner med, at motivet oprindeligt stammer fra Irland, og skildrer levende den kulturelle betydning, som grundlæggelsen af irske klostre i Frankrig og Tyskland fra 7. årh. fik, ved at de i generationer blev centre for boglig lærdom og antikke traditioner. Dette irske tema var ham kært; han påtænkte at skrive en samlet fremstilling om Irland og Kontinentet i middelalderen. Det blev opgivet; men han vendte flere gange tilbage til emnet i levende foredrag, som siden blev trykt.

Forbindelsen til Irland trækkes også i bogen »Tristan og Isolde for Gottfried af Strassburg«. Gennem mange år havde Hammerich læst over de klassiske værker fra den tyske ridderdigtningens højdepunkt omkring år 1200. I sin sidste universitetsøvelse læste han endnu engang over det mest betagende værk, Gotfrids Tristanroman, og han udgav indledningen om værkets forhistorie i Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning (1960). Det er en meget engageret bog i sin beskrivelse af Tristan og Isoldes tragiske elskov, der sprænger alle menneskelige og moralske rammer. Hammerich giver en vidtfavnende udredning af de til grund liggende irske sagnmotiver, deres formodede omformning i

Wales, og af de rekonstruktioner, som søger at genskabe de fragmentariske franske ridderromaner. Han fremsætter den teori, at den hypotetiske franske »Estoire« og afsnit af Geoffrey af Monmouths »Historia Regum Britanniae« går tilbage til fælles walisisk kilde. Hammerich betoner dog selv, at dette og andet i bogen er ubeviselige hypoteser – ikke hos alle sagnforskere forbindes fantasien med nøgtern skepsis. Man kan beklage, at hans meget fine poetiske og psykologiske analyser gælder rekonstruerede tekster, mens han stopper dér, hvor det egentlige begynder, Gotfrids mesterværk.

I en række øvelser gennemgik Hammerich tekster fra den i overvældende mængde overleverede tyske middelalderlige mystik. Beklageligt nok skrev han ikke en samlet fremstilling af dette svært tilgængelige, men dragende stof, som er beslægtet med den af ham behandlede visionslitteratur. Vigtig er en afhandling fra 1931 om Mester Eckeharts Trostbuch, hvori han ved en lang række konjekturer korrigerer de dengang ret primitive udgaver. Dertil er føjet en udførlig skildring af de historiske og personlige forudsætninger for denne traktat.

I Konrad Burdachs monumentale værk »Vom Mittelalter zur Reformation« i 15 store bind indtager skildringen af den italiensk inspirerede bøhmiske renæssance i Prag under Karl 4. en central stilling. Værket fortæller sig i mange spor, mest vildspor, men netop de er ofte meget fascinerende. Burdach fremdrager her en før ikke særlig påagtet, ganske kort prosadialog, »Der Ackermann aus Böhmen«, skrevet kort efter 1400. Det er typisk for Burdachs arbejdsmåde, at denne udgave, skønt selve teksten kun er på 30 sider, med indledning, kommentar osv. fylder ikke mindre end to bind på i alt 1275 sider. Hammerich anmeldte den; han er fuld af beundring for Burdachs lærdom og hans dristige, åndfulde hypoteser, der sætter den lille dialog ind i store kulturelle sammenhænge – Prag/Italien/Piers Plowman og Wyclif/Augustin/Antikken. Trods beundringen for den store lærde er det en dræbende kritik. Hammerich viser ved en minutøs gennemgang, at selve udgaven (ved Alois Bernt) er baseret på forkerte håndskrifter (A + a-gruppen), og at man ved at vælge et andet (H) kan få en sprogligt og indholdsmæssigt mere tilfredsstillende tekst.

Burdach havde udfoldet stor skarpsindighed i en bredt anlagt undersøgelse for at identificere den (næsten) anonyme forfatter. Det hele faldt sammen som et korthus, da man ved arkivstudier påviste, at forfatteren var Johannes von Tepl, rektor og byskriver i den sudetertyske by Saaz, som døde ca. 1414 som notar og byskriver i Prager Neustadt;

endvidere, at mange af Burdachs realkommentarer er helt forfejlede, og endelig at Burdachs bredt udførte jævnførelse med Piers Plowman slet ikke er relevant, da den engelske allegori præges af satire over kirkelige, politiske og sociale misforhold, mens den tyske dialog søger at udgrunde livets og dødens mening.

Denne anmeldelse var indledningen til en menneskealders arbejde med Ackermann-digtningen. Hammerich var dybt betaget af det ypperlige retoriske kunstværk, hvori Ægtemanden lidenskabeligt anklager Døden for det meningsløse tab, han har lidt ved den elskede hustrus død, mens Døden henviser til sit ubestikkelige retsind, der ikke gør forskel på høj og lav, til menneskelivets forkrænkelighed og til at livet uden døden ville være umuliggjort og meningsløst. – Hammerich holdt ofte foredrag om emnet og skrev en række afhandlinger om forskellige problemer i tilknytning dertil.

Allerede anmeldelsen af den Burdach/Bernt'ske udgave var koncentreret om tekstkritikken, der på grund af overleveringens art ikke blot vedrører detaljer i tekstetableringen, men hyppigt ændrer meningen på afgørende punkter. Hammerichs indvendinger vandt gehør, og en udgave ved Arthur Hübner (1937) tog vidtgående hensyn til Hammerichs kritik. Imidlertid havde Hammerich selv, bistået af Eli Fischer-Jørgensen, i 30rne arbejdet videre med håndskrifterne, og i en lille bog »Der Text des Ackermanns« (Vid. Selsk. Medd. 1938) fremfører han en lang række bemærkninger om håndskrifternes værdi samt kommentar til udformning af de mange problemfyldte tekststeder, i tilslutning eller modsigelse til Hübner, hvem han bebrejder for stor eklekticisme. En del spørgsmål lader han stå åbne, idet han bebuder selv at ville udgive teksten.

Det gjorde han i en prøveredaktion 1944, som hvilede på H. Den er uden læsemåder eller kommentar, blot beregnet på universitetsøvelser. 1948 »trådte arbejdet ind i et nyt stade«, idet der påbegyndtes et nært samarbejde med lektor, senere professor Günther Jungbluth. De udgav sammen »Der Ackermann aus Böhmen I« (Vid. Selsk. Medd. 1951). Foruden teksten med udførlige læsemåder er der en filologisk indledning, i hovedsagen udarbejdet af Jungbluth. Modsat Hammerichs tidligere fremhævelse af håndskrift H mener Jungbluth, at bl. a. jævnførelse med den tjekkiske Tkadlek godtgør, at det ufuldstændige håndskrift E er det bedste. Derved fremkommer et helt nyt tekstgrundlag.

Det var meningen, at Hammerich og Jungbluth året efter ville udgive en rytmiseret tekst, en udførlig realkommentar med forsvar for

de mange konjekture, samt en sammenhængende skildring af digteren og hans miljø. Det må beklages, at Hammerich opgav denne plan, fordi han i sjælden grad besad forudsætningerne for at skabe en overbevisende syntese af de store åndshistoriske perspektiver, som denne tekst på grænsen mellem middelalder og renaissance indbyder til. Hammerichs brud med planen kom ganske pludseligt. Han var ikke sikker på, at den af ham og især Jungbluth etablerede tekst hvilede på et sikkert skøn, troede nok selv mest på sin oprindelige fremhævelse af H, altså prøveredaktionen. Og han var kørt træet i sin forgæves søgen efter den ægte tekst bagved de divergerende håndskrifter og tryk.

I sin anklage mod Døden bruger Ægtemanden nogle gange alarmskriget *zeter*. Dette ord er specielt thüringsk/østmellemtysk. I en afhandling fra 1931 satte Hammerich det lig med det nt. (*te*)-*jodute*, der også brugtes på dansk (dine brødre . . . skrige iodut offuer dig, Jer 12°). Han foreslog en interessant etymologi, med tilknytning til sanskrit *yudh* »kamp«, altså »til kamp hid/til kamp ud«. Han genoptog emnet i stor retshistorisk sammenhæng i bogen »Clamor« (Vid. Selsk. Medd. 1941). Alarmråb ved overfald, ildsvåde osv. findes overalt i primitive samfund. I middelalderens Tyskland bliver dette råb (*zeter/wafen/jodut*) til en teknisk del af anklagen mod forbryderen, der gribes på fersk gerning. Det var en hævdvunden opfattelse blandt tyske retshistorikere, at dette var et ældgammelt træk, fællesgermansk, ja måske indoeuropæisk. Hammerich gennemgår kritisk de herhenhørende tekststeder fra sanskrit, fra Homer, fra romersk og keltisk ret, og viser, at alarmråb intetsteds optræder som specifik juridisk terminus. Det samme gælder de mange retskilder fra de oldgermanske folkeslag, Goterne, Burgunderne, Franckerne, Angelsakserne og de ældste nordiske. Derimod får anskriget i Sachsenspiegel med dens geografisk vidtrækkende indflydelse en vigtig processuel funktion i kriminalsager, nøje beskrevet i en lang række retskilder i middelalderens sidste århundreder, især fra det østtyske område.

Hammerich analyserer omhyggeligt landskabslove og stadsretter fra hele Tyskland med hensyn til lovbestemmelser angående drab, nødværge, voldtægt og forbrydere grebet på fersk gerning. Han konstaterer, at alarmråb findes omtalt de fleste steder, men at det tekniske anskrig stort set er begrænset til de kilder, der står under indflydelse fra Sachsenspiegel. En udredning af de særprægede bestemmelser i Mühlhäuser Rechtsbuch viser en lidt ældre udformning. – »Clamor« er et vægtigt bidrag til tysk og almen retshistorie, som har vundet megen og fortjent anerkendelse. Måske trækker Hammerich dog skellet mellem det i man-

ge love omtalte alarmråb, som enhver var pligtig til at efterkomme, og det processuelle anskrig lovlig kraftigt op.

De grammatiske begreber sprogvidenskaben siden antikken har opereret med, er naturligt nok fremgået af en analyse af græsk og latin. Siden slutningen af 19. årh. frigjorde man sig fra traditionen ved at se uheldet på sprog med stærkt reducerede flexionsmønstre, såsom engelsk og dansk. Men udgangspunktet vedblev dog at være sprog fra samme sprogæt. Den moderne lingvistik med dens forsøg på at nå til almengyldige definitioner af de sproglige kategorier, betonedede nødvendigheden af at inddrage sprog af ganske anden struktur, hvilket klart ville vise, at de hævdundne kategorier kun havde relativ gyldighed. Dette gav stødet til Hammerichs arbejde med eskimoisk.

I »Indledning til tysk Grammatik« havde han fremsat en nok så speciel opfattelse af forholdet mellem aktiv og passiv og var af Thalbitzer blevet gjort opmærksom på, at eskimoisk viser udviklede relationer mellem transitive og intransitive personalsuffixer, der kan knyttes både til nominer og verber. Fra 1931 fik Hammerich undervisning i vestgrønlandsk, privat hos Thalbitzer. Siden læste han på egen hånd tekster fra andre eskimosprog. Som sædvanlig nåede han hurtigt meget langt. Skønt han i 30erne fik offentliggjort mange og vægtige afhandlinger på andre felter, kunne han allerede i 1936 udsende sit største arbejde om eskimoisk: »Personalendung og Verbalsystem im Eskimoischen« (Vid. Selsk. Medd. 226 s.). Der er her samlet et meget stort materiale fra samtlige eskimoiske dialekter fra Grønland til Alaska, idet han har benyttet hele den eskimologiske faglitteratur gennem mere end 100 år og selv excerperet tekster. Fremstillingsformen er kun tilgængelig for fagfolk, så jeg må nøjes med at fremhæve, at bogen regnes for at være meget betydelig.

Sommeren 1938 opholdt Hammerich sig sammen med Thalbitzer på Grønland, ikke mindst for at opnå samtalefærdighed. På grund af krigens fortrædeligheder overvejede han i 1943 at ombytte sin germanistiske lærestol med den eskimologiske, som han var bedre kvalificeret til end nogen anden; Thalbitzer frarådede med henvisning til den vigtige opgave, der ventede en germanist efter krigen.

Hammerich blev dog ved med at arbejde med eskimoisk sprog og folklore, siger selv i »Erindringerne«, at det meste af hans videnskabelige liv siden krigen er gået med studiet af eskimoisk. Han var på amerikansk stipendium hele sommeren 1950 på øen Nunivak uden for Alaskas vestkyst og optegnede tekster, grammatik og ordforråd; sproget

er vesteskimoisk, stærkt afvigende fra det østeskimoiske i Grønland, Canada og ved Alaskas nordkyst. 1953 berejste han i flere måneder hele det vestlige og sydlige Alaska for at fastslå de vesteskimoiske dialekters grænser. Der foreligger en interessant rejseberetning, stykket sammen af lange brevcitater, værd at blive trykt.

De mange års beskæftigelse med eskimoisk blev til hans store sorg ikke afsluttet med et sammenfattende værk som hans bog om personalendelserne. Han skrev nogle artikler om specielle emner (de eskimoiske kasus; russiske låneord i vesteskimoisk m.m.) og i kort form alment om de store sammenhænge: Eskimoernes oprindelse; forbindelsen mellem eskimoisk og aleutisk og den mere problematiske med indoeuropæisk. – Det efterladte meget omfattende materiale er overgivet til Københavns Universitets eskimologiske institut. En afhandling om en interessant billedskrift fra Nunivak udgives posthumt i Selskabets Skrifter.

Jeg har i denne oversigt over Hammerichs videnskabelige produktion kun omtalt de vigtigste værker. Tiden tillader ikke at nævne mange andre videnskabelige og populærvidenskabelige afhandlinger; de er anført i bibliografien. Af hans efterladte materialer vil noget blive publiceret i nærmeste fremtid, andet beror på det Kongelige Bibliotek.

Hammerichs videnskabelige indsats blev påskønnet ved optagelse i 12 udenlandske lærde selskaber, i Sverige/Finland/Tyskland/Holland/Belgien/USA, og han var æresdoktor ved otte universiteter. Der blev udgivet et festskrift ved hans 60-års-dag (skandinaviske forskere) og ved 70-års-dagen (internationalt). Alt dette glædede ham. Intet betød dog så meget for ham som det, at han i en ung alder, i 1936, blev optaget i Det kgl. danske Videnskabernes Selskab. Han var meget virksom i Selskabets tjeneste. I 28 år, 1941–69, var han Selskabets redaktør, og han fremhæver den glæde, det beredte ham at samarbejde med arkivar Asger Lomholt ved dennes omfangsrige værk om Selskabets historie. Han var glad for at repræsentere Selskabet i komiteer og på kongresser. Han ydede en stor arbejdsindsats som formand i kommissionen for Pali-ordbogen og i kommissionen for udgivelsen af den oldrussisk-nedertyske håndbog. Han var lykkelig for sin daglige arbejdsplads i Selskabets sekretariat. Han forsømte nødig et møde i Selskabet. Hans videnskabelige indsats vil længe bevare hans navn. Vi vil ære hans minde!

Bibliografi 1913–78

1913

1. Årsberetning. Aarsskrift fra G. A. Hagemanns Kollegium 1912–13 s. 8–13. Kbh.

1918

2. National og Fremmed. Om den rytmiske teknik hos Heine og Platen. Disp. Kbh. 350 s.

1921

3. Zur Deutschen Akzentuation. Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist. Filos. Medd. VII, 1, 330 s.
4. Heine: Deutschland. Ein Wintermärchen. Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning nr. 123, Kbh. 104 s. (2. udg. 1946).
5. Det germanske svage Præteritum. Arkiv f. nord. Fil. 38, 21–50.
6. Die germanische Urgeschichte in Tacitus' Germania von Eduard Norden. Anm. i Nord. tidsskr. f. filologi 4. række, 10, 144–47.

1924

7. Elise Ahlefeldts Historie. Tilskueren 41, 2, 97–102.

1925

8. Christian Sarauw 19.9.1865 – 22.11.1925. Privattryk Kbh. s. 17–21.

1926

9. Leopold Magon: Ein Jahrhundert geistiger und literarischer Beziehungen zwischen Deutschland und Skandinavien 1750–1850. Politikens Kronik 21.7.
10. Christian Sarauw 19.9.1865 – 23.11.1925. ZfdPh 51, 120–23.

1927

11. Der junge ungarische Ritter im Fegefeuer. Ungarische Jahrbücher 7, Berlin, s. 313–31.
12. En Spadseretur gennem fire Lande. Gads Danske Magasin 21, 424–30.

1928

13. »De hollandsche Expansie«. Acta Phil. Scand. 3, 77–85.
14. Eine Pilgerfahrt des XIV. Jahrhunderts nach dem Fegefeuer des heil. Patricius. ZfdPh 53, 25–40.
15. Der Erdensohn Adam (Zu Parzival 464, 12). Neophil. 14, 181–84.
16. Aarhus Universitet. Gads Danske Magasin 22, 337–45.

1929

17. Universitetet og Studenterne. Politikens Kronik 21.5.
18. Før Universitetssemestret. Gads Danske Magasin 23, 436–43.
19. M. J. van der Meer: Historische Grammatik der Niederländischen Sprache I. Anm. i ZfdPh 54, 243–50.

1930

20. Hollandsk Grammatik (s.m. Martha Muusses). Kbh. 133 s.
21. Nexus. Subjekt und Objekt, Aktiv und Passiv. A Grammatical Miscellany offered to Otto Jespersen on his 70. Birthday 16/7 1930, Kbh. S. 299–317.
22. Gyldendals Bibliotek. Tilskueren 47, 1, 145–154.
23. Christen Møller: Træk af de romanske sprogs indflydelse på nygermansk, 1. Bd. Kbh. 1927. Anm. i ZfdPh 55, 92–94.

1931

24. Visiones Georgii. Visiones quas in purgatorio sancti Patricii vidit Georgius miles de Ungaria A.D. MCCCLII. Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist.-Filos. Medd. XVIII, 2. 326 s.
25. Das Trostbuch Meister Eckeharts. ZfdPh 56, 69–98.
26. Der Dichter des Ackermann. ZfdPh 56, 185–88.
27. Hd. Zeter, nd. Jodute. ZfdPh 56, 274–81.
28. Zu Nibelungenlied 867 (Gouch 'Bastard?'). Neophil. 16, 96–98.
29. Eine Nebenquelle der Barbarossa-szene in Heines Wintermärchen. Neophil. 16, 98–101.

1932

30. Goethes West-Östlicher Divan. Studier fra Sprog- og Oldtidforskning nr. 162. Kbh. 82 s.
31. Zur hochdeutschen Lautgeschichte, ts < s nach Dental. ZfdPh 57, 77–79.
32. Onde Tanker om Universitet og Skole. Gads Danske Magasin 26, 83–95.
33. Goethe og Nutiden. Gads Danske Magasin 26, 131f.

1933

34. Munken og Fuglen. En Middelalderstudie. Festskrift Kbh. Univ., November 1933. 77 s.
35. Über das deutsche Verbum in seiner Entwicklung. Festschrift Theodor Siebs. Breslau. S. 89–93.
36. Die Personalendungen der Eskimosprachen. Atti del III Congresso Internazionale dei Linguisti. Roma. S. 397–404.
37. Vort kære Kongelige Bibliotek. Gads Danske Magasin 27, 77–86.
38. To Gange ved Verdens Ende. Tilskueren 50, 2, 232–240.
39. Verfasserlexikon. Die deutsche Literatur des Mittelalters. Bd. 1. Berlin+Leipzig. s. vv. Alber; Apokalypse; Brandan; Fegfeuer.

1934

40. Tysk Fonetik (s.m. Else Møller). Kbh. 187 s.
41. Personlige Pronominer i Eskimoisk. BCLC 1, 12.

42. Videnskabens Stilling i det nuværende Tyskland. Gads Danske Magasin 28, 19–27.
 43. Der Ackermann aus Böhmen I-III; hgg. von A. Bernt und K. Burdach. Anm. i AfdA 53, 189–206.

1935

44. Kortfattet Tysk Lydhistorie (s.m. Eli Fischer-Jørgensen). Kbh. 86 s.
 45. Indledning til Tysk Grammatik. Kbh. 78 s.
 46. Klaus Groth: Quickborn, nach der 6. Auflage in Facsimile hrsg. mit einer Einleitung. Kbh. 288 s.
 47. Zum indogermanischen Verbum finitum. Actes du 2. congrès international des linguistes (Genève 1931). Paris. S. 195–99.
 48. Et Bidrag til det 14. Århundredes Åndshistorie. Ricardus Armachanus. Forhandl. på det 8. nord. Filologmøde. Kbh. 6 s.
 49. Zur eskimoischen Morphologie. BCLC 2, 5–7.
 50. Mellem to Stole. Gads Danske Magasin 29, 65–73.

1936

51. Personalendungen und Verbalsystem im Eskimoischen. Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist. Filos. Medd. XXIII, 2. 226 s.
 52. The Scandinavian Universities and their Place in the Spiritual Life of Scandinavia. The International Observer 1, 40–50. Kbh.
 53. Die deutsche Brücke. Wie romanische Fremdwörter den Norden erreichen. Forsch. u. Fortschr. 12, 391–393.
 54. Verfasserlexikon (jfr. nr. 36). Bd. 2 s. vv. Jüngstes Gericht; Johannes Künlin.

1937

55. Er et Sprog præget af det Folk, der taler det? Nord. Tidsskr. for Tale og Stemme 2, 27–39.
 56. Kulturbeziehungen zwischen Deutschland und Skandinavien bis 1750. Forsch. u. Fortschr. 23/24, 276–78.
 57. Über das Frisische. Festschrift for Holger Pedersen. Acta Jutlandica 9, 1. Kbh. S. 351–358.
 58. The German Bridge. How Romance Words reached Northern Europe. Research and Progress II, 3.
 59. Grammar be hanged! (Otto Jespersen: Analytic Syntax). Kronik Politiken 21.1.
 60. Der Text des »Ackermann aus Böhmen«. Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist. Filos. Medd. XXVI, 4. 48 s.
 61. The Beginning of the Strife between Richard FitzRalph and the Mendicants. With an Edition of his »Autobiographical Prayer« and his Proposition »Unus quisque«. Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist. Filos. Medd. XXVI, 3. 84 s.
 62. »Hilfsvokal«. Über morphologisch bedingte Wahrung und Entstehung eines schwachen Vokals in der gegenwärtigen deutschen Hochsprache. BCLC 3, 2–5.
 63. Matth. 11, 17 und das deutsche 'Perfektum'. BCLC 3, 13–16.
 64. Studies to Visiones Georgii I–II. Classica et Mediaevalia 1, 95–118.

1939

65. Studies to Visiones Georgii III. The Descent of Guerrino il Meschino into the Purgatory of St. Patrick. *Classica et Mediaevalia* 2, 190–220.
66. En Flyvetur til Thingvellir. *Isl. Aarb.* 12, 13–18.
67. F. Ohrt 17.11.1873–5.12.1938; mindeord med bibliografi. Oversigt over det kgl. danske Vid. Selsk. Virksomhed 1938–39. S. 51–68.

1940

68. »Ackermann« 4, 11 – Frauenlob, Minneleich 2, 6. *ZfdPh* 65, 176–78.
69. Lidt om moderne Sprogvidenskab. Translatøren 1940 s. 33–38.
70. Aus nordischen Siedlungen in Grönland. Foredrag holdt i Kieler Universitätswoche juli 1939. Trykt: *Kieler Blätter* 1940, s. 84 ff.
71. Trefagsordning. Fortids Minder og Fremtids Rids. *Stud. Mag.* 1, 1+12–15.

1941

72. Clamor. Eine rechtsgeschichtliche Studie. *Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist. Filos. Medd.* XXIX, 1. 207 s. (2. oplag 1963).
73. Die Grundlage der Erklärung des germanischen schwachen Präteritum. *BCLC* 6, 24–40.
74. Dansk Kultur og Udlandet. Et historisk Overblik. *Nord. Tidsskr. för Vetenskap, Konst och Industri*, Årg. 16, 534–545.

1942

75. Videnskabernes Selskab 1742–1942. *Kronik i Nationaltidende* 14.11.1942.
76. Nogle Bemærkninger om Sveriges højere Skolevæsen. *Vor Ungdom* 64, 233–37.
77. S. Bergsveinsson: Grundfragen der isländischen Satzphonetik. 1941. Anm. i *Nord. Tidsskr. for Tale og Stemme* 6, 1–20 (s.m. Eli Fischer-Jørgensen).

1943

78. Verfasserslexikon (jf. nr. 36) Bd. 3 s. vv. Luzifers Sturz; Bruder Marcus; Mönch Felix; Patricius; Physiologus.
79. Studietid og Adgangsbegrænsning. *Gads Danske Magasin* 37, 8–14.
80. Norden. Tale i Selskab for Efterslægten i Anledning af dets 157. Årsdag d. 4. Marts 1943. *Efterslægstens Skole* 1942–43, Kbh. S. 3–16.
81. Viggo Brøndal 13.10.1887–14.12.1942. *Classica et Mediaevalia* 5, 279–82.

1944

82. Der Ackermann aus Böhmen (Inueccio contra fatum mortis inevitabile). Kbh. 36 s.
83. De ældste Roskildetryk. *Roskilde Studier* 1944. S. 65–90.
84. Otto Jespersen. 16.7.1860–30.4.1943. Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 22.10.1943. *Overs. Dan. Vid. Selsk.* 1943–44 (1944), s. 41–63. Med Bibliografi 1930 ff. ved Niels Haislund.
85. Eugen Lerch: Ist das Wort »Deutsch« in Frankreich entstanden? Anm. i *Acta Lingu.* 3, 62–64. Jf. Diskussionen: Le mot Deutsch, *Acta Lingu.* 4, 148–51.

1945

86. Holland Danmark. Forbindelserne mellem de to lande gennem tiderne. I-II (udg. s.m. Knud Fabricius, Vilh. Lorenzen og Jørgen B. Hartmann). Kbh. Heri: L. L. Hammerich: Sproget; II 327-356.
87. Den ungarske Ridder i den irske Skærsild. »Øst og Vest«, Festschrift til Arthur Christensen. Kbh. S. 167-180.
88. Det nordiske akademiske Samarbejde. Norden, April 1945, s. 1-2.

1946

89. Indeling en ontwikkeling van het germaans. Tiltrædelsesforelæsning ved Utrechts Universitet 21. oktober 1946. Utrecht.

1947

90. Maal og Midler i Nutidens nordiske Filologi. Diskussionsindlæg. Acta Phil. Scand. 19, 85-87.
91. A. G. van Hamel. Nekrolog i Ark. f. Nord. Fil. 63, 212-214.
92. John Meier: Ahnengrab und Brautstein. Anm. i Museum. Maandblad voor Philologie en Geschiedenis 52, 54f. Leiden.

1948

93. Laryngeal before Sonant. Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist. Filos. Medd. XXXI, 3, 90 s.
94. Neues aus indoeuropäischer Sprachgeschichte. Neuph. Mitt. 49, 68-70.
95. De invloed van het Nederlands op het Deens. Kon. Vlaamse Acad. voor Taal en Letterkunde, Verslagen en Mededelingen 1948 s. 105-118.
96. Gamle og nye grænser i Slesvig. Grænsevagten 30, 99-103.

1949

97. Altfranzösisch »joste«. Fragen eines Germanisten an die Romanisten. Neuphil. Mitt. 50, 49-56.
98. Samtaler om Atlantpagten (s.m. Johs. Brøndsted, Albert Olsen og F. Zeuthen). Studenterbladet 18, 4, 3-14.
99. En Københavnerdreng kom til Roskilde (1905-13). Jul i Roskilde, 1949.
100. Otto Jespersen: A modern English Grammar on Historical Principles. Anm. i Berl. Aftenavis 14.12.
101. H. Bach: Middelalderens tyske Litteratur. Anm. i Politikens kronik 26.8.

1950

102. Les glossématisés Danois et leurs méthodes. Acta Phil. Scand. 21, 1-21; jf. s. 87-104.
103. Die Trutzreden Hiltibrants und Hadubrants. Philologisches zu Hildebrandslied 60-62 und 45-48. Neophil. 34, 82-86.

1951

104. Der Ackermann aus Böhmen. I. Bibliographie, Philologische Einleitung, Kritischer Text mit Apparat, Glossar (s.m. G. Jungbluth). Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist.-Filos. Medd. XXXII, 4, 256 s.

105. Der Ackermann aus Böhmen. Textausgabe (s.m. G. Jungbluth). Heidelberg. 71 s.
 106. The Cases of Eskimo. IJAL 17, 18–22.
 107. Can Eskimo be related to Indo-European? IJAL 17, 217–23.

1952

108. Humanisme en Taalkunde. Scripta Academica Groningana, Aulavoordrachten. Groningen. 46 s.
 109. The Dialect of Nunivak. The XXX Intern. Congress of Americanists, Cambridge 1952, s. 110–13.
 110. Russian Loan Words in Alaska. *ibid.* s. 114–26.
 111. Gottfried von Strassburg über Reinmar von Hagenau (Tristan 4774 ff). GRM 33, 156f.
 112. Horrenda Primordia; zur »Germania« c. 39. GRM 33, 228–33.
 113. Eskimo-Aleut Phonetic Notation (s.m. Erik Holtved, William Thalbitzer og Knut Bergsland). IJAL 18, 112–13.
 114. »Die Frau die zu einem Lemming wurde«. Ein Eskimomärchen. Ausblick. Lübeck. 3, 68f.

1953

115. Hvem var Martinus de Dacia? Hist. Tidsskr., 11. Rk. Bd. 4, 56–69.
 116. Verfasserlexikon (jf. nr. 36) Bd. 4 s. vv. Sibyllen Weissagung; Tundalus; Visio S. Pauli.
 117. Wechselwirkungen zwischen dänischer und deutscher Kultur. Sonnenberg Briefe zur Völkerverständigung, Maj 1953, s. 12–18.
 118. C. C. Uhlenbeck, 18. Oct. 1866 – 12. Aug. 1951. IJAL 19, 74f.
 119. Håkon Melberg: Origin of the Scandinavian Nations and Languages. Anm. i Danske Studier 1953, 118–21.

1954

120. The Russian Stratum in Alaskan Eskimo. Slavic Word 10, 401–28.
 121. Zwei Gelehrte: Johannes von Saaz und Jan Hus. Festschrift für Emil Öhmann, Ann. Acad. Scient. Fenn. ser. B, tom. 84, 5, 75–90.
 122. Dänemark in der Deutsch-Nordischen Kulturentwicklung. Flensburger Tage 1954. S. 25–36. (På dansk i Front og Bro 5, 217–24).
 123. Discours. Fêtes du Centenaire, Novembre 1954, Université de Nancy. S. 35–36.
 124. Beretning om Det 11. nordiske Folkelivs- og Folkemindemøde. Danmarks Folkeminder nr. 63. 64 s.
 125. Andreas Heusler: Briefe an William Thalbitzer. Anm. i Orbis Litt. 9, 60–61.

1955

126. Die germanische und die hochdeutsche Lautverschiebung. PBB 77, 1–29+165–203.
 127. Germanistic Reflexions on Antique Aftereffects on European Culture. Acta congressus Madvigiani, Proc. of the 2. Intern. Congr. of Class. Stud. 5, 121–29. Cph.

128. An International Folktale Institute in Copenhagen. Uppsala. Laos 3, 99–101.
129. Zur Stellung des Tkadlec in der Ackermannüberlieferung (s.m. G. Jungbluth). ZfdPh 74, 263–68.
130. Holger Pedersen. 7. april 1867 – 25. okt. 1953. Jaarb. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leiden 1953–1955. S. 122–26.

1956

131. Hochsprache und Mundart im Ackermann aus Böhmen. For Roman Jakobson. Essays on Occasion of his 60. Birthday 11.10.1956. Haag. S. 195–200.
132. Ein Reiterstück (Tacitus, Germania c. 6). Fragen und Forschungen im Bereich der germ. Phil. Festgabe für Theodor Frings. Berlin. S. 283–97.
133. Fremmedordene og Chr. Møller. Festskrift til Christian Møller 11. juni 1956. Kbh. S. 105–17.
134. »Grønlændere« udenfor Grønland. Front og Bro 7, 40–44.

1957

135. Heinrich Heine som politisk digter. Tale ved mindehøjtideligheden på Kbh.s Universitet 17. febr. 1956. Tønder. 29 s. (Jf. nr. 170).
136. Kaare Grønbech som Videnskabsmand. Nekrolog i Berl. Tid. 23.1.

1958

137. The Western Eskimo Dialects. Proc. of the 32. Intern. Congr. of Americanists Copenhagen 1956. Kbh. S. 632–39.
138. The Origin of Eskimo. Ibid. s. 640–44.

1959

139. Latinens indirekte indflydelse på de skandinaviske sprog. Maal og Minne 1959 s. 89–102.
140. Wenn der Dualis lebendig ist. Festschrift für Wilhelm Havers. Wien. Die Sprache 5, 16–26.
141. Rationalismus und Irrationalismus im Tristan-Roman; Beobachtungen zur Vorgeschichte. Vortrag anlässlich der Verleihung des Brüder-Grimm-Preises 1959. Mitteilungen, Universitätsbund Marburg, 1959, s. 4–15.
142. Was ist germanische Rechtsgeschichte? Saga och Sed. Uppsala 1959. S. 177–99.
143. William Thalbitzer. 5. febr. 1873 – 18. sept. 1958. Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 20. februar 1959. Overs. Dan. Vid. Selsk. 1958–59 (1959), s. 81–98.
144. Gudmund Schütte. 17.1.1879–12.7.1958. Danske Studier 1959, s. 107–19.

1960

145. Tristan og Isolde før Gottfried af Strassburg. Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning nr. 242. Kbh. 104 s.
146. L'optatif du prétérit faible. Mélanges de Linguistique et de Philologie, Fernand Mossé in memoriam. Paris. S. 197–203.

147. Über die Modalverba der neugermanischen Sprachen (mit besonderer Berücksichtigung des Dänischen). *ZfdWforsch.* 16, 47–70.
148. Über historische Sprachwissenschaft in unserer Zeit. *Muttersprache* 70, 321–31.
149. Das römische Bild des Todes im Ackermann aus Böhmen. *Humaniora, Essays in Literature, Folklore, Bibliography, honoring Archer Taylor.* New York. S. 17–25.
150. Can Eskimo be related to Indo-European? *Congrès Intern. des sciences antropol. et etnol., comptes rendues de la 3. session, Bruxelles 1948.* *Ter-vuren.* S. 100f.
151. Some Linguistic Problems in the Arctic. *Acta Arctica Fasc.* 12, 83–89.
152. A critical Pāli Dictionary. *Det kgl. danske Vid. Selsk. Vol. 2.* Preface p. I–IV.

1961

153. Tönnies Fenne's Low German Manual of Spoken Russian, Pskov 1607. Vol. I. (udg. s.m. Roman Jakobson, Elisabeth van Schooneveld, T. Starck og Ad. Stender-Petersen). *Det kgl. danske Vid. Selsk.* 502+31 s.
154. Leo Spitzer 1887–1960. *Langue et Littérature* 1961, 9–11.
155. J. Svennung: Anredeformen. Vergleichende Forschungen zur indirekten Anrede und zum Nominativ für den Vokativ, 1958. *Anm. i Stud. Neoph.* 33, 167–77.

1962

156. Zwei kleine Goestudien. I. Der frühe West-Östliche Divan. II. Grossherzogin Louise von Sachsen-Weimar – Eine politische, keine schöne Seele. *Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist.-Filos. Medd.* XXXIX, 6. 64 s.
157. Was ist Germanistik, was germanisch? Trykt i: Spätzeiten und Spätzeitlichkeit. Vorträge auf dem 2. intern. Germanistenkongr. 1960 in Kopenhagen. Bern. S. 11–15.

1963

158. An Arctic Hunting Method, Mentioned in the Bible? *Essays presented to Kaj Birket-Smith* 1963. *Folk* 5, 133–42.
159. Der Zauberstab aus Ripen. Märchen, Mythos, Dichtung. *Festschrift Friedrich von der Leyen* 1963. München. S. 147–67.
160. Jakob Grimm und sein Werk. *Brüder Grimm Gedenken* 1963. Marburg. S. 1–21.
161. Johannes von Saaz und der Triumph des Todes im Camposanto von Pisa. *Festgabe für Ulrich Pretzel* 1963. Berlin. S. 253–59.
162. Lidt om adjektivbøjning. *Translatøren* 8, 153–59.
163. Bemerkungen zur Adjektivflexion. Zu Hendrik Schultink: *De morfologiske valentie van het ongelede adjectief in modern Nederlands*, 1962. *Anm. i ZfdWortf.* 19, 129–37.

1964

164. Der heilige Johann Nepomuk und Johannes von Saaz? *Studi Germanici.* Roma. Nuova Serie, Anno II s. 3–36.

165. Der Dichter des »Ackermann aus Böhmen« als lateinischer Schriftsteller. Vorläufige Mitteilung. Festschrift Heinrich Roos. Kbh. S. 43–59.
166. Die Eskimo-Literatur. Die Literaturen der Welt, Zürich. S. 1151–62.
167. Eine neue Hypothese vom schwachen Präteritum. Taylor Starck Festschrift. Haag. S. 12–18.
168. Trochäen bei Heinrich Heine, zugleich ein Beitrag zum Werdegang eines alten Germanisten. Formenwandel, Festschrift Paul Böckmann. Hamburg. S. 393–409.

1965

169. Neues vom schwachen Präteritum – und Altes. ZfdSpr 20, 129–40.
170. Heinrich Heine als politischer Dichter. Orb. Litt. 11, 125–37.
(Genoptrykt i Heinrich Heine. Darmstadt 1975. S. 82–96). (Jf. nr. 135).
171. En sønderjyde kom til Århus [H. Bach]. Kronik Aarhus Stiftst. 16.7.
172. Alf Sommerfelt død. Norsk og international sprogforsker. Politiken 15.10.

1966

173. An Ancient Misunderstanding (Phil. 2,6 »robbery«). Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist.-Filos. Medd. XLI, 4, 36 s. (Jf. nr. 200).
174. Zahlwörter und Zahlbegriff. Rede anlässlich . . . des Konrad Duden-Preises Duden-Beitr. Heft 28. Mannheim. 22 s.
175. Europæisk baggrund for flamsk litteratur. Indledn. til Clara Hammerich: Nyere Flamsk Prosa, En Antologi. Kbh. S. 7–19.

1967

176. Ketzereien eines alten Indo-Germanisten. To Honor Roman Jakobson. Haag. S. 839–49.
177. Ein Baltisches Handbuch des Russischen aus dem 17. Jahrhundert. Deutsche Studien 5, 257–66.
178. Ketzereien zum Reinaert-Prolog. Tradition und Ursprünglichkeit. Akten des 3. intern. Germ.kongres 1965. Bern. S. 146–48.
179. Shakespeare og den unge Goethe. Nord. Tidsskr. för Vetenskap, Konst och Industri 43, 481–90.
180. Mediaeval German Studies. Presented to Frederick Norman, London 1965. Anm. i MLN 82, 478–84.

1968

181. Die Germania des Tacitus. Stilistisches und Sachliches. Acta Antiqua Acad. Scient. Hung. XVI, 279–82.
182. Nogle århundreder af Europas kulturarv. Festschrift til Hakon Stangerup. Kbh. S. 49–58.
183. Indledning til »Nyere hollandsk Prosa« ved Clara Hammerich og Geerte de Vries. Kbh. S. 5–17.
185. Leopold Magon †. Ausblick (Lübeck) 19, 43.

1969

186. Werner Winter: Evidence for Laryngeals, 1965. Anm. i Lingua 22, 197–211.

1970

187. The Eskimo Language. The Nansen Memorial Lecture, Oct. 10th, 1969, The Norw. Acad. of Science and Letters, Oslo. 42 s.
188. Tönnies Fenne's Low German Manual of Spoken Russian. Pskov 1607, Vol. II (udg. s.m. Roman Jakobson). Det kgl. danske Vid. Selsk. 488 s. (Jf. nr. 153).
189. Irland og kontinentet i middelalderen. Saga och Sed, Uppsala 1970, s. 25-40.
190. Einige Jahrhunderte europäischer Kulturerbes. I Roman Jakobson and Shigeo Kawamoko: Studies in General and Oriental Linguistics, presented to Shiro Hattori on his 60th Birthday. Tokyo. S. 180-87.

1971

191. Peter Jørgensen. 12. sept. 1899-19. nov. 1970. Jahresgabe Klaus Groth-Gesellschaft 1971, 54-61.
192. Kaj Barr. 28. juni 1896-4. jan. 1970. Tale i Vid. Selsk.s møde 11.12.1970. Overs. Dan. Vid. Selsk. 1970-71 s. 83-95.
193. Peter Jørgensen. 12. sept. 1899-19. nov. 1970. Tale i Vid. Selsk.s møde 16.4.1971. Overs. Dan. Vid. Selsk. 1970-71, s. 111-25.

1972

194. »Engang levende«. Udvalgte artikler fra fem decennier, udg. af Kbh. Univ. Inst. f. germ. fil. i anledning af L. L. Hammerichs 80-års dag den 31/7 1972. Kbh. 97 s. (S. 4-5 mindeord om Niels Bohr i Vid. Selsk. møde 14.12.1962).

1973

195. Antonin Hrubý, Der »Ackermann« und seine Vorlage. 1971. Anm. i JEGPh 72, 274-79.
196. Von der vierten Klasse bis zum Hubschrauber. Deutsche Reisen durch sechs Jahrzehnte - und das Bild eines Lehrers. Ausblick 24, 1-7.
197. Ti gode stormfulde eforår. Studentergaarden 1947-57. Gaardbroderen. Studentergaarden 1923-73.
198. Duo. Clara og Louis Hammerichs erindringer. Kbh. 432 s.

1975

199. »Gileratune«. Eine Eskimosage. Ausblick 26, 8f.

1976

200. Phil. 2,6 and A. P. Florenskij. Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist. Filos. Medd. 47,5. 16 s. (Jf. nr. 173).
201. William Peiris: The Western Contribution to Buddhism. Anm. i Acta Orientalia 37, 285-87.

1977

202. A Picture Writing by Edna Kenick, Nunivak, Alaska. Ed. by L. L. Hammerich†, Jes Asmussen and Robert Petersen. Det kgl. danske Vid. Selsk. Hist. Filos. Skrifter 9,2.

203. L. L. Hammerichs Beiträge zur germanischen Sprachgeschichte in Auswahl. Kopenhagener germ. Stud. bd. 5.
 204. Streiflichter aus Grönland. Ausblick. 28,8 f.
 205. Studies of Buddhism in Denmark. Newsletter of the Scand. Inst. of Asian Studies 10 (1976).
 206. On Eastern and Western Eskimo, some basic remarks. Papers on Eskimo and Aleut Linguistics ed. by Eric P. Hamp. Chicago Linguistic Society.

1978

207. L. L. Hammerich† und Hans Blosen: Ein neu aufgefundenes Fragment des »Rennewart« von Ulrich von Türheim. Beitr. (West).
 208. Nederlandske essays. Udg. af Dansk Hollandsk Selskab.
 209. Rejseberetning fra Alaska (1953).

*

Hammerich efterlod sig ikke nogen fortegnelse over sine publikationer. Bibliografien er sammenstillet på grundlag af materiale tilvejebragt af Jan Louis Hammerich. De mange ikke her optagne anmeldelser, kronikker, avisartikler osv. kan som regel let findes gennem Avis-Kronik-Index. – Det omfattende efterladte materiale beror i Det kgl. Biblioteks Håndskriftafdeling. Af det rige eskimologiske materiale, som er overladt til Institut for Eskimologi, Københavns Universitet, er følgende skrifter klar til udgivelse:

210. En omfangsrig alfabetisk ordliste til det vesteskimoiske på Nunivak, med oversættelse til engelsk.
 211. En omfattende samling af på Nunivak optegnede sagn, på originalsproget og med engelsk oversættelse.

*

212. Festskrift til L. L. Hammerich på Tresårsdagen den 31. juli 1952. Kbh. 272 s.
 213. Festgabe für L. L. Hammerich aus Anlass seines siebzigsten Geburtstags 31. Juli MCMLXII. Kbh. 314 s.
 214. Holger Jersild: »Hos professor Hammerich«. Gads danske Magasin 36, 37–43; januar 1943.
 215. H. Bach: En vidtspændende forsker (L. L. Hammerich). Aarhus Stiftst. kronik 31/7 1967.
 216. Karl Hyldgaard-Jensen: Louis L. Hammerich 31.7.1892–1.11.1975. Københavns Universitets Festskrift nov. 1976 s. 31–33.
 217. Gustav Korlén: Louis L. Hammerich: Duo. Moderna Språk 70, 1976, 372–74.
 218. Erik Rooth: L. L. Hammerich. Vetenskapssocietetens i Lund Årsbok 1976.
 219. Werner Winter: Louis L. Hammerich† 1. Nov. 1975. Christiana Albertina. Forschungsbericht . . . der Universität Kiel; Heft 5 (Neue Folge). Kiel 1976.
 220. Eli Fischer-Jørgensen: L. L. Hammerich 31/7 1892–1/11 1975. Acta Linguistica Hafniensia 17.2.1977.

Heinrich Danneberg

II

HENRIK DAM

21. februar 1895 – 17. april 1976

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 3. marts 1977

Af **H. H. Ussing**

Professor dr. phil. Henrik Dam døde pludseligt den 17. april 1976, godt 81 år gammel.

Henrik Dam fødtes den 21. februar 1895 som søn af apoteker Emil Dam i Tårnbæk. Han blev student fra Det danske Selskabs skole 1913, cand. polyt. 1920 med kemi som speciale. På det tidspunkt var vejen til en forskerkarriere sjældent så lige som den senere skulle blive. Dam havde forskellige stillinger, bl. a. i tre år ved Københavns patentbureau, indtil han 1923 blev knyttet som assistent til Københavns Universitets fysiologiske laboratorium og senere, fra 1928, til Universitetets biokemiske Institut, hvis leder var ernæringsforskeren Richard Ege. Her udnævntes han til amanuensis 1931, en stilling han beholdt indtil han i 1941 udnævntes til professor i bioteknisk kemi ved Danmarks tekniske Højskole. Stillingen ændredes senere til et professorat i biokemi og ernæring. Da han i 1965 faldt for aldersgrænsen, skete der det helt usædvanlige, at han fik stillet et meget betydeligt areal i den daværende tekniske højskole på Østervold til sin rådighed, og medens højskolen i øvrigt flyttedes til Lundtoftesletten, kunne Dam fortsætte sin forskervirksomhed på Østervold sammen med to faste videnskabelige medarbejdere plus 2–3 fondslønnede laboranter. Denne forskergerning fortsatte Dam med usvækket energi lige til sin død.

Henrik Dams første videnskabelige arbejder omhandlede analytisk-kemiske problemer, men fra 1928, hvor han ansattes ved Biokemisk Institut, vendes hans interesse i retning af biokemiske og ernæringsvidenskabelige emner. Han gik igang med undersøgelser over kolesterolomsætningen i den dyriske organisme. Cholesterol, som er en fedtagtig substans med sumformlen $C_{27}H_{45}OH$, er en vigtig komponent i alle dyriske cellemembraner. I dagspressen har stoffet nydt betydelig

interesse i de senere år, fordi der synes at være en positiv korrelation mellem stoffets koncentration i blodet og forekomsten af åreforkalkning. Da Dam påbegyndte sine studier af kolesterol, var stoffets rolle i stofskiftet praktisk taget ukendt. Undersøgelserne foregik dels i Danmark og dels under studieophold i Freiburg i Rudolf Schönheimers laboratorium. Rudolf Schönheimer var en fremragende forsker, som få år senere, efter sin flugt til USA fra Hitler-Tyskland, skulle blive en af pionererne inden for biokemiske anvendelser af isotoper. Dam betragtede selv opholdet i Freiburg som meget betydningsfuldt for sit senere arbejde.

Perioden 1920–40 var en af ernæringsvidenskabens storhedsperioder. Medens man i forrige århundrede var nået til den erkendelse, at dyrs og menneskers livsfunktioner er afhængige af en vis kalorietilførsel i form af f. eks. fedt og kulhydrat, og at, derudover, en vis tilførsel af protein er nødvendig for livets opretholdelse, koncentreredes interessen i de første decennier af dette århundrede sig om det faktum, at den nødvendige tilførsel af kalorier og protein ikke var tilstrækkelig for dyrisk liv, men at visse organiske stoffer, som dyrene ikke selv kunne syntetisere, måtte tilføres via tarmkanalen. Sådanne stoffer var blevet døbt vitaminer (et noget uheldigt navn, da mange af disse stoffer slet ikke er aminer).

En af de opgaver Dam stillede sig var nu at undersøge, om kolesterol var en nødvendig bestanddel af føden for højere dyr. Med dette formål for øje udførte han foderingsforsøg med kyllinger, som fik en foderblanding bestående af alle på det tidspunkt kendte livsnødvendige stoffer, men uden kolesterol. Der viste sig da en udtalt blødningstendens hos forsøgsdyrene. Imidlertid kunne dette forhold ikke skyldes kolesterolmangel, da det samtidig fandtes, at dyrene selv kunne danne kolesterol. Dam viste, at ingen af de da kendte vitaminer kunne helbrede blødningstendensen, men at et fedtopløseligt stof, ekstraheret af biologisk materiale og tilsat kosten, kunne forhindre blødningstendensen. Denne undersøgelse publiceredes i 1935, og Dam kaldte det aktive stof koagulations-vitamin eller vitamin K, fordi det fremmer koagulationen af blod, så at små karbeskadigelser lukkes spontant i stedet for at føre til store blødninger i vævet.

I de følgende år arbejdede flere grupper med fremstillingen af K-vitaminet i ren form, samt med bestemmelserne af dets struktur.

I 1939 lykkedes det Karrer og hans gruppe i samarbejde med Dam at bestemme stoffets struktur. Strukturen blev samtidig opklaret af

Doisy og hans medarbejdere, som i øvrigt også gennemførte syntesen af vitaminet. For deres undersøgelser over K-vitaminet tildeltes Dam og Doisy 1943 Nobelprisen i fysiologi og medicin.

K-vitaminets opdagelse fik stor medicinsk betydning. Mange hidtil uforklarlige blødningstilstande hos mennesker viste sig at skyldes mangel på K-vitamin. Dam og hans medarbejdere ydede en betydningsfuld indsats i opklaringen af disse forhold. Kort fortalt skyldes blodkoagulationen, at et opløseligt protein i blodet, fibrinogen, omdannes til det uopløselige fibrin. Denne omdannelse fremkaldes af et enzym thrombin. Dette findes naturligvis normalt ikke cirkulerende i blodet, som derimod indeholder et inaktivt forstadium til enzymet, prothrombin. Dette sidste kan af stoffer fra beskadigede celler og væv omdannes til det aktive thrombin. Prothrombin dannes normalt i leveren, men når K-vitamin mangler, kan dannelsen af prothrombin ikke finde sted. K-vitaminets rolle ved prothrombinsyntesen er for tiden under opklaring, men det vil føre for vidt at komme ind på disse forhold her.

Det praktisk vigtige er, at der må ske en konstant optagelse af K-vitamin fra tarmen for at koagulations-systemet skal kunne holdes normalt. Men der er det særlige forhold ved K-vitaminet, at det normalt ikke behøver at tilføres med føden, fordi mange arter tarmbakterier er i stand til at danne det. Dams oprindelige opdagelse af vitaminmanglen hos kyllinger muliggjordes af mangel på en passende tarmflora hos netop disse forsøgsdyr. Havde han anvendt rotter, ville vitaminet næppe være blevet opdaget, ihvertfald på det tidspunkt.

K-vitaminmangel hos mennesker forekommer derfor ikke på grund af mangel på stoffet i kosten, men kun når optagelsen er hæmmet i tarmen. Her er forholdet det, at K-vitamin ligesom andre fedtopløselige stoffer kun kan optages i form af små molekuleaggregater, miceller, der indeholder galdesyre.

Blødninger forårsaget af K-vitaminmangel optræder derfor enten når galdeafløbet fra leveren er stoppet f. ex. af galdesten, eller hvis tarmfloraen mangler, som hos nyfødte eller hos patienter, der er behandlet med store doser af antibiotica, der dræber den naturlige tarmflora. I sådanne tilfælde kan tilførsel af K-vitamin have livreddende virkning.

Opdagelsen af K-vitaminet er jo det Dam først og fremmest huskes for, men han gjorde adskillige andre vigtige ernæringsvidenskabelige opdagelser.

Under studierne af forsøgsdyr, opdrættet på kunstige kostblandinger

(altså blandinger bestående af rene stoffer), stødte han på effekter, der ikke kunne skyldes K-vitaminmangel. Således viste et tab af blodprotein gennem karvæggene sig at skyldes mangel på E-vitamin, medens en ernæringsafhængig hjernebeskadigelse, som andre havde tilskrevet E-vitaminmangel, viste sig primært at skyldes mangel på visse fedtsyrer i kosten.

Disse iagttagelser førte til en serie af undersøgelser over E-vitaminets beskyttende rolle mod oxidation af livsnødvendige fedtsyrer.

I de senere år beskæftigede Dam sig navnlig med dannelsen af galdesten. Galdesten består hyppigst af kolesterol, der udskilles af leveren i galden; som alle fedtagtige stoffer er kolesterol yderst tungtopløseligt i vand, og det vil næsten altid være tilstede i mættet eller overmættet opløsning, så der kun skal lidt til, at det fælder ud. Dam og medarbejdere gjorde nu i 1952 den iagttagelse, at hamstere kunne induceres til at danne galdesten ved bestemte typer kost. Formålet med undersøgelsesrækken var først gennem forsøg med hamstere at finde frem til, hvilke modifikationer af føden der fører til stor, respektive ringe, chance for galdesten, og så ved analyse af menneskegalde at finde frem til, om lovmæssighederne fra hamsterforsøgene kunne overføres på mennesker. Undersøgelserne, som stod på indtil Dams død, resulterede i en lang række afhandlinger, hvor visse empiriske sammenhænge er beskrevet. Nogen behandlingsmetode for galdesten har det dog ikke resulteret i. Forholdene viste sig at være uhyre indviklede, som det ofte vil være tilfældet, når man fra kvalitative problemer (vitamin/intet vitamin) bevæger sig over i kvantitative undersøgelser med mange variable. Dam nåede altså ikke til vejs ende med dette problem, men til det sidste arbejdede han med det med ukuelig optimisme og energi. Kun få måneder før hans død var vi begge deltagere i en kongres om galdedannelse og galdeveje, og jeg husker, at hans interesse for og orientering om problemerne var så stærk som nogensinde, ligesom hans evne til rammende karakteristik af afhandlinger og personer var usvækket.

Dam var i besiddelse af en enorm viden og en imponerende hukommelse. Som foredragsholder og som opponert ved disputatser kunne han virke noget tør og skolemesteragtig. Man fornemmede, at han ikke befandt sig helt vel på et kateder. På tomandshånd eller i en lille kreds var han underholdende, med et specielt tørt vid.

Et eksempel på hans særprægede form for humor findes i Kraks Blå Bog, hvor han under omtalen af sine forskellige aktiviteter og an-

sættelser, uden kommentar, bringer følgende oplysning: Søgte Professoratet i Biokemi i Aarhus 1934 og 1936. Dam fik det som bekendt ikke. Man kan i hvert fald sige, at Dam's hilsen til bedømmelsesudvalget er bemærkelsesværdig klar og kort.

Da jeg gennemlæste forarbejdet til denne tale, blev det mig klart, at det handlede mere om Dam's arbejde end om hans person. Men faktisk var forskningen også hans altopslugende interesse, og hans videnskabelige indsats vil blive husket.

Jeg vil slutte med et: Æret være hans minde.

Henry Veit

III

STIG ERIK VEIBEL

19. april 1898 – 15. maj 1976

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 17. februar 1977

Af **Hakon Lund**

Den 1. marts 1920 trådte Stig Veibel som nyansat assistent ind på Universitetets kemiske Laboratorium, hvis chef var Professor Einar Biilmann. Fra den dag og til sin død den 15. maj 1976 var Veibel kemien, og da specielt den organiske kemi, en flittig og dygtig tjener – som lærer, som forsker og som aktiv deltager i det internationale kemiske samarbejde.

Stig Erik Veibel blev født den 19. april 1898 i Korsør. Faderen var ansat ved De Danske Statsbaner og blev i 1904 stationsforstander i Gedser. Moderen underviste ham hjemme, til han i 1908 blev optaget i første mellem ved Nykøbing Katedralskole. Han blev student herfra i 1915, kom ind på Polyteknisk Lærestanstalt og blev fabrikingeniør i slutningen af januar 1920. En måned efter blev han altså ansat på universitetet.

Ung var han, ikke fyldt 22 år, og endnu yngre så han ud, så de studenter, han skulle undervise, troede i første omgang, at han var rus som de selv. Han var venlig, beskeden og arbejdsglad og blev hurtigt både respekteret og afholdt af eleverne.

Selv var jeg blevet ansat den 1. januar 1920 og var et par måneder ældre end Veibel, som jeg havde boet sammen med på Regensen det foregående år, så vi var i begyndelsen »de unge assistenter«, en halv snes år yngre end nogen af de andre, men vi blev ret hurtigt medlemmer af den kreds af indbyrdes personlige venner, som Biilmanns medarbejderstab bestod af.

I mange år kom der imidlertid på laboratoriet til at herske et helt enestående arbejdsklima, som var opstået ret spontant. Hidtil havde hver assistent haft sit eget laboratorium og spist sin frokost alene i middagsstunden. I Biilmanns store tofagslaboratorium havde jeg mit arbejde, og der stod et ret stort bord midt i stuen.

En dag fandt jeg på at foreslå min nære ven, Baggesgaard Rasmussen, at han da lige så godt kunne spise der, hvor der var god plads. Det blev hurtigt en regel – snart dukkede Veibel op og efterhånden et par mere. Ikke sjældent kom Biilmann ud fra sit kontor og deltog i vor passiar.

Resultatet blev til sidst, at Biilmann fik ryddet et kælderrum og indrettet en regulær assistentfrokoststue, hvor vi alle kunne være. Det blev en overordentlig nyttig institution, hvor alle sager kunne drøftes i spøg og alvor, hvor vi høstede viden og erfaring, og hvor vi lærte hinanden personligt at kende på en helt anden måde end før. Biilmann selv blev så at sige fast gæst, når han kl. 12 kom ned fra sin forelæsning. Han nød ganske evident samværet med sine medarbejdere – og kedelig var han bestemt ikke.

På laboratoriet på Østervold var der et videregående øvelseskursus i organisk kemi for kemiingeniørerne til 2. del og for universitetsstuderende med kemi som hovedfag. I begyndelsen af tyverne lededes dette kursus af Hans Baggesgaard Rasmussen; men da han i 1922 blev udnævnt til professor ved Farmaceutisk Læreanstalt, overdrog Biilmann denne undervisning til Veibel og mig, formelt med Veibel som leder. (Der var knyttet et honorar på kr. 100 om måneden til lederstillingen, som jeg på forhånd gav afkald på, idet jeg gerne snart ville på et studieophold i udlandet).

Det ret omfattende kursus (25 ugentlige timer i ét semester og 20 i det følgende) var delt i en analytisk og en syntetisk del, og det var så heldigt, at Veibel var særlig interesseret i analyse og jeg i organisk syntese.

Ved de omtalte frokostdrøftelser i 1922–23 var Biilmann og vi andre enige om, at kursuset trængte hårdt til en grundig modernisering; men først efter, at jeg i foråret 1925 kom hjem fra et to-årigt studieophold i USA, blev der tid til i fællesskab at udforme et program i detaljer – og få det gennemført.

Det var især det analytiske kursus, der var for gammeldags: Eleverne fik udleveret en blanding af 4–5 organiske stoffer – faste eller flydende – og skulle finde ud af blandingens bestanddele. Disse var dog udtaget blandt godt et par hundrede stoffer, hørende til bestemte grupper inden for den organiske kemi.

Det, vi var blevet enige om – med Veibel som initiativtager – var, at eleven skulle få et rent organisk stof udleveret og derpå prøve at identificere det.

Her er ikke stedet til at gå i enkeltheder; men ved en sådan analyseform blev eleverne oplært dels i at indøve en række organisk-kemiske reaktioner og kvantitative analyser, deis i at benytte et kemisk bibliotek systematisk og endelig i at ræsonnere kemisk.

Der eksisterede ingen brugbare lærebøger i en sådan form for analyse, og Veibel gik i gang med at udarbejde en rimelig vejledning, indeholdende de bedste da kendte metoder til påvisning af de såkaldte »funktionelle grupper« i organiske molekyler: hydroxyl-, karbonyl-, karboxyl-, nitro-, amino-grupper m. fl., samt at give forskrifter til de kvantitative analysemetoder, som eleverne ville få brug for. Vejledningen blev færdig i slutningen af 1926, og nyordningen kom i gang i 1927. I de følgende år – indtil jeg i 1933 flyttede til Aarhus – havde Veibel og jeg et yderst harmonisk samarbejde om at gøre kursuset interessant og udbytterigt – men ganske vist også krævende – for de studerende. Det er mit indtryk, at de vurderede kursuset højt og virkelig fik et solidt kendskab til den organiske kemi og dens arbejdsmetoder.

Baseret på de gennem 10 år vundne erfaringer udkom vejledningen som bog i 1937; men udbygningen af kursuset fortsattes, nye udgaver med revisioner og udvidelser fulgte. I 1954 blev en ny udgave oversat til engelsk inden trykningen med det resultat, at der i de følgende år kom oversættelser til fransk, russisk, tysk og czekisk.

Når jeg omtaler bogen så meget, er det, fordi arbejdet med de talrige forbedringer og anvendelsen af nye reagenser i den nye analyseform blev Veibels stadige og vistnok kæreste forskningsområde livet igennem, og den bevirkede, at Veibels navn blev kendt i vide kredse verden over, hvor den blev brugt i undervisningen. Den havde klart udfyldt et savn i den kemiske lærebogslitteratur. Som et biprodukt af dette arbejde kom desuden en række undersøgelser af nogle reaktionsprodukter, der fremkom ved, at visse af de primært dannede stoffer ved reaktionen mellem den funktionelle gruppe og reagenset selv kunne reagere videre, f. eks. under dannelse af heterocykliske forbindelser.

Pudsigt nok var Veibels navn blevet internationalt kendt allerede midt i tyverne, selv om det pågældende arbejde kemisk set var en bagatel. I de første år af tyverne gik Biilmanns kinhydronmetode til elektrometrisk måling af brintionkoncentrationer sin sejrsgang gennem hele den kemiske verden. I 1923 foreslog Biilmann Veibel at undersøge, om ikke en let fremstillelig kinhydron-elektrode ville være bedre egnet som reference-elektrode end den klassiske kalomel-elektrode. Veibels målinger viste hurtigt, at det faktisk var tilfældet, og at f. eks. en kinhydron-

elektrode i en opløsning, man fik ved at blande et rumfang tiendedel-normal saltsyre med ni rumfang tiendedel-normal kaliumklorid, syntes velegnet. Arbejdet blev publiceret i *Journal of the Chemical Society (London)*, og snart var elektroden kendt verden over som »Veibel-elektroden«.

I 1929 forsvarede Veibel sin doktordisputats, der omhandlede mekanismen ved nitrering af fenol med fortyndet salpetersyre, og som havde skaffet ham mange bryderier.

Processen havde været kendt i over et hundrede år, og man havde opdaget, at helt ren salpetersyre ikke reagerede med fenol; men hvis der var lidt salpetersyrling til stede, gik processen glat, og man fik nogenlunde lige meget para- og orto-nitrofenol. Man vidste også, at salpetersyrling angreb fenol, idet der dannes nitrosofenol, og at salpetersyren iltede nitroso- til nitro-forbindelserne og selv blev til salpetersyrling. Herved kunne salpetersyrling igen omdannes til nitrosofenol o.s.fr.

Imidlertid opdagede Veibel, at man ved at blande fenol med den beregnede salpetersyrling, og uden at der var salpetersyre til stede, fik næsten otte gange så meget para-nitrosofenol som orto-nitrosofenol og altså slet ikke lige meget af hver, der skulle have ført til den anførte nitrofenolblanding.

Gennem et utal af omhyggelige og varierede eksperimenter forsøgte Veibel at finde en løsning; men nogen egentlig forklaring nåede han ikke. Og Veibel kom aldrig senere til at beskæftige sig med problemet.

Uvist af hvilken grund blev han efter disputatsarbejdet stærkt interesseret i enzymatiske hydrolysereaktioner, altså en gren af biokemien, og i 1930 søgte han og fik et Rockefeller-stipendium til et års ophold ved den kendte biokemiker Carl Neubergs institut i Berlin. Her lærte han godt nok at omgås enzymer, specielt emulsin, der bl. a. findes i mandler; men derudover havde han ikke større glæde af sit ophold. Veibel skrev i sin nekrolog over Biilmann i *Journ. Chem. Society* om dennes ophold hos den berømte kemiker Emil Fischer i Berlin i 1904:

»He [Biilmann] found little sympathy in the Berlin laboratory for the independent worker, the research worker being required to work under the close direction and supervision of Fischer's assistants. He also felt the lack of opportunity for discussions and exchange of ideas.«

Nøjagtig de samme erfaringer gjorde Veibel hos Neuberg i 1930–31, og da Biilmanns indstilling over for os unge var den stik modsatte, har Veibel sikkert lidt en hel del under de bundne forhold.

I godt en halv snes år beskæftigede Veibel sig med enzymatiske

hydrolyser af glykosider og reaktionernes afhængighed af de deltagende stoffers struktur, især den rumlige, og en række smukke, ofte citerede afhandlinger blev resultatet. Desuden deltog han i tidens diskussion om de forskellige enzymer, der optrådte i emulsin fra forskellige kilder (mandler, lucernefrø, m. fl.). Men efter krigen optoges det meste af hans tid med gennemprøvning af nye reagenser til stofidentifikationen og nærmere undersøgelser over de ovenfor omtalte omdannelsesprodukter af de primært dannede, bl. a. de såkaldte pyrazoloner, der særligt interesserede ham.

Der foreligger fra hans hånd en meget lang række, som regel ret korte, afhandlinger, som repræsenterer et enormt eksperimentelt arbejde. Når det blev ham muligt at få dette udført, beror det på, at han havde held til at skaffe penge fra forskellige fonds, herunder også Carlsbergfondet, hvormed han kunne lønne mange unge kemikere, der under hans vejledning udførte det mere rutinemæssige, men i høj grad tidsrøvende eksperimentelle arbejde.

Veibel blev udnævnt til lektor i organisk kemi ved Danmarks tekniske Højskole i 1932, og efter Biilmanns afgang i 1943 oprettedes et professorat i organisk kemi ved Højskolen, så han blev professor i 1944. Samtidig flyttedes kemiundervisningen fra Østervold over til Højskolen ved Sølvtorvet, ganske vist til nogle lokaler, der var langt fra at være velegnede, nemlig nogle forhenværende tegnestuer allerøverst i kemi-fløjen. Det er ikke så lidt af et held, at der ingen alvorlige ulykker skete – især i den varme tid af året, hvor temperaturen let kom op på 30°, og hvor der næsten hver dag var småbrande. Studenterne fik stor øvelse i at bruge ildslukkerne.

Det er derfor letforståeligt, at Veibel var en af de ivrigste efter at få Højskolen flyttet til Lundtofte, så at også han kunne få et velindrettet institut for organisk kemi. Han skal have deltaget i ca. 300 møder i Lundtofteudvalget.

Men først i 1966, to år før sin afgang, kunne han flytte derud. Til gengæld fik han ved sin afgang i 1968 et »emeritus-laboratorium«, hvor han kunne fortsætte sine egne eksperimentelle undersøgelser, og som han beholdt til sin død.

Til kemiingeniørerne udarbejdede han en temmelig omfattende lærebog (834 sider), som foruden den viden, han ved eksamensbordet afkrævede dem, indeholdt en del håndbogsstof. Han indførte her i det store og hele den af den internationale kemiske union anbefalede »internationale nomenklatur«. Herved forsvandt således de gamle navne

ilt, brint og kvælstof m. fl. Første udgave udkom i 1951, anden i 1959. Det var faktisk store eksamenskrav, han stillede, men han var altid fair, både i sin eksamination og sin bedømmelse.

Veibel var meget kemihistorisk interesseret. I 1922 fik han universitetets guldmedalje for en historisk prisopgave i kemi. I 1939 udgav han »Kemiens historie i Danmark«, som 4 år efter fulgtes af »Dansk kemisk bibliografi 1800–1935«, begge meget værdifulde værker.

Professor Biilmann spillede en stor rolle i det internationale kemiske samarbejde. Han var vicepræsident 1922–25 og præsident 1928–34 for den internationale union for ren og anvendt kemi. Veibel blev hans sekretær og ledsagede ham ofte på hans mange rejser til møder i hovedkvarteret i Paris. Han blev selv hurtigt interesseret i arbejdet og lærte mange af verdens ledende kemikere personligt at kende. Det var derfor en ganske selvfølgelig sag, at han efter Biilmanns afgang blev formand for »Danske kemiske foreningers fællesråd for internationalt samarbejde«, et hverv, han på bedste måde bestred til sin død. Selv har han ydet adskillige bidrag til internationalt samarbejde.

De mange besøg i Paris fik også den følge, at han blev kendt og anset i Frankrig, blev æresdoktor ved universitetet i Bordeaux, æresmedlem af Société chimique de France og udenlandsk medlem af den kemiske afdeling af Académie des Sciences i Paris. I 1971 blev han formand for det nye Dansk-Fransk Naturvidenskabeligt Selskab.

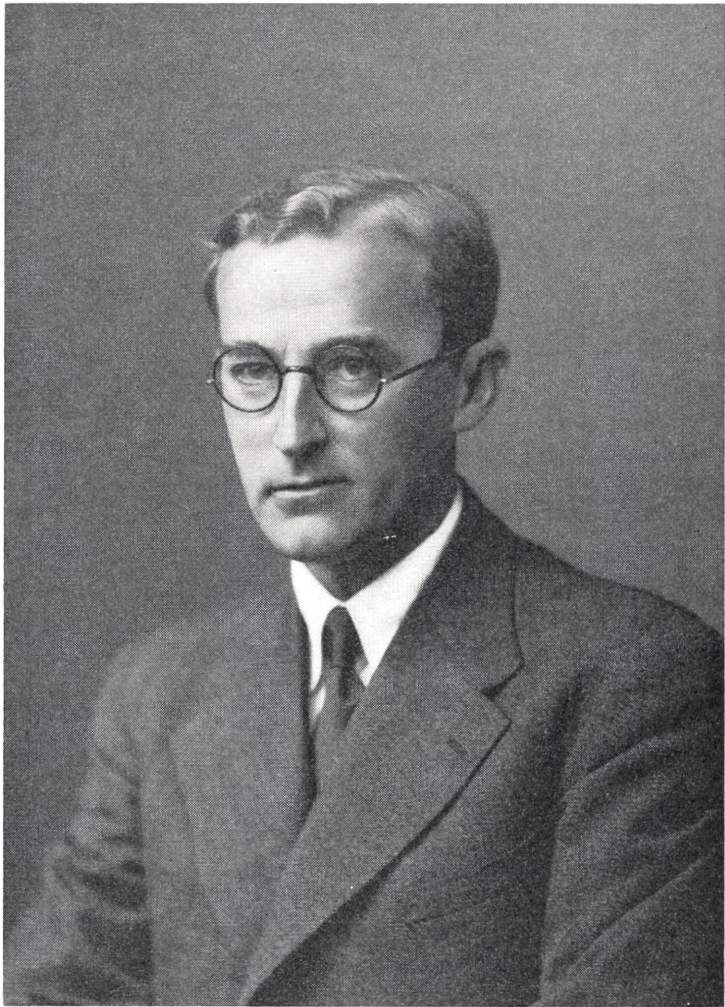
Men Veibel havde også interesser langt uden for kemien. Litterært var det især lyrik, der optog ham, og fra sin tidlige ungdom nærrede han dyb beundring for Sophus Claussen. I 1927 udgav han sammen med Poul Uttenreitter en Claussen-bibliografi. Han var i mange år medlem af Studentersamfundet og var dets formand i 1932–33.

Veibel blev medlem af Videnskabernes Selskab i 1955 og var en flittig gæst ved møderne, så længe sygdom ikke forhindrede ham deri.

Fyrretyve år gange af danske kemiingeniører skylder ham tak for det grundige kendskab til organisk kemi, han gav dem. Hans fagfæller beundrede hans flid og dygtighed, hans omfattende viden – og den stilfærdige venlighed, man altid mødte hos ham. Vi, der kendte ham bedst, havde i ham en god og trofast ven.

For dansk kemi var han i det fremmede en værdig repræsentant.

Æret være hans minde.

Alvin Thomson

IV

MATHIAS THOMSEN

9. oktober 1896 – 3. juli 1976

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 12. maj 1976

Af **Karl Georg Wingstrand**

Mathias Thomsen blev født i København den 9.10.1896. Faderen, Thomas Thomsen, var købmand, men døde af blindtarmsbetændelse, da sønnen Mathias kun var 12 år gammel. Det blev derfor moderen, Sine Thomsen f. Madsen, som alene måtte tage sig af familiens økonomi og sin tre sønners opdragelse.

Sønnen Mathias blev student fra Øster Borgerdyd Gymnasium 1915. Han var allerede i gymnasietiden interesseret i naturhistorie og havde sågar sit eget mikroskop til hjemmebrug. At hans interesse for zoologien var kommet ud over begynderstadiet ses deraf at han allerede på dette tidspunkt anskaffede dele af Danmarks Fauna.

Umiddelbart efter studentereksamen begyndte Mathias Thomsen at studere naturhistorie ved Københavns universitet. Det ser ikke ud til at de daværende lærere i Zoologi, H. Jungersen (til 1917) og Ad. S. Jensen (fra 1917), har gjort særlig stærkt indtryk på ham. Derimod ville han gerne have fortsat med fysiologi hos August Krogh, et ønske som dog aldrig blev realiseret. Afgørende for hans fremtid var hans kontakt med J. E. V. Boas, den gang professor på Landbohøjskolen, hvis forelæsninger han frivilligt gik til ved siden af sine normale studier ved universitetet. Han lærte ved disse lejligheder også Boas personlig at kende, og det er tydeligt at han blev meget fascineret af denne betydelige zoologs videnskabelige kapacitet og fremragende undervisning. Venerationen for Boas holdt sig gennem årene. Så sent som i 1967, i afskedsforelæsningen ved Landbohøjskolen, udtalte Mathias Thomsen: »Mange gamle elever mindes endnu Boas' undervisning med glæde,« og: »Han hørte til de mennesker, som man betragter det som en oplevelse at have kendt.«

Allerede i 1920 – efter 4½ års studium – erhvervede Mathias Thomsen magistergraden i naturhistorie, og samme år blev han udnævnt til lektor i zoologi ved Landbohøjskolen. Lektoratet hos Boas var nyoprettet, egentlig med henblik på besættelse med entomologen, juristen I. C. Nielsen. Denne døde imidlertid i 1918 og Boas henvendte sig derfor til den unge lovende Mathias Thomsen, som på dette tidspunkt allerede havde publiceret nogle udmærkede oversigtsartikler om bladlus og myrer. Samtidig med lektoratet fik Mathias Thomsen også en stilling som videnskabelig assistent hos Sophie Rostrup ved Statens Plante-pathologiske Laboratorium i Lyngby.

Ved Boas' pensionering i 1927 havde Mathias Thomsen lige forsvaret sin doktorafhandling om forplantningsforholdene hos mellus og skjoldlus. Han var eneansøger til professoratet og blev sin læremesters efterfølger som professor i zoologi ved Landbohøjskolen, en stilling som han beholdt igennem 40 år til 1967, da han blev pensioneret. I forbindelse med pensioneringen fik han tilbudt en arbejdsplads på Institut for almen zoologi ved Universitetet, hvor han og hans kone kunne fortsætte deres forskning som instituttets medarbejdere. Det blev dog ikke som han selv og hans venner havde håbet på. Efter kun tre år på den ny arbejdsplads begyndte hans helbred at svigte på en afgørende måde, og til trods for behandling og enkelte opgangsperioder forværredes sygdommen og førte til hans død den 3.7.1976.

Den 15.4.1930 blev Mathias Thomsen gift med Ellen Thomsen, f. Nielsen, der var zoolog af uddannelse og blev dr. phil. i 1942. Da de to ægtefæller sidst i 1930'erne blev interesseret i insektendokrinologi, blev der etableret et samarbejde, hvor Mathias fortrinsvis tog sig af hormontesternes morfologi, mens Ellen Thomsen arbejdede mere eksperimentelt. Dette samarbejde resulterede i en lang række afhandlinger af hver især og i fællesskab.

Under de mange år på Landbohøjskolen ydede Mathias Thomsen en helt fantastisk arbejdsindsats. I den første professorperiode, fra 1927 til 1936, dækkede han hele undervisningen i zoologi, både den Boas havde haft og den han selv havde haft som lektor. Det var sparetider, og lektoratet måtte holdes ubesat af økonomiske grunde. Først i 1936 blev lektoratet besat med hans ven og studiekammerat Prosper Bovien, der tog sig af dele af den anvendte zoologi. Senere fik Mathias Thomsen yderligere aflastning ved H. Lemche, Br. Bejer Petersen og N. Haarløv.

Der kan ikke være tvivl om at Mathias Thomsen i mange år drev

en dødsensfarlig rovdrift på sine kræfter i sine bestræbelser for at honorere alle de krav, han følte at hans stilling som professor ved Landbohøjskolen stillede til ham. Forholdene taget i betragtning kan man godt forstå at han i sin tidlige professortid ikke var afvisende overfor tanken at flytte over til Universitetet, hvis der kom en passende lejlighed. En sådan kom dog først i maj 1947, da Universitetets rektor officielt forespurgte om han ville modtage en kaldelse til et professorat i almindelig zoologi, der var oprettet efter professor C. M. Steenbergs død. Mathias Thomsen ventede en måned med svaret, som var negativt. Om grunden til hans stillingtagen kan man kun gætte, men det endte således med at han – som i talrige andre situationer – blev sin gerning tro.

At Mathias Thomsen ved siden af det omfattende pligtarbejde magtede at yde en stor og betydningsfuld videnskabelig indsats er et faktum, der vidner om hans ukuelige forskningstrang. Det skal dog nævnes at mange projekter ikke havde kunnet gennemføres, hvis ikke Carlsbergfondet havde trådt til med betydelige bevillinger helt fra 1929 til 1976 og derved lettet undersøgelsesernes tekniske udførelse.

Mathias Thomsen var allerede i studietiden entomolog, og insekter er også hans materiale i så godt som alle hans videnskabelige afhandlinger. Allerede i studietiden fik han publiceret oversigtsartikler bygget på litteratur om forskellige entomologiske emner. »Om bladlusenes forplantning« fra 1918 er således en velskrevet sammenfatning af datidens viden om bladlusenes livscyklus og komplicerede generationsskifte. Disse populære artikler, der givetvis var skrevet i informationsøjemed, kom samtidig til at blive en slags forarbejde til doktorafhandlingen, »Studien über die Parthenogenese bei einigen Cocciden und Aleurodiden«, der forsvarede i 1927.

Doktorafhandlingen handler om mellus og skjoldlus, der med hensyn til forplantning og kromosomforhold var langt dårligere kendt end de beslægtede bladlus. Indenfor skjoldlusene (Coccidae) koncentreredes undersøgelserne om to arter af slægten *Lecanium*, og det blev påvist at der indenfor begge arter findes såvel en obligat parthenogenetisk som en parthenogenetisk-bisexuel race. Indenfor den parthenogenetiske race, der således kun består af hunner, dannes æggene uden reduktionsdeling, og de dyr, der kommer ud af æggene, er diploide som deres mødre.

Indenfor den parthenogenetisk-bisexuelle race findes der enkelte hanner i populationen. Det vistes at reduktionsdelingen såvel hos hanner som hunner er normal, således at æg og spermier er haploide. Ubefrug-

tede æg udvikler sig parthenogenetisk, idet ægcellen forbinder sig med det først dannede pollegeme, således at ægget bliver diploidt og udvikler sig til en hun. Hvis ægget befrugtes af et spermie bliver resultatet i halvdelen af tilfældene en diploid han, i halvdelen af tilfældene en diploid hun. Cytologisk kunne det vises, at der ved reduktionsdelingen hos hannen dannes to strukturelt forskellige kromosomsæt, der rimeligvis svarer til de hankønsbestemmende og hunkønsbestemmende spermatozoer.

Hos mellusene (*Aleurodidae*) er forholdene ret anderledes. En race af arten *Trialeurodes vaporariorum* består udelukkende af hunner, der producerer haploide æg efter normal reduktionsdeling. Når ægget derefter udvikler sig uden befrugtning, genoprettes det diploide kromosomtallet ved den første deling, idet delingen af kromosomerne ikke følges af en kerne- og plasma-delning. Hos arten *Aleurodes patella* består populationen af haploide hanner og diploide hunner, der begge producerer haploide kønsceller. Hvis æggene befrugtes, fremkommer udelukkende diploide hunner, hvis ikke, fremkommer udelukkende haploide hanner. Denne sidste form for kønsbestemmelse, hvor haploide dyr er hanner, var dengang allerede kendt hos bier.

Afhandlingen blev meget rost af de to opponenter, professor W. Johannsen og docent R. H. Stamm, og blev anset som et meget avanceret og moderne arbejde både med hensyn til problemstilling og metodik. Man må huske at den blev skrevet i en tid, hvor kromosomernes rolle og kønsbestemmelsen var under hidsig debat. Endog den belæste og kyndige Boas var ret skeptisk i sin holdning til disse problemer. Mathias Thomsen siger selv at han med sine mange og kritisk underbyggede eksempler ville præsentere en »prøvesten for de gængse anskuelser« herom. Nu 50 år senere må man indrømme at det lykkedes ham ualmindelig godt, og at hans afhandling bidrog til en stabilisering af opfattelserne på området.

Som professor ved Landbohøjskolen var Mathias Thomsen i de første 10 år ene ansvarlig for undervisningen i anvendt zoologi. Når han i denne periode mest beskæftigede sig med emner som havde praktisk tilknytning, var det vel derfor delvis et udtryk for loyalitet og pligttroskab overfor hans opgave, og et ønske om at føre Landbohøjskolens stolte traditioner på dette område videre. Men han var utvivlsomt allerede fra begyndelsen betydeligt interesseret i skadedyrsproblemerne. Man kan se denne interesse allerede i hans publikationer om bladlus fra studietiden. I perioden fra 1927 til 1940 publicerede han en lang

række afhandlinger om nye skadedyrs optræden i landet, deres skadegørelse, biologi og bekæmpelse. I denne forbindelse blev der også lavet mange fine originalagttagelser over dyrenes bygning, forplantning og øvrige biologi. Bedst kendt er nok de af Mathias Thomsen ledede flueundersøgelser. De startedes i 1934 på opfordring af Dr. Thorvald Madsen, den gang direktør for Statens Seruminstitut og præsident for Folkeforbundets hygiejneorganisation. Formålet var at bekæmpe flueplagen. Thomsen var tøvende, fordi han ikke ventede sig ret meget nyt hverken på det praktiske eller grundvidenskabelige område af sådan en undersøgelse, men han påtog sig dog loyalt opgaven. Nu regnes disse undersøgelser for nærmest klassiske indenfor økologien, idet fluelarvernes levevis i møddingerne, deres afhængighed af substrat, fugtighed og temperatur, blev analyseret på langt mere grundig og kritisk måde end man dengang var vant til. På grundlag af disse resultater kunne Mathias Thomsen og hans medarbejdere anbefale en virkelig effektiv metode til begrænsning af flueproduktionen i møddingerne: ved at dække disse med papirsække. Metoden kan måske blive aktuel igen, fordi flere af de hidtil brugte insekticider er blevet ret ineffektive og visse af dem har vist sig at være farlige for dyr og mennesker.

På den praktiske entomologis område var Mathias Thomsen også aktiv som lærebogsforfatter: Sammen med Sophie Rostrup udgav han 4. udgave af S. Rostrups »Vort landbrugs skadedyr« (1928, tysk udgave 1931), og sammen med P. Bovien publicerede han »Haveplanternes skadedyr og deres bekæmpelse« (1933 og flere senere udgaver).

Omtrent 1940 skiftede Mathias Thomsen ret pludseligt til et andet arbejdsfelt, insektendokrinologien. Det direkte incitament hertil kom vist nok fra Dr. V. B. Wigglesworth, dengang lektor ved London School of Hygiene and Tropical Medicine, hos hvem Ellen og Mathias Thomsen arbejdede i april til juni 1939. I disse år etableredes også kontakten med professor Bertil Hanström i Lund, som også var invertebrat-endokrinolog. Den sidste kontakt udviklede sig til et personligt venskab som »føltes« på lang afstand når de to fagfæller mødte hinanden.

Det første arbejde på det endokrinologiske område var experimentelt: »Effect of corpus cardiacum and other insect organs on the colour change of the shrimp, *Leander adspersus*« (1943). Forhistorien hertil var følgende. Hanström havde i årene før vist at rejer (*Leander*) bliver røde, hvis man klipper øjestilkene af, og at de igen bliver blege, hvis et ekstrakt af øjestilkene injiceres i dyret. Det pågældende hormon

kommer fra den såkaldte sinuskirtel i øjestilken. Nu fandt Hanström (1936 og senere) at ekstrakter fra insekthoveder også virkede kontraherende på rejernes kromatoforer. Han mente derfor at insekthovedet indeholdt et hormon som var identisk eller beslægtet med sinuskirtelhormonet hos krebsdyr. Insekterne har ingen sinuskirtel, så det pågældende hormons produktionssted i insekthovedet var ukendt. Mathias Thomsen påtog sig nu, efter aftale med Hanström, som sin opgave at lokalisere den formodede hormonkirtel. Han findissekerede insekthoveder og prøvede ekstrakter fra de forskellige organer på rejer. Resultatet, der opnåedes ved elegant og kritisk teknik, var helt sikkert: De aktive substanser kommer fra corpora cardiaca, et par små kirtellignende legemer som ligger bag insekthjernen.

Jeg har refereret dette arbejde særligt grundigt, fordi Mathias Thomsen her i sin entusiasme for det ny arbejdsfelt giver sig ud i en mere »broget« problemstilling og kommer med mere dristige konklusioner end i sine øvrige arbejder, hvor han holder sig meget nøje til sikre fakta og indiskutable deduktioner. Det var f. eks. ret tvivlsomt om det pågældende stof var et hormon, for et hormon skal virke på et bestemt funktion hos det samme dyr. Det vidste man intet om i dette tilfælde, kun at det virkede på de ret fjernt beslægtede krebsdyr, og hos krebsdyrene virkede stoffet på farveskiftet, hvilket er udelukket hos de fleste insekter, der ikke skifter farve.

Rent logisk kunne virkningen på krebsdyr have været en uspecifik effekt af et tilfældigt stof i ekstraktet. Alligevel siger Mathias Thomsen i sin konklusion at han betragter det fra insekternes corpora cardiaca ekstraherede stof som et hormon.

En sådan konklusion var helt naturlig for den mere intuitivt arbejdende Bertil Hanström, men den ligner slet ikke Mathias Thomsens mere stramme videnskabelige stil. At de begge senere viste sig at have ret er så en anden – i denne sammenhæng uvedkommende – sag. Jeg har på fornemmelsen at man her ser en langt dristigere og mere temperamentsfuld Mathias Thomsen på spil, en person, der vel nok altid var til stede, men som blev holdt i meget stramme tøjler i de øvrige arbejder.

Efter den eksperimentelt prægede debut indenfor endokrinologien koncentrerede Mathias Thomsen sig om de endokrine kirtlers morfologi hos insekter, medens Ellen Thomsen arbejdede eksperimentelt med de samme organer. I 1951 publicerede Mathias Thomsen en afhandling om Weismann's ring hos larver af tovingede insekter. Weismann's ring

er et komplekst endokrint organ, der blandt andet også indeholder de tidligere omtalte corpora cardiaca. Den grundige analyse, baseret på larver af flere arter, bidrog betydeligt til en korrekt forståelse af denne indviklede struktur.

Interessen for corpora cardiaca førte helt naturligt ind på problematikken omkring neurosekretion: Det forhold, at et sekret dannes i en nervecelle, transporteres via dennes akson til et depot, hvorfra det afgives til blodet og virker som hormon. Mathias Thomsen publicerede i 1950-erne og senere en række smukke afhandlinger, hvor det vistes at det selektivt farvede neurosekret hos forskellige insekter kan følges fra produktionsstedet i hjernen (*pars intercerebralis*) gennem cellernes aksoner ned til corpus cardiacum, og at visse fibre kan ende i en anden endokrin kirtel, corpus allatum. Sammen med Ellen Thomsen vistes også at neurosekretet kan ses i den levende hjerne, hvis man bruger mørkefeltbelysning.

Efter overflytningen til Universitetets institut for almen zoologi nåede Mathias Thomsen at få publiceret arbejder om neurosekretion hos fluer, om corpus allatums ultrastruktur og om fedtlegemets ultrastruktur, de sidste sammen med E. Thomsen.

En meget betydelig del af Mathias Thomsens arbejdsindsats i 1950-erne og 1960erne blev brugt til en revision og nyudgave af Boas' klassiske lærebog i Zoologi. Med sin meget store viden der dækkede de fleste zoologiske discipliner var Mathias Thomsen velegnet til denne opgave, som de fleste samtidige zoologer nok ville have fundet meget vanskelig. Hans strenge krav til saglighed og form, men også hans veneration overfor lærebogens oprindelige forfatter, bevirkede at der blev lagt et kæmpearbejde i denne revision, hvor alt det nye skulle med uden at rammerne helt blev sprængt. Bogen, som oprindeligt var på et bind med 733 sider, blev til tre bind med ialt ca. 1169 sider, men udvidelsen skyldtes delvis en udvidelse af den almene del, hvor nyt stof fra cellelære, økologi, evolutionslære m. v. skulle med. Der kan være forskellige meninger om hvordan en sådan revision skal gennemføres, men tilbage bliver dog at danske studenter stadig har en førsteklases lærebog i de systematiske dele af zoologien. Vanskeligere er det naturligvis med de almene dele som med nutidens rivende udvikling hurtigt forældes.

Mathias Thomsen fremstår for mig som en mand med høje idealer og meget strenge krav til sig selv, både når det gjaldt videnskabeligt arbejde og personlig fremtræden. Hans loyalitet mod sit kald viser sig gang på gang når man følger hans levnedsløb. Det er tydeligt at

han bevidst arbejdede på at holde sit institut på den høje videnskabelige standard som grundlagdes af Boas. Dette lykkedes ham også, både på det teoretiske og praktiske område. Han hævdede også med kraft ved mange lejligheder at forskningen var en ret og en pligt også ved Landbohøjskolens institutter, ikke blot undervisning og praktisk arbejde.

Dette betød imidlertid ikke at han manglede interesse for de undervisningsmæssige opgaver. Tværtimod var hans arbejde med de forskellige lærebøger et udtryk for hans loyalitet også overfor den undervisningsmæssige side af professoratet. Han mødte altid velforberedt, og forelæste formfuldendt efter en logisk og klar disposition til trods for den ret enorme undervisningsbyrde som til tider hvilede på ham.

Hans personlige fremtræden harmoniserede godt med hans videnskabelige stil og officielle udtryksmåde. De fleste husker ham vel som den stille og venlige, lidt reserverede gentleman, som hele tiden havde kontrol med sine følelser og som kun udtalte sig efter rolig og logisk argumentation med sig selv. Han fremstod for mig som en af de mest solide og retfærdige videnskabsmænd jeg har mødt. Men som antydnet i det foregående fandtes der utvivlsomt også en langt mere temperamentsfuld Mathias Thomsen, der dog i de senere år sjældent kom til orde. Man kunne se det på den måde hvorpå han reagerede – og samlede sig sammen – når han blev stillet overfor noget helt absurd eller virkelig ubehageligt. Det var sikkert også denne mere temperamentsfulde Mathias Thomsen som fik ordet når han kastede sig ind i de nævnte hormonundersøgelser på rejer. Og i selskab med gode venner kunne han fuldstændig slappe af og være ikke bare venlig men fuld af godt humør og spøgefulde replikker. Med sådanne situationer in mente kan man lettere forstå at han i studietiden tilhørte den meget radikale og virksomme kreds, som foruden ham selv bestod af Ragnar Spärck, Prosper Bovien, Harald Blegvad, Kai Gram, Tage Lakjer, m.fl. og som der går mange morsomme historier om. Venskabet mellem disse studiekammerater holdt hele deres levetid.

Det er naturligt at den lærde og produktive Mathias Thomsen blev indvalgt i en lang række selskaber og modtog hædersbevisninger og ansvarsfulde hverv fra ind- og udland: Han var medlem af Finska Entomologiska Sällskapet, Entomologiska Sällskapet i Helsingfors, Societas pro Fauna et Flora Fennica Vanamo, The Academy of Zoology in India, og Kungl. Fysiografiska Sällskapet i Lund. Han var medlem af bestyrelsen for Dansk Naturhistorisk Forening 1920–1944 og dens formand 1939–44, formand for Entomologisk Forening 1930–34, medlem

af bestyrelsen for Rask-Ørsted-Fondet 1933–66 og medlem af forskningsudvalget for natur- og lægevidenskab 1965–67.

Dansk Naturhistorisk Forening dedicerede bind 118 af »Videnskabelige Meddelelser« til Mathias Thomsen i anledning af hans 60-årsdag i 1956, og Det Internationale Symposium over Neurosektion i Lenin-grad i juli 1976 dedicerede sine »Proceedings« til hans minde.

Han blev medlem af Videnskabernes Selskab i 1939 og var selskabets kasserer 1946–53. Han var kommandør af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

Mathias Thomsen vil blive husket for sin viden, sin videnskabelige indsats både på det anvendte og teoretiske område, og for sin indsats på det zoologiske laboratorium på Landbohøjskolen, både som lærer og leder.

Sidst men ikke mindst vil vi huske ham for hans fine menneskelige egenskaber, hvor redelighed, loyalitet og kritisk sans på en naturlig måde var forbundet med spontan venlighed, således at man altid var glad for at møde ham.

Ære være hans minde.

Publikationer af Mathias Thomsen

Stencilerede rapporter og artikler i dagspressen er ikke medtaget. Forfatteren står i taknemlighedsgæld til Br. Bejer-Petersen og N. Haarløv, som har stillet en af dem udarbejdet litteraturliste til rådighed.

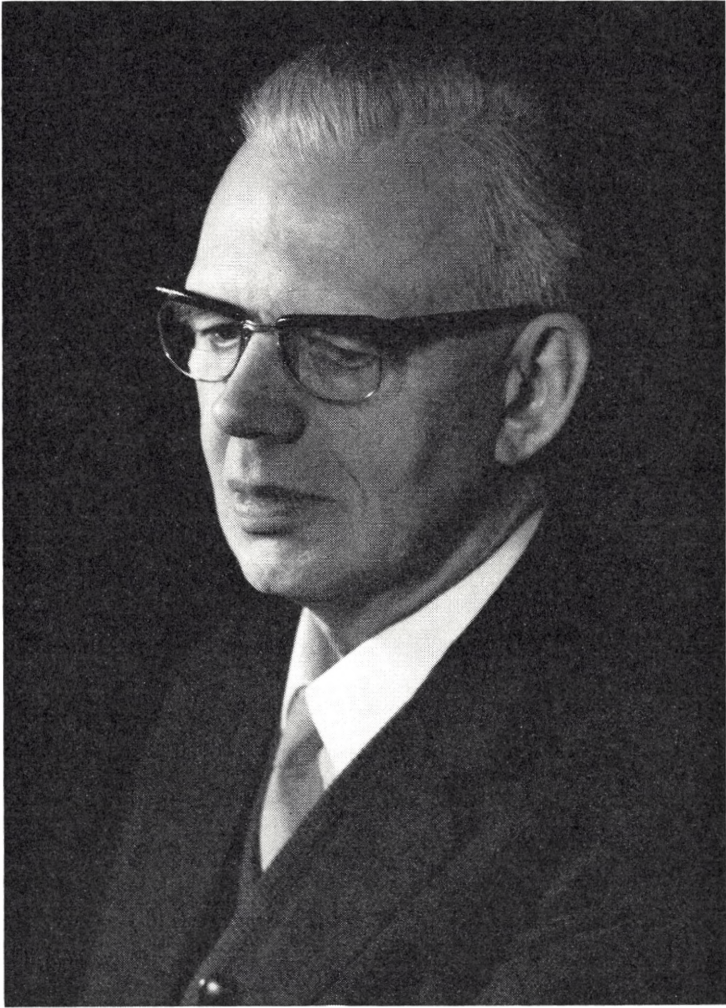
- 1918 – Om bladlusenes forplantning. *Naturens Verden*, 2: 369–377.
 – Er myrerne refleksmekanismer? *Naturens Verden*, 2: 529–541.
- 1920 – Nyere undersøgelser over druelusenes (*Phylloxera vastatrix*) biologi og bekæmpelse. *Naturens Verden*, 4: 21–30.
- 1922 – Begoniathripsen. *Gartner-tidende*, 1922: 4 pp.
 – Boas, J. E. V. og M. Thomsen: Oldenborrerens optræden i Danmark i årene 1904–1919. Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Aarskrift 1922: 56–65.
- 1923 – Barkvikleren. *Gartner-tidende*, 1923: 3 pp.
 – Blodlusens optræden i Danmark med bemærkninger over nogle beslægtede arter (Foredrag ved 1. Nordiske Entomologmøde i Stockholm, 29.–30. juni 1923). *Entomologisk Tidsskrift*, Stockholm, 44: 235–236.
 – *Euthrips parvus* Moulton, ein neuer Gewächshausschädling. *Ent. Medd.*, 14: 110–119.
 – Kromosomer og køn. *Naturens Verden*, 7: 433–469.
 – Rostrup, S., og M. Thomsen: Bekæmpelse af tæger på æbletræer samt bidrag til disse tægernes biologi. *Tidsskrift for Planteavl*, 29: 395–461.
- 1924 – Blåsyrrygning i væksthuse. *Gartner-tidende*, 1924: 2 pp.
 – Anmeldelse af Boas: »Dansk Forstzoologi«, 2. udg. *Naturens Verden*, 8: 44.
- 1925 – Sex determination in *Trialeurodes vaporariorum*. *Nature*, 116: 2916.
 – Stankelbenangrebene. *Ugeskrift for Landmænd*, 1925 (27): 417–419.
 – Vintersprøjtningen i frugthaven. *Gartner-tidende*, 1925: 15. dec
- 1926 – Fra den plantepatologiske sektionens møder. Nordiske Jordbrugsforskeres kongres i Oslo. *Ugeskrift for Landmænd*, 1926: 456–457.
 – Vintersprøjtningen i frugthaven. »Haven«, 26(1): 5–7.
- 1927 – Professor J. E. V. Boas. (Notits i anledning af Boas' fratræden fra professoratet). *Naturens Verden* 11: 377–378.
 – Some observations on the biology and anatomy of a cocoonmaking Chalcid larva, *Euplectrus bicolor* Swed. *Vid. Medd. Dansk Naturh. Forening*, 84: 73–89.
 – Stankelben. *Jydsk Landbrug* (Aarhus), 1927(28): 2 pp.

- Studien über die Parthenogenese bei einigen Cocciden und Aleurodiden. Zeitschr. f. Zellforsch., 5: 1-116. (Inaug.-diss. Med dansk sammenfatning og 7 »theses«.)
 - Sofie Rostrup. (Redegørelse for S. Rostrups virke i anledning af hendes 70 års fødselsdag). Anzeiger für Schädlingkunde, 3 (9): 99-101.
 - Gram, E. og M. Thomsen: Oversigt over sygdomme hos landbrugets og havebrugets kulturplanter i 1925. Tidsskrift for Planteavl, 33: 83-152.
- 1928 - W. Johannsen. (Nekrolog). Vid. Medd. Dansk Naturh. Foren., 84: V-XI.
- Jørgensen, C. A. og M. Thomsen: Bygsorter og havreaal. Tidsskrift for Planteavl, 34: 680-691.
 - Rostrup, S. og M. Thomsen: Vort landbrugs skadedyr. 4. udgave. August Bangs Forlag, København. - Den 5. udgave i 1940 blev revideret af P. Bovien og M. Thomsen. Tysk udgave i 1931.
- 1929 - Om melanisme hos sommerfugle. Flora og Fauna (Århus), 1929 (2): 63-67.
- On the development of economic entomology in Denmark. Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Aarsskr. 1929: 139-150.
 - Sex determination in *Lecanium*. IV. Int. Congr. of Entomology, Ithaca, Aug. 1928, Vol. II: 18-24. Gottfr. Pätz, Nauenburg.
 - Zur Biologie der *Hoplocampa testudinea* Kl. (Vorläufige Mitteilung). Anzeiger für Schädlingkunde, 5 (7): 80-84.
- 1930 - *Tortrix rufomitrana*, en for Danmark ny ædelgranfjende. Dansk Skovforen. Tidsskr., 1930: 185-198.
- 1931 - Om fremkomsten af nye arvelige typer. Sjællands Stifts Landbrugstidende, 12 (4): 44-46.
- Diskussionsbidrag i anledning af I. Ludwig's artikel »Udviklingen af vort malkekvæg«. Sjællands Stifts Landbrugstidende, 12 (9): 104-105.
- 1932 - Peking-mennesket. Naturens Verden, 16: 117-136.
- Thomsen, M. og H. Wichmand: Om *Hylobius abietis* og dens bekæmpelse. Dansk Skovforen. Tidsskr., 1932: 381-420.
- 1933 - Fluebekæmpelse. Ugeskrift for Landmænd, 78 (20): 305-307.
- Sprøjtamidler til bekæmpelse af *Chermes* på ædelgran. Forstl. Forsøgs-væsen i Danmark, 13 (Beretning 108): 1-10.
 - Thomas Hunt Morgan. (Kommentar til Nobelpris-uddeling). Naturens Verden, 17: 471-473.
 - Thomsen, M. og P. Bovien: Haveplanternes skadedyr. August Bangs Forlag, København. 412 pp. Nye udgaver 1940, 1945, 1950.
 - Thomsen, M. og H. Lemche: Experimente zur Erzielung eines erblichen Melanismus bei dem Spanner *Selenia bilunaria* Esp. Biol. Centralblatt, 53: 541-560.
 - Thomsen, M. og H. Wichmand: Ueber die Giftrindenmethode und

- andere Bekämpfungsmaßnahmen gegen *Hylobius abietis*. Zeitschr. f. Pflanzenkrankheiten (Pflanzenpathologie) und Pflanzenschutz, 43: 145–167.
- 1934 – Fly control in Denmark (Preliminary report). Quart. Bull. of the Health Organ of the League of Nations, III: 303–324.
- 1935 – A comparative study of the development of the Stomoxydinae (especially *Haematobia stimulans* Meigen) with remarks on other coprophagous Muscids. Proc. Zool. Soc. London, 1935: 531–550.
- J. E. V. Boas, 1855–1935. (Nekrolog). Vid. Medd. Dansk Naturh. Foren., 98: IX–XX.
 - J. E. V. Boas. (Nekrolog). Maanedsskr. for Dyrelæger, 46: 573–579.
 - J. E. V. Boas. (Nekrolog). Naturens Verden, 19: 97–100.
 - La lutte contre les mouches au Danemark. Bull. trimestr. de l'organisation d'hygiène de la Société des Nations, 3 (10): 318–340.
 - Praktisk fluebekæmpelse i landbruget. Fyns Stifts Landbrugstidende, 29 (25): 339–341, og 29 (27): 372–374.
 - Über die Organisation der angewandten Entomologie in Dänemark. Arb. über physiol. u. angew. Entomologie aus Berlin-Dahlem, 2: 52–55.
- 1936 – Fluerne og deres bekæmpelse. 23 pp. Aarhus 1936.
- Stuefluens bekæmpelse. Universitets-almanak for Aaret 1936: 53–58.
 - Thomsen, M. og O. Hammer: The breeding media of some common flies. Bull. Ent. Res., 27: 559–587.
- 1937 – Fluerne og deres bekæmpelse. Nord. Hygiejn. Tidsskr., 18 (1): 21–41.
- Thomsen, E. og M. Thomsen: Über das Temperaturpräferendum der Larven einiger Fliegenarten. Zeitschr. vergl. Physiol., 24: 343–380.
- 1938 – Stuefluen (*Musca domestica*) og stikfluen (*Stomoxys calcitrans*). 176. Beretn. fra Forsøgs-lab. Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. København 1938. 352 pp.
- 1939 – Angreb af *Tomicus chalcographus* på unge sitkagraner, rødgraner og douglasgraner. Forstl. Forsøgsvæsen i Danmark, 15 (Beretning 136): 199–208.
- 1940 – Douglasgranbladlusen (*Chermes Cooleyi*). Dansk Skovforen. Tidsskr., 1940: 93–109.
- Sofie Rostrup in memoriam. (Nekrolog). Tidsskr. for Landøkonomi, 1940 (3): 5 pp.
 - Kai L. Henriksen, 8. Januar 1888–28. Juni 1940. (Nekrolog). Vid. Medd. Dansk Naturhist. Foren., 104: V–XII.
 - Larsen, E. Bro, og M. Thomsen: The influence of temperature on the development of some species of Diptera. Vidensk. Medd. Dansk Naturhist. Foren., 104: 1–75.
- 1941 – Professor August Brinkmann. (Nekrolog). Naturhistorisk Tidende, 5: 15–16.

- 1943 – Effect of corpus cardiacum and other insect organs on the colour change of the shrimp *Leander adspersus*. Biol. Medd. Kgl. Danske Vid. Selskab, 19: 4, pp. 1–38.
- Hormonalt og nervøst reguleret farveskifte hos dyr. Naturens Verden, 27: 339–424.
 - Insekthormoner og krebsdyrenes farveskifte. (Foredrag). Naturhistorisk Tidende, 7 (3): 41–42.
- 1945 – Nye erfaringer vedrørende bekæmpelse af fluer. Statens Husholdningsråds faglige meddelelser. Nr. 5. Maj 1945: 17–20.
- 1946 – Om fluernes hygiejniske betydning og de nyere metoder til fluebekæmpelse. Tidsskr. for Landøkonomi, 1946 (5): 274–288.
- 1949 – Kristine Bonnevie 1872–1948. (Nekrolog). Naturens Verden, 32: 273–276.
- Reactions of crustacea to insect hormones. Colloques Int. de Centre National des Recherches Scient. IV. Endocrinologie des Arthropodes, Paris, Juin 1947: 57–61.
 - Thomsen, M., N. F. Buchwald og P. Hamberg: Angreb af *Cryptococcus fagi*, *Nectria galligena* og andre parasiter på bøg i Danmark 1939–43. Det Forstlige Forsøgsvæsen i Danmark, 18 (Beretning 157): 97–326.
 - Thomsen, M., og H. Krog: *Cerambyx cerdo* L. (= *heros* Scop.) fra subboreal tid i Danmark. Vid. Medd. Dansk Naturhist. Foren., 111: 131–148.
- 1951 – (Anmeldelse) »Vort lands dyreliv skildret af danske zoologer« (Red. Bræstrup, Thorsen, E. Wesenberg-Lund). Naturens Verden, 35: 52–56.
- Weissmann's ring and related organs in larvae of Diptera. Biol. Skr. Kgl. Danske Vidensk. Selskab, Bd. 6:5, 32 pp.
- 1953 – Boas – Thomsen: Zoologi. 1. Bind. (7. omarbejdede udgave af J. E. V. Boas: Lærebog i zoologien). 262 pp. Gyldendal – København. Bind 2 (7. udg., 360 pp.) kom i 1958, Bind 3 (7. udg., 487 pp.) kom i 1961, og Bind 1 (8. udg., 325 pp.) kom i 1968.
- 1954 – Neurosection in some Hymenoptera. Biol. Skr. Kgl. Danske Vidensk. Selskab, Bd. 7:5, 24 pp.
- Observations on the morphology of neurosection in various insects (Diptera and Hymenoptera). Pubbl. Staz. Zool. Napoli, 24 Suppl., pp. 46–47.
 - Thomsen, E. og M. Thomsen: Darkfield microscopy of living neurosecretory cells. Experientia (Basel), 10: 206.
- 1957 – Adam Giede Bøving, 31. Juli 1869–16. Marts 1957. (Nekrolog). Vid. Medd. Dansk Naturhist. Foren. 119: XV–XIX.
- Nøddekriger (*Nucifraga caryocatactes* (L.)) ved Arresø. Dansk Ornithologisk Foren. Tidsskr., 51: 206.

- 1965 – The neurosecretory system of the adult *Calliphora erythrocephala*. II. Histology of the neurosecretory cells of the brain and some related structures. *Zeitschr. f. Zellforschung*, 67: 693–717.
- 1966 – Bloch, B., E. Thomsen and M. Thomsen: The neurosecretory system of the adult *Calliphora erythrocephala*. III. Electron microscopy of the medial neurosecretory cells of the brain and some adjacent cells. *Zeitschr. f. Zellforschung*, 70: 185–208.
- 1969 – The neurosecretory system of the adult *Calliphora erythrocephala*. IV. A histological study of the Corpus cardiacum and its connections with the nervous system. *Zeitschr. f. Zellforschung*, 94: 205–219.
– Thomsen, E. og M. Thomsen: Fine structure of the corpus allatum of the female *Calliphora*, with special regard to hormone formation. *Gen. and comp. Endocrinol.*, 13: Abstract 141.
- 1970 – Thomsen, E. and M. Thomsen: Fine structure of the corpus allatum of the female blow-fly *Calliphora erythrocephala*. *Zeitschr. f. Zellforschung*, 110: 40–60.
- 1974 – Thomsen, E. og M. Thomsen: Fine structure of the fat body of the female blow-fly *Calliphora erythrocephala* during the first egg-maturation cycle. *Cell Tissue Res.*, 152: 193–207.

Paul Lasser

POUL LAURITZ LARSEN

30. oktober 1909 – 8. juli 1976

Tale i Videnskabernes Selskabs møde den 14. april 1977

Af **E. Steemann Nielsen**

Poul Larsen blev født i Højby på Sjælland som søn af inspektør L. H. Larsen, men familien flyttede senere til København. Poul Larsen blev student fra Lyngby Statsskole 1928. Han blev mag. scient. (plantefysiologi) i 1934.

Fra 1933 til 1948 var Poul Larsen assistent ved Danmarks tekniske Højskoles laboratorium for mikroskopi og mikrobiologi og fra 1936 til 1949 assistent ved Københavns plantefysiologiske laboratorium. Derefter opholdt han sig i næsten 20 år i udlandet. Herom senere.

Sit første videnskabelige arbejde udførte Poul Larsen som student på Skalling-laboratoriet sammen med en lidt ældre kollega, E. K. Gabrielsen. Det blev offentliggjort i vort Selskabs Biologiske Meddelelser i 1935. Undersøgelsen drejede sig om fotosyntesen hos to terrestriske halophyter.

Da vort Selskab for det Thottske Legat udskrev en prisopgave om rødkerne hos bøg, blev den besvaret af Poul Larsen og belønnet med den udsatte pris. Arbejdet blev trykt i Dansk Skovforenings Tidsskrift, 1937. Heri gives en udførlig beskrivelse af fænomenet: falsk rødkerne. Som den sandsynligste teori for denne udvikling peges på en svækkelse af de levende celler i det pågældende vedparti. Der rettes en række indvendinger mod en teori om, at svampeangreb er den primære årsag til rødkernedannelsen. Frostskafer, der i Mellemeuropa ofte er den primære årsag, regnede Poul Larsen på dette tidspunkt ikke for vigtige i Danmark.

Af Dansk Skovforening blev han opfordret til at fortsætte sine undersøgelser især med henblik på betydningen af udhugningsgraden. Imidlertid fik vi de strenge vintre under krigen, navnlig vinteren 1941/42. I hugstperioden 1942/43 optrådte usædvanlig meget rødkerne hos bøg.

Poul Larsen tager specielt betydningen af frosten op til overvejelse, og når nu til den antagelse, at der også tidligere i en del tilfælde i Danmark kunne have været tale om rødkerne på grund af frostskaade. De nye undersøgelser blev offentliggjort i to artikler i Dansk Skovforenings tidsskrift.

Poul Larsen fortsatte i de følgende år med at publicere arbejder over fotosyntese, idet stofproduktionen også blev inddraget. I første række må nævnes en artikel omhandlende nogle polyploide natskyggearter. Undersøgelsen af strækningsvækststoffer kom imidlertid hurtigt i første række. Således påvist et enzym, som inaktiverer vækststoffer, samt nogle væksthæmmende stoffer.

I december 1944 forsvarede Poul Larsen sin disputats: 3-Indole Acetaldehyde as a growth hormone in higher plants. Dette var et meget smukt arbejde. Som elev af Boysen Jensen beherskede han naturligvis metodiken til den fysiologiske påvisning af væksthormoner. Det var på det kemiske område, at Poul Larsen gjorde en fremragende indsats. Ved dyrkning af planter i mørke havde han fundet, at man kunne udtrække et neutralt stof med vækstfremmende egenskab. Som alle hidtil kendte vækststoffer var det et strækningsvækststof, men alle de andre var syrer.

Ved hjælp af simple metoder, hvor bestemmelsen af diffusionshastigheden i agarblokke var den vigtigste, blev molekylvægten bestemt. Til-sattes endvidere et enzym, en aldehydase, dannedes en syre, der opførte sig ganske som vækststoffet β -indolyl-eddikesyre, der netop havde en molekylvægt, der svarede til den fundne. Man kunne derfor slutte, at aldehydet var β -indolyl-acetaldehyd. Endelig lykkedes det Poul Larsen ved hjælp af tryptofan og isatin at syntetisere β -indolyl-acetaldehyd, der viste sig at have ganske de samme egenskaber som det i planterne fundne aldehyd.

Poul Larsen vedblev at arbejde med planternes vækststoffer hele resten af sit liv. Allerede i 1951 blev han internationalt regnet for en kapacitet på området. I 1951 skrev han således en samleartikel herom i *Annual Review of Plant Physiology*.

Imidlertid havde han nu fået en ny streng på sit instrument, idet han begyndte at arbejde med geotropismen hos planter. Det var et naturligt arbejdsområde for ham, da vækststoffers virkning også indgår i geotropismen. Hos de højere planter havde man naturligvis længe vidst, at geotropismen spillede en betydelig rolle. Da Poul Larsen startede sine undersøgelser, var man også klar over, at hovedroden normalt er positiv geotropisk, medens stænglen er negativ geotropisk. Man var

endvidere nået til den erkendelse, at uens fordeling af vækststoffet i organet er den faktor, der udløser tropismen. Derimod herskede der uenighed om, hvorledes tyngdekraften påvirkede den uens fordeling af vækststoffet.

I begyndelsen af århundredet havde man set, at der i væv, der i særlig grad reagerede på tyngdekraften, ofte fandtes stivelseskorn, der kunne anses for at fungere som statolither. Men en række andre teorier til forklaring af sansninger, der førte til geotropisme, var også fremsat. Poul Larsen arbejdede intensivt ud fra statolith-teorien. Han var imidlertid klar over, at hele det eksperimentelle grundlag nøje måtte efterprøves. I en større artikel, fra 1951, beskrives således en lang række forsøg, som alle tjente til at forbedre og forny den eksperimentelle teknik på området. Som et hovedresultat af disse forsøg nåede han til den anskuelse, at tyngdekraften har ringe eller ingen indflydelse på rodcellers strækningsvækst, når den virker i normal retning, men at den har en hæmmende indflydelse, når den virker i modsat retning eller vinkelret på rodens akse.

Den tyske plantefysiolog von Uebisch havde i 1928 beskrevet nogle siden meget omdiskuterede eksperimenter, der tilsyneladende modbeviste stivelse-statolith-teorien. Poul Larsen viste i 1965 entydigt, at eksperimenterne havde været korrekte. Uden at gå i detaljer kan man sige, at princippet var at variere stivelseskornenes tryk på cellevæggene ved at behandle rødderne på forskellig måde før og efter den egentlige tyngdekraft-stimulering. På grundlag af sine forsøgsresultater sluttede Poul Larsen sig nu til skeptikerne overfor statolith-teorien.

Imidlertid kunne han i 1969 ved hjælp af nye forsøg vise, at der eksisterer en optimal vinkel for geotropisk stimulering. Virkningen på krumningen var størst, når stivelseskornene havde den største mulighed for at glide langs cellevæggene. Da statolith-teorien kræver, at statolithen trykker mod noget, anså Poul Larsen derfor teorien for endeligt bekræftet.

For ikke-specialister kan de foreliggende forsøg måske synes ret specielle. For plantefysiologer er problemerne omkring ydre påvirkningers stimulerende effekt imidlertid noget meget centralt. Poul Larsen vedblev at arbejde med geotropisme lige til sin død. Det tjener ham til ære, at han stadig kunne finde nye facetter, som måtte belyses og undersøges. Hans egentlige forskningsfelt var dog bortset fra ungdomsårene noget snævert. Hans interesseområde var imidlertid meget mere omfangsrigt, hvilket fremgår af en række populære artikler.

Poul Larsen var elev af professor P. Boysen Jensen. Der er ingen tvivl om, at dette forhold prægede ham, ikke blot i valget af forskningsemner, men også med hensyn til arbejdsstil, hvori indgik en uhyre grundighed. Poul Larsen var imidlertid bestemt ingen epigon. Det er en absolut selvstændig indsats, han gjorde inden for sit arbejdsområde.

Da Poul Larsen i 1948 efter Boysen Jensens afgang som professor ikke blev dennes efterfølger, måtte han se i øjnene, at der næppe inden for en rimelig tid ville være mulighed for ham for at opnå en ledende stilling inden for plantefysiologien i Danmark. Han søgte derfor og fik en stilling som professor ved University of Chicago. Her blev han kun nogle få år, 1949–1952. Det var vist ingen lykkelig tid. Chicago er jo næppe heller et sted, hvor man vil foretrække at bo. Desuden havde han, så vidt vides, vanskeligheder med sin undervisning. Poul Larsen havde en medfødt talefejl, som han kun delvis var blevet helbredt for. Den bevirkede, at hans amerikanske studenter havde vanskeligheder med at forstå hans engelsk. Da der derfor i 1952 blev et docentur ledigt i plantefysiologi i Bergen, søgte han og fik det.

Instituttet i Bergen, der var helt nyt, var på det tidspunkt absolut det bedst udstyrede i Norden. Det var opbygget af professor O. Hagem, der imidlertid kun havde et par år tilbage af sin embedstid. Som en helt naturlig ting afløste Poul Larsen ham som professor i 1955. Han blev i denne stilling i 12 år. I 1967 blev han kaldet til et nyoprettet professorat i plantefysiologi ved Århus Universitet. Her blev den første opgave at indrette et institut. Dette lykkedes i høj grad. Det er et virkelig godt institut, der blev resultatet.

I de første 7 år i Århus var der ingen elementær undervisning i plantefysiologi. Dette gav naturligvis god tid til opbygningen af laboratorierne og til starten af det videnskabelige arbejde. På den anden side bevirkede den manglende undervisning, at der kun kom ganske få specialstuderende. Der er dog blevet uddannet 2 magistre i plantefysiologi. Den ene af disse har endvidere opnået licentiatgraden. I Bergenperioden havde Poul Larsen heller ikke særlig mange elever. En af hans medarbejdere i denne periode har fortalt mig, at de store fordringer, der blev stillet til studenterne – ikke mindst med hensyn til skriftlig fremstilling – kunne virke lidt afskrækkende, selv om Poul Larsen var det elskeligste menneske og var lige så kritisk mod sig selv som mod andre. Selv var han imidlertid en mester til at skrive, og han var i højeste grad også interesseret i at popularisere sin videnskab. Der foreligger en lang række populærvidenskabelige arbejder, der alle udmær-

ker sig ved stor klarhed. En særlig betydning fik han som medlem af redaktionen af tidsskriftet *Physiologia Plantarum*. Mange yngre forskere kan takke ham for forbedringer i fremstillingen i deres artikler.

Poul Larsen var medlem af det Norske Videnskaps-Akademiet i Oslo. Han blev udenlandsk medlem af vort Selskab i 1959. Da han flyttede til Århus, blev han overført til dansk medlem. Han var endvidere medlem af Deutsche Akademie d. Naturforscher (Leopoldina), Halle. I efteråret 1976 ville Poul Larsen, såfremt han havde levet, have fået tildelt æresdoktorgraden ved Stockholms Universitet.

Poul Larsen var gift med Ellen født Mikkelsen. Hun har på mange måder assisteret sin mand i dennes undersøgelser. I ægteskabet er der tre børn, der alle blev i Norge, da forældrene flyttede til Danmark.

Dansk plantefysiologi har mistet en betydende kraft, der bliver vanskelig at erstatte. Æret være hans minde.

BERETNINGER

I

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Bidragsfond 1976

Nærværende redegørelse meddeles i overensstemmelse med fundatsens § 9. Som det vil fremgå af nedenstående regnskab, er der i året 1976 fra medlemmerne modtaget bidrag på tilsammen 36.700 kr., andre bidrag 5.000 kr., samt en testamentarisk gave på 6.000 kr. Fondet har endvidere af sine aktiver haft en indtægt på 12.467,87 kr. Af den samlede indtægt er 30.000 kr. afgivet til Selskabet som fondets bidrag for 1976, mens resten er overført til næste år.

Bestyrelsen har i 1976 anvendt ca. 20.000 kr. til indkøb af værdipapirer, således at fondets beholdning ved årsskiftet omfatter obligationer for nominelt 81.400 kr., som sammen med andre værdipapirer og bankbeholdningen giver en egen kapital med kursværdi ved årsskiftet på 107.118,82 kr., eller ca. 23.000 kr. mere end ved årets begyndelse. Man har efter årsskiftet omlagt to tredjedele af bankbeholdningen i værdipapirer i kategorier, der uden kurstab vil være let realisable, når der opstår behov herfor.

Kasseregnskab for året 1976

Bankbeholdning ved årets begyndelse ÷ reserveret bidrag 50.926,79

Indtægter

Bidrag m.v.:

Periodiske gaver og bidrag fra medlemmer og andre (fundats § 3, 1 a)	36.700,00	
Andre gaver og bidrag (fundats § 3, 1 b)	5.000,00	
Testamentariske gaver (fundats § 3, 1 c)	6.000,00	47.700,00

Renteindtægter m.v.:

Obligationsrenter	5.608,00	
÷ Renter ved køb af obligationer	738,70	4.869,30
Renter af panteobligation	741,08	
Afdrag på panteobligation	2.812,50	3.553,58

Bankrenter	4.244,29	
	<u>12.667,17</u>	
÷ Depotgebyrer	199,30	12.467,87
		<u>111.094,66</u>

Udgifter:

Bidrag til Selskabet for 1976		30.000,00
Køb af obligationer nom. 39.000 kr.		19.919,84
Bankbeholdning ved årets slutning		61.174,82
		<u>111.094,66</u>

*Formueregenskab pr. 31.12.1976**Aktiver:*

Obligationsbeholdning:			
2.000 5 % Stabiliseringslån 1967/92 à 62	1.240,00		
2.000 4½ % Statslån 1997 à 52	1.040,00		
77.400 7 % Østift. Kreditf. 19.1. à 48½	37.539,00	39.819,00	
			<u>6.125,00</u>
Pantebrev, restgæld à 100			61.174,82
Bankbeholdning (Den Danske Bank 7-71570) m.v.			<u>107.118,82</u>

Passiver:

Gæld		0,00
Egenkapital		107.118,82
		<u>107.118,82</u>

Bevægelserne i egenkapital har i 1976 været:

Saldo ved årets begyndelse		83.393,29
Årets indtægter	60.167,87	
÷ Heraf afdrag på panteobligation	2.812,50	
	<u>57.355,37</u>	
÷ Årets udgifter	30.000,00	27.355,37
		<u>110.748,66</u>
÷ Kurstab på obligationer		3.629,84
		<u>107.118,82</u>

København, den 1. april 1977

C. J. Becker

Gunnar Seidenfaden

J. C. Siim

Ovenstående regnskab har jeg revideret, og jeg har konstateret beholdningernes tilstedeværelse. Jeg anser regnskabet for aflagt efter fundatsens bestemmelser.

København, den 15. marts 1977

Henry W. Høyer, direktør
Revisions- og Forvaltningsinstituttet

II

Niels Bohr Legatet. 1976

Indtægt

Bankbeholdning ult. 1975	kr. 54.296,24
Renter	– 81.958,26
Udtrukne obligationer	– 21.000,00
	<u>kr. 157.254,50</u>

Udgift

Bevillinger til Videnskabernes Selskab	kr. 75.845,81
Køb af obligationer	– 74.656,17
Bankbeholdning ult. 1976	– 6.752,52
	<u>kr. 157.254,50</u>

Formue pr. 31. december 1976

Danske statsobligationer	4½ %	nominel værdi	kr. 251.000
Kreditforeningsobligationer	3½ %	–	– 218.000
–	4 %	–	– 48.000
–	4½ %	–	– 278.000
–	5½ %	–	– 57.000
–	6 %	–	– 167.000
–	6½ %	–	– 24.000
–	7 %	–	– 517.800
Nominel værdi			<u>kr. 1.560.800</u>
Bankbeholdning ult. 1976			<u>kr. 6.752,52</u>

28. februar 1977

På bestyrelsens vegne

P. J. Riis

Regnskabet er revideret, og beholdningerne forefundet af Selskabets revisorer.

*P. Nørregaard Rasmussen**Anders Reiz*

**Kommissionen til undersøgelse af de i dansk privateje
bevarede kilder til dansk historie. 1976**

(Årstal i [] angiver beretningsår)

Undersøgelser vedrørende privatpersoners arkiver

Familien *Appel*. Breve til Cornelius og Hans Appel er ordnede. Forhandlingerne med flere grene af familien fortsætter. [1945, 1953 og 1975]. – Familien *Bennike*. Modtaget en mindre efteraflevering. [1953, 1954, 1970 og 1975]. – Skuespillerinden og prædikanten *Anna Larssen Bjørner* (1875–1955). Arkiv gennemgået. [1975]. – Konsulent, gård-ejer *Svend Grue-Sørensen* (1902–75). Afleveret et arkiv fortrinsvis omfattende slagteriforhold. [1975]. – Politikeren, professor *Hartvig Frisch* (1893–1950). Arkiv gennemgået. [1975]. – Familien *Køster*. Til arkivet er fra familien modtaget endnu en større samling breve m. v., der til-lige med det tidligere ordnede er afleveret til Det kongelige Bibliotek. [1953, 1955 og 1970]. – *Den lindegaardske slægtssamling*. Samlingen, der særlig koncentrerer sig om slægtens forhold til Lykkesholm (Fyn), er ordnet. – Forfatteren *Mogens Lorentzen* (1892–1953). Arkiv gen-nemgået. – Politikeren *Th. Madsen-Mygdal* (1876–1943). Arkivet ord-net og (foreløbig) tilbageleveret familien. [1975]. – Domprovst *Hans Martensen-Larsen* (1867–1929). Arkivet afleveret til Rigsarkivet. [1958]. – Andelsmanden *Anders Nielsen* (1859–1928). Lommebøger 1893–1927 afleveret. – Gartner *A. S. Petersen*, Kolding. Arkivet er gen-nemgået og deponeret i Rigsarkivet. [1975]. – Familien *Tutein*. Under-søgelserne fortsat. [1975].

Undersøgelser vedrørende forretnings- og organisationsarkiver m.v.

Erhvervenes Oplysningsråd, København. Afleveret 29 bd., 54 pk. 1945–74 (Erhvervsarkivet). – *Gammel Wiffertsholm*, Solbjerg (Hellig hrd.), Nordjyllands amt. Arkivet ordnet. – *HK's Århus afd.* Afleveret 195 bd., 270 pk. 1899–1974. – *Hørsholm Højskole* (»Købmandshvile«). Ar-kivet gennemgået, vil senere blive afleveret. – *Hørsholm Klædefabrik*. Afleveret 57 bd., 2 pk. 1895–1974 (Erhvervsarkivet). – *Jydsk Grund-ejer-Kreditforening*, Herning. Afleveret 400 pk. 1900–50 (Erhvervs-arkivet). – *Kreditkassen for Husejere i København*. Afleveret 804 bd., 117 pk. 1797–1973 (Erhvervsarkivet). – *De lokalhistoriske arkiver*. Ar-

bejdet med mønsterregistratur afsluttet. [1971–75]. – *Georg E. Mathiasen A/S*, København. Afleveret 55 bd., 665 pk. 1906–71 (Erhvervsarkivet). – *Mejeriarkiver*. Hårlev og Omegns Andelsmejeri. 1 bd. 1904–54. Løkken Andelsmejeri. 60 bd., 41 pk. 1917–76 (Erhvervsarkivet). – Handelshuset *Elias B. Muus*, Odense. Afleveret 1.450 bd., 50 pk. 1841–1967 (Erhvervsarkivet). – *Ranbøldal Klædefabrik*. Afleveret 350 bd., 20 pk. 1853–1970 (Erhvervsarkivet). – *Sagførerarkiver*. Lrs. Bent Kinnerup, Ålborg, 102 pk. 1965–67. Hrs. Mogens Christensen, Århus, 22 bd., 136 pk. 1935–66. Lrs. Henrik Herschend, Århus, 2 bd., 96 pk. 1952–75. Adv. H. H. Aarrebo, Ølgod, 48 bd., 140 pk. 1917–57. Adv. Poul Hess, Ølgod, 38 pk. 1954–64 (Erhvervsarkivet). – *Skåde Børnehjem*, Århus. Afleveret 24 bd. 1932–70. – *Sparekassearkiver*. Hammerum Herred. Spare- og Lånekasse, Herning, 252 pk. 1949–64. Sparekassen for Hjallerup og Omegn, 191 bd. 1911–73. Sparekassen for Randers By og Omegn, 114 pk. 1968–70 (Erhvervsarkivet). – *Tobaksindustrien*, København. Afleveret 142 bd., 350 pk. 1890–1969 (Erhvervsarkivet). – *Vejlby-Risskov Sygekasse*. Afleveret 2 bd., 1 pk. 1865–1945. – *Våbenbrødreforeningen for Århus og Omegn*. Afleveret 73 bd., 3 pk., 4 læg 1859–1966. – *Århus Sangforening af 1843*. Afleveret 20 bd., 6 pk. 1843–1964.

Kommissionen har i 1976 til driften modtaget 23.000 kr. Fra Carlsbergfondet, Undervisningsministeriet og Videnskabernes Selskab er ydet henholdsvis 6.000, 15.000 og 2.000 kr. Renter udgjorde 298,71 kr.

Udgifterne har beløbet sig til 27.645,75 kr. De fordeler sig på følgende konti: Almindelige driftsudgifter med kontorassistance, materialer, porto, sekretærhonorar 19.932,15 kr., rejser, transport, ordnings- og skrivearbejde 7.621,40, diverse udgifter 192,20 kr. Året sluttede med kasse- og bankbeholdning på i alt 12.075,98 kr. – Regnskabet revideres af Carlsbergfondet.

Århus, Åbenrå og København i juni 1977.

Poul Bagge Troels Fink Kristof Glamann Kåre Olsen
/ *Finn H. Lauridsen*

Kommissionen til Udforskning af Landbrugsredskabernes og Agerstrukturernes Historie. 1976-77

Kommissionens formand deltog sammen med mag. art. Grith Lerche efter indbydelse i »Journées d'étude agronomie – Science humaines« på »Institut national agronomique« i Paris-Grignon i begyndelsen af juli. Emnet var jordbearbejdnings teknikker i historisk perspektiv. Steensberg talte om brugen af dobbeltbladede padle-spader i Papua New Guinea, medens Grith Lerche fremlagde resultaterne af omfattende undersøgelser af tilsvarende dobbelt-spader fra jyske mosefund; et par af dem dateres til keltisk jernalder. Begge foredrag ledsagedes af lysbilleder og en film af spadernes brug på New Guinea. Et referat af Grith Lerches undersøgelse bliver publiceret i Paris-symposiets handlinger; og i det kommende nummer af *Tools and Tillage* kommer en udførlig redegørelse for undersøgelsens foreløbige resultater. I samme hefte offentliggør en tysk forsker en artikel om zulu-kvindernes dyrkningsmetoder, hvoraf fremgår, at også de har fundet på at bruge spader udstyret med et blad i hver ende. Af Grith Lerches undersøgelse fremgår i øvrigt at man i Jylland også har brugt gravestokke, tildannet i begge ender. Hidtil har man kun kendt forhistoriske spader fra Danvirke og Jelling, medens man fra de årtusinder, der gik forud, ikke har vidst, hvordan man bar sig ad med at frembringe gruber og render eller opføre større jordværker. G.L.s undersøgelser vil formentlig med tiden give os større indsigt deri.

På vejen til Paris-symposiet besøgte bl. a. brødmuseet i Bielefeld og det etnografiske museum i Leiden, hvor de af Le Roux indsamlede redskaber fra New Guinea opbevares. Efter symposiet ledsagedes Ax.S. og G.L. af Alexander Fenton fra Edinburgh. G.L. besøgte to franske brødmuseer i Charenton og Verdun-sur-Doubs og det tyske i Mollenfelde ved Göttingen. I Bern studeredes navnlig redskaber og skæftede stenøkser fundet i forhistoriske pælebygninger i forbindelse med udarbejdelsen af en bog om rydnings- og dyrkningsteknik i Papua New Guinea sammenlignet med tilsvarende fra forhistorisk tid i Vest- og Nordeuropa, som Ax.S. har skrevet til et engelsk-amerikansk forlag. Heri inddrages også resultaterne fra Draved-eksperimentet, som under ledelse af Johs. Iversen og deltagelse af J. Troels-Smith, Svend Jørgensen og Ax. S. gennemførtes i årene 1953–55. Steensberg talte om emnet ved »The

British Agricultural Society«s 25 års jubilæumskongres i Oxford i påsken 1977. I forbindelse hermed besøgte han »The Butser Ancient Farm Research Project« nær Southampton, et forsøgscenter, der er oprettet med centret i Lejre som forbillede.

I september var Grith Lerche i Grønland, hvor hun registrerede bevaringsværdige bygninger for Nationalmuseet. I august deltog hun i »Council of Europe's International Study Conference on the Role of Regional Ethnology in Environmental Interpretation and Education« på forsøgscentret i Lejre. I vinterhalvåret har hun bl. a. tilrettelagt en fornyelse af udstillingen »Det daglige Brød« med demonstrering af brødtyper og fotografier, indsamlet gennem en årrække fra Hongkong og Indien over Mellemøsten til Finland og Skotland. Blandt nye fund af landbrugsredskaber, besigtiget her i landet, må nævnes brudstykker af en træharve fundet i lag fra 1000-årene i Viborg.

Af publikationer i tilknytning til kommissionens arbejde kan nævnes »Stone Shares of Ploughing Implements from the Bronze Age of Syria« (Hist.-fil. Medd. 47:6), hvori Ax.S. argumenterer for videre undersøgelser af nutidige pløjningsmønstre for at kaste lys over anvendelsen af oldtidens landbrugsredskaber. *Tools and Tillage* vol. III: 1, 1976, spænder fra fund af plovfurer fra 1000-årene i Viborg (Per Noe), højryggede agre i Skotland, høstteknologi og arbejdskraftreserver i 1700-årenes England til indførelsen af kornrensemaskinen fra Kina til Europa i det 18. århundrede og en vestlig inspireret rensemaskine i Malaysia.

Kommissionen har haft besøg af en række udenlandske forskere i årets løb, bl. a. professor Jack Golson og Dr. H. H. E. Loofs fra Universitetet i Canberra, Mary-Jane Mountain fra Port Moresby universitet, Dr. Lajos Takacs fra Akademiai Kiado i Budapest, Sierk Rommes og Gertjan Blankena fra Holland og Dr. Arthur Bourne og Alexander Fenton fra Storbritannien.

Kommissionen har fra Carlsbergfondet for året 1976 modtaget 51.000 kr. til dækning af medhjælpsudgiften. For året 1977 har Carlsbergfondet bevilget 55.675 kr. til dette formål. Til kommissionens virksomhed i øvrigt er fremskaffet midler fra anden side. Regnskabet for de af Carlsbergfondet bevilgede midler revideres af fondet.

Juni 1977

J. Troels-Smith

Johannes Nicolaisen

Axel Steensberg

Kommissionen for forskningsarealer. 1976

FORSKNINGSOMRÅDET DRAVED

Biodynamik, økologi og pollenproduktion. De løbende studier og indsamlinger i skoven til ajourføring af tidligere undersøgelser er fortsat. Dette arbejde er udført af personale ved Danmarks Geologiske Undersøgelse. Afdelingsgeolog Inger Brandt og forstkandidat Kent Havemann har fortsat bearbejdelsen af materiale indsamlet under Johs. Iversen's ledelse 1950–1970. SvedjEEKSPERIMENTET og alle træmålinger er færdigbearbejdet. Nedbør- og grundvandsmålinger udføres af skovløber Juel for støtte fra Carlsbergfondet.

Mos- og Lichenflora. En rapport om lichensamfundene i Draved Skov er udarbejdet af lektor M. Skytte Christiansen. Professor Francis Rose, London University, og Skytte Christiansen har indsamlet lichener i skoven.

Draved mose. Der er udført tungmetalanalyser af mosens årstilvækst med henblik på bestemmelse af ændringer i tilførslen af luftbåret materiale.

Fredning. Der er opnået en aftale mellem naturfredningsrådet og skovstyrelsen om en yderligere sikring af Draved skov. Der vil ske næsten en fordobling af det hidtil fredede løvskovareal, således at de tidligere spredte forskningsområder knyttes sammen og alle ældre løvskovsbestande friholdes for forstlig drift. Denne aftale forventes bekræftet ved en bekendtgørelse fra miljøministeriet.

Ekskursioner. Draved Skov og mose besøgte af professor Björn Berglund, Lunds Universitet, med 20 studerende, og af Skovhistorisk Selskab med 70 deltagere.

Publikationer. Bent Aaby: Cyclic variations in climate over the past 5500 yr reflected in raised bogs. Nature 263.

Svend Th. Andersen

FORSKNINGSRÅDET LØVENHOLM

Træmålinger er blevet bearbejdet og relationerne mellem tilvækst og jordbundsforhold belyst. Siden forskningsområdets indhegning af granopvækst i 1967 har urtevegetationen stabiliseret sig og er nu blevet kortlagt detaljeret. Ændringer fra muldtilstand til mortilstand og pod-

solprofilets opståen er blevet indgående belyst ved kemiske analyser og pollenanalyse. Herved er de skovhistoriske undersøgelser blevet suppleret med en forståelse af den nuværende skovbestands tilstand og livsvilkår.

Professor F. Rose, London University, og lektor M. Skytte Christiansen har undersøgt lichenfloraen på gamle træer i området. Der konstateredes arter, som ikke tidligere har været kendt i Danmark. Collegium Palynologicum Scandinavicum har afholdt en ekskursion (10 deltagere), og professor B. Berglund, Lund, har besøgt skoven.

Svend Th. Andersen

FORSKNINGSOMRÅDET STAVNS FJORD

Littorinatransgressioner. Dr. Michael Tooley, Durham, havde på et 16 dages ophold, betalt af Royal Society, lejlighed til at foretage pollenanalytiske undersøgelser af en del af det materiale fra Littorinatid han sammen med magister Robert Devoy havde indsamlet på Gammelholm i 1975. Arbejdet blev udført på Nationalmuseets Naturvidenskabelige afdeling.

Botanik. I tiden 14. august til 5. september udførte stud. scient.-erne Lotte Grün og Karin Thomsen en orienterende botanisk kortlægning af et 20 m bredt og 365 m langt bælte tværs over den sydlige del af Hjortholm. Dette bælte omfatter næsten alle de plantesamfund der forekommer på Hjortholm såvelsom størstedelen af de jordbundsenheder, der kunne udskilles af magister Albert Fobian under den pedologiske kortlægning. – Desuden blev der udarbejdet artslistor for plantesamfund, der ikke indgik i den systematiske undersøgelse (bl. a. sydvendte skrænter) samt en samlet artsliste for hele øen (ialt 146 arter). – Undersøgelsen blev støttet af Marcus Lorenzens Legat.

Kortlægningen af svampe er blevet fortsat af lektor Paul Printz, men den ekstremt tørre sommer har medført minimale resultater.

Rotter. Den rottebekæmpelse med gift, der blev udført i vinteren 1975–76, reducerede rottebestanden ganske betydeligt, og den meget tørre sommer medførte derefter en total udsejelse af samtlige rotter – de døde af tørst!

Fugle. Under ledelse af dr. Anders Holm Joensen er arbejdet blevet fortsat med optælling og ringmærkning af edderfugle og svartbag og i år tillige af andre mågearter samt terner og vadefugle.

Myrer. Dr. M. Gissel Nielsen, Århus Universitet, har fortsat sine undersøgelser af engmyrernes biologi.

Dagsommerfugle. I tiden 15. august til 5. september har mag. sc. Harish Gaonkar (Berkeley, Calif., og New Delhi, Indien) udarbejdet en liste over dagsommerfugle på Hjortholm omfattende 22 arter og sendt en rapport.

Arkæologi. Arbejdet med ordningen af det tidligere udgravede materiale fra køkkenmøddingen på Hjortholm er blevet fortsat. – Den tidligere omtalte undersøiske pælerække syd for Stavns, bestående af pæle af tax, er blevet kulstof-14 dateret til 210 og 300 e.Kr., altså yngre romersk jernalder.

Sommeren 1976 var så tør, at samtlige kær og vandhuller var helt udtørrede i slutningen af juli. Herved blev det muligt at anlægge en prøvegrøft tværs over vandhullet »Frejas øje« NØ for borgbanken. Det viste sig, at der under et leret gytjelag her fandtes adskillige nedgravninger i undergrunden, øjensynligt brønde, gravede i tørre perioder for at få fat i det livsvigtige vand. Undersøgelsen er ikke afsluttet, men foreløbig kan det siges, at der har været aktiviteter på stedet fra yngre stenalder og fremefter.

Fredning. Arbejdet med henblik på fredning af hele Stavnsfjord-området er blevet fortsat.

Ekskursioner. Den 6. august blev Hjortholm besøgt af 24 medlemmer af »Dansk Botanisk Forening« og 1.–3. oktober af »Dansk Svampeskongres«.

På Selskabets møde 26. 11. 1976 blev givet flg. meddelelse:

Fredag den 5. november d.å. blev der nord for den lille by Besser på Samsø indviet en pumpestation der herefter vil pumpe spildevand fra en stor del af Sydsamsø mod øst ud i Kattegat. Fra dyser på 11 meters dybde vil det blive blandet med havvandet.

Derved opnås at den lavvandede Stavns Fjord fremefter vil kunne holdes fri for spildevand.

For bevaringen af »Forskningsområdet Stavns Fjord« er denne pumpestation af afgørende betydning, og der kan derfor være grund til at resumere, hvorledes dette resultat er opnået:

I 1958 begyndte Nationalmuseets Naturvidenskabelige Afdeling undersøgelser i Stavns Fjord-området, og det blev klart, at der var en begyndende forurening i fjordens sydlige del, hvor sørenden førte spildevand

vand ud i fjorden. – Adskillige henvendelser til fredningsmyndigheder og vandløbskommissioner var resultatløse.

Samsø's Nordø og Sydø adskilles af en smal tange, ca. 800 m bred, der er gennemskåret af en gravet kanal. – I begyndelsen af 1960'erne lykkedes det at datere denne kanal til Vikingetid. – Omtrent samtidig blev der planlagt en større sommerhusbebyggelse lige syd for kanalen og grænsende til Stavns Fjord, hvilket yderligere ville øge tilførslen af spildevand.

På et møde i Selskabet den 30. oktober 1964 redegjorde Johannes Iversen på Kommissionen for Forskningsarealers vegne for disse forhold og fremhævede Stavns Fjord som et forskningsområde af international betydning. Det blev eenstemmigt vedtaget, at Selskabets daværende præsident, Johannes Pedersen, skulle rette en henvendelse til kulturministeren med henblik på at søge Stavns Fjord-området sikret til forskning og i denne sammenhæng undgå – eller dog mindske – bebyggelsen ved Kanhave og om muligt at få standset udførsel af spildevand i Stavns Fjord.

Den 3. november samme år sendte præsidenten et brev, vedlagt en redegørelse fra kommissionen, til kulturministeren. Denne henvendelse medførte i første omgang, at den planlagte bebyggelse ved Kanhave blev reduceret med ca. $\frac{3}{4}$, således at stort set kun de allerede byggede huse fik lov til at blive stående. Endvidere kom der forhandlinger i gang for at sikre hele Stavns Fjord-området gennem fredning.

For at sikre den fra et forskningssynspunkt værdifuldeste del af området (de centrale holme og Besser Rev) til forskning og samtidig undgå indgreb i områdets natur lejede Carlsbergfondet dette for en tyve-årig periode fra januar 1967 og ansatte tillige en opsynsmand.

Netop det forhold, at præsidentens henvendelse til kulturministeren blev understreget af Carlsbergfondets storstilede gave til forskningen i Stavns Fjord, medførte for alvor, at myndighederne fik forståelse for dette områdes store videnskabelige værdi.

Herved kom der fart i tingene, og i begyndelsen af 1975 bevilgede miljøministeriet 5.650.000 kr. og Samsø kommune de resterende 850.000 kr. med henblik på, at det spildevand, der førtes ud i Stavns Fjord, kunne blive ledet direkte ud i Kattegat på øens østside.

I miljøministeriet er der nu en omfattende fredningsplan for hele Stavns Fjord-området under udarbejdelse, således at dette overmåde værdifulde forskningsområde skulle kunne blive endeligt sikret indenfor overskuelig tid.

Man kan vel sige, at dette resultat er opnået gennem et grundvidenskabeligt oplysningsarbejde, der har været henvendt til: dels 1) Selskabets medlemmer, endvidere 2) embedsmænd i kultur- og miljøministeriet og ikke mindst til 3) befolkningen på Samsø og deres folkevalgte repræsentanter.

Efter indvielsen af pumpestationen var der frokost på Brundby hotel for dem der havde medvirket, i alt ca. 40 repræsentanter fra Samsø Kommune, Miljøministeriet, entreprenører og håndværkere. – Undertegnede gjorde opmærksom på, at det var Videnskabernes Selskab, der havde startet denne sag, og bragte på Selskabets vegne en tak til de mange, der havde medvirket til det gode resultat.

Til slut skal rettes en tak til Carlsbergfondet og Selskabet for den afgørende medvirken til, at et enestående forskningsområde kan blive bevaret.

Juni 1977 og november 1976

J. Troels-Smith

VI

Dansk Bilharziose Laboratorium. 1976

Dansk Bilharziose Laboratorium (DBL) har til huse i en laboratoriebygning skænket af Knud Højgaards fond og drives ved midler fra DANIDA samt et mindre årligt tilskud fra WHO. Da DANIDA i de senere år har nedskåret bevillingen, modtager visse aktiviteter for tiden støtte fra SNF. Derudover har et projekt i tilknytning til DBL opnået støtte fra SLF og SNF. Den videnskabelige stab består for tiden af 2 fastansatte samt to fondslønnede medarbejdere.

Snyltesygdommen bilharziose er en af menneskets mest udbredte tropesygdomme, der rammer mere end 200 millioner ofre. Infektionen spiller en betydelig helbredsmæssig rolle, dels ved åbenlyse sygdomsudbrud, dels ved langvarige infektioner uden ydre sygdomstegn, men med svækkelse af ofrenes almene helbredstilstand. Det er desuden en sygdom, som er blevet mere almindelig, fordi de ferskvandsressourcer, hvori snylteren lever, af hensyn til fødeproduktionen må udnyttes mere og mere.

Bilharziosesnylteren udvikles i nogle ferskvandssnegle (mellemværter), og det er udforskningen af disse snegle, problemstillinger omkring selve

snylteren samt udviklingen af biologiske bekæmpelsesmetoder, som er DBL's arbejdsfelt.

Udforskningen af de snegle, der fungerer som mellemværter, sker på to fronter. DBL har som WHO's Snail Identification Centre pligt til at identificere prøver af snegle tilsendt fra hele verden. Dette arbejde udføres af dr. G. Mandahl-Barth, som er verdenskapacitet på dette område, og det er hans indsats her, som i sin tid var baggrund for oprettelsen af DBL. Da mellemværtssneglene udgør et kompleks af polyploide og fakultativt parthenogenetiske former, er de systematiske forhold meget vanskelige. Der er derfor iværksat undersøgelser, hvori inddrages kromosomstudier og elektroforetiske undersøgelser for om muligt herigennem at karakterisere, hvilke former der fungerer som mellemværter og hvilke ikke. Det siger sig selv, at en helt præcis viden herom er essentiel ved enhver bekæmpelse, og de foreløbige resultater synes meget lovende. Dette projekt støttes af SNF.

Studierne over snylternes økologi har deres baggrund i en meget ufuldstændig viden om disses opsøgning af den rette mellemvært og deres hele opførsel under opholdet i denne. I forbindelse hermed er udarbejdet metoder til radioaktiv mærkning af snylternes tidligste stadier for herigennem at kunne følge deres videre livsforløb. Disse og andre undersøgelser i forbindelse med dette projekt har givet megen ny viden, ikke blot om menneskets bilharziosesnylter, men også om tilsvarende sygdomsvoldere hos kvæg. Dette arbejde modtager støtte både fra SLF og SNF.

Princippet bag den biologiske bekæmpelse er det forhold, at visse snegle (*Helisoma*), der ikke overfører snylteren, er i stand til at udkonkurrere de snegle, der overfører sygdommen. Denne iagttagelse blev i sin tid gjort på DBL. I samarbejde med det dansk-ejede Tanganyika Plantation Company er der med stort held gennemført feltforsøg i en sukkerplantage. Det er tanken, at disse eksperimenter skal udbygges under andre og mindre gunstige forhold. Gennem laboratorieforsøg undersøges i detaljer *Helisoma*'s indvirkning på bilharziosesneglene.

En anden vigtig facet i DBL's virke – ikke mindst i relation til DANIDA-bevillingen – er den undervisning, der gives U-landsstipendiater. Der har gennem årene været afholdt talrige kurser inden for laboratoriets arbejdsområde med speciel vægt på den praktiske anvendelse af de opnåede resultater. Denne aktivitet vil blive fortsat og yderligere udbygget.

Bent Christensen

Den rådgivende komité for Albert Schweitzer-Pris-Fondet

Prisen kan uddeles indenfor fire områder: kristent og humanitært arbejde, medicin, kunst og kulturfilosofi. Selskabets rådgivende komité gjorde efter et møde tre indstillinger til præsidenten. Efter samråd med denne indstillede man 23.11.1976 to danskere til prisen.

Poul Johs. Jensen

Kommissionen for den oldrussisk-nedertyske håndbog

Under et besøg i Danmark mødte professor Hans-Joachim Gernentz, Rostock, H. Bach og Selskabets redaktør. Der er siden gjort indstilling til præsidiet om, (1) at den russiske ordliste til håndbogen, som er udarbejdet af dr. Paul Waszink, Leiden, snarest slutredigeres, (2) at H.-J. Gernentz og medarbejdere fortsætter med deres udførlige forskningsprojekt vedrørende håndbogen, uden at Selskabet medvirker til dets udgivelse i DDR, (3) at den nedertyske ordliste til håndbogen, som er en del af dette projekt, færdiggøres til udgivelse i Selskabet, og (4) at hele publikationen udfra Selskabets synspunkt anses for afsluttet med de to nævnte ordlister.

Hans Chr. Sørensen

Union Académique Internationale (UAI)

50. årsmøde i Bruxelles 1976

UAI holdt sit 50. årsmøde i Bruxelles 13.–19. juni d.å. Videnskabsakademier og -selskaber i 26 lande havde sendt delegerede; fra Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab deltog undertegnede.

Unionens 24 publikationsopgaver behandles i hver sin kommission, nummereret I-XXX, idet visse kommissioner er ophævet efter arbejdets afslutning. Nogle publikationsforetagender dirigeres af Unionen selv i samarbejde med medlemsorganisationerne, andre ledes af et videnskabsakademi under Unionens overopsyn og med dens aktive støtte; for en tredje gruppes vedkommende er Unionens rolle blot at følge arbejdet gennem rapporter og at garantere en passende videnskabelig standard. Af de foretagender, hvori Videnskabernes Selskab er interesseret, henhører *I. Corpus Vasorum Antiquorum* (dansk regionalredaktør P. J. Riis) og *V. Novum Glossarium Mediae Latinitatis* (hovedredaktør Franz Blatt) til den første kategori, *XII. Monumenta Musicae Byzantinae* (hovedredaktør Henrik Glahn), *XVIII. A Critical Pāli Dictionary* (hovedredaktør Selskabets udenlandske medlem L. Alsdorf) og *XX. Corpus Antiquitatum Americanensium* under den anden, *XXVI. Sylloge Nummorum Graecorum* og *XXVIII. Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* under den tredje. For hver af disse findes der en dansk nationalkomité, til hvis beretning s. 173 ff. nedenfor der henvises.

Foruden at vi deltog aktivt i kommissionsarbejdet vedrørende de nævnte udgivelser, fulgte vi forhandlingerne i en række andre kommissioner, som har eller kan få betydning for Selskabet: *II. Catalogue des Manuscrits Alchymiques*, *VI. Tabula Imperii Romani*, *IX. Corpus Philosophorum Medii Aevi*, *XVI. Corpus Vitrearum* og *XXIX. Lexique Polyglotte des Termes de Paléographie et de Codicologie*. Franz Blatt ledede mødet i kommission V og var rapporteur i kommission XII, P. J. Riis leder af møderne i II og XXVI samt rapporteur for I og XVIII.

På afslutningsmødet vedtoges det at godkende *Répertoire International de la Littérature de l'Art* og *Atlas Linguarum Europae* som publikationsforetagender af tredje kategori under Unionen.

Franz Blatt

P. J. Riis

Thesaurus Linguae Latinae

Årsmøde, München 1976

Undertegnede har deltaget i Thesaurus Linguae Latinae's årsmøde i München 23.–25.6.1976.

Den 23. deltog jeg i forretningsudvalgsmøde i det Bayerske Akademi, hvor man tog stilling til de løbende spørgsmål, herunder især Thesaurus' fortsættelse og udgifter med henblik på den økonomisk spændte situation; den 24. afholdt den internationale Thesaurus-kommission sit møde, hvor samtlige lande, der deltager i dette internationale værk, var repræsenteret; der var enighed om – trods økonomiske vanskeligheder – at gennemføre den fastlagte plan for værkets udførelse. Man er for tiden i færd med at redigere bogstavet L. Den 25. gennemså jeg sammen med professor Haffter fra Zürich regnskaberne for de løbende udgifter i forbindelse med institutionens daglige drift.

Franz Blatt

XI

Association Internationale des Etudes Byzantines (AIEB)

15. internationale kongres for byzantinske studier, Athen 1976

Fra Danmark deltog Bjarne Schartau (Odense), Ole L. Smith og Lars Nørgaard (Århus), og Gudrun Engberg, Karsten Fledelius og Jørgen Raasted (København). Nedenstående rapport dækker derfor kun en enkelt deltagers indtryk fra kongressen; et samlet billede lader sig ikke tegne, bl. a. som en følge af kongressens mange sideløbende sektioner og arrangementer.

Mine aktiviteter under kongressen 5.–11.9. kan opsummeres i følgende punkter: 1: Deltagelse i foredrag og diskussioner. – 2: Deltagelse i komité-møder i Association Internationale des Etudes Byzantines, Comité International. – 3: Samtaler med udenlandske kolleger. – 4: Arbejde med byzantinske musikhåndskrifter på nationalbiblioteket.

ad 1: Sektionen for byzantinsk musikologi, hvis thema var »Le tournant décisif dans l'histoire de la musique byzantine«, afvikledes allerede

i løbet af mandag formiddag; mit eget bidrag var et foredrag om »The Interlinear Variants in Byzantine Musical Manuscripts«. Selv om tre af foredragsholderne ikke var mødt op, var programmet så presset, at der ikke blev lejlighed til nogen egentlig diskussion efter foredragene. (Tilsvarende gjorde sig gældende for kongressens øvrige program: Der var kun afsat 15 minutter pr. foredrag – inklusive diskussion! et forhold, hvortil jeg skal vende tilbage nedenfor, ad 2).

Under resten af kongressen påhørte jeg en lang række mere eller mindre interessante foredrag i de forskellige sektioner. De mest spændende var måske Elisabeth Piltz, Uppsala, om byzantinske kalkmalerier fra 12.–13. årh. i to gotlandske kirker, og Judith Herrin, London, som under den vage titel »Michael Choniates and Athens« fremlagde en metodologisk interessant studie, hvor økonomihistoriske, arkæologiske, genealogiske o.m.a. iagttagelser kunne kombineres til en kritik af Choniates's pessimistiske skildring af forholdene i diocesen Athen. Jeg hørte også alle plenar-foredragene (hvor de fornemste var H.-G. Becks causeri om »Byzantinistik heute« og K. Weitzmann's gennemgang af ikonmaterialet fra Sinai) samt fremlæggelse + diskussion af det faste kongres-thema »Instrumenta Studiorum«; jeg bed her især mærke i Browning's tanker om hvordan man midlertidigt kunne sammenstykke en lang række særglossarer indtil arbejdet med den nye store ordbog (Le Nouveau Du-Cange) engang bliver realiseret, og jeg ærgrede mig over Vranoussis's luftkasteller m.h.t. at lave en »Concordance des textes liturgiques de l'Eglise grecque orthodoxe«.

ad 2: Den internationale komité afviklede sin lange dagsorden over to møder. Jeg fandt ingen anledning til at deltage aktivt i diskussionerne. Det mest interessante punkt var for mig at se P. Canarts forslag om at nedsætte en ad hoc kommission med det formål at gennemtænke og nyformulere strukturen af kommende byzantinist-kongresser; den nuværende form føles uhensigtsmæssig, med alt for mange foredrag om alt for mange disparate emner på alt for kort tid. Efter mødet havde jeg lejlighed til at tale med den nye kommissions formand, professor H. Hunger fra Wien, som opfordrede mig til at sende ham mine derhen hørende tanker ved førstkommende lejlighed.

Den spanske nationalkomité blev optaget i associationen efter at være blevet reorganiseret. Hunger blev valgt til associationens nye præsident, Hatzidakis til dens sekretær, og 16. kongres blev fastsat til Wien 1981, med planlæggende møde i 1978, formentlig i Athen.

ad 3: Professor Oliver Strunk var desværre af sygdom blevet for-

hindret i at deltage i kongressen, også andre kolleger savnedes. Derimod havde jeg lejlighed til at føre lange diskussioner med to repræsentanter for den græske fløj af byzantinske musikologer (Simon Karas og min tidligere elev Gregorios Stathis), og til sammen med Georgios Amargianakis at gennemarbejde den kritik af hans til Københavns Universitet indleverede licentiatafhandling, som Christian Thodberg og jeg selv er fremkommet med under vores bedømmelse. (Amargianakis's afhandling vil blive publiceret i vort instituts Cahiers i et dobbeltheft).

Under kongressen fik jeg en meget nyttig kontakt med Helene Metreveli, lederen af håndskriftinstituttet i Tbilisi (Georgien), som for nogle år siden udgav nogle opsigtvækkende georgiske oversættelser af det byzantinske Heirmologion. Også med Heinrich Husmann, Kenneth Levy og Christian Hannick jeg fik gennemdrøftet fælles problemer.

ad 4: På kongressens 'fridag' (beregnet til ekskursioner) fortsatte jeg tidligere arbejde i nationalbibliotekets håndskriftsamling (et ophold i Athen i juli i år) og orienterede mig yderligere i to samlinger uden trykt katalog, og kontrollerede nogle kontroversielle steder i MS nr. 899, som fejlbehandles af Conomos i hans nyeste bog.

Sammenfattende må jeg om kongressen sige, at det var meget nyttigt for mig at deltage i den, både hvad angår mine egne specialiteter og som bredere orientering i byzantinistikkens mange andre forskningsområder. I denne forbindelse kan jeg ikke lade være med at påpege endnu en fordel ved at have været med til en sådan kongres: Som kongresdeltager får man med sig hjem en umådelig masse trykte foredrag og foredragsresuméer – et materiale, som først bliver tilgængeligt for andre når kongresakterne engang bliver trykt. Og dét kan vare længe; af akterne fra Bukarest 1971 nåede det første eksemplar frem *under* kongressen i Athen!

Jørgen Raasted

XII

Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC)

Møde i Basel 1977

Museumsoverinspektør, mag. art. Flemming Johansen deltog i komiteens møde i Basel lørdag den 21. og søndag den 22. maj. I mødet deltog re-

præsenterer for alle lande tilsluttet LIMC undtagen Tjekoslovakiet, i alt ca. 35 repræsenterer. Det blev på mødet aflagt rapport fra alle deltagerlandenes repræsenterer og truffet beslutning om arbejdets videre forløb. Fra præsidenten M. Olivier Reverdin's side blev betydningen af selv den mindste økonomiske støtte fra de deltagende lande fremhævet. – Generalsekretæren Mme Lilly Kahil lagde stor vægt på at arbejdet med de nationale registranter fremskyndes mest muligt. Det har sigte også til Danmark, hvor arbejdet med registranten er kommet sent igang og bevillingen er meget lille. – Det var en stor inspiration at deltage i mødet.

3. juni 1977

Flemming Johansen

XIII

Gesellschaft Deutscher Naturforscher und Ärzte

109. generalforsamling, Stuttgart 1976

Undertegnede deltog som repræsenterer for Videnskaberne Selskab i Gesellschaft Deutscher Naturforscher und Ärzte' 109. møde i Stuttgart den 19. september 1976. Kongressens hovedtema var: Der Mensch und sein Lebensraum: Eingriff und Wandel. Af programmets medicinskprægede emner skal nævnes: Die Bedeutung der Immunologie, Immunologische HLA Typisierung, Faktorenanalyse der Tumorentstehung beim Menschen am Beispiel des Epstein-Barr-Virus, Modellstudien über virusbedingte Tumoren, Psychopharmaka, Vom Nutzen und Schaden der Arzneimittel, Der Hospitalismus aus bakteriologischer Sicht, Kranksein im Krankenhaus.

Foruden en række økologiske emner indeholdt programmet en offentlig aftenforelæsning: Der Bodensee – Bedrohung und Sanierungsmöglichkeiten eines Ökosystems. – Kongressen, der havde medicineren professor H. E. Bock som præsident, blev indledt af den tyske forbundspræsident Walter Scheel, der i sin tale fremhævede betydningen af et nært samarbejde mellem politikere og videnskabsmænd.

12. marts 1977

J. Chr. Siim

Committee on Space Research (COSPAR)

19. årsmøde, Philadelphia 1976

634 videnskabsmænd fra 33 lande deltog i det 19. COSPAR-møde i Philadelphia 8.–19.6.1976.

COSPAR har dannet en ny arbejdsgruppe med titlen »Material Sciences in Space«. Dette foresloges allerede på São Paulo-mødet i 1974 og fandt stærk støtte af grupper, som er særlig interesseret i rumteknologiens praktiske udnyttelse (som ligger udenfor COSPAR's opgaveområde). Man håbede, at en stærk reduktion af tyngdekraft vil bringe betydelige fordele, bl. a. ved at dyrke perfekte krystaller, forbedre metallegeringers homogenitet, forøge anvendelsesområdet for zone-smelteteknik til fjernelse af sporelementer osv.

Det symposium over »Material Sciences in Space«, som blev afholdt under Philadelphia-mødet, viste dog, at sådanne forhåbninger var forhastede. Teorien om vekselvirkning på grænseflader mellem to væsker, mellem væsker og faststof og mellem væsker og gas viste sig at være utilstrækkelig til at forudse og forklare talrige effekter, som frembringer konvektion og turbulens også under tyngdekraftens fravær. Disse effekter (som under almindelige laboratorieforhold spiller en helt underordnet rolle) gav anledning til nogle interessante teoretiske foredrag. Der viste sig tydeligt en stigende interesse for flydende legemers fysik og en tendens til at forbedre eksisterende teorier ved hjælp af eksperimenter udført i rummet, d.v.s. under lav-tyngdekrafts-forhold.

Forslaget om at oprette arbejdsgruppen blev stærkt støttet af professor Fizdan, som repræsenterede Den Internationale Union for Teoretisk og Anvendt Mekanik (IUTAM), og blev vedtaget.

For få år siden sendte Dr. Pickering, USA, et forslag til ICSU om at etablere en ny Inter-Union-komité til at fremme og koordinere et intensivt studium af solsystemet (*International Solar System Decade*, ISSD). ICSU lod forslaget gå videre til COSPAR, som oprettede en ad-hoc-komité til at undersøge det. En endelig rapport fra komiteen blev forelagt på Philadelphia-mødet. COSPAR fulgte *ikke* ad-hoc-komiteens anbefaling om at danne en ny organisation. Man mente, at programmet bedst kunne gennemføres indenfor den eksisterende organisationsstruktur, og COSPAR anbefalede ICSU, at en styrelseskomité for ISSP, *International Solar System Projects* (ikke længere »dekade«) oprettes

under COSPAR's arbejdsgruppe som et Inter-Union-panel. Interesserede unioner vil blive bedt om at foreslå medlemmer til styrelseskomiteen og panelet, som så vil blive udpeget af COSPAR BUREAU. Panelet skal begynde at udarbejde planer for projektet. Hvis den foreslåede organisationsramme skulle vise sig at være utilstrækkelig til at få projektet i gang, skal sagen genbehandles i 1978.

COSPAR besluttede at reaktivere »Committee on Potentially Harmful Activities in Space«. Den umiddelbare årsag var, at der findes så meget nedbrudt materiale fra rumfartøjer som omkredser jorden, at det begynder at genere jordbaseret infrarød astronomi stærkt. Man skal også være opmærksom på, at der er en tendens til at udvide såkaldte aktive eksperimenter i magnetosfæren, og man mener, at disse aktiviteter burde studeres på forhånd med henblik på mulige skadelige virkninger på omgivelserne. Komiteen skal undersøge disse og andre aspekter af rumaktivitet og anbefale forholdsregler.

ICSU besluttede, at forskning ved hjælp af stratosfæreballoner ligesom forskning med raketter og satelliter nu skal inkluderes i COSPAR's referenceområde. COSPAR etablerede derfor formelle forbindelser med Scientific Ballooning and Radiations Monitoring Organization (SBARMO) og vedtog den følgende resolution: »*Noting* the desirability of promoting and facilitating scientific research with balloons, requests SBARMO to investigate the need and the cost for establishing international balloon launch sites and/or data acquisition sites, the willingness of different nations to host such sites and to report to COSPAR before the first plenary of 1977«.

Det næste COSPAR-møde vil blive holdt imellem 8. og 18. juni 1977 i Tel Aviv, Israel. 1978-mødet vil blive holdt i Innsbruck, Østrig og 1979-mødet i Bangalore, Indien. Det videnskabelige program for 1977 indeholder: Et symposium over planeters atmosfære og overflader, et symposium over Travelling Interplanetary Phenomena, og Arbejdsgruppe 3A afholder åbent møde om »Interstellar Matter«.

28. oktober 1976

B. Peters

International Geographical Union (IGU)

23. kongres, Moskva 1976

IGU's XXIII Internationale Geografkongres blev afholdt 12. juli–3. aug. 1976 på Moskva's statsuniversitet. Der fandt 28 symposier sted før kongressens åbning. Efter kongressen blev der gennemført 14 ekskursioner. Det vældige arrangement forløb effektivt uden gnidninger.

Plenarforsamlingen. Professor I. P. Gerasimov åbnede kongressen med en tale om den geografiske videnskab i lys af den videnskabelige og tekniske revolution. IGU's præsident, professor J. Dresch (Frankrig) talte dernæst over emnet »Geografisk forskning og IGU«, hvor han lagde vægt på det mangesidede internationale forskningssamarbejde. Foruden åbningsmødet blev der afholdt 6 public lectures. Herudover var der møder i arbejdsgrupper samt 5 generelle symposier.

Sektionsmøderne. I den forløbne 4 års periode 1972–76 har 20 kommissioner og 8 arbejdsgrupper fungeret. Til kongressen i Moskva var der anmeldt arbejde i 10 sektioner og 1 arbejdsgruppe, og der blev holdt i alt 988 foredrag, der alle forelå publicerede og uddelt ved kongressens åbning.

Kommissioner. Et af de vigtigste emner på kongressernes generalforsamlinger er nedsættelsen af kommissioner og eksekutivkomiteens oprettelse af arbejdsgrupper. For perioden 1976–80 nedsattes 17 kommissioner og 9 arbejdsgrupper. Mens benævnelserne for kommissionerne er traditionelle, er arbejdsgrupperne udtryk for nyorientering. U-landsproblematikken er nu inddraget i det ordinære kommissionsarbejde, mens fx perceptionsgeografien, systemanalyse, kartografiske metodestudier vedr. naturelementernes detailregistrering samt måling af dynamiske parametre er udtryk for forskningsfrontens bevægelighed. Samarbejdet med den internationale kartografiske association kommer her til udtryk i nedsættelsen af en fælles arbejdsgruppe.

Generalforsamlingen. Ved generalforsamlingen i Moskva blev Benim (Dahomey), Columbia og Kenya (tidligere associerede medlemmer) samt Nepal og Zaire accepteret som medlemmer, og endvidere optoges Botswana, Costa Rica, Ruanda og Tsad som associerede medlemmer. Herved kom antallet af medlemslande op på 81. Udover rapporter fra præsident og generalsekretær samt fra finanskomiteen indeholdt dagsordenen et punkt med nye statutter, der blev vedtaget med 80 % af stemmerne.

Til ny præsident blev valgt professor Michael J. Wise, U.K., og til generalsekretær professor W. Manshard, Freiburg, BRD.

Japan inviterede til at afholde næste kongres 1980 i Tokyo. Dette blev enstemmigt accepteret. Til 1984 foreligger to invitationer, Australien og Schweiz. IGU Regional Conference afholdes i Nigeria 1978. Af finanskomiteens rapport fremgår bl. a. budgettet for 1976–80, i alt \$ 155.500, dvs. at IGU er blandt de fattigste af ICSU-medlemmerne. Medlemsbidraget varierer fra \$ 150 til \$ 3.750 pr. år. Danmark befinder sig på laveste trin sammen med u-landene. Sverige betaler $5 \times$ \$ 150.

Professor S. Leszczycki fremsatte forslag til oprettelse af et internationalt geografisk institut (jvfr. IGU Bulletin 1976, no. 1, side 136–139). Det vedtoges enstemmigt, at IGU optager nær kontakt med International Social Science Council og med The Scientific Committee on Problems on the Environment (ICSU).

Udstillinger. På såvel den internationale kortudstilling som på bogudstillingen var Danmark velrepræsenteret, på bogudstillingen i eget glasskab, hvor publikationer af de 1972–76 publicerede afhandlinger i Folia Geographica Danica, Kulturgeografiske Skrifter, Geografisk Tidsskrift og Meddelelser om Grønland var fremlagt. På kortudstillingen havde Danmark en stand under generelle kort: Sofus Christiansens tematiske kort fra Bellona, DGU's cirkelkort og GGU's kort fra Arsurk Ø 1:20.000 og Ivigut 1:20.000 og 1:100.000. Herudover havde Danmark en væg under nationale atlasværker, hvor Kr. M. Jensens kortmateriale »Tilplantede landbrugsarealer i Jylland 1870–1965«, Atlas over Danmark, serie II, bd. 1, samt præsentation af Topografisk Atlas Danmark, serie II, bd. 2, var udstillet.

Publikationer. Udover de allerede nævnte publikationer, bd. 1–12, udliveredes fra værtslandet en monografi over Moskva og en populær fremstilling af Sovjets geografi. Herudover forelå en oversigt over geografens historie i Rusland og Sovjet, redigeret af I. P. Gerasimov, samt Soviet Geographical Studies, 16 artikler af førende sovjetiske geografer med en oversigt over, hvad der i dag specielt arbejdes med. Fra de øvrige lande forelå i et begrænset oplag hefter af geografiske journals, specielt bør det italienske bidrag fremhæves. Fra dansk side blev der på kongressen udleveret 500 eksemplarer af Collected Papers Denmark, bd. 5, der behandler Danmarks geografi i 12 artikler på engelsk. Denne publikation er udgivet og finansieret af Det Kgl. Danske Geografiske Selskab.

N. Kingo Jacobsen

International Union of Geological Sciences (IUGS)

25. internationale geologkongres, Sydney 1976

Min faglige deltagelse gjaldt sektionerne 2, 3A, 10A og 15 samt de to symposierækker 102.2 og 103.7. Deres indhold var som følger:

Sekt. 2: Petrology, igneous rocks associated with island arc volcanism. Sekt. 3A: Plate tectonics, paleomagnetism, sea-floor spreading and continental movements. Sekt. 10A: Geochemical evolution of the Earth's crust and mantle. Sekt. 10: Planetology. – Selv havde jeg indlæg i sekt. 2 og 3A. – Videre fulgte jeg forhandlingerne i de to symposierækker 102.2: Experimental petrology related to extreme metamorphism og 103.7: Global correlation of the epochs of folding.

På Danmarks vegne deltog jeg i det administrative arbejde i det indledende IGC-møde og derefter i IUGS's 'executive committee's møder. Det mest tidskrævende og vel tillige vigtigste punkt herunder blev optagelsen af den kinesiske folkerepublik i unionen (hvilket førte med sig, at Taiwan-Kina gled ud).

Kongressen indledte en ny praksis ved ikke at ville påtage sig at trykke de afholdte foredrag, sektionsindlæg og symposiereferater. Man henviste disse til forhåndenværende geologiske publikationsmuligheder verden over.

Ekskursion 7A.

På udturen til ekskursionen gjorde jeg en afstikker til The Great Barrier Reef d. 4. og 5. august: Cairns og Green Island. Ekskursion 7A besøgte en række udvalgte lokaliteter for tertiær vulkanisme i North Queensland; den ledes af Professor P. J. Stephensen og Dr. T. J. Griffin og varede fra 6.–13. august. Denne vulkanprovins er af udpræget alkali-basaltisk natur, domineret af bjergarter som: limburgit, basanit, transitionel tholeiit, alkali-olivinbasalt, nefelin-mugearit og hawaiiit. De fleste vulkanruiner, der forekommer i området, er cindercones; deres eksplosive karakter har ført til, at der er blevet bragt et vidt spektrum af ultrabasiske xenoliter (fra Jordens kappe) frem i dagen; derfor er de blevet studeret indgående. Xenoliternes sammensætning omfatter følgende typer af bjergarter: Olivinrig lherzolit, pyroxenit, granatpyroxenit og amfibolrige plutoniter. I slaggekeglerne findes der endvidere en population af fritliggende højtryks-megacryster af Al-

clinopyroxen, rombisk pyroxen, kaersutit, diverse glimmere og alkali-feldspater (bl. a. anorthoklas), spinel og korund. Disse mineraler har en sammensætning, der er helt forskellig fra den, som deres værtbjergart har; de må være dannet under højtryksbetingelser og i et miljø, der tillod dem at vokse som euhedrale individer til påfaldende store dimensioner.

Ekskursionen foregik dels med bus dels med landrovere. – To nætter blev tilbragt i moteller, resten i teltlejre. Foruden det direkte udbytte af ekskursionen havde jeg stor glæde af samværet med prof. Yagi, Sapporo i Japan, og dr. D. Petersen, U.S. Geol. Surv., der netop havde afsluttet en 5-årig periode som chef for vulkanlaboratoriet på Hawaii. (Begge kunne give gode råd vedrørende Nordisk vulkanologisk institut i Reykjavik, af hvis styrelse jeg er medlem).

Ekskursion B.10.

Denne to-dages tur fandt sted lørdag og søndag d. 21. og 22. august i kongresperioden og gik til Sydneybassinets karbone aflejringer. Først passerede man gennem det triassiske og permiske område nord for Sydney og nåede ved bassinets nordøstlige margin ned i karbone aflejringer. Dette ungpaleozoiske system rummer en betydelig serie af kalk-alkaline andesitiske, dacitiske og rhyolitiske vulkanitter, der udmærker sig ved at være overmåde »friske« trods deres betydelige alder; bl.a. er de glasagtige varieteter udevitrificerede.

På tilbageturen d. 22. august gjordes der holdt ved en meget fossilrig, marin permisk aflejrning med særlig velbevarede bryozøer.

Ekskursion 53C.

På udturen til ekskursionen arrangerede dr. Hugh Davies, Papua Geol. Surv., to mindre ture for mig i Port Moresby-området på New Guinea d. 24. og 25. august.

Den 26. august afgang så den officielle ekskursion med chartret DC-3 fly fra Port Moresby og dr. Robert Cooke som leder. Først fløj vi over den eksplosive andesitvulkan Mt. Lamington på New Guinea; den havde udbrud i 1951. Siden ud til koraløen Trobriand, hvor vi overnatte. – 27. aug.: landing på Bougainvilleøen kl. 9. Med busser til Panguna mineby (»porphyry-copper«). Instruktiv gennemgang af minekortene og to korte foredrag dannede indledningen til en fuld dags rundgang i det vældige åbne brud. Overnatning i minebyen, der nu rummer ca. 4000 mand. – 28. aug.: Afgang fra Bougainville kl. 6. Fløj over Bukaøen og

en række koraløer til New Ireland, cirklede over denne og landede i Rabaul på New England kl. 12. Om eftermiddagen til fods til Rabalanakia krateret og derpå i mørkningen til forevisning af vulkanlaboratoriet. – 29. aug.: Afgang med båd tværs over Rabaul-calderaen. Opstigning til kanten af Tarvurvur vulkanen og nedstigning i dens krater, der havde livlig solfatar-aktivitet. Tværs over calderaen i båd til cinder-cone vulkanen fra 1937, landgang. Om eftermiddagen tur med bus til en god forekomst af paleosol under dacitisk lapilli. – 30. aug.: Med fly på langs ad hele New Britain og dens perlerække af aktive vulkaner. Mellemlanding i Lae. – 31. aug.: Med fly fra Port Moresby til Brisbane. 1. septbr. afgang Brisbane til Singapore. Overliggedagen i Singapore d. 2. septbr. benyttedes bl. a. til et besøg i den japanske og i den kinesiske (botaniske) have. Ankomst Kastrup 4. septbr.

På samtlige tre ekskursioner blev der rig lejlighed til at gøre indsamlinger til Geologisk Museum i København. Dette benyttede jeg mig af og kunne i tre omgange hjemsende materialet. De ialt 7 kasser prøver er vel ankommet til bestemmelsesstedet.

Arne Noe-Nygaard

XVII

International Mineralogical Association (IMA)

På IMA's 10. møde, der blev afholdt i forbindelse med den femogtyvende internationale geologkongres i Sydney, Australien, holdtes et Council Meeting og to Business Meetings, ligesom samtlige kommissioner under IMA holdt mindst ét møde.

Efter Council's anbefaling bevilgede de nationale repræsentanter på det andet Business Meeting 6000 Can. \$ til trykning af andenudgaven af World Directory of Mineral Collections. Bogen er i øjeblikket under trykning i København og vil, når den foreligger primo juli 1977, blive distribueret fra Geologisk Museum, København.

Et forslag til en nomenklatur for type-specimens af mineraler blev vedtaget med stort flertal; med denne vedtagelse er der skabt grundlag for, at arbejdet med et katalog over type-specimens for alvor kan komme igang.

Ole V. Petersen

International Astronomical Union (IAU)

16. generalforsamling, Grenoble 1976

IAU's 16. generalforsamling og den dermed forbundne kongres blev afholdt på Grenoble's universitet d. 24.8.–2.9.1976 med deltagelse af ca. 2200 medlemmer med gæster, repræsenterende 47 lande.

På den egentlige generalforsamling, der indledte og afsluttede kongressen, vedtoges unionens budget samt en række resolutioner, hovedsagelig af administrativ karakter, men også med sigte på en forbedring af vilkårene for den astronomiske forskning. På afslutningsdagen valgtes den nye bestyrelse med funktionsperiode indtil 1979. Som ny præsident valgtes A. Blaauw, Holland, og som nye vice-præsidenter S. van den Bergh, Canada, D. Heeschen, USA, samt E. K. Kharadze, USSR. Som generalsekretær valgtes Edith A. Müller, Schweiz, og som assisterende generalsekretær P. A. Wayman, Ireland.

Hovedparten af unionens videnskabelige aktivitet er koncentreret til dens ca. 40 kommissioner, som hver afholdt flere møder; foruden sådanne møder blev der af nogle kommissioner i fællesskab holdt 7 Joint Discussions om følgende emner: den galaktiske struktur i retning mod de galaktiske polområder, röntgen-dobbelstjerner og kompakte objekter, rumfart til Månen og planeterne, galaksehobe, kosmologi og intergalaktisk stof, stjerneatmosfærer som indikatorer for stjernernes udvikling, mikrostruktur af solens magnetiske felt, betydningen for spektralklassificering af iagttagelser i det ultraviolette område. Disse møder varede en hel dag, hvilket skabte en del problemer for de astronomer, der også ville deltage i andre kommissionsmøder.

Programmet omfattede desuden tre halvpopulære aftenforelæsninger: Infrarød astronomi og galaktisk støv, af J. C. Pecker, Astronomien og fysikkens love, af Ph. Morrison, samt Undersøgelser af planeterne, af C. Sagan. Disse forelæsninger fandt sted i det olympiske is-stadion fra 1968 og blev overværet af store tilhørerskarer. Særlig sidstnævnte foredrag blev modtaget med megen begejstring. I tilslutning til fremragende farvebilleder, optaget kun ca. en meter over Marsoverfladen, blev der givet en beretning om de første resultater opnået med Viking 1, som var landet på Marsoverfladen nogle få uger tidligere.

For kongressens deltagere var der lejlighed til at overvære koncerter og en ballet-aften, at deltage i udflugter til nærliggende steder af hi-

storisk interesse og (i weekenden 28.–29. august) at besøge de kendte franske observatorier på Pic-du-Midi i Pyrenæerne, i Haute-Provence, samt radio-observatoriet i Nancy.

Ved den afsluttende generalforsamling blev Irak officielt medlem af unionen. Antallet af nye medlemmer, der blev optaget i unionen ved samme lejlighed, var ca. 750. Den næste generalforsamling vil blive afholdt i Montreal i Canada den 14.–24. august 1979.

A. Reiz

XIX

Scientific Committee on Oceanic Research (SCOR)

13. generalforsamling, Edinburgh

Mødet afholdtes 13. og 16. sept. i forbindelse med Joint Oceanographic Assembly 1976 under forsæde af præsidenten, prof. H. Postma.

Medlemskab: Belgien og Colombia optoges som nye medlemmer; endnu ingen afgørelse mht. Ecuador, Peru, Venezuela og Irland. Der er nu 34 medlemslande.

Publikationer: 3 UNESCO Monographs og 1 UNESCO Technical Papers er udkommet. Det håbedes at den længe ventede International Directory of Marine Scientists (12.000 navne, 64 nationer) kunne publiceres af FAO i januar 1977 (er ikke sket!).

Økonomi: Regnskabet for 1975 godkendtes. For 1976 forudsås udgifter på ca. 60.000 US\$ fordelt således (i tusinder): arbejdsgrupper 25, symposier 8, SCOR-møder 4, andre møder 7, publikationer 5, administration 10.

Organisation: Det vedtoges at eksekutiv-komiteen udvides til tre vicepræsidenter (istf. to) og at der gives mulighed for valg af to supplerende medlemmer med særlige opgaver.

Valg: Dr. K. N. Fedorov, USSR, prof. G. Hempel, BRD, prof. E. D. Goldberg, USA, og prof. P. Tchernia, Frankrig, valgtes til hhv. præsident og vicepræsidenter.

Arbejdsgrupper: 18 eksisterende grupper p.t. Det vedtoges at etablere 3 nye: WG 56 Equatorial Upwelling Processes, WG 57 Coastal and Estuarine Regimes og WG 59 Mathematical Models in Biological Oceanography.

Relationer til organisationer: De vigtigste omfatter UNESCO, IOC, FAO og WMO, de til SCOR knyttede IAPSO, IABO, CMG og (nytilkommen) IAMAP (International Association of Meteorology and Atmospheric Physics), ICSU og ICSU-komiteer samt ECOR.

Joint Oceanographic Assembly 1976: Ved eksekutivmødet 24.9. foretoges en frugtbar bedømmelse af fordele og mangler ved JOA. Poster Sessions fremhævedes af mange som en værdifuld nyskabelse ved kongresser.

Torben Wolff

XX

International Council of Scientific Unions (ICSU)

Generalforsamling i Washington 1976

ICSU's generalforsamling afholdtes 11.–15. oktober i National Academy of Sciences. Der var tilmeldt 163 deltagere fra 43 nationer og repræsenterende 38 internationale unioner/organisationer. Der valgtes styrelsesmedlemmer og vedtoges resolutioner.

Styrelsesmedlemmer: Svenskeren C. G. Hedén trak sin kandidatur som vicepræsident tilbage til gunst for hollanderen C. de Jager; nordmanden K. Fægri opnåede ikke tilstrækkeligt stemmeantal som nationalt medlem af styrelsen, der herefter ikke har noget skandinavisk medlem. Ny formand i stedet for den fortræffelige Harrison Brown, USA, blev F. B. Straub fra Ungarn.

Generalforsamlingen vedtog følgende resolutioner:

1. *Nyt medlemskab:* a) The Foundation for Scientific Research of Iraq og b) The International Union of Immunological Societies (IUIS). Begge får adgang til Council som henholdsvis National Member og International Scientific Union Member.

2. *Genetic Experimentation:* Især drøftedes Genetic Engineering (genetisk manipulation) på grundlag af indledende foredrag af W. J. Whelan og en komité's beretning om Recombinant DNA Molecules. Man *godkendte* ad hoc-komiteens rapport og *beslutede* at oprette en Scientific Committee on Genetic Experimentation (COGENE) med det formål at overvåge, være behjælpelig med og berette om sådanne forsøg, og man *opfordrede* Executive Board til at træffe hensigtsmæssige foranstaltninger til at sikre repræsentation fra de interesserede unioner og

komiteer med henvisning til, hvad der er fremsendt i rapporten fra ad hoc-komiteen.

3. *International Solar System Programme (ISSP)*. Efter at have undersøgt forslaget om et ISSP, fremsat af Committee on Space Research (COSPAR) overfor ICSU, *besluttede man at vedtage* det med modifikationer og at *bemyndige* COSPAR til inden for denne komité's rammer at oprette en Steering Committee for ISSP i samråd med alle interesserede ICSU-organisationer og at *anmode* COSPAR om, til det 8. møde i General Committee og den 17. General Assembly, at berette om den organisatoriske struktur og om de fremskridt, der er sket med hensyn til koordination af den internationale forskning vedrørende solsystemet.

4. *ICSU og landbrugsvidenskaberne*: Man *godkendte* oversigten »ICSU and the Agricultural Sciences«, som er udarbejdet af Royal Society, og overgav den med *anbefaling* til General Committee og Executive Board til videre foranstaltning.

5. *Committee for Coordinating Water Research (COWAR)*: Man *godkendte* ad hoc-komiteens rapport og *anbefalede*, at Union of International Engineering Organizations (UATI) opfordres til at slutte sig til ICSU med det formål at skabe en fælles ICSU-UATI Committee for Coordinating Water Research udarbejdet i samråd mellem de to kommissioner og derefter at opløse den nuværende Committee on Water Research.

6. *Scientific Committee on Problems of the Environment (SCOPE)* havde udsendt en fyldig rapport »Environmental Issues 1976«, og generalforsamlingen besluttede at *udtrykke* sin anerkendelse for dette arbejde, hvori de miljøproblemer defineres, som ICSU kan bidrage til at løse, og at *opfordre* de nationale medlemmer af ICSU, de internationale Scientific Unions og the Scientific Committees til indgående at overveje et samarbejde for at kunne løse disse problemer i fællesskab med relevante inter-guvernmentale organisationer. – Det skal bemærkes, at også Danmark (ved Miljøstyrelsen) fra foråret 1977 deltager i det i resolutionen nævnte internationale samarbejde, som synes at være en særdeles betydningsfuld sag.

7. *Committee on Science and Technology in Developing Countries (COSTED)*: Generalforsamlingen *besluttede* at omdanne COSTED til en Scientific Committee. Undertegnede repræsenterer Videnskabernes Selskab i denne organisation, hvis aktiviteter synes at være meget alsidige omend noget vanskelige at overskue.

8. *Free Circulation of Scientists*: Man var enig om at anerkende komiteens arbejde, især publikation af brochuren »Advice to Organizers of International Scientific Meetings« og at *opfordre* alle de internationale Scientific Unions and Organizations knyttet til ICSU, til at gøre sig bekendt med og følge forslagene i brochuren. Denne sag er i det væsentlige lagt i hænderne på den svenske akademisekretær O. G. Tandberg, der er eksekutivsekretær i den nedsatte gruppe vedr. denne sag.

9. *Universality of Science*: Dette problem, der på grund af forholdet mellem Den Kinesiske Folkerepublik og Taiwan (Formosa) dukker op i alle internationale videnskabsmøder, meldte sig også her. Den ydre årsag var, at en gruppe geologer fra Taiwan ved en fejltagelse ikke havde kunnet opnå adgang til et geologmøde i Sydney. Efter at have overvejet indberetningen fra International Union of Geological Sciences (IUGS) om hændelserne i Sydney *anbefalede* man, at alle Scientific Unions under ICSU holder fast ved princippet om Universality of Science og ikke udelukker nogen, som repræsenterer naturvidenskabelig aktivitet i et bestemt område. Man *udtrykte* glæde over at byde medlemmer fra Den Kinesiske Folkerepublik velkommen i ICSU og de tilsluttende unioner og *anbefalede*, at unionerne under ICSU sørger for – ad de rette kanaler – at fastholde videnskabelige fællesskaber som repræsenterer en uafhængig naturvidenskabelig aktivitet i et bestemt område, forudsat at disse fællesskaber kan fremføres under et navn, som hindrer nogen misforståelse vedrørende det repræsenterede område.

I overensstemmelse med denne anbefaling *opfordrede man indtrængende* IUGS til at gøre en indsats for deltagelse af geologer fra Taiwan. (Se i øvrigt Arne Noe-Nygaards beretning fra mødet i Sydney, s. 159).

10. *ICSU-UNESCO Joint Project to Study the Feasibility of a World Information System (UNISIST)*: I *erindring om*, at ICSU General Assembly i 1966 bemyndigede Executive Board til at oprette en komité til at undersøge muligheden for et World Scientific Information System, der senere blev til det fælles ICSU-UNESCO projekt (UNISIST) *besluttede* man indtrængende at *opfordre* UNESCO til gennem generaldirektøren, I: at fastholde UNISIST inden for Science Sector for at fortsætte tilknytningen til det naturvidenskabelige fællesskab, der for tiden ikke alene er den største producent, men også den største forbruger af information, II: at fastholde forkortelsen UNISIST, der er vidt kendt både inden for og uden for FN-kredse, og ligeledes at fastholde den nuværende struktur og mødeplan for UNISIST Steering

Committee Bureau – udvidet, om fornødent udbygget – men uden at ændre dets karakter som en organisation af eksperter hentet uden for UNESCO-sekretariatet, III: at sikre en stærk repræsentation af naturvidenskabsmænd og teknologer vedrørende policy-making og hensigtsmæssig teknisk rådgivning for UNESCO's almene informationsprogram.

11. *Special Committee on Solar Terrestrial Physics (SCOSTEP)*: Efter at have undersøgt grundene til en udvidelse af the International Magnetospheric Study og SCOSTEP, således som fremført af SCOSTEP og modificeret af General Committee, *besluttede* man at fortsætte SCOSTEP's arbejde til og med 1980 og at *anmode* General Committee om på det 8. møde i 1977 påny at overveje denne udvidelse og at foretage en endelig beslutning vedrørende tidspunktet for afslutningen af SCOSTEP's virksomhed.

12. *Federation of Astronomical and Geophysical Services (FAGS)*: I erkendelse af det betydningsfulde arbejde, der er udført af FAGS, og af det væsentlige bidrag, denne organisation yder til fremskridt inden for astronomi og fysik, og under hensyn til vanskelighederne med for tiden at sikre rimelig finansiel støtte til FAGS, *besluttedes* det at opmuntre Council of FAGS til at søge andre fondsmidler og *indtrængende at opfordre* ICSU's nationalmedlemmer til at sørge for fortsat finansiel støtte.

13. *Finanser*. Man besluttede at *godkende*: rapporten fra Finanskomiteen og kassererens redegørelse for tiden efter det 15. møde i General Assembly. Forsamlingen gav *decharge*.

14. *Committee on the Safeguard of the Pursuit of Sciences*: Man besluttede at ændre navnet på Committee on Migration til Committee on the Safeguard of the Pursuit of Science med det formål a) at samle, dokumentere og analysere sådanne tilfælde, som ikke falder inden for området for Standing Committee on Free Circulation of Scientists, hvor naturvidenskabsmænd bona fide er blevet hindret i gennemførelse af forskning eller afskåret for kommunikation med kolleger; b) ved hensigtsmæssige foranstaltninger at hjælpe Executive Board med at sikre videnskabens sunde udvikling og ICSU's formål i de tilfælde, hvor udviklingen er blevet påvirket af sådanne begrænsninger; c) i samarbejde med COSTED, når det ønskes, at rådgive med hensyn til den mest hensigtsmæssige behandling af »brain drain«-problemet i udviklingslandene.

Mogens Pihl

**Council for International Organizations of Medical Sciences
(CIOMS)**

10. generalforsamling, Genève, 11.–12. november 1976

Undertegnede deltog som formand for den danske nationalkomité, mens Dr. Jens Daugaard, Næstved, repræsenterede World Medical Association. – Mødet blev åbnet af præsidenten, Dr. Gellham, USA, og Dr. Lambo, Deputy Director General, WHO, der introducerede de 3 hovedemner: Medical education og medical ethics samt WHO/CIOMS programmet: International Nomenclature of Diseases.

CIOMS aktiviteter:

1) *Coordination of Congresses* med udgivelse af kongreskalender. International Congress and Convention Association (ICCA) er en non-profit organisation, der yder hjælp ved den praktiske organisation af kongresser.

2) *International Nomenclature of Diseases* vil fortsætte samarbejdet mellem WHO og CIOMS, støttet af en amerikansk bevilling på 250.000 \$. Internationale organisationer, bl. a. International Union against Cancer, vil samarbejde.

3) *Biomedical Ethics*: a) Der nedsættes en CIOMS advisory committee. b) CIOMS vil samarbejde med WHO om principles of medical ethics concerning the treatment of prisoners. Referat vil blive publiceret.

4) *Medical Education*: CIOMS komiteen om Medical Education vil blive aktiveret og vil samarbejde med WHO, World Federation of Medical Education og UNESCO.

Round-table conference 1976 i Ulm: Health Needs of Society: A challenge for Medical Education. Proceedings er i trykken. Dansk deltager: professor dr. med. Bent Sørensen.

Økonomien: På grund af øgede lønninger og nedsat tilskud fra WHO er økonomien noget stram. Underskud for 1974: 2000, og 1975 8000 \$. For 1976 vil regnskabet balancere, hvis der modtages tilskud fra USA. Formuen er på 40.000 \$.

J. Chr. Siim

Nordisk akademisamarbejde*Møde i København 1977*

I henhold til et ønske udtalt på mødet i Oslo 1975 (Oversigt 1975/76 s. 142) var Selskabet 4.3.77 vært for et møde med repræsentanter for Kungl. Vetenskapsakademien, Kungl. Vitterhetsakademien, Det Norske Videnskapsakademi og med Delegationen för vetenskapsakademierna i Finland; fra Selskabet mødte de fleste præsidiemedlemmer.

Man udvekslede oplysninger om finansieringen af de respektive landes kontingenter til internationale organisationer. Man drøftede forholdet til International Centre of Insect Physiology and Ecology, East African Herbarium, FN-Universitetet og grundforskningens rolle i UNESCO. Man aftalte at udveksle sæsonplaner, så snart de foreligger, med henblik på evt. fælles foredragsholdere. Man gjorde bemærkninger om visse tidsskriftforhold. Og man vedtog (som modifikation af et mere formaliseret norsk forslag) følgende tre punkter:

Repræsentanter for de nordiske videnskabsakademier, forsamlet i København 4. marts 1977, har besluttet, 1) at de nationale nordiske videnskabsakademier, hvis arbejdsområde dækker alle eller væsentlige områder af grundforskningen, bør vedligeholde et løbende samarbejde, 2) at akademierne ved så vidt muligt eet årligt møde og i øvrigt efter behov skal fremme gensidig information, og drøfte og om muligt koordinere initiativer og aktiviteter på fællesnordisk og internationalt plan, 3) at akademierne stadig bør være opmærksomme på mulighederne for et udvidet samarbejde.

Ved mødets afslutning modtog de deltagende akademier indbydelse til et møde i Finland i 1978.

Erik Dal

**Symposium i Oslo 11. – 13. maj 1977 om genetiske skader
forårsaget af miljøfaktorer**

Det norske videnskabsakademi afholdt 11.–13. maj 1977, i samarbejde med videnskabsakademierne i Danmark, Finland, Island og Sverige og med støtte fra Nordisk Kulturfond og Norsk Hydro, et tredages symposium over genetiske skader forårsaget af miljøfaktorer.

Symposiet var tænkt som et første led i en mulig serie af nordiske symposier afholdt ved samarbejde mellem de nordiske videnskabselskaber med cirkulation mellem landene, og repræsentanter for disse selskaber deltog.

Præsidenten i Det norske videnskabsakademi, Johs. Andenæs, indledte symposiet med nogle bemærkninger ved en kort åbnings-session, hvorunder H. M. Kong Olav var tilstede. Presse og radio var informeret, og refererede nogle af de meddelelser som fremkom ved konferencen.

Den umiddelbare foranledning til det norske initiativ, som førte frem til symposiet, var det udslip af vinylklorid (VC), som i forbindelse med fremstilling af polyvinylklorid (PVC) har fundet sted ved Norsk Hydros fabrikker ved Porsgrund i Norge, og som, skønt udslippet nu er reduceret til en meget ringe brøkdels af det oprindelige, fremdeles giver årsag til frygt i befolkningen for somatiske (bl.a. kræft) og genetiske (kromosom-brud genmutationer) skader, foruden næring til en generel frygt for sådanne skader som følge af civilisations-skabte miljøfaktorer.

Symposiet havde denne sidste brede frygt som sigteområde, og drejede sig ikke alene om de skadelige miljøfaktorer, som er lokaliseret i og nær ved industrianlæg og andre forureningsfoci, men også om de skadelige civilisations-skabte miljøfaktorer, som er diffust udbredt i befolkningen.

Foredragene drejede sig dels om, hvilke miljøfaktorer der kan være skadelige, et spørgsmål som formentlig aldrig kan besvares fyldestgørende i betragtning af det mylder af nye substanser som årligt bringes på markedet og ud i miljøet; dels, måske med større vægt, om hvilke muligheder man har for at etablere overvågnings-systemer, som kan afsløre en forøgelse af de skader man frygter, herunder såvel somatiske som genetiske skader; når det gælder sidstnævnte, særlig forøgelse af proteinvariant-mutanter og forøgelse af de sygdoms-mutanter, der udgør de såkaldte »vagtpost-fænotyper«, d.v.s. et bestemt udvalgt af genetiske

sygdomme, som er egnede til gennem overvågning over mange år at afsløre en mutations-øgning.

Det var lykkedes at tilkalde en række ledende forskere udefra, overvejende fra USA; disse, der udgjorde godt en tredjedel af de nær 30 deltagere, bidrog væsentligt til den gode faglige dækning, som blev givet af symposiet som helhed.

Det blev konkluderet med, at man i de nordiske lande ikke har viet problemerne vedr. genetiske skader forårsaget af miljøfaktorer tilstrækkelig opmærksomhed, og der blev ved konferencen rettet en henvendelse til regeringerne i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt til Nordisk Råd om at fremme det forslag som siden 1974 har ligget i Rådet, om oprettelse af et Nordisk Institut for Medicinsk Genetik, et institut som skulle have forskning og overvågning vedr. genetiske skader forårsaget af miljøfaktorer som en af sine hovedopgaver.

Jan Mohr

XXIV

Kommissionen for Corpus Lexicographorum Graecorum

Sitzung in Kopenhagen 1976

Hesychii Lexicon

Am 29. November 1976 fandt eine Sitzung der Kommission statt, auf der über die Möglichkeit verhandelt wurde, die nach Lattes Tode mit dem zweiten Bande abgebrochene Hesychausgabe weiterzuführen. An der Sitzung nahmen die Mitglieder Prof. Blatt (Vorsitzender), Prof. Burguière und Dr. Alpers sowie der Präsident der Akademie, Prof. Riis teil. Als eventueller Herausgeber wurde von Prof. Blatt Herr Ole L. Schmidt (Aarhus) und von Prof. Jensen (der verhindert war) Herr Saaby Pedersen (Kopenhagen) vorgeschlagen. Da Herr Schmidt ablehnte, beschloß die Kommission, Prof. Riis zu bitten, mit Herrn Saaby Pedersen wegen der Herausgeberschaft Kontakt aufzunehmen. Prof. Burguière und Dr. Alpers sagten dem zukünftigen Herausgeber ihre Hilfe und Unterstützung zu. Dr. Alpers führte am 30.11. ein längeres Gespräch mit Herrn Saaby Pedersen, der sich an der Aufgabe interessiert zeigte.

Etymologicum Genuinum

Die Textrevision wurde zunächst weitergeführt, mußte dann wegen einer Neuerscheinung, die zur Auseinandersetzung nötig, unterbrochen werden. Ende 1976 erschien der seit längerem angekündigte erste Band einer »synoptischen Ausgabe« des *Etymologicum Genuinum*, Symeonis und Magnum durch Lasserre und Livadaras. Eine erste Prüfung (eingehender wird der Herausgeber den Band im *Gnomon* besprechen) ergab, daß für das *Et. Gen.* nicht eine wissenschaftliche Edition vorgelegt wurde, sondern ein einfacher Abdruck der beiden Exzerpte nach den Handschriften A und B (ein Verfahren, das Reitzenstein, *Gnomon* 5, 1929, 238 als »Raubbau« bezeichnete) und somit unserer Edition in keiner Weise vorgegriffen wird. Von Bedeutung scheint allein die Ausgabe des *Et. Sym.* zu sein, die die Arbeit am *Et. Gen.* erleichtern dürfte. Zum Verhältnis von *Et. Sym.* und dem Lexikon des Zonaras zueinander und beider zum *Et. Gen.* stellt Lasserre eine neue These auf, die zunächst auf ihre Stichhaltigkeit am gesamten Material zu prüfen ist, da sie, wäre sie richtig, Einfluß auf die Textkonstitution des *Et. Gen.* ausüben würde.

Klaus Alpers

UAI og ICSU med tilhørende komiteer

UNION ACADÉMIQUE INTERNATIONALE

Corpus Vasorum Antiquorum (CVA, UAI-komm. I)

Thorvaldsens museum

Arbejdet med færdiggørelse af manuskript til en første CVA-fascikel rummende museets ægyptiske, græsk sortfigurs og arkaiske, etruskiske keramik er blevet fortsat, men har på grund af andet påtrængende museumsarbejde hvilet i perioder.

Som forberedelse til den anden CVA-fascikel fortsættes arbejdet med konservering af rødfigurskeramikken. Samme keramikgruppe er blevet fotograferet i den udstrækning, som den hertil opnåede særbevilling tillod det.

Ny Carlsberg Glyptotek

Arbejdet går sin støtte gang, omend med nogen forsinkelse. Dog kan det oplyses, at udsættelsen til dels har sin årsag i, at Glyptoteket i september 1975 erhvervede et stort fund, der rummer en anselig mængde korinthisk-geometrisk keramik, som det vil være naturligt at indordne i fascikel 1.

Nationalmuseet

Arbejdet er på grund af forskellige presserende opgaver blevet forsinket, men vil blive genoptaget i efteråret 1977.

P. J. Riis

Novum Glossarium Mediae Latinitatis – (NGML, UAI-komm. V)

Man har fortsat redaktionen af *Novum Glossarium Mediae Latinitatis* bogstav O (OLETUM-OORIOR) under ledelse af Franz Blatt. Første del af O er sat op og sendt til medarbejderne, hvis bemærkninger er indgået. Registreringen af P er fortsat.

Franz Blatt

Monumenta Musicae Byzantinae (MMB, UAI-komm. XII)

LECTIONARIA: *Prophetologium, Pars Secunda*, ed. Gudrun Engberg: Fasc. I, som omfatter det faste kirkeårs tekster samt indices, er nu trykket, og arbejdet på Fasc. II (de tekstkritiske apparater) er i gang. Endnu engang har udgiverens administrative forpligtelser på Københavns Universitet forsinket arbejdet; men der er gode udsigter til at begge fascikler vil kunne udsendes inden sommeren 1978.

SUBSIDIA: Vol. 5 (*Canti ecclesiastici della tradizione Italo-Albanese, I: Canti della Sicilia*, ed. R. P. Bartolomeo Di Salvo): Administrationskomiteen har nu omsider definitivt besluttet at opgive denne udgivelse. Det fremstillede materiale (nodedel og indices) vil indgå i Monumentas arkiv, hvor det vil være tilgængeligt for forskningen.

Vol. 6 (*Studies on the Fragmenta Chiliandarica Palaeoslavica II*, ed. Christian Hannick): Takket være en bevilling fra Carlsbergfondet er arbejdet med trykning nu gået i gang, under tilsyn af dr. Hannick og Jørgen Raasted. Der foreligger indtil nu 144 sider tekst i 1. eller 2. korrektur, d.v.s. noget over halvdelen af bindet.

Henrik Glahn

Jørgen Raasted

Uddrag af regnskab for Monumenta Musicae Byzantinae for kalenderåret 1976

Indtægt:

Overført fra forr. regnskab (se Oversigt 1975–76)	45.861,32
Bidrag fra Carlsbergfondet	14.577,23
Renter	1.618,45

Udgift:

Trykning	23.549,94
Medhjælp	825,00
Fotografier m. v.	184,50
Diverse	50,00
Kassebeholdning	37.447,56
	<hr/>
	62.057,00
	<hr/>
	62.057,00

J. Raasted

A Critical Pāli Dictionary (CPD, UAI-komm. XVIII)

Efter udsendelsen af ordbogens Vol. II/9 modtog redaktionen adskillige anerkendende skrivelser fra indologer og buddhologer, som gav udtryk for glæde over værket høje standard og tilfredshed med arbejdets fortsættelse. Kommissionen ønsker at fremhæve, at det i høj grad skyldes en kritisk indsats af ordbogens redaktør, L. Alsdorf, at den høje videnskabelige standard holdes.

Som tidligere omtalt er der planer, støttet af Alsdorf, om at lektor K. R. Norman, Cambridge, skal indtræde på Alsdorf's plads ved bearbejdelsen af de tre hefter (efter Vol. II/13), som danner afslutningen af ordbogens vokalfafsnit. Efter Alsdorfs ønske deltager Norman fra 1976 i revision vedr. de nærmest følgende hefter. En del planlæggende arbejde er blevet udført i København både under Norman's ophold og under professor, Madame Colette Caillat's besøg i forsommeren.

Kommissionen arbejder videre med planerne om at tilvejebringe en varig ansættelse af K. R. Norman ved ordbogen og har i den anledning ansøgt Den danske Unesco-nationalkommission om imødekommenhed i sagens anledning ved at anbefale optagelse på Unesco's Participation Programme.

Det følgende hefte (Vol. II/10) er under udarbejdelse. Noget under halvdelen foreligger i korrektur; det øvrige manuskript mangler endnu nogen bearbejdelse. Foruden kontoret i København udfører også dr. H. Kopp, Heidelberg, et omhyggeligt arbejde ved korrekturlæsningen.

For 1977 er der til arbejdets videreførelse af Carlsbergfondet bevilget kr. 61.600, af Statens humanistiske forskningsråd kr. 16.000 og af Union Académique Internationale fr.B. 30.000 (ca. d.kr. 4.700). Trykkeudgifter for Vol. II/9 beløb sig til kr. 29.744; trykningen af Vol. II/10 er anslået til at ville koste kr. 29.000. Carlsbergfondet og Statens humanistiske forskningsråd har bevilget disse beløb.

Jørgen Læssøe

Corpus Antiquitatum Americanensium (CAA, UAI komm. XX)

Arbejdet påbegyndtes den 1. september 1976 og har indtil nu bestået i en gennemgang af Etnografisk Samlings accessionsprotokoller og magasiner. Af accessionsprotokollerne fremgår det, at af den totale beholdning stammer ca. 450 krukker fra det præcolumbiske Peru. Af Etno-

grafisk Samlings beholdning fra Peru er 1/4 uden nærmere proveniens. De øvrige fordeler sig ifølge protokollerne over flere af de større kulturperioder fra omkring år 200 f.v.t. til 1530, med en tydelig overvægt af keramik fra Perus nordkyst. Det drejer sig om keramik fra Mochica kulturen, dog fortrinsvis Bucchero, sortbrændtskeramik fra den yngre Chimu kultur. Man er nu i færd med at foretage en nærmere systematisering af disse, inden den egentlige udvælgelse til Corpus kan finde sted.

Inge Schjellerup

Torben Monberg

Sylloge Nummorum Graecorum (SNG, UAI-komm. XXVI)

Manuskriptet til Sylloge Nummorum Graecorum, part 40, Egypt: The Ptolemies, har ligget færdigt siden efteråret 1976 og vil gå i trykken, når og hvis der kommer positivt svar på ansøgningen til Statens Humanistiske Forskningsråd. Arbejdet på manuskriptet til part 43, Spain - Gaul, er blevet genoptaget og kan rimeligvis afsluttes inden udgangen af 1977.

Anne Kromann

Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC, UAI-komm. XXVIII)

Mag. art. Birgitte Rafn har påbegyndt registreringen af det danske materiale til LIMC. En enkelt dansk forfatter, mag. art. Tobias Fischer-Hansen, har påtaget sig udarbejdelsen af artikelen Hestia/Vesta. Birgitte Rafn og Flemming Johansen vil i marts 1977 være i Paris for at sætte sig nøjere ind i LIMC's apparat.

Flemming Johansen

INTERNATIONAL COUNCIL OF SCIENTIFIC UNIONS

International Astronomical Union (IAU)

Unionen holdt sin XVI. generalforsamling i Grenoble i dagene fra den 24.8. til den 2.9.1976. Anders Reiz deltog som nationalkomiteens repræsentant. Antallet af danske individuelle medlemmer af unionen blev af dennes nomineringskomité forøget med 10 til i alt 31, så at blandt andet næsten alle fast ansatte videnskabelige medarbejdere ved danske astronomiske universitetsinstitutter nu er medlemmer. De får i kraft heraf tilsendt IAU's informationsbulletin, som udsendes halvårligt og som holder dem ajour med unionens møde- og publikationsvirksomhed.

Nationalkomiteerne for de seks lande, som er medlemmer af European Southern Observatory, var af dettes generaldirektorat opfordret til at tage stilling til den af ESO's instrumenteringskomité udarbejdede plan for de fire år 1977–80. Den omhandler især hjælpeudstyret til den nu snart færdiginstallerede 3.6 meter-kikkert på bjerget La Silla i Chile. Den danske nationalkomité diskuterede dokumentet på et møde den 27.11.1976 og udtrykte sin tilslutning til det, såvel med hensyn til selve instrumenteringsplanen som med de dertil knyttede budget-skøn. Nationalkomiteen pegede specielt på vigtigheden af at studere interferometriske metoder indenfor højopløsningspektroskopi.

Mogens Rudkjøbing

International Union for Quaternary Research (INQUA)

Komiteen formidler kontakten til INQUA, hvor Danmark er repræsenteret i 8 faglige kommissioner. Danske repræsentanter har udarbejdet bidrag til oversigtsarbejderne »The Quaternary History of the Baltic«, »The Quaternary History of the North Sea« og »Annotated Bibliography of Quaternary Shorelines«, som vil blive publiceret af INQUA i forbindelse med den 10. Internationale kongres i Birmingham 16.–24.8. 1977, og har deltaget i møder i kommissionerne.

Svend Th. Andersen

International Union of Biological Sciences (IUBS)

I sept.-okt. 1976 afholdtes den 19. generalforsamling i IUBS i Bangalore (Indien). Danmark var desværre ikke repræsenteret ved denne lejlighed, men af beretningen fra generalforsamlingen fremgår det at der ligesom på den 18. generalforsamling i Norge var afsat en hel dag til et symposium om emner af almen biologisk interesse. Dette symposium (»Frontiers in Biological Sciences«) havde 9 kendte biologer som talere. Symposiets foredrag vil blive publiceret i 1977 sammen med generalforsamlingens vedtagelser (bl. a. flere nye statutter). IUBS er nu delt i 5 grupper: botanik, cellebiologi, økologi (»environmental biology«), mikrobiologi og zoologi. Som ny formand for IUBS valgtes professor N. Oker-Blom (Finland), der har tilbudt Helsinki som værtsby for den 20. generalforsamling der skal finde sted i 1979. IUBS har i december 1976 udsendt »Newsletter No. 10«, der giver en fyldig oversigt over unionens arbejde og planer. Man vil bl. a. lægge vægt på at støtte biologiens stilling i udviklingslandene og specielt fremme undersøgelser der kunne bidrage til øget produktion af plantisk og animalsk protein, ikke mindst i disse lande.

T. W. Böcher

International Union of Geodesy and Geophysics (IUGG)

The International Union of Geodesy and Geophysics (IUGG) har for tiden 76 medlemslande. Unionens virksomhed er delt op på syv Associationer:

1. International Association of Geodesy (IAG).
2. International Association of Seismology and Physics of the Earth's Interior (IASPEI).
3. International Association of Volcanology and Chemistry of the Earth's Interior (IAVCEI).
4. International Association of Geomagnetism and Aeronomy (IAGA).
5. International Association of Meteorology and Atmospheric Physics (IAMAP).
6. International Association of Hydrological Sciences (IAHS).
7. International Association for the Physical Sciences of the Ocean (IAPSO).

Arbejdet i associationerne foregår i Special Study Groups og Working Groups, såvel som Commissions, Bureaus og Services. Unionen varetager den videnskabelige administration, og Unionens bureau afholdt sit Inter-Assembly møde 16.–17. sept. 1976 i København på Geodætisk Institut. Inden for Unionen er der oprettet en række Union Committees, ligesom Unionen er repræsenteret i internationale organisationer, i en række ICSU komiteer, Inter-Union Commissions m.v.

Der har i det sidste år ud over administrative og organisatoriske møder været afholdt mere end 15 større, videnskabelige symposier, hvoraf skal nævnes: Scientific Applications of Lunar Laser Ranging, Third Workshop on Electromagnetic Induction in the Earth, Mathematical Geophysics, Equatorial Aeronomy, Joint Oceanographic Assembly, Satellite Doppler Positioning. Desuden er der afholdt en lang række møder i Sub-commissions, Special Study Groups og Working Groups.

Unionens danske kontaktorgan, Nationalkomiteen for IUGG, har afholdt møde 13. april 1977 på Geodætisk Institut. Der blev her foreslået en reorganisation af komiteen foranlediget af Videnskabernes Selskabs nye Vedtægter og Forretningsorden.

Det er ved forslag af medlemmer til nationalkomiteen tilstræbt, at så mange geodætiske og geofysiske institutioner som muligt er repræsenteret, hvorved formidlingen af nationale data til Unionens globale projekter skulle kunne varetages på den mest direkte måde.

Elvin Kejlsø

International Geographical Union (IGU)

Nationalkomiteen har i det forløbne år som sin væsentligste opgave haft arrangementer i forbindelse med afholdelsen af den XXIII Internationale Geografkongres i Moskva i juli-august 1976 (beretning s. 157).

Den har i det forløbne år afholdt to møder, hvor man bl. a. har drøftet mulighederne for at intensivere arbejdet, specielt kontakten til kommissioner og arbejdsgrupper. Det er således vedtaget at foreslå en udvidelse af medlemstallet i Nationalkomiteen med 3 til dækning af disciplinerne u-landsforskning, miljøforskning og remote sensing.

Nationalkomiteen lægger først og fremmest vægt på en faglig specialisering snarere end på en geografisk spredning af sine medlemmer.

Der skal i 1978 afholdes Regional Congress i Nigeria, og Nationalkomiteen har hertil foreslået professor, dr. Sofus Christiansen til officiel dansk repræsentant.

Arbejde for IGU's kommissioner.

IGU kommissionen: History of Geographical Thought. Forskningsbibliotekar Ib Rønne Kejlbo er korresponderende medlem og formidler af biografier om danske geografer. Værket udgives af IGU og omfatter samtlige lande. Bind 1 er allerede udsendt, idet man 'blander' biografierne. Nationalkomiteen har udvalgt ca. 40 danske forskere begyndende med kartografen Claudius Clavus fra 1300-tallet. Der er tale om beskrivelser af 3 typer: A, B og C efter en bedømmelse af omhandlede indsats. Der er truffet aftale med en række geografer om levering af samtlige danske bidrag. Der resterer i denne forbindelse problemet om oversættelse til engelsk. Det vil blive nødvendigt at ansøge Statens Forskningsråd om bevilling hertil.

IGU World Land-use Kommissionen. EULUSMAP: Land-use map of Europe 1:2,5 mill. Professor N. Kingo Jacobsen har, efter diskussionen af principperne for indhold og valg af kartografisk udtryksform, sammen med dr. Aa. H. Kampp leveret det nødvendige materiale, diagrammer m. m. for Danmarks vedkommende. Det nordlige Europa inklusive Danmark foreligger i dag i korrektur.

Nationalkomiteen føler det endvidere naturligt at fungere som koordinerende organ for kartografi og geografi, jfr. det snævre samarbejde mellem IGU og Den Internationale Kartograf Association (ICA), der bl. a. giver sig udtryk i samspil af kongresser og de dermed forbundne kortudstillinger.

Det har indtil 1960 været DKDGS's bestyrelse, der var dansk Nationalkomité. I 1960 indvalgte repræsentanter for Kbh. Universitet (C. G. Feilberg), Århus Universitet (Johs. Humlum) og Handelshøjskolen, Kbh. (Aage Aagesen) og i 1976 Ib Rønne Kejlbo som kartograf. Det er denne linje, der nu ønskes fortsat samtidig med, at det føles naturligt, at DKDGS's bestyrelse er rimeligt repræsenteret, da arbejdet stadig organiseres herfra, ligesom DKDGS står for publicering af væsentlige geografiske tidsskriftserier samt udgivelsen af kongresserien Collected Papers Denmark.

N. Kingo Jacobsen

International Union of Geological Sciences (IUGS)

Nationalkomiteen har i august 1976 i Sydney været repræsenteret ved den 25. internationale geologkongres samt ved rådsmøder afholdt i denne forbindelse (beretning s. 159).

Ved Gondwanasymposiet i januar 1977 i Calcutta har Nationalkomiteen ligeledes været repræsenteret. I forbindelse med Sydafrikas udelukkelse fra dette symposium har Nationalkomiteen behandlet spørgsmål om politisk udelukkelse fra internationale geologmøder og formuleret danske geologers fremtidige holdning i sådanne sager.

Der er udpeget danske deltagere til forskellige kommissioner og subkommissioner. Nationalkomiteen har behandlet spørgsmål om oprettelse af en dansk Nationalkomité for Association of Engineering Geology. Overvejelserne fortsætter. Senest har Nationalkomiteen nedsat et udvalg til varetagelse af praktiske spørgsmål i forbindelse med planlægning af ekskursioner under den 26. geologkongres i Paris i 1980, og har fungeret som styrende udvalg for dansk deltagelse i International Geological Correlation Programme. Danmark er nu tilknyttet i alt 14 projekter.

K. Ellitsgaard-Rasmussen

International Union of the History and Philosophy of Science (IUHPS)

I det forløbne år har Nationalkomiteen arbejdet med følgende program: (1) Der er udarbejdet en publikation om videnskabshistoriske aktiviteter i Danmark. (2) På Institut for de eksakte videnskabers historie afholdt man i dagene 18.–20. august 1976 et symposium: »Roemer and Astronomy 300 Years ago«. Der deltog en lang række danske og udenlandske forskere (i alt ca. 50). (3) Man planlægger et videnskabshistorisk/videnskabsteoretisk møde i Odense eller Århus i 1978.

Til kongres og generalforsamling i Edinburgh 10.–19.8.1977 sender Nationalkomiteen 3 repræsentanter, der har fået i opdrag overfor præsidiet at anbefale, at professor Olaf Pedersen fortsat må beklæde en post i præsidiet. – I forbindelse med kongressen er der udarbejdet en liste over videnskabshistoriske tidsskrifter i Danmark.

Mogens Pihl

Kurt Møller Pedersen

International Mathematical Union (IMU)

I 1976 har IMU ydet faglig og finansiel støtte til et internationalt kollokvium om modularformer i Bonn og et internationalt symposium om topologi i Prag. Planlagte internationale konferencer om kombinatorik i Canberra og om kompleks analyse i Tbilisi har måttet udsættes til 1977. Det samme gælder IMU-Lectures, som V. I. Arnold (Moskva) var inviteret til at holde i Oxford. Sammen med UNESCO har unionen støttet den første panafrikanske matematikerkongres i Rabat, ved hvilken bl. a. problemer vedrørende matematikundervisningen i de afrikanske lande blev behandlet. Den af unionen nedsatte International Commission on Mathematical Instruction har arrangeret The Third International Congress on Mathematical Education i Karlsruhe.

Nationalkomiteen har taget stilling til forslag om optagelse af nye medlemslande og til et suppleringsvalg til unionens eksekutivkomité.

W. Fenchel

International Union of Physiological Sciences (IUPS)

Nationalkomiteens arbejde har som vanligt bestået i udsendelse af »Newsletter«, hvori rummes forskellige meddelelser om søsterorganisationer i andre lande.

Den internationale fysiolog-sammenslutning, IUPS, afholdt sin 27. kongres i Paris i indeværende sommer, hvor undertegnede repræsenterede den danske Nationalkomité ved generalforsamlingen. Følgende danske fysiologer bidrog med mere omfattende hverv: lektor J. O. Wieth, lektor E. Skadhauge, overlæge Niels A. Lassen og lektor P. Leth Jørgensen (rundbordskonferencer) samt undertegnede (indledningsforelæsning).

Den internationale forening har anmodet om at få en fortegnelse over danske fysiologer med henblik på udarbejdelse af en »Directory«.

Christian Crone

International Union of Pure and Applied Physics (IUPAP)

Unionens arbejde foregår hovedsageligt i dens kommissioner, der lægger planer for møde- og konferenceaktiviteten inden for deres område. En indgående beretning for kommissionernes aktiviteter aflægges ved IUPAP's generalforsamlinger, der afholdes hvert 3. år, næste gang 1978. I den mellemliggende tid udsender Unionens sekretariat bulletiner, hvori der skal gøres opmærksom på de kongresser og møder, som Unionen har autoriseret (sponsored). I denne sammenhæng må det bemærkes, at Danmark i forhold til antallet af sine andele i IUPAP er overrepræsenteret i Unionens forskellige organer og har sæde i mange af kommissionerne. Der er også tradition for, at der altid er et skandinavisk medlem af eksekutivkomiteen, p.t. fra Norge, i den foregående 6 års periode fra Danmark.

De vigtigste videnskabelige danske centre er repræsenteret i Nationalkomiteen. Da alle bulletiner og anden oplysning fra Unionen af komiteens sekretariat distribueres til medlemmerne, vil disse oplysninger også være til rådighed for de aktive fysiske institutioner i Danmark. For at sprede kendskabet til de muligheder, som deltagelse i Unionen byder, har generalsekretæren for ganske nylig udsendt en brochure »Current Practice«, der vil blive mangfoldiggjort og distribueret til Dansk Fysisk Selskabs medlemmer.

Aage Bohr

Stefan Rozental

Scientific Committee on Oceanographic Research (SCOR)

Nationalrådet har rutinemæssigt behandlet løbende sager i relation til aktiviteter inden for SCOR og IOC og har været repræsenteret ved dr. phil. Torben Wolff ved XIII General Meeting of SCOR, Edinburgh i tiden 13.9.–24.9.1976.

Nationalrådet har i sit arbejde været engageret i en række spørgsmål i forbindelse med FN's havretskonference. Der har således været deltagelse i Udenrigsministeriets udvalg vedrørende retsordenen på havet med særligt henblik på videnskabelige havundersøgelser. Nationalrådet har endvidere ved formanden deltaget i en af Udenrigsministeriet nedsat arbejdsgruppe, der havde til opgave at belyse Rockall-Plateauets geologiske tilhørsforhold og kommentere det irske forslag vedrørende definition af den kontinentale sokkel set i lyset af Færø-Rockall proble-

matikken, til brug for Danmarks videre forhandlinger på havretskonferencen.

Nationalrådet har taget initiativ til at formulere en dansk havforskningspolitik og har til brug ved dette arbejde taget kontakt med en lang række danske havforskende institutter. Initiativet er udsprunget af igangværende international aktivitet. Arbejdet er dog ikke afsluttet.

K. Ellitsgaard-Rasmussen

Inter Union Commission on Geodynamics (ICG)

Danmark tilmeldte i 1972 et geologisk forskningsprogram som bidrag til ICG. Komiteen har udarbejdet »Progress report« over de resultater, der er nået i løbet af de første fem år. Rapporten vil fortrinsvis blive tilstillet de medlemslande, der gennem aktivitet har vist interesse for geodynamics arbejdet. – Komiteen har drøftet muligheden af at formulere et kommende dansk program, der i givet fald kan tilsluttes et permanent inter-union geodynamics, når det indeværende tiårsprojekt udløber.

K. Ellitsgaard-Rasmussen

Special Committee on Solar-Terrestrial Physics (SCOSTEP)

SCOSTEP står som formidler af et internationalt informationssystem, som er uundværligt for visse igangværende danske forskningsprojekter. Specielt Dansk Rumforskningsinstitut og Meteorologisk Instituts geofysiske afdelinger udnytter i høj grad SCOSTEP's publikationer.

SCOSTEP har organiseret et globalt forskningsprogram, som kaldes International Magnetospheric Study (IMS), i hvilket mere end 50 nationer deltager aktivt. Hver måned udsender SCOSTEP et IMS-Newsletter, som er afgørende vigtigt for et sådant mangesidigt internationalt samarbejde. Dansk Rumforskningsinstitut deltager i to eksperimenter på ESA's (European Space Administration's) satellit, GEOS, som har en central placering i IMS-programmet, og deltager også i raket- og ballonkampagner i forbindelse med GEOS. IMS-Newsletters bringer information om andre gruppers observationer og kampagner og tillader derved at forene de mange lokale observationer til et samlet billede af

magnetosfæriske globale forhold. Herudover udsender SCOSTEP MONSEE BULLETIN og STP NOTES. MONSEE står for »Monitoring of the Sun Earth Environment« og STP for »Solar-Terrestrial Physics«. MONSEE BULLETIN har ligesom IMS-Newsletter udelukkende et videnskabeligt sigte, medens STP Notes ud over den videnskabelige information også indeholder information om samarbejdet indenfor SCOSTEP og mellem SCOSTEP og andre internationale videnskabelige organisationer. Endelig organiserer SCOSTEP internationale symposier, hvor informationen kan udveksles direkte mellem de involverede fysikere.

SCOSTEP er ikke en permanent ICSU-komité. Den forventes opløst ved udgang af 1980, efter at IMS programmet er afsluttet.

B. Peters

Andet internationalt samarbejde

International Foundation for Science (IFS)

Selskabets komité for IFS har fortsat opretholdt kontakten med stiftelsens sekretariat i Stockholm. Man har videregivet oplysninger om virksomheden til DANIDA, og tre af komiteens medlemmer har i december 1976 haft et møde med formanden for Forskningsrådet for udviklingsforskning og repræsentanter for DANIDA, hvorunder man med henvisning til de hidtil gennemførte arbejdsprogrammer og de øgede bidrag fra andre industrilande påny gav udtryk for, at der også fra dansk side bør ydes statsstøtte gennem DANIDA. Der er endnu intet resultat af denne forhandling, og Danmark betaler fortsat kun minimums-medlemsbidraget, som for 1976 var 100 US\$ og dækkedes over Selskabets budget.

Gunnar Seidenfaden

European Science Foundation (ESF)

Selskabet er ligesom de seks forskningsråd medlem af ESF. Selskabet har nedsat et koordinations-udvalg (P. J. Riis, J. Asmussen, P. Olesen Larsen) til behandling af ESF-spørgsmål i forbindelse med Union Académique Internationale og Int. Council of Scientific Unions. Selskabet var ved ESF's generalforsamling den 26. og 27. oktober repræsenteret af kontorchef Jytte Kvorning, forskningssekretariatet.

I ESF's »Executive Council« er i øjeblikket to danske medlemmer, professor, dr.med. Poul Riis (vicepræsident) og P. Olesen Larsen.

De danske medlemmer af ESF følger med i arbejdet og deltager i det dels på grundlag af de officielle mødereferater, forespørgsler med mere, dels ved rapporter og oplysninger fra dr.med. Poul Riis og Olesen Larsen, og dels gennem de forskellige danske medlemmer af de nedsatte arbejdsgrupper og udvalg. Der sker en løbende koordination mellem sekretariaterne for de danske medlemmer, og der har været afholdt et enkelt møde (20.1.77) mellem repræsentanter for Selskabet og alle de seks forskningsråd om ESF.

ESF er i forbindelse med de permanente udvalg for lægevidenskab (EMRC) og naturvidenskab (ESRC) et samarbejdsorgan inden for grundforskning for 16 europæiske lande. ESF's eget budget dækker kun

sekretariatsomkostninger, og organisationen er altså ikke selv forskningsfinansierende. Derimod koordinerer den i stigende omfang anvendelse af forskningsmidler fra forskningsråd og andre nationale forskningsfinansierende organer.

Blandt de arbejdsopgaver, som har været centrale i ESF i det sidste år, kan følgende nævnes:

Regler omkring forsøg med kunstig ændring af arveanlæg (danske deltagere i arbejdsgruppen prof., dr. med. Poul Riis og professor, dr. med. Bent Harvald, Odense Universitet).

Øget samarbejde inden for europæisk matematik (dansk deltager i arbejdsgruppen Leif Kristensen, Aarhus Universitet).

Øget samarbejde inden for europæisk astronomi.

Øget samarbejde inden for europæisk rumforskning (dansk deltager i det permanente udvalg B. Peters, Dansk Rumforskningsinstitut).

I forbindelse med de to sidste opgaver forhandles med European Space Agency (ESA), specielt om den europæiske deltagelse i det planlagte rumlaboratorium og om det påtænkte »space telescope«.

Undersøgelser af samarbejdsmulighederne for arkæologi i Europa (dansk deltager i arbejdsgruppen professor, dr. phil. Olaf Olsen, Aarhus Universitet).

Oprettelse af mere permanente samarbejdsorganer og øget samarbejde inden for dels samfundsforskning og dels humanistisk forskning (danske deltagere i de to arbejdsgrupper direktør Henning Friis, Socialforskningsinstituttet, og professor, dr. phil. Bengt Algot Sørensen, Odense Universitet).

Øget samarbejde inden for byzantologi (dansk deltager Jes Asmusen) og Kinaforskning (dansk deltager Søren Egerod).

Øget samarbejde med henblik på anvendelse af »synchrotron radiation« (dansk deltager i arbejdsgruppen professor, fil. dr. B. J. Lundqvist, Aarhus Universitet).

Endelig kan det nævnes, at ESF forventer at kunne oprette særlige forskerstipendier, finansieret af private midler, og at man har planer om udsendelse af et »Newsletter«.

P. Olesen Larsen

ESF's Working Group for the Humanities

På et møde i Strasbourg den 19. januar blev det besluttet at lade et mindre udvalg tage stilling til, om visse byzantinistiske emneområder kunne finde plads inden for ESF's rammer. I den anledning fandt et møde sted i Wien den 4. maj 1977, indkaldt og ledet af professor H. Hunger, Præsidenten for Österreichische Akademie der Wissenschaften, og med deltagelse desuden af professor, Madame Hélène Ahrweiler, Paris, dr. J. Koder, Wien, professor Manoussakas, Athen, dr. Bryer, Birmingham, Miss Sheila Coates fra ESF's sekretariat, og – som dansk repræsentant – undertegnede.

En række områder gennemdrøftedes, især på grundlag af et af dr. Bryer fremlagt materiale, men emneområdet *Historical Geography of the East Mediterranean in the Middle Ages and Later on* sattes øverst som særlig ideelt på europæisk plan og blev varmt anbefalet. Både i Wien, Athen, Paris og Birmingham arbejdes der allerede intenst på dette område, og alt tyder på, at andre lande – f.eks. Jugoslavien – kan inddrages under en eller anden for samarbejde.

Jes Asmussen

European Mathematical Federation (EMF)

På et møde den 9. december 1975 blev det i European Science Foundation (ESF) besluttet at søge nedsat en ad hoc komité om Matematik til belysning af fælles problemer angående matematik i Europa.

Undertegnede blev udpeget som dansk repræsentant i denne ad hoc komité.

På møder den 6. juli og 17. november 1976 i ad hoc komiteen var der bred enighed om, at en række problemer inden for europæisk matematik kunne varetages af en federation af de eksisterende matematiske foreninger. Det blev besluttet:

1: at anbefale ESF at invitere nationale matematiske foreninger i medlemslandene af ESF til en stiftende generalforsamling for en Europæisk Matematisk Federation. Et forslag til statutter blev udarbejdet.

2: at anbefale, at ESF skulle støtte det internationale videnskabelige arbejde ved Institut des Hautes Études Scientifiques (IHES), Frankrig, ved at optage det som en ESF aktivitet.

Begge forslag blev vedtaget. ESF inviterede herefter 19 europæiske matematiske foreninger til at sende repræsentanter til et møde den 24. og 25. februar 1977 i Strasbourg. Undertegnede deltog som repræsentant for Dansk Matematisk Forening.

1: Det besluttedes på dette møde i princippet at stifte en federation under navnet »European Mathematical Federation«.

2: Det besluttedes at invitere europæiske matematiske foreninger, både dem der var repræsenteret ved mødet i Strasbourg samt visse andre, til det første og konstituerende rådsmøde i den nye federation i Helsingfors i august 1978.

3: Der blev valgt en foreløbig bestyrelse, der blandt andet skulle forberede rådsmødet i Helsingfors samt tage sig af løbende sager indtil dette møde. Bestyrelsen fik følgende sammensætning: professor M. F. Atiyah (formand), Oxford, professor L. Kristensen, Århus, professor J. Neveu, Paris, professor H. Werner, Münster. Dog forbeholdt professor Neveu sig ret til efter forhandling med Société Mathématique de France eventuelt at nominere en anden fransk matematiker.

Leif Kristensen

THE ROYAL DANISH ACADEMY OF SCIENCES AND LETTERS

Summary of the Report

During the course of the season 1976—1977 the Academy lost 7 Danish and 5 foreign members, who are indicated by † and a date in the list of members on pp. 3—29.

At its meeting on April 14, 1977 the Academy elected 20 new Danish and 21 new foreign members. These are indicated by * in the list of members.

At the end of the season (May 1977) the Academy numbered 151 Danish and 272 foreign members, of whom 59 Danish and 93 foreign members comprised the category of Letters and 92 Danish and 179 foreign members the category of Sciences.

The officers of the Academy and the members elected to commissions, etc., in Danish and international bodies are listed on pp. 30—39.

The Academy held fourteen meetings at which the following communications were presented. Summaries of the papers are given on pp. 40—50. These ordinary meetings have been held on Fridays since 1762, but a change was made to Thursdays from January 1977.

15/10 1976 Axel Steensberg: The use of stone axes and wooden spades in New Guinea.

Christian Klixbüll Jørgensen: Properties of the first excited state of the uranyl ion as an oxidant and a fluorescent level.

29/10 1976 C. J. Ballhausen: The Stark effect in crystals of KCrO_3Cl .

12/11 1976 Erling Hammershaimb: Ibn Khaldūn (1332—1406). Episodes of an Arab historian's life and work.

26/11 1976 Tove Birkelund: The early geological history of the North Atlantic area seen from East Greenland.

10/12 1976 Bernhard Gomard: Some characteristic features of jurisprudential work illustrated by examples from the lecturer's book *Studier i den danske Straffeproses* (Studies in Danish rules of criminal procedure) published in August 1976.

Else Kai Sass: On the track of Albert Dürer's vanished portrait of Christiern II.

- 20/1 1977 Aage Kabell: The Old English king lists and the Old Germanic verse style.
- 3/2 1977 F. J. Billeskov Jansen presented the first volume of *Dansk Litteraturhistorie* (History of Danish literature), new edition: *Litteraturen før Holberg* (The literature before 1700).
- 17/2 1977 D. von Wettstein: The origin of the tobacco plant — a piece of molecular detective work.
- 3/3 1977 Johannes Nicolaisen: Neo-evolutional theory illustrated by field studies among the Penan hunting people of Sarawak, Borneo.
- 17/3 1977 Arne Strid: Problems of evolution in the Aegean archipelago.
- 31/3 1977 J. Troels-Smith: The mead of the Egtved maiden.
Carl Stief: Russian modernism (ca. 1910) and Slavic antiquity.
- 14/4 1977 Franz From: How an English prejudice (against eating the meat of dogs) was made law in Hong Kong.
- 28/4 1977 Joseph Needham: The elixir concept and chemical medicine in east and west.
- 12/5 1977 Holger Hjelholt: Regenburg and the attempt to overthrow Prime Minister Hall in 1862–63.

During the course of the year *obituaries* were presented as follows (printed on pp. 64–135):

- 26/11 1976 L. L. Hammerich by H. Bach.
- 17/2 1977 Stig Veibel by Hakon Lund.
- 3/3 1977 Henrik Dam by Hans H. Ussing.
- 14/4 1977 Poul Larsen by E. Steemann Nielsen.
- 12/5 1977 Mathias Thomsen by K. G. Wingstrand.

Works accepted for *publication* in the four monograph series of the Academy and other publications are given on p. 52–53. Monographs published by the Academy during the last two years are listed on pp. 61–62.

Awards made during the year are listed on pp. 53–54. They include:

Major-General J. F. Classen's Foundation:

- 5000 Danish kroner and the silver medal of the Academy,
Dr. med. vet. Folke Rasmussen.

5000 Danish kroner and the silver medal of the Academy,

Dr. med. vet. Erik Brummerstedt.

The Prize Award of the Academy:

5000 Danish kroner and the silver medal of the Academy,

Cand. mag. Claus Bjørn.

The Gold Medal of the Academy:

Dr. phil. Jørgen Hæstrup for his works on the history of the occupation of Denmark.

On the occasion of the *100 year's jubilee of the Carlsberg Foundation*, radical alterations were made to the building in which the Foundation is housed. Three of the four floors were and are permanently reserved for the use of the Academy and many new activities have been made possible by this munificent gift. On September 24th the Foundation invited members of the Academy to a festive evening meeting to present the completed rebuilding. The patron of the Academy, Her Majesty Queen Margrethe II, and His Royal Highness Prince Henrik were present on this occasion. Kristof Glamann presented his book *Carlsbergfondet i 100 år* (The Carlsberg Foundation through 100 years) and Heinz Holter presented the book *The Carlsberg Laboratory 1876–1976*. On the jubilee day itself, September 25th, the Foundation held a reception and the celebrations ended with a gala performance at the Royal Theatre.

The Academy was represented at *meetings, conferences, etc.*, as listed on pp. 55–56.

Four new *exchange agreements* were entered into and one was discontinued as reported on p. 56.

The *Committee for External Activities in Denmark* arranged a series of public lectures during the course of the winter under the common title *Basic research today* in the newly equipped lecture hall. The lectures were well patronised and will continue during the winter of 1977/78. Moreover, the Committee held two joint meetings with other professional associations. The rebuilding mentioned above has made it possible to arrange such activities as well as to run a lunch room for the use of Academy members.

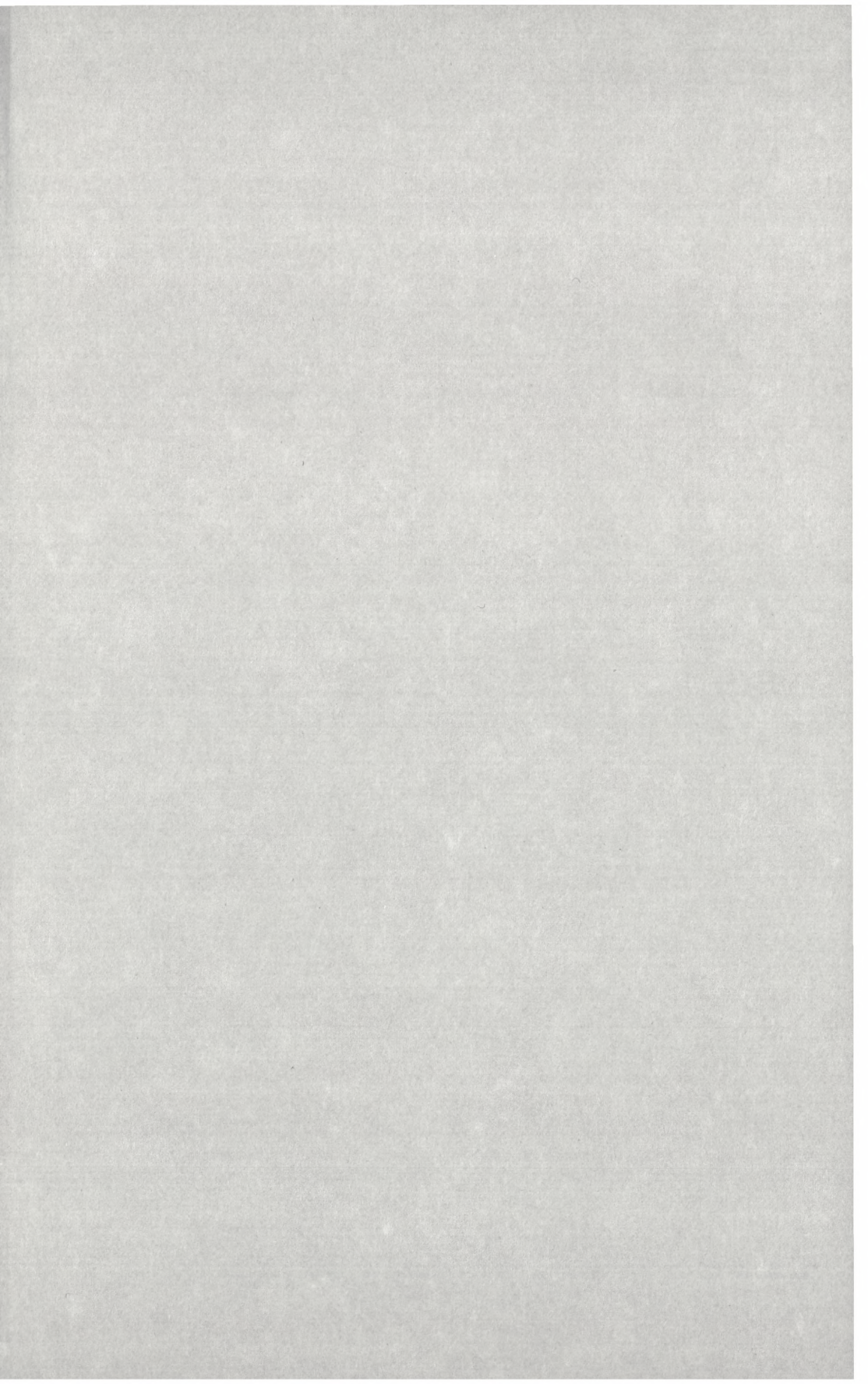
The *Committee on the Statutes of the Academy*, established in 1976, continued its activities during the year and submitted revised statutes

and by-laws to the members of the Academy. These were accepted with a few alterations as from 1st January 1977 and printed and published: *Vedtægter og Forretningsorden* (Statutes and rules of procedure).

During the year the *Liaison Committee for the National Committees, etc.*, prepared a survey of the functions of the individual national committees. As a result of the revised statutes and rules of procedure, the whole question of collaboration with the international unions and a re-organisation of the national committees and the ICSU committee was taken up for discussion. These deliberations are expected to be completed during 1977/78.

On p. 60 are listed the main features of the *finances* of the Academy, hereunder the government grant of 310 000 Danish kroner, the contributions from the research councils, in particular regarding the international associations, and the block grant from the Carlsberg Foundation that was increased to 550 000 Danish kroner for 1977.

Pages 136–189 contain reports on the *activities of the internal committees of the Academy* (I–VIII), on participation in *congresses, etc.*, (IX–XXIV), on work in the *UAI* and *ICSU* committees (172–185), and on other *international collaboration* (186 ff).

PUBLIKATIONER JUNI 1976 – MAJ 1977

Oversigten

- Oversigt over Selskabets Virksomhed, juni 1976 – maj 1977. kr.
 With an English Summary. 1977. 5 portrætter 90,-

Historisk-filosofiske Skrifter

Bind 7

4. Danielsen, Niels: An Essay on Nomos and Human Language. 1976. 160 s. 250,-
 5. Hansen, Henny Harald: An Ethnographical Collection from the Region of
 the Alawites. 1976. 92 s., 43 fig., 48 tavler 200,-

Bind 9 (*uafsluttet*)

1. Hammerich, L. L.: A Picture Writing by Edna Kenick, Nunivak, Alaska.
 With Prefaces by Jes P. Asmussen and Robert Petersen. 1977. 108 s., inkl.
 49 ill. 120,-
 2. Asmussen, Jes P., and Herbert Paper: The Song of Songs in Judeo-Persian.
 Introduction, Texts, and Glossary. 1977. 120 s., inkl. 35 tavler 150,-

Historisk-filosofiske Meddelelser

Bind 47 (*uafsluttet*)

4. Hannestad, Lise: The Followers of the Paris Painter, 1976. 95 s., 12 fig.,
 59 tavler 110,-
 5. Hammerich, L. L.: Phil. 2,6 and P. A. Florenskij. 1976. 16 s. 20,-
 6. Steensberg, Axel: Stone Shares of Ploughing Implements from the Bronze
 Age of Syria. 1977. 36 s., 27 fig., 6 tavler 50,-
 7. Guldberg Axelsen, Hans: The Sherpas in the Solu District. A Preliminary
 Report on Ethnological Field Research in the Solu District of North-Eastern
 Nepal. 1977. 70 s., 28 fig. 70,-

Bind 48 (*uafsluttet*)

1. Hendriksen, Hans: Himachali Studies I. Vocabulary. 1976. 227 s. 180,-

Biologiske Skrifter

Bind 21 (*uafsluttet*)

1. Nygaard, Gunnar: New or Interesting Plankton Algae. 1977. 107 s., 87 fig. 150,-

Særlige publikationer

- Vedtægter og Forretningsorden. 1977. 31 s. 15,-
 Prisliste over Hist. filos. Medd. og Skr. i årene 1918-77, udgivet af Selskabets
 kommissionær, Munksgaards Boghandel. 1977. 15 s.

Priserne er excl. moms.

Pris 90 kr.